

B. RABANI MAURI

ABBATIS PRIMUM FULDENSIS, POSTEA ARCHIEPISCOPI MOGUNTINI

Opera omnia

ORDINE CHRONOLOGICO DIGESTA.

PARS PRIMA. -- *Scripta ab ipso jam abbate edita.*

DE LAUDIBUS SANCTÆ CRUCIS

LIBRI DUO

Eruditione, versu, prosaque mirifici. Quo figuris sive imaginibus viginti octo multa fidei Christianæ mysteria, multi mystici numeri : angelorum, virtutum, septem donorum Spiritus sancti, octo beatitudinum, quatuor elementorum, quatuor temporum anni, quatuor evangelistarum et Agni, mensium, ventorum, quinque librorum Moysis, nominis Adam, Alleluia et Amen, aliarumque rerum vis et dignitas in formam crucis redacta, subtiliter et ingeniose explicantur.

(ANNO 815.)

VARIORUM ENCOMIA DE HOC OPERE.

Jacobus WIMPFELINGIUS Sletstatinus universis bonarum litterarum amatoribus S. P.

Rabanus Teutonicus mirificum et artificiosissimum opus in laudem sanctæ crucis laboriosissimo carmine contexit, in quo multa Christianæ fidei mysteria, multos mysticos numeros, angelorum, virtutum, donorum, beatitudinum, elementorum, temporum, plagarum, mensium, ventorum, librorum Moysis, hujus nominis Adam, et aliarum nobilium rerum vim et dignitatem sanctæ cruci convenire et adaptari posse demonstrat, innectens versum versui, ut et figuræ suos habeant versiculos, quibus imagines diversæ repræsentantur, nec tamen legitimus ordo principalis carminis a suo cursu vel tenore abruptitur, aut intercipitur : ita litteræ ipsæ duplici plerumque ordini quadrant; post quodlibet etiam carmen solutus sequitur sermo, versuum admirandam profunditatem dilucide explanans. O præclarum et omni veneratione dignum opus, quo non immerito Germania (quæ talem virum peperit) illustris redditur et gloriosa! Fac igitur peculiarem hunc librum tibi, cande lector, obsecro, quisquis vere Christianus es, ut novitatem videas, ut ingenium laudes, ut egregiam venam niteris, ut ad amorem crucis et Crucifixi accendaris, ut devotus esse incipias ei qui pro te passus est, ut teipsum oblectes in hac dulci arbore, in qua mundi salus pependit; in qua est omnis spes nostra, refugium nostrum, medicina nostra per quam salvati et liberati sumus, fructum animæ tuæ immortalis ex dono Dei indubie consequere. Vale, charissime in Christo lector. Ex eremitorio divi Guilhermi, in suburano Argentiniensi, quinto Idus Sextilis, anni salutis nostræ 1501.

Joannis REUCHLINI Phorcensis, LL. doctoris, ad Thomam ANSHELMI impressorem, in laudem Rabani DE SANCTA CRUCE, ΕΔΑΙΝΟΣ.

Tetemet, o Thoma, reputo Phorcenque beatam,
Quod per vos Rabani de Cruce fulget opus.

Semina scribendi redeunt dispersa per orbem,
Ars quam venturis occuluere patres.
Accedat propius mens nescia turpe videre :
Hic latet in pulchro pulchrior æthra polo.
Non crux Andromedæ Cepheidis, aut Ganiana
Verris, in hoc dabitur conspicienda libro :
Sed cui fixus erat hominumque deumque creator,
Mundus et innocuus crimina nostra luens.
Cruce hæc plus Rabani quam Constantia splendet
Quondam sidereis visio picta notis.
Ærea serpentis potuit sanare figura
Fixa cruci, nostra tu mage tutus eris.
Formosas spargit series maculosa lituras
Partibus in variis, ut notet ordo crucem.
Quo Rabanus Coum facile devicit Apellen,
Nil tibi Parrhasius, nil tibi Zeuxis erit.
Sive leges librum, polydædala cuncta videbis ;
Sive audire libet, cantilat harmonia.
Quare agite ambo duo, titulos crescat in altos
Hoc solo Rabani splendidiore libro,
Anselmi Thoma, qui chartas imprimis arte ;
Tuque simul Phorce, fons et origo mei.
Urbs honor artificum, fabricatrix ingeniorum,
O decus, O Rabani vive secunda parens.

Ad magni ingenii virum bonarumque rerum indagatorem solertissimum, fratrem Nicolaum KEINBOS, ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, plebanum Durlacenum, in mirificum opus Rabani Mauri, Fuldensis abbatis, DE LAUDIBUS CRUCIS, ΣΤΥΤΑΣΙΣ, sive Commendatio.

Quod mihi nuper opus Rabani, Nicolae, sacrata
De Cruce misisti, deque decore crucis,
Non potui non multimodo mirarier ausu,
Ducere vel dignum laudibus immo dicis.
Et decuit : quis enim Christive crucisve minister
Non etiam studeat laudibus ipse crucis ?
Sed quis digna tamen se dicere posse putabit
Carmine mirificæ salvificæque cruci ?

Deficit in cunctis sensus, lingua ingenii vis,
Mortali attentat qui canere ore crucem.
Ille tamen Rabanus doctus Pater, optimus auctor,
Ausus idem, vario carminis auspicio,
Mysteriumque crucis laudesque decusque peregit,
Et docuit cunctis rebus inesse crucem.

A superis duxit, primoque parente, per omnes
Ille creaturas atque elementa crucem.
O quantum aggressus divus Pater ille laborem!
Quantum onus immensum sumpsit amore crucis!
Pervigil in somnes noctes (dubio procul) egit,
Ut laudes posset continuare crucis.

Quo magis indignor, homines quoque temporis
[hujus

Exsecror, admiror, dedoleoque leves;
Non modo socordes, qui desidiaque fluentes,
Non digne insudant pervigilantque cruci:

Quin etiam violant, tenerant, modo commacu-
[lantque,

Contemunt, horrent dilacerantque crucem:
Insuper et pedibus calcant venerabile signum,
Et cruce signatos turpiter interimunt.

Quos sua poena manet tandem, crucis interea nos
Cum Rabano laudes concinere usque juvat.

Et Domino grates referamus, habemus, agamus:
Qui cruce nos propria liberat atque beat.

Te quoque, chare Pater, meritum Nicolae sequetur
Condignum a superis Christicolisque piis,

Qui cruce signatam vestem geris: hinc crucis arma
Diligis, observas, amplificare studes.

Das quoque materiam quo prodeat hoc opus olim
In lucem, et vitam te duce suscipiat.

Jure igitur KEINBOS dictus, quia crimine ab omni
Immunis vivis, nec tibi prava placent.

Un. e etiam laudes quaeris crucis atque tropæum,
Instituisque bonis artibus ingenium.

Proinde vale, nos umbra crucis defendat, et alis
Suscipiat famulos protegat atque suis.

Et quæ perpetuo crux est veneranda decore,
Hæc quoque perpetuo nos tueatur. Amen.

Ad Christianos Doboci galli Tetrastichon.

Discite ab infernis sacra crux quos sola redeiit,
Qua dignum amplecti sit pietate crucem.

Cum nusquam affectus, labor, ingenium, et me-
[morandi
Vis, ut sunt isto tam bene sparsa libro.

*In laudem carminum Rabani, Theodoricus GRESE-
MUNDUS, legum doctor.*

Rabanus calamo, tabulis indulsit Apelles:

Spirabat quidquid pinxit uterque manu.

Hujus edax rasis tabulas quascunque vetustas,

Illius æterno tempore vivet opus.

Carminibus vitam pictæ debetis idæ.

Linea si pereat, carmina non pereunt.

Aliud carmen ejusdem ad idem.

Admirabiliter tornatos inspicere versus

Rabani, læto si quis es ingenio.

Quomodocunque legas, oritur cum carmine sensus,

Nam servit multis littera quæque modis.

Quodque magis mirum est, numeris habitatur
[imago

Quæque suis: vati hæc non labor ullus erant.

Nam licet haud facili constent hæc carmina lege,

Illâ tamen facili cuncta decore fluunt.

*Elegiacum Joannis Gallinarii Heidelbergensis ad
amatores Christi, ut legant Rabanum DE LAUDE
SANCTÆ CRUCIS.*

Si quis avert pœana crucis percurrere Christi,

Huc grossum celeri dirigat usque gradu.

Maxima Teutonice Rabanus gloria gentis

Nobile mirifico carmine ludit opus.

Non similem Germana tulit, non Itala tellus,

Et neque Tartessus, nec Rhodanus, nec Arar,

A Non Helenæ flammas, non infelicis Elisæ
Perstrépit hic vulnus, Tantalidumve thoros.
Non sonat indomiti ferventia prælia Martis,
Nec probat Æzeis carmina facta modis:
Sacra triumphantis cecinit sed stigmata Christi,
Arma, quibus Stygium vicit et ipse ducem,
Quæ sontes Erebi manes, tenebraque nefandæ,
Tartareus Pluto Persephoneque tremunt.

*Ad Musas, ut Rabanum corona ex omnibus aromatum
generibus ornent cingantque, elegiacum ejusdem
Joannis Gallinarii Heidelbergensis.*

Cingite virginea Rabano tempora lauro,
Castalides, vati, palladiaque coma.

Non hederæ virides desunt, non myrtea silva,
Lilia convenienti purpureæque rosæ.

Cinnama, serpillum, luxus, narcissus, animumi,

Thus, violæ, nardus, balsama, myrrha, thymus,

Huc terebinthe adeas, juglandes, rosque marine,

Huc cum Sylvano tu, Cyparisse, veni.

B Nectite Panchæis quidquid generatur in hortis,

Quidquid habent Cilices, Idaliæve nemus,

Quidquid Erythræa quaerit niger Indus in algâ,

Pactolus quidquid vel Tagus ipse vehit.

Huc etiam croceos apporet Tmolus odores,

Huc et apum Hybleos mellifera ora favos.

Huc crystallæ ferant gelido de vertice Thauri

Gryphes Hyperborei, Caucasæque feræ.

Huc electra ferant nivei de littore cygni

Eridani lacrymas et Phaenontiadum.

Vos et Hamadryades Nappææ germina campi

Carpite, odoriferi graminis omne genus.

Floribus intextis pretiosas nectite gemmas,

Tempora Rabano cingite, Pierides.

Hexastichon ejusdem.

Indole Dædalea Rabanus flamina duxit

Et Labyrinthico lila regenda modo.

Sis quamvis Theseus Ariadnes numine fretus,

Dædalus ingenio, versibus ipse Maro.

C Arte tamen nulla potes hunc æquare poetam,

Tanto igitur vati gloria major erit.

*Pro laude carminis operosi et insolentioris Georgii
SYMLERI Wimpinensis, in opificem.*

Quanta Moguntinæ Rabani nomina terræ,

Nomina, perpetuam nunc habitura fidem!

Corniger auriferis Rhenus ubi labitur undis,

Et vada Teutonico littore Belga secat:

Dux hic noster honos (singat majora vetustas)

Germanis rutilum nobilibusque decus,

Edidit indicio quid nostra, quid Itala tellus

Possit, ad insolitam dum citat ille chelyn.

Aurea jam silcant Tarpæi saxa tonantis,

Et Ptolomææ machina dicta phari:

Dehinc Crete sileat et inextricabilis error,

Quæ potuisse ferunt Dædaleasque manus.

Hic tibi sint resono miracula juncta theatro,

Famaque de thermis concelebrata vetus.

D Si cupies Smyrnæ suspensam dicere molem,

Cum sessore gravi Bellerophontis equum,

Sive Ephesi, seu vis Rhodiæ meminisse columnæ,

Est opus hoc cunctis rarius ingeniiis.

Vim dedit in numeros illi forniosus Apollo:

Nam cecinit multos vix imitanda viris.

Andini liceat mirabere plectra cothurni:

Ignorare potes majus et Iliade.

Accedant Thebæ, civilia busta Philippi,

Annibal, et cultæ laus Venusina lyra.

Nil erit, ad nostram quæcunque tulisse Minervam,

Concedunt illis singula imaginibus.

Ejusdem tetrastichon.

Debetur nostro laus hæc primaria vati,

Utile Christicolis quod patefecit opus.

Et pinxit roseo cunctis veneranda cruce

Signa crucis, summi militiamque Dei.

*Sedis apostolicæ præses moderator, et orbis
Immortale jubar, portus et aura tuis,
Dexter anes terras, et quæ tibi munera præbet
Auctor inauditi carminis, ipse colas.*

*Materiam sumpsit qua non est dignior ulla,
Quæ sit vel prosa, vel celebranda modis.
Carmen Apelleæ dic vivat imagine formæ,
Donec erit terris aurea Roma caput.*

INTERCESSIO ALBINI PRO MAURO.

Saucte Dei præsul, meritis in sæcula vivens,
Causam quam ferimus suscipe mente pia.
Nempe ego cum fueram custos humilisque minister
Istius Ecclesiæ, dogmata sacra legens,
Nunc puerum docui divini fame verbi
Ethicæ monitis et sophiæ studiis.
Ipsè quidem Francus genere est, atque incola silvas
Bochoniæ, huc missus discere verba Dei:
Abbas namque suus, Fuldensis rector ovilis,
Illum huc direxit ad tua tecta pater,
Quo mecum legeret metri scholasticus artem,
Scripturam et sacram rite pararet ovans.
Ast ubi sex lustra implevit, jam scribere tentans,
Ad Christi laudem hunc edidit arte librum:
Quo typicos numeros, tropicas et rite figuras
Indidit, ut dona panderet alma Dei.
Passio quid Christi mundo conferret honoris,
Qualiter antiquum vinceret et chelydram:
Quod sic venturum sancti cecinere prophetæ,
Ac libri legis grammate rite dabant.

PATROL. CVII.

A Et quia se meminit nutritum in domate claro
Istius ecce loci hinc tibi dona feret:
Quæ licet indigna et sint vilia, tu tamen ipsa
Patronus mitis accipe, quæso, pie,
Altithrono et redde pignus quod præstitit ipse
Instanter poscens artificii ventam.
Qui quantum potuit, non quantum debitor ipse
Exstitit, ut grates redderet ore Deo:
Crimine pro miseri largas tu funde potenti,
Alme, preces Domino, sicque juvato tuum,
Qui multa infanda semet egisse fatetur,
Ætas lasciva quanta patrare solet.
Sed spes firma manet, bonitas et magna Tonantis
Ipsum quod salvet omnipotens medicus:
Sanguine qui proprio laxavit debita mundo,
Abluit et fonte crimina multa sacro.
Tantum tu precibus ipsum meritisque sacratis
Commenda Christo, sicque beatus erit,
Præsentem et vitam peragat sospesque futurae
B Servetur patriæ, protege, sancte, tuos.

PONTIFICEM SVMMVM SALVATOR CHRISTE TVERE

RESVL VT EXIMIYS SIT RITE GREGORIYS ALM

T SALVVM NOBIS PASTOREM IN SÆCVLA SERVA

ECCLESIAE CVSTOS DOCTORQVE FIDELIS IN AVLA

*Pontificem summum, salvator Christe, tuere,
Et saluum nobis pastorem in sæcula serva :*

*Præsul ut eximius sit rite Gregorius almae,
Ecclesiæ custos, doctorque fidelis in aula.*

COMMENDATIO PAPÆ.

Sedis apostolicæ princeps, lux aurea Romæ,
Et decus et doctor plebis, et almus amor.
Tu caput Ecclesiæ es, primus patriarcha per orbem,
Præclarus meritis et pietate potens.
Sal terræ, mundi lux, atque urbs inclyta Christi,
Perpetuæ præbens lucis iter populo.
Vestra valet cælum reserare et claudere lingua
In terra positus claviger æthereus.
Tu renovator ades patriæ, spes, rector honorque.
Dulcis amor cunctis, dignus amore Dei.
Tempora sunt hujus vitæ nunc plena periclis :
Bella movent gentes, hostis ubique furit ;
Unâ te opus est valde tua quod protectio fortis
Succurrat miseris, quos inimicus ôdit.
Eripe, sancte, piis monitis precibusque sacratis
Commissum tibi, pastor, ah hoste gregem.
Ut tua laus maneant, merces et gloria semper,
Cum Christo in cælis regna beata tenens,
Principi apostolico Petro conjunctus in ævum,
In terris vicem ejus et ipse geris.

A

Offert munus pontifici.

Præsul amate Deo, te, papa Gregorius, oro,
Intra oves proprias me ut miserum numeres.
Sisque tui famuli protector verus, et ipsam
Æterno Domino restituas precibus,
Qui se totum offert, parva hæc et dona ministrat,
Commendans tibi met sequæ suæque simul.
Per te ut alma crucis laus nunc acceptior exstet
Principi apostolico munera missa Petro :
Quæ Christi ad laudem conscripta est tempore prisco
Ludere dum libuit carniuæ versifico.
Credo quidem memet per te conquirere posse
Vitam quam nequeo per propria merita.
Te Deus æternus, mundi milissimus auctor,
Tempore longævo protegat atque regat,
Ut valeas, vigeas sanus, et prospera captes
Hic et in æternum regna superna metas.
Te vigilem servet qui non dormitat in ævum,
Nominis atque tui restituat meritum.
Ut vigilet cautus pastor, Gregorius adsis
Sancte tuis ovis : papa beate, vale.

Rex regum dominus mundum ditione gubernans
 Imperia ac sceptrum regnans qui jure perenni
 Immortale tenes, cum crimina multa parentum
 Laxasti in cruce, justitiae cum frena locaras
 Omnibus e regno tuis servus, super astra beatam
 Sperare hinc vitam Hiesu cito, Christe, dedisti
 Donum quae est modo, Christe, Deus Patriaeque tuique :
 Nunc nomen id rite tuum jam concta stapebant
 Saecula, dudum en vertice quod gestatur amica
 Summi Christococke, duce signal rite gerendum hoc
 Per justamque thronum avido quod tollere legem
 Atque decet, totum Augustus natu excolat orbem.

DE IMAGINE CAESARIS.

Rex regum Dominus, mundum ditione gubernans,
 Imperii ac sceptrum regnans qui jure perenni
 Immortale tenes, cum crimina multa parentum
 Laxasti in cruce, justitiae cum frena locaras :
 Omnibus ergo tuis servus, super astra beatam
 Sperare hinc vitam Hiesu cito, Christe, dedisti :

A Doni quae est modo, Christe, Deus Patriaeque tuique :
 Nunc nomen id rite tuum jam concta stapebant
 Saecula, dudum en vertice quod gestatur amica
 Summi Christococke, duce signal rite gerendum hoc,
 Per justamque thronum avido quod tollere legem
 Atque decet, totum Augustus natu excolat orbem.

Nam hoc fœnus tanto girando cardine prodit,
 Orbs sciat ut galeam consultu Cæsaris oret,
 Augusto pœre feret almam hinc laude coronam.
 Nam optima dextram virtus divina paret arte,
 Stips, Hiesu, tua detque triumphum, poscimus omnes
 Iam alium justo justitiæ quod regnet ubique,
 Hæc silice induat atque ligatu giret amico,
 Dum affert lorica placitum sic ipsa paratum,
 Optemus nos semper amicum, quem pie Christus
 Re tutatur, quam nullus jaculo premit, ast fur
 Fas, vel in illo proterat hostis crimine diro
 Defensor artis sed firmum monstrat amandum
 Jus ornatu laneat Cæsaris obtinet haustum.
 Omen sitque omne, ac tutum imperium manet orbe.
 En regna Graium omne per ævum munera donant,
 Et Persa dat, sicque ejus sobolis latus ambit.
 Gens plebs læta propago succinam pie donat
 Musam juvat edens maneant, scit scutum et amare
 Spem exsul sceptra tenendo, dum fidei dat ubique
 Rem haustu donec sæcla sua depellit ab arte,

A Quæ formosæ jura tenebunt tela nefas sint,
 Et sedare qui et terræ solidanda proterviam,
 Quam est solidus permansu tegit Augustus ovile,
 Transformat orbis Christi cum clara tributa,
 Jure colendi dum memor æque trophæa parans dat,
 Quæ hoc sint nomen ubique means devotum ab ore
 Nempe tonat, urgetque probe pectus diu amari,
 Sit tremor estque bonæ divino munere famæ,
 Proficit inde orbe madidum fretum illicitaque
 Sic abicit portum, cruce dat Jesum sequiturque
 Hunc tibi enim indo datum, o semper castusque piusque
 Cæsar, large modo visu tu castra inimici ast
 Terres spemque timor altus inimica fugans dat,
 Tu pius et gratus nimium pronum rogat hæc gens
 Ad veniam ire animus nobis ad jussa parentis:
 B Conscripsi dudum nam Christi laude libellum
 Versibus et prosa, tibi quem nunc, induperator,
 Offero, sancte, libens, cujus præcedit imago
 Stans armata fide victorem monstrat ubique.

DECLARATIO FIGURÆ.

O Christe salvator, rex regum et Dominus domi-
 norum, qui mundum propria ditione gubernas, et
 sceptrum incorruptibile tenendo jure perenni super
 omnia regnas: tu crimina multa parentum nostrorum
 in cruce delesti: quando humano generi justitiæ
 frema constituisti, atque tuis fidelibus in cælis beatam
 vitam sperare, velociterque adipisci posse dedisti.
 Ergo tui muneris est largissimi patrisque tui scilicet
 potentissimi, quod nomen illud tuum ineffabile om-
 nibusque sæculis dudum terribile, nunc piissimi
 principis vertice gestatur honesta religione, quæ ab
 omnibus veneratur celeberrima. Hinc quoque osten-
 ditur quod ejus auctoritate atque defensione, augu-
 stum imperium firmiter tenetur, et cuique avaro
 religionique Christianæ contrario, per justum judi-
 cium potestas aufertur, ut religiosi principis nutu
 totas orbis regatur. Nam largitio amplissima mune-
 rum illius hoc ubique prodit, ad laudem venerandi
 imperatoris terrarum populos provocans, quatenus
 communi consilio ejus defensionem omnes pariter
 quaerant. Quod quidem nos tui famuli, Christe, mitis
 salvator, supplices petimus, quatenus per vexillum
 sanctæ crucis, tua sacratissima virtus ipsius dexte-
 ram divisa imbuat arte, atque triumphum ubique
 conferat justitiæ. Hæc quoque illum thorace fidei
 adamante duriore induit, quæ scilicet et ornatum
 decantissimum et munimentum confert fortissimum.
 Unde necesse est ut nos pariter cum omni populo
 Christiano ejus amicitie gratiam optemus: quem
 Dominus Christus ita protegens custodit ut nullus
 insidians eum aliquo modo nocere possit, vel famam
 ejus justissimam aliquo crimine maculare; sed
 defensor omnipotens, adjutor boni studii ejus et
 bonæ voluntatis, constantiam et veræ innocentie
 formam in eo nobis semper imitabilem proponit,
 vultque ut nobilissimi Cæsaris omnem felicem habeat

actum, hincque ejus imperium terra scilicet et pelago
 tutum maneat. Nam gentes, Græcorum dona pretio-
 sissima illi deferunt, similiter et regna Persarum,
 nec non et cæteræ gentes ipsius simul ejusque prolis
 latus tuendo frequentant, maxime gens Germanæ et
 populus Francorum (de quibus ejus nobilis prosapia
 originem traxit) in ejus laudibus concinunt, vitam
 illi et prosperitatem continuam exoptans. Exsul
 quoque quicumque priscis temporibus a sede propria
 aberravit, ejus triumphos amando mox reditum
 velocem sperat, quia sceptra tenendo fidei verbum
 spargit ubique, donec populum suum a vetusto scel-
 lerum usu purget, qui juvante Christo firmiter fidei
 catholicæ jura tenebit: ne frustra verbi jacula pro-
 ferat, sed sint arma potentia Deo in omne opus bo-
 num, et Christi fide roborata carnis proterviam do-
 ment. O quam solidus fide et stabilis in Christiana
 religione manet, qui oves sibi commendatas dili-
 genter omni hora custodit, et pensum Dominici
 servitii cultumque divinum strenue ab omnibus sibi
 obtemperantibus expetit, dum superni regis vexillum
 cunctis venerandum esse ostendit, et ad prædicandum
 Christi Evangelium ubique doctores suos dirigit, qui
 duricordes sermonibus suis molliant, et ad perci-
 piendum bonum odorem virtutum divina gratia opi-
 tulante producant, ut luxus sæculi spernant, et in
 Christo spem collocantes ipsius passionibus commu-
 nicare appetant. Ecce tibi, o imperator clementissime
 atque sanctissime, præsens offero munus omni devo-
 tione subjectus, qui terribilis exstas adversariis,
 inimicorum terga persequens, et placidus es devotis,
 clementer conversis veniam tribuens. Omnis gens,
 omnis natio tuam voluntatem facere expetit; nosque
 tui miseri famuli clementiam tuam pronis obsequiis
 adire optamus, ejusque votis obtemperare in omnibus
 desideramus. Nam libellum, quem in honorem sanctæ

crucis dudum prosa metroque composui, nunc tuæ A
serenitati offero supplex, deprecans, ut qui scuto fidei,
lorica justitiæ et galea salutis decenter es ornatus,
nos sub tua defensione Christo militantes munire
digneris, atque ad portum salutis æternæ in augmen-
tum præmiorum tuorum Domino adjuvante perducere.

Continet autem præsens imago serenissimi imp-
ratoris Ludovici quindecim versus metro dactylico
tetrametro conscriptos hoc modo :

Hiesu Christe, tuum vertice signum
Augusto galeam conferat almam,
Invictam et faciat optima dextram,
Virtus, Jesu, tua detque triumphum,
Justo justitiæ induat, atque
Lorica semper placitum amicum.
Quam nullus jaculo proterat hostis,
Sed firmum maneat Cæsaris omnia
Ac tuum imperium omne per ævum.
Sicque ejus sobolis læta propago

Succedens maneat sceptrâ tenente,
Donec sæcla sua jura tenebunt,
Et terræ solidus permanet orbis,
Christe, dum memoret nomen ubique,
Et verbum Domini prædicet ultro.

In circulo autem qui caput cingit duo versus
adonici metri continentur isti :

Tu, Illudovicum,
Christe, corona.

Crux vero quam dextera gestat, hos tenet versus
metri Asclepiadii :

In cruce, Christe, tua victoria vera salusque
Omnia rite regis.

Scutum vero quod sinistra tenet, elegiaco metro
conscriptum est hoc modo :

Nam scutum fidei depellit tela nefanda,
Protegit Augustum clara tropæa parans
Devotum pectus divino munere fretum
Illæsum semper castra inimica fugat.

B

INCIPIIT PROLOGUS.

Hortatur nos lex divina ad deferendum Domino
dona, nec excipit alioquem, sed ab omnibus sponta-
neam expetit oblationem, cum Moysi Dominus præcepit
ita dicens : *Loquere filiis Israel, ut tollant mihi
primitias, ab omni homine qui offert ultroneus acci-
pietis eas.* Ubi nullus excusationi locus datur, quando
voluntas prompta quaeritur et non necessitas imponitur,
sed uniuscujusque proprio arbitrio relinquitur.
Unde ipse hæc legens, animum devotum impendens,
offerebam has primitias, in laudem sanctæ crucis
expensas, quæ columna est cælestis ædificii, in qua vide-
licet constructa est domus Christi, ipsi arbitrio interno
qui me conspiciet non superba intentione, sed humili
devotione quidquid sua gratia possum, in ejus laudem
volens conferre; qui non secundum faciem, sed secundum
cor judicans, non æstimat quantitatem muneris,
sed quantitatem devotionis. Nec enim arbitror me posse
aliquid sanctæ cruci decoris conferre, quæ claritate
sua cuncta clarificat; sed claritatem ejus et majes-
tatem perpetuam, laudibus quibuscumque possum,
conservis meis prædico, ut sapius eam legentes ac
sedulo conspicientes, nostram in ea redemptionem
assidue cogitemus, Redemptorique nostro incessanter
gratias agamus. Qui cum nullius egeret, sempiternumque
regnum una cum Patre et Spiritu sancto
haberet : *Semetipsum exinanivit formam servi acci-
piens, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem
autem crucis.* Semel quoque pro peccatis nostris morti-
uus est justus pro injustis, ut nos offerret Deo, face-
retque nos regnum et sacerdotes Deo Patri. Qua-
propter rogo, ut quicumque textum hujus operis
perspexerit, non statim propter artificis vilitatem
spernendo abiciat, sed, si velit et possit, legat, et
oculo sanæ fidei intuendo atque per auctoritatem
divinarum Scripturarum dijudicando, quod in eo
catholice et recte repererit disputatum, ei hoc tri-
buat a quo est omne bonum; si quid autem minus
recte atque inconsiderate invenerit prolatum, magis
meæ imperitiæ quam malitiæ deputet, qui catholicæ
fidei quantum possum rectitudinem semper desidero
et inbianter disco, ejusque jura quantum superna
gratia concedit servare contendo. Atque ideo cui
errasse videor humiliter suggero, ut vel viva voce si
præsens sim, vel per scripta si absens, errorem meum
mihi intimare non tardet. Sin autem propter longi-
nquitatem terrarum, seu propter aliam aliquam
impossibilitatem neutrum horum facere possit, sive
etiam me a præsentis vita constiterit excessisse, præ-
cor ut pro reatu meo clementissimum judicem de-

precetur, quatenus ipse, quem humanæ infirmitatis
nihil latet, erroris mei vincula dissolvat, et suæ
remissionis gratia peccatorum mihi veniam donet.
Hocque idem me quandiu vixero in hoc corpore
acturum exopto, id est, pro meis et pro aliorum
erratibus quotidie preces fundere, ut ipse pius sua
gratia et errantes corrigat, et erratorum indulgentiam
tribuat. De cætero autem moneo lectorem, ut
hujus conscriptionis ordinem teneat, et figuras in eo
factas servare non negligat, ne operis pretium pe-
reat, et utilitas lectionis minuatur. Quod ut facilius
possit, uniuscujusque figuræ rationem in sequenti
sibi pagina prosaico stylo intimare curabam, subter-
nectens expositionem ejus simul, et versus qui in ea
conscripti sunt. Si quem autem movet, cum unius-
cujusque figuræ, versus ejusdem numeri describere
decreverim, agnoscat me hoc non tam necessitate quam
voluntate fecisse, ut lucidior sensus et locutio in eis
fieret. Nec hoc quidem vulgo ne frequenter feci, nec sine
auctoritate majorum. Nam non recorder alicubi me
fecisse in ipsis versibus punctos, nisi ubi *quæ* pro-
nomen vel *que* conjunctio fuit, vel *us* finalis syllaba
dictionis, quod idem et Porphyrius fecit, secundum
cujus exemplar litteras spargere didici, et pro *m*
littera alicubi virgulam, super antecedentem sibi
vocalem notavi. Feci quoque et synalephemam, ali-
quando in scriptu in opportunis locis synalepharum,
quod et Titus Lucretius non raro fecisse invenitur.

V quoque inter *q* et aliquam vocalem positam ali-
quando intercepti; similiter et *h* non littera sed nota
aspirationis esse convincitur. Si autem metricis
omnibus, qui solummodo metri genus et pedum
regulam servant potestas non minima datur per me-
taplasmos et schemata atque tropos, et cætera quæ
poetis abundantissima a grammaticis concessa sunt,
cur non mihi? qui non solum genera certa metrorum
et pedes legitimos, sed etiam seriem et numerum
litterarum et figurarum modum diligentius servare
curavi. Ante omnia quoque obsecro unumquemque
qui hoc opus legerit, ne invidia stimulis contra me
excitetur, ut laborem meum dissipare contendat, ne
dum hoc quod ego ad laudem Dei parare stategi, illa
delere studeat, et sibi magis nocere studeat quam
mihi; et dum sanctæ crucis gloriam per meam hu-
militatem audire non sustinet, crucifixi regis offen-
sam incurrens redemptionis gratiam quæ in cruce
est non consequatur.

PRÆFATIO.

Musa cita studio gaudens nunc dicere nomen
Nostracupitparitercarmineetalloquiis
Donapatris summi, quæ largus reddidit orbi
Regis et altithroni sancta trophæa simul
Quæ crux est sacra crucifixi numine plena
Omnibus apta bonis, stirps veneranda satis
Hanc ego pauper egenus inops en ore, loquella
Temptavi hic famulus sons dare et hoc oriar
Nec me facta piant quod dignum munere tanto
Me fore adhuc credamsic quoque mente probum
Sed mihi larga Dei bonitas spes maxima voti
Est, quæ me promptum laus dabat exhilarans
Pauperis et viduæ non spreuit rara minuta
Sed tulit, ipsa probans arbiter omnitenens
Atque orbe dominans qui sancit solus et unus
Cuncta venusta bona hanc laude beavit amor
Mandatum veterenempe est et lege quibusque
Munera ut apta darent templâ ad honesta Dei
Pars dedit argentum pars auri munera clara
Pars tribuit gemmas pars quoque tincta dedit
Ligna oleum quidam pigmentaque cara dedere
Multaque magna domus monstrat ubique micans
Ast alii setas tulerant pilosque caprarum
Nec fuerant spreti hi dona ferendo Deo hæc
Quapropter rogitonummatum dives ut istic
Vilia cum portem, hinc spernere nollit onus
Ipse licet gazas immensas conferat amplis
Agminibus fultus, templâ oneranda Dei hinc
His ego non motus conturbor nam impie vultu
Sed gratulans speculor crescere dona sibi
Ille quoque exosa ut habeat mea munera nolo
Sed magis esse sciat qualiacunque Dei hæc
Exprobrat ipse Deo qui despicit acer egenum
Cuiusegenushic est cuiusetomnishomo est
En quantum tribuo tribuit mihi Jesus amator
Sint sua facta pie hic cunctaque hic rapiat

Musa cita studio gaudens nunc dicere nomen
 Nostra cupit, pariter carmine et alloquiis :
 Dona patris summi, quæ largus reddidit orbi.
 Regis et altithroni sancta trophæa simul.
 Quæ crux est sacra crucifixi numine plena,
 Omnibus apta bonis, stirps veneranda satis.
 Hanc ego pauper, egenus inops, en ore, loquella
 Temptavi hic famulus sons dare et hoc oriar,
 Nec me facta piant quod dignum munere tanto
 Ne fore adhuc credam, sic quoque mente probum;
 Sed mihi larga Dei bonitas spes maxima voti
 Est, quæ me promptum laus dabat exhilarans.
 Pauperis et viduæ non spreuit rara minuta
 Sed tulit, ipsa probans arbiter omnitenens,
 Atque orbe dominans qui sancit solus et unus,
 Cuncta venusta bona hanc laude beavit amor.
 Mandatum veterenempe est et lege quibusque
 Munera ut apta darent templâ ad honesta Dei.

A Pars dedit argentum, pars auri munera clara;
 Pars tribuit gemmas : pars quoque tincta dedit
 Ligna; oleum quidam, pigmentaque cara dedere :
 Multaque magna domus monstrat ubique micans
 Ast alii setas tulerant, pilosque caprarum :
 Nec fuerant spreti hi dona ferendo Deo hæc.
 Quapropter rogitonummatum dives ut istic,
 Vilia cum portem, hinc spernere nollit onus :
 Ipse licet gazas immensas conferat amplis
 Agminibus fultus, templâ oneranda Dei hinc.
 His ego non motus conturbor nam impie vultu ;
 Sed gratulans speculor crescere dona sibi.
 Ille quoque exosa ut habeat mea munera nolo ;
 Sed magis esse sciat qualiacunque Dei hæc ,
 Exprobrat ipse Deo qui despicit acer egenum ;
 B Cujus egenus hic est, cujus et omnis homo est
 En quantum tribuo tribuit mihi Jesus amator,
 Sint sua facta pie hic cunctaque hic rapiat.

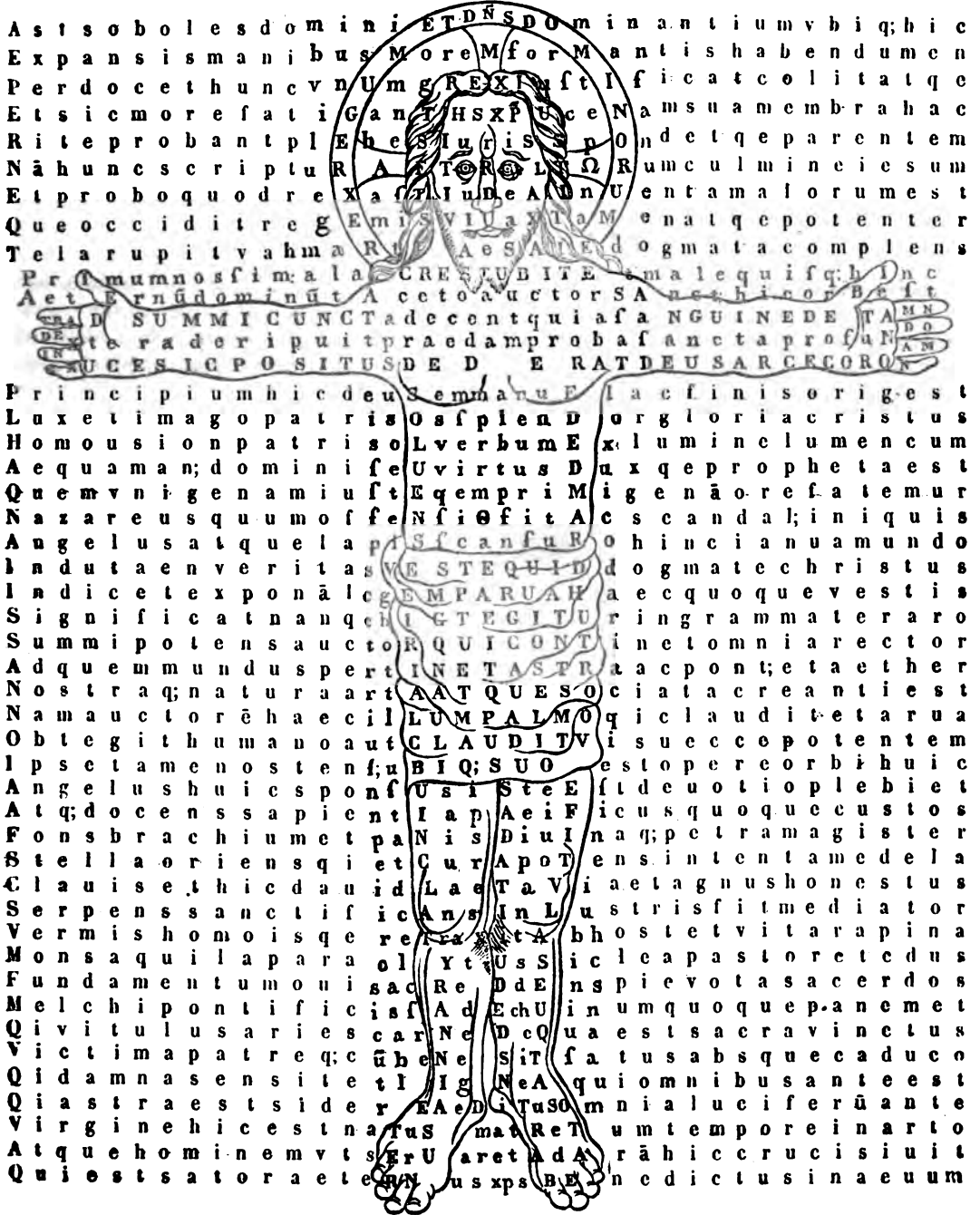
Finis Præfationis. Sequitur liber primus.

LIBER PRIMUS.

FIGURA I.

De imagine Christi in modum crucis brachia sua expandentis, et de nominibus ejus ad divinam seu ad humanam naturam pertinentibus.

Ast soboles Domini et Dominus dominantium ubique,
 Expansis manibus morem formantis habendum en

Perdocet, hunc unum grex justificat, colit atque,
 Et sic more fatigantis cruce nam sua membra hac
 Rite probant plebes, juris spondetque parentem

Nam hunc scriptura. Et oro altorum culmine Hie-

[sum,

Et proba : quod rex, ast Judæa inventa malorum est

Quæ occidit regem, is vivax tamen atque potenter

Tela rupit vah martia, Esaia dogmata complens.

Primum nos simus alacres, tubitet male quisque

[hinc

Æternum Dominum tacet, o auctor sanctus hic orbe

[est

Tradi summi cuncta decent, quia sanguine deimptam

Dextera deripuit prædam proba, sancta, profundo,

In cruce sic positus dederat Deus arce coronam.

Principium hic Deus, Emmanuel, ac finis, origo est.

Lux, et imago Patris, os, splendor, gloria, Christus

Homousion Patri, sol, verbum, ex lumine lumen

[cum

Æqua manus Domini, seu virtus, duxque propheta

[est,

Quem unigenam juste, quem primigenam ore fate-

[mur :

Nazareus cum offensio sit, ac scandalum iniquis,

Angelus, atque lapis, scansuro hinc janua mundo.

Induta en veritas veste, quid dogmate Christus

Indicet exponam : legem parva hæc quoque vestis

Significat, namque hic tegitur in grammate raro

A Summipotens auctor, qui continet omnia rector.

Ad quem mundus pertinet, astra, ac pontus, et
[æther.

Nostramque natura arta atque sociata creanti est.

Nam auctorem hæc illum (palmo qui claudit et arva)

Obtegit humano aut claudit visu, ecce potentem.

Ipse tamen ostensus ubique suo est opere orbi huius

Angelus, huic sponsus, iste est devotio plebi et

Atque docens sapientia, pacificus quoque custos,

Fons, brachium et panis, divinaque petra, magister

Stella, oriens, qui et cura potens, intenta medela.

Clavis et hic David, læta via, et agnus honestus.

Serpens sanctificans, illustris sit mediator :

Vermis homo isque, retraxit ab hoste (et vita) rapina.

Mons aquila, paraclytus, sic leo, pastor, et hædus.

B Fundamentum, ovis, ac reddens pie vota sacerdos

Melchi pontificis sadech vinum quoque panem, et

Qui vitulus, aries, carne de qua est sacra vinctus

Victima, patreque cum bene sit satus absque caduco :

Qui damna sensit et lignea, qui omnibus ante est.

Qui astra est sydereæ æditus omnia luciferum ante.

Virgine hic est natus matre, tunc tempore in arto

Atque hominem ut servaret, ad aram hic crucis ivit,

Qui est sator æternus, Christus benedictus in ævum.

DECLARATIO FIGURÆ.

Ecce imago Salvatoris membrorum suorum positione consecrat nobis saluberrimam, dulcissimam et amantissimam sanctæ crucis formam, ut in ejus nomine credentes et ejus mandatis obedientes, per ejus passionem spem vitæ æternæ habeamus ; ut quotiescunque crucem aspiciamus, ipsius recordemur, qui pro nobis in ea passus est, ut eriperet nos de potestate tenebrarum, deglutiens quidem mortem, ut vitæ æternæ hæredes efficeremur, profectus in cælum subditis sibi angelis et potestatibus et virtutibus ; utque recogitemus, quod non corruptibili argento vel auro redempti sumus de vana nostra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati et immaculati Christi, ut simus sancti immaculati in conspectu ejus, in charitate, ut per hoc efficiamur divinæ naturæ consortes, fugientes ejus qui in mundo est concupiscentiæ corruptionem. Sunt quippe et in ipsa pagina nomina ejusdem Redemptoris nostri versibus comprehensa, quædam ex divinitatis ejus substantia, quædam vero ex dispensatione susceptæ humanitatis assumpta : ut ostenderetur, quod idem mediator Dei et hominum, et Patri est in deitate consubstantialis atque coæqualis, et matri in humanitate suscepta connaturalis atque consimilis, quia omnem naturam nostram ipse perfecte suscepit absque peccato. Qualitas autem eorum facile per rationem subternexam potest cognosci utrum ad divinam vel ad humanam ejus pertineant naturam. Christus namque Græce a christo est appellatus, hoc est, unctus. Sacerdotes ergo et reges apud Judæos sacra unctione in Veteri Te-

stamento ungebantur, et ideo Christus unctio appellatur, qui rex et sacerdos est : quia non oleo materiali, sed oleo lætitiæ, hoc est, Spiritu sancto unctus est præ omnibus participibus suis. Christus vero Hebraice Messias dicitur. *Hiesus* Hebræum, Græce *sother*, Latine *salutaris* vel *salvator* interpretatur, pro eo quod cunctis gentibus salutifer venit. Emmanuel ex Hebræo in Latinum, significat, *nobiscum Deus*, scilicet quod per virginem natus Deus hominibus in carne mortali apparuit. Deus dicitur propter unitam cum Patre substantiam. Dominus propter servientem creaturam, Deus autem et homo quia verbum et caro. Unigenitus autem vocatur per divinitatis excellentiam, quia sine fratribus. Primogenitus, per susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratiæ habere fratres dignatus est, quibus esset primogenitus. Homousion Patri ab unitate substantiæ appellatur, substantia enim vel essentia Græce *usia* dicitur. *Omoynum*, utrumque enim conjunctum sonat una substantia. Principium, eo quod ab ipso sunt omnia, et quia ante eum nihil est. Finis, quia dignatus est in fine sæculorum humiliter in carne nasci et mori ; vel quia quidquid agimus ad illum referimus, et cum ad eum pervenerimus, ultra quod quæramus non habemus. Os Dei est, quia verbum est ejus. Nam sicut pro verbis, quæ per linguam fiunt sæpe dicimus illa vel illa lingua, ita pro verbo Dei ponitur os, quia mos est ut ore verba formentur. Verbum autem ideo dicitur, quia per eum omnia Pater condidit sive jussit. Veritas, quia non fallit, sed tribuit quod promittit. Vita, quia omnia vivificat. Imago di-

citur propter parem similitudinem Patris. Figura, A pro nobis est immolatus. Leo, pro regno et fortitudine. Serpens, pro morte et sapientia. Vermis idem, quia resurrexit. Aquila, propter quod post resurrectionem ad astra remeavit. Nec mirum si vilibus significationibus figuretur, qui cum sit Patri coæternus ante sæcula Filius, naturæ nostræ vilitatem non spernens, natus est in tempore hominis filius. *Verbum enim caro factum est, et habitavit in nobis.*

Sunt ergo versus quinque, qui in linea humani corporis speciem forinsecus circumdantes conscripti sunt, quorum primus incipit a medio digito dextræ manus, et sic in indicem transit, postea in pollicem se erigens et per brachium dextrum ascendens, in vertice capitis finitur. Qui talis est :

Dextra Dei suum cuncta creavit Hiesus.

Secundus a capite descendens similiter in medio digito sinistræ manus finitur iste :

Christus laxabit e sanguine debita mundo.

Tertius a quarto digito dextræ manus, qui medius vocatur, incipiens, et per auricularem dextrum brachium subtus ducens, in latere dextro usque ad ventrem medium descendens, rursusque a dextro genu in radicem pedis desinit. Ita :

In cruce sic positus desolvens vincula tyranni.

Quartus in radice pedis dextri exterius incipiens, inter media crura ascendens ad radicem usque pedis sinistri exterius pervenit. Ita :

Æternus Dominus deduxit ad astra beatos.

Quintus item a radice pedis sinistri exterius usque ad genua ascendens, et a ventre medio per latus et brachium sinistrum usque ad medium digitum pertingit. Ita :

Atque salutiferam dederat Deus arce coronam.

In veste quidem femora circumdante, sunt versus hi duo elegiaci :

Veste quidem parva hic tegitur qui continet astra,
Atque solum palmo claudit ubique suo.

In cæsarie vero capitis ejus scriptum est : *Iste est rex justitiæ.* In vultu quoque et mento, papillis et umbilico continetur istud : *Ordo justus Deo.* In corona autem caput cingente, istud : *Rex regum et Dominus dominorum.* In cruce namque quæ juxta caput ejus posita est sunt tres litteræ, hoc est, A, M, et D, quod significat initium et medium et finem ab ipso omnia comprehendi.

Paracletus, id est, advocatus, quia pro nobis intercedit apud Patrem, et ad culpas nostras removendas curam gerit. Sponsus, quia de celo descendens adhæsit Ecclesiæ, ut essent duo in carne una. Angelus dicitur, propter annuntiationem paternæ ac suæ voluntatis, unde et apud prophetam *magni consilii angelus* legitur, dum sit Deus et Dominus angelorum. Missus dicitur, quia *Verbum caro factum est.* Homo dicitur, quia incarnatus est. Mediator, quia de morte ad vitam nos perduxit. Propheta, quod futura revelavit. Sacerdos, quod pro nobis hostiam se obtulit. Pastor, quia custos est. Magister, quod ostensor. Nazareus vero a loco. Nazareus, a merito, id est, *sanctus* sive *mundus*, quia peccatum non fecit. Siquidem et aliis inferioribus rebus nominum species ad se trahit Christus, ut facilius intelligatur. Dicitur autem panis, quia caro. Vitis, quia ex sanguine ipsius redempti sumus. Flos, quia electus. Via, quia per ipsum ad Deum imus. Ostium, quia per ipsum ad Deum ingredimur. Mons, quia fortis. Petra, quia firmitas est credentium. Lapis angularis, quia duos parietes e diverso, id est, de circumcissione et præputio in unam fabricam Ecclesiæ jungit; vel quod pacem angelis et hominibus facit. Lapis offensionis, quod veniens humilis offenderunt in eum increduli, et factus est petra scandali. Fundamentum autem ideo vocatur, quia fides in eo fundata est, vel quia supra eum catholica Ecclesia constructa est. Agnus dicitur, propter innocentiam. Ovis, propter mansuetudinem. Aries, propter principatum. Hædus, propter similitudinem carnis peccati. Vitulus, pro eo quod

pro nobis est immolatus. Leo, pro regno et fortitudine. Serpens, pro morte et sapientia. Vermis idem, quia resurrexit. Aquila, propter quod post resurrectionem ad astra remeavit. Nec mirum si vilibus significationibus figuretur, qui cum sit Patri coæternus ante sæcula Filius, naturæ nostræ vilitatem non spernens, natus est in tempore hominis filius. *Verbum enim caro factum est, et habitavit in nobis.*

Sunt ergo versus quinque, qui in linea humani corporis speciem forinsecus circumdantes conscripti sunt, quorum primus incipit a medio digito dextræ manus, et sic in indicem transit, postea in pollicem se erigens et per brachium dextrum ascendens, in vertice capitis finitur. Qui talis est :

Dextra Dei suum cuncta creavit Hiesus.

Secundus a capite descendens similiter in medio digito sinistræ manus finitur iste :

Christus laxabit e sanguine debita mundo.

Tertius a quarto digito dextræ manus, qui medius vocatur, incipiens, et per auricularem dextrum brachium subtus ducens, in latere dextro usque ad ventrem medium descendens, rursusque a dextro genu in radicem pedis desinit. Ita :

In cruce sic positus desolvens vincula tyranni.

Quartus in radice pedis dextri exterius incipiens, inter media crura ascendens ad radicem usque pedis sinistri exterius pervenit. Ita :

Æternus Dominus deduxit ad astra beatos.

Quintus item a radice pedis sinistri exterius usque ad genua ascendens, et a ventre medio per latus et brachium sinistrum usque ad medium digitum pertingit. Ita :

Atque salutiferam dederat Deus arce coronam.

In veste quidem femora circumdante, sunt versus hi duo elegiaci :

Veste quidem parva hic tegitur qui continet astra,
Atque solum palmo claudit ubique suo.

In cæsarie vero capitis ejus scriptum est : *Iste est rex justitiæ.* In vultu quoque et mento, papillis et umbilico continetur istud : *Ordo justus Deo.* In corona autem caput cingente, istud : *Rex regum et Dominus dominorum.* In cruce namque quæ juxta caput ejus posita est sunt tres litteræ, hoc est, A, M, et D, quod significat initium et medium et finem ab ipso omnia comprehendi.

FIGURA II.

De crucis figura quæ intra tetragonum est scripta, et omnia se comprehendere manifestat.

⓪	C R U X Q; E X C E L L I S T O T	⓪	E T D O M I N A R I S O L Y M P	⓪
C	a e l e s t e s p l e b e s e t	C	l a r a s a c c i p i s i l l i	C
R	e g n a r e g e n d a p o l i c	R	u c i f i x i n u t; e t a r d o	R
U	n d i q; t e a l m i f i c a t r	U	b e a s c ū s a n g i n i s v s u	U
X	r i s t i q u a p r o p t e r e	X	r e g e v o c a b e r e t u d u x	X
D	u m q e h u m a n a t i b i e x	U	o i r i s d i u i n a q; t a c t u	U
U	n i u s a l t i t h r o n i d e	U	o t o i n l a u d i s h o n o r e	U
X	r i s t i c o l a s s o c i a s	A	c s a c r o f a m i n e v i u a x	A
M	u l t i p l i c e s l a u d e s	E	n d a s a c u l m i n e c a e l i	E
I	n t e r r i s c a n t u s q u o	S	o f f e r t o r b i s e t e x u l	S
S	a n c t i f i c a t m u n d u s	U	e n t: t e p o n t: e t h i c s o l	U
E	x a l t a t i u b i l a n s c ū	M	o n t i b u s a r i d a c a n t ū	M
R	u r a c a n u n t s t e l l i s	M	o t u t u c a r m i n a d o n a s	M
O	r t u s e t o c c a s u s a q u	I	l o s i c a u s t e r e t a u r a	I
L	a e t i c i a m r e g n i t e n	E	a s q u o d l u m i n e l u m e n	E
A	l t a p o l i p a n d a s c o n	S	i g n e s n u m e n e t i s t i c	S
T	a n t a d e i d o n a d i s p e	N	s a n s q u i o m n i a f e c i t	N
⓪	C R U X Q U A E X P I E S C A R	⓪	B E N E D I C T A T R I U M P H	⓪
Q	u a n t a t i b i d e d e r a t	T	a n t o r ū f a c t o r a m o r e	T
U	i u i f i c a n t i s e n i m d	O	n o d e u s i p s e p a r a u i t	O
E	t b e n e t e e x t u l e r a t	D	i r e n e d i c e r e p u p p u	D
R	a n c i d u s i s v a l e a t d	E	c e p t o r d u x e t i n i q u i	E
E	x e m p t a m r i s i t p r a e	D	a m q i l u c i s a b a e t h r a	A
D	e t r u s a m q e d i u v o l u	I	t p u n i r e n e c a n d o h i c	I
E	n p i a c r u x d o m i n i d e	C	a n t a n s q u i s p i e m u s a	A
M	a g n i f i c a r e u a l e t t	A	n t ā t e e t d i c e r e f a t u	U
P	u l c h r a n i t e s c u l t u	T	e v i s u g l o r i a c i n g i t	T
T	a x u s d i r a f u g i t c a l	A	m u s s e t p i n u s h o n o r i	I
I	n c l i n a n t h u m i l e s e	T	c e d r o s m i r r a m e l y r o	O
O	l f a c t ū p a u i t a n t n a	R	d u s e t m i r a c y p r e s u s	S
M	a x t i x t u s g u t t a a m m	O	m u m b a l s a m a b i d e l l a	E
V	i c t a e m a i e s t a t e s u	P	e r s u a v o t a f e r u n t h o	C
N	o m i n e t u a s p e r i o r m	A	i o r v i r t u t e p i i s h o c	E
D	o n a s c u m m e r c e d e m e	E	n t x p i a n t e t r i b u n a l	L
⓪	C R U X Q; D E D E R A S R U P T	⓪	P L E R E M I R E A B A U E R N	⓪

O crux quæ excellis toto et dominaris Olympo,
 Cælestes plebes et claras accipis illic
 Regna regenda poli, crucifixi nudus et ardor
 Undique te almificat, rubeas cum sanguinis usu
 Christi, quapropter ex rege vocabere tu dux.
 Dumque humana tibi exquiris divinaque tactu
 Unius altithroni devoto, in laudis honore
 Christicolas socias, ac sacro fame vivax
 Multiplices laudes en das a culmine cœli.
 In terris cantus quos offert orbis, et exul
 Sanctificat mundus, ventus, te pontus, et exul
 Exaltat jubilans cum montibus, arida cantum
 Rura canunt, stellis motu tu carmina donas.
 Ortus et occasus, aquilo, sic auster et aura :
 Lætitiâ regni teneas quod lumine lumen,
 Alta poli pandas, consignes numen et istic
 Tanta Dei dona dispensans, qui omnia fecit.
 O crux quæ Christi es caro benedicta triumpho.

A Quanta tibi dederat tantorum factor amore,
 Vivificantis enim dono Deus ipse paravit,
 Et bene te extulerat, dire nec dicere puppup
 Rancidus is valeat deceptor, dux et iniqui,
 Exemptam risit prædam qui lucis ab æthra :
 Detrusamque diu voluit punire necando hic.
 En pia crux Domini, decantans quis pie musa
 Magnificare valet tantam te, et dicere fatu?
 Pulchra nites cultu, te visu gloria cingit.
 Taxus dira fugit, calamus se et pinus honori
 Inclinant humiles; et cedros myrrha melyro
 Olfactum pavitant, nardus et myrrha, cypressus,
 Mastix, tus, gutta, ammomum, balsama, bidella.
 Victæ maiestate super sua vota ferunt te.
 Nomine tu asperior, major virtute, piis hoc
 B Donas, cum mercede meent Christi ante tribunal :
 O crux quæ dederas rupto plebem ire ab Averno.

DECLARATIO FIGURÆ.

Ast hæc figura crucem Christi in quatuor cornibus cuncta complecti prædicat, sive quæ in cœlis, sive quæ in terra, sive quæ sub terra sunt, omnia videlicet visibilia atque invisibilia, viventia et non viventia, quia quatuor crucis cornua sive quatuor loca intimant, in quibus rationales versantur creaturæ, id est, cœlestium, terrestrium et infernorum et supercœlestium, de quibus et Paulus apostolus loquitur, *ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum*. De tribus Pauli testimonium est, videamus et quartum: *Laudate Dominum, cœli cœlorum, et aquæ quæ super cœlos sunt laudent nomen Domini*. Rursumque dicuntur cœlestia et alia supercœlestia. Sive quatuor species totius creaturæ, id est, esse, vivere, sentire, et intelligere, in quibus omnibus creatura subsistit. Nam alia tantum sunt, sed nec vivunt, nec sentiunt, neque discernunt, ut sunt lapides. Alia sunt et vivunt, sed nec sentiunt neque discernunt, ut sunt arbusta et omnia germina terræ. Alia vero sunt, vivunt et sentiunt, sed non discernunt, ut sunt bruta animalia, quibus vis est sentiendi, sed non subest ratio intelligendi. Alia autem sunt, vivunt, sentiunt et discernunt, ut sunt angeli et homines, qui essentia subsistunt, vita vivunt, sensu sentiunt, intellectu discernunt. Sunt et ipsius animæ quatuor affectiones, quibus animantia vel ad bona utuntur vel ad mala. Has et antiqui subtiliter invenerunt, et eorum inventa probantes posterius susceperunt, id est, timere, ac dolere, cupere ac letari. Hæc ergo si sanctæ crucis præsidio ordinantur atque muniuntur, in religiosis hominibus salutifera esse probantur, licet eas vitia esse, stultitia quorundam sapientum hujus mundi existimavit. Quod si ita esset, et eas nisi peccatores omnino non possunt habere aut perdit, recte non affectus aliqui possent dici, sed morbi. Aut cum tales animorum motus inveniantur in sanctis apostolis et prophetis, quis ita desipiat, ut eos affectus vitia credat? ex quibus Deo placuerunt illi, qui vitii plus quam ceteri homines restiterunt. Itaque Paulus apostolus de timore sic loquitur. *Timeo autem ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua, sic et vestri sensus corrumpantur a charitate quæ est in Christo*. Idem de cupiditate fiducialiter dicit: *Cupio dissolvi et esse cum Christo*. Sed et de tristitia, quam alii dolorem appellant, idem doctor gentium ait: *Quia tristitia est mihi magna et continuus dolor cordi meo, pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem*. Nam et ad Romanos scribens ait: *Gaudeo in vobis, sed volo vos sapientes esse in bono et simplices in malo*. David quoque propheta de timore ita ait: *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi*. Item: *Timete, inquit, Dominum, omnes sancti ejus*. De tristitia vero ita ait: *Contristatus sum in exercitatione mea*. Item de concupiscere idem dicit: *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore, et concupivi salutare tuum, Domine*. De lætitia quidem idem Psalmista exhortans sanctos Dei dicit: *Lætamini in Domino et exsultate, justi; gaudete, justi, in Domino*. Hunc ergo timorem vel dolorem, hanc cupiditatem sive hoc gaudium qui

A reprehendere voluerit, ipsum reprehendit apostolum et prophetam, qui per tales affectiones non solum Deo placuerit; sed etiam quosdam alios ad ipsum exhortati sunt, et qui extorres horum fuerit, inter criminosos quod essent sine affectu culpaverunt. Non ergo has affectiones habendo, sed eis male utendo delinquimus, quia humanorum affectuum proprietates hominis indicat creatorem; qualitas vero bonam et malam significat voluntatem; ac si motus qui in omnibus affectiones sunt, hæc eadem ipsæ in bene utentibus virtutes, et in male utentibus passionibus sive perturbationes, ac, ut quidam volunt, ægritudines fiunt: illeque eis bene utitur, qui non suam, sed Dei quærit facere voluntatem, ut jam non sibi vivat, sed ei qui per sanguinis sui effusionem in cruce illum redemit; qui cum Apostolo dicere potest: *Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci. Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me et tradidit semetipsum pro me*. Omnia ergo hæc sanctæ cruci conveniunt, quia in ea omnium Creator passus est Christus. Nam passio Christi cœlum sustentat, mundum regit, tartarum perfodit. In ea confirmantur angeli, redimuntur populi, conteruntur inimici, stabiliuntur subsistentia, animantur viventia, conservantur sententia, illustrantur intelligentia. Inde timor ductus a pœna, fideles liberat; tristitia salubris, pœnitentes a peccatis mundat; concupiscentia boni virtutum fructus germinat; gaudium vitæ spe confidentes lætificat. Omnium quippe auctor hanc sanctam sibi prævidebat machinam; hanc construi voluit, ut in ipsa restauraret et coadunaret omnia per Jesum Christum Dominum nostrum.

Sunt quoque versus duo in ipsa cruce conscripti, quorum prior est:

C O Crux quæ summi es noto dedicata trophæo:

a summo in ima descendens. Alter vero:

O Crux quæ Christi es caro benedicta triumpho.

a dextra in sinistram crucis tendens. Sunt et in tetragono circa crucem quatuor versus, quorum primus, qui supra crucem, est hic:

O Crux quæ excellis toto et dominaris Olympo.

Qui vero infra, est hic:

O Crux quæ dederas rupto plebem ire at Averno.

Qui autem in dextra, hoc est, in anachrostaticide positus est, hic est:

O Crux dux misero latoque redemptio mundo.

Et qui in sinistra, hoc est, in telesticide hic:

O Crux vexillum sancta et pia cautio sæclo.

D Notandum autem quod O litteram, quæ circuli habet similitudinem, idcirco in quatuor angulis tetragoni et in quatuor cornibus crucis, nec non et in media cruce posuimus, ut ostenderetur omnia sanctam Crucem sua potentia concatenare, et in veneratione Christi copulare quæ sursum et quæ deorsum sunt.

FIGURA III.

De novem ordinibus angelorum, et de nominibus eorum in crucis figura dispositis.

Salvesanctasaluschristi otupassiolæta
 Cruxvenerandadeidoctrinxsapientialumen
 LausvericaravirtusSPHilosophiaclarahis
 QuosdantaruasolivEiculmenconditolympi
 SidereosquechorosesREtcandidasceptradie
 Nāq;salushominumesERERumrenouatiopulcra
 TebeatorbstotusalAINClytanempopolorum
 Omnegenuperotecaelestūetflectiturambit
 Terrestrumatq;inferiuxtasuavinculanorū
 SceptraducesregnaCURvantisnomineiesus
 AtmichaelprincepsHADitantūduxetinaito
 TememoratvirtutedeRsimulætheracuncta
 EtregereettegereestEsnuminisalmaquodara
 Quoclypeoexultatframeaquafortisinibit
 Horridabelladraconisouanscūmillib:almis
 Atq;tuaslaudesquaeret sibi præmiavictor
 NamjurrehancstatuitITSuspensamactusq;emod:que
 Sorsquecrucemtalemhancaramveraqueibusque
 VirtutūvtresstanspromatvitalipsasENATUM
 ScriptabonajusteconsurguntincruceVITA
 XpsseadpetrāfideiNIMIumauctaqueSENOs
 Duceretinclinanshumilistumvenit abarce
 Et docuit verbis factis documenta reliquit
 Accruesacrapia complevit cuncta creator
 Hocgabrielalacerdansclarumfamenadaurē
 Virginisorabasarchangelusetparanymphus
 Iesumsaluantemiamtangenslaudetriumphum
 Oraphaelmedicinadeinumtededit hæccrux
 Redderepossejubarcujus tunc rite figuram
 Monstrabas cæco quæ lumina reddidit orbi
 Credimus ergo crucis antiqua in laudibus esse
 Cūnovaconsonuitpsallentumcantio laudem
 Angeli in officium et veniebant iure ministri
 Hincrogo cælorū agmen benedicite christo
 Quicrucesalvaait mundum dans regna beatis
 Et vestrū numerum complevit in arce polorum

Salve sancta salus, Christi, o tu passio læta,
 Crux veneranda Dei doctrix, sapientia, lumen,
 Laus veri, cara virtus, philosophia clara, his
 Quos dant arva soli, vel culmen condit Olympi,
 Sidereosque choros, et candida sceptræ diei.
 Namque salus hominum es, rerum renovatio pulchra;
 Te beat orbis totus, ala inclitya nempopolorum.
 Omne genu per te cœlestum et flectitur ambit
 Terrestrum atque inferiuxta sua vincula norum.
 Sceptra duces regna curvantis nomine Jesus :
 At Michael princeps habitantum dux et in alto
 Te memorat virtute Dei simul æthera cuncta
 Et regere et tegere, stes numinis alma quod ara :
 Quo clypeo exultat, framea qua fortis inibit
 Horrida bella draconis ovans cum millibus almis.
 Atque tuas laudes quæret sibi præmia victor.
 Nam jure hanc statuit suspensam actusque, modusque,
 Sorsque crucem talem hanc aram, vera quibusque

A Virtutum ut testans promat vita ipsa senatum.
 Scripta bona juste consurgunt in cruce vita.
 Christus se ad Petram fidei nimium auctaque senos
 Duceret inclinans humilis, tum venit ab arce,
 Et docuit verbis, factis documenta reliquit,
 Ac cruce sacra pia complexit cuncta creator.
 Hoc Gabriel alacer dans clarum famen ad aurem
 Virginis orabas archangelus, et paranymphus
 Jesum salvantem jam tangens laude triumphum.
 O Raphael medicina Dei, num te dedit hæc crux
 Reddere posse jubar, cujus tunc rite figuram
 Monstrabas cæco, quæ lumina reddidit orbi.
 Credimus ergo crucis antiqua in laudibus esse :
 Cum nova consonuit psallentum cantio laudem
 Angeli in officium et veniebant jure ministri.
 B Hinc rogo, cælorum agmen, benedicite Christo,
 Qui Cruce salvavit mundum, dans regna beatis,
 Et vestrum numerum complexit in arce polorum.

DECLARATIO FIGURÆ.

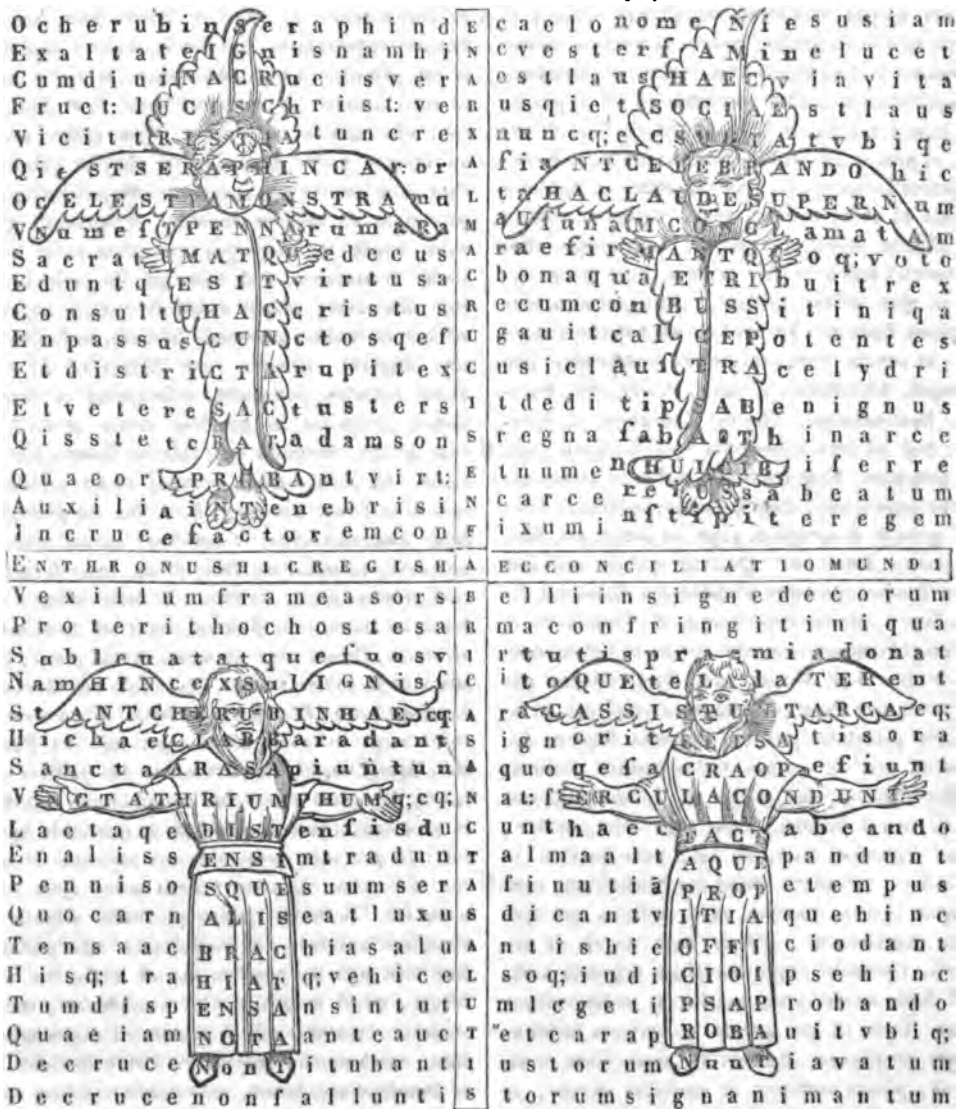
Merito quippe sanctorum angelorum ordines et A et archangelos; in brachio dextro duos, hoc est, cœlestis militiæ exercitus, nomine et numero sanctæ cruci concordant, ut æterni Regis victoriam collaudent, id est, principatus et dominationes; in medio unum, id est, thronos; in superiori parte item duos, hoc est, cherubim et seraphim. Quæ etiam nomina et magnitudinem lætitiæ suæ honesto officio prædicent: cum non solum in hora nativitatis Christi laudasse, et post in deserto illi ministrasse sacer Evangelii textus commemoret, verum etiam in tempore passionis et resurrectionis ejus, debito ei officio ipsos affuisse manifeste narret; maximeque illos credi oportet hujus rei esse devotos, quia quanto dignius in ejus militia militant, tanto devotius ejus triumphum laudant. Novem ergo sunt ordines angelorum, ut sancta Scriptura nobis commendat: hoc est, Angeli, Archangeli, Virtutes, Principatus, Potestates, Dominationes, Throni, Cherubim, et Seraphim. Sed ad hæc exponenda beati Gregorii papæ B verba ponamus: Esse namque angelos et archangelos, pene omnes sacri eloquii paginæ testantur. Cherubim quoque et seraphim sæpe, ut notum est, libri prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus apostolus ad Ephesios enumerat dicens: *Supra omnem Principatum et Potestatem et Virtutem et Dominationem*. Qui rursus ad Colossenses scribens ait: *Sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates*. Dominationes vero, principatus ac potestates jam ad Ephesios loquens descripserat, sed ea quoque Colossensibus dicturus præmisit thronos, de quibus nec dum quidquam Ephesiis fuerat locutus. Dum ergo illis quatuor, quæ ad Ephesios dixit, id est, principatus et potestatibus, virtutibus atque dominationibus, C junguntur throni, quinque sunt ordines, qui specialiter exprimuntur; quibus dum angeli et archangeli, cherubim atque seraphim adjuncta sunt, procul dubio novem esse angelorum ordines inveniuntur. Unde et ipsi angelo, qui primus conditus est, per prophetam dicitur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia et perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti*. Quo notandum, quod primus angelus non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur, ut quo subtilior est natura, eo in illo imago similis insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topazius, et jaspis, chrysolithus, onyx, et beryllus, saphirus, carbunculus, et smaragdus*. Ecce novem D dixit nomina lapidum, quia profecto novem sunt ordines angelorum. Quibus nimirum ordinibus ille primus angelus, ideo ornatus et coopertus existit, quia dum cunctis agnibus angelorum prælatos est, ex eorum comparatione clarior fuit.

Sed hæc dispositio in cruce novem ordinum angelorum quod nobis sacramenti innuat, prosequamur. Tenet ergo hæc species sanctæ crucis in inferiori sua parte, duos ordines, id est, angelos

et archangelos; in brachio dextro duos, hoc est, virtutes et potestates; in brachio sinistro item duos, id est, principatus et dominationes; in medio unum, id est, thronos; in superiori parte item duos, hoc est, cherubim et seraphim. Quæ etiam nomina ad Domini nostri Jesu Christi gloriam prædicandam satis conveniunt, ejusque magnificentiam et potentiam narrandam decenter competunt. Quem enim angeli et archangeli in infima parte crucis positi denuntiant, nisi eum qui de cœlo in terram descendit, magni videlicet consilii angelum, ad annuntiandum mansuetis missum, ut fortior fortem alligaret, ejusque vasa diriperet? Et quem alium virtutes, potestates, principatus et dominationes prædicant in brachiis crucis positi? nisi eum de quo scriptum est: *Dextera Domini fecit virtutem*. Et item: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra*. Itemque: *Et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis*. Et item: *Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ*. Throni ergo in medio crucis positi, quem alium in se sedere notant? nisi illum cui dictum est Apostolo teste: *Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi, virga recta est virga regni tui*. Et Psalmista: *Sedes, inquit, super thronos, qui judicas æquitatem*. Et quem cherubim seraphimque significant in arce crucis positi? nisi eum de quo dicit Apostolus: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi*. Et item: *Deus noster ignis consumens est*. Cherubim quippe plenitudo scientiæ, et seraphim ardentes vel incendentes interpretantur. Sed hæc non ita prædicamus de ordinibus angelorum, quasi unigenito illos cœquemus; sed per subjectæ creaturæ officia et nomina dispensationis, illius sacramenta veneramur. Est enim ipse Deus et Dominus angelorum, ante omnia videlicet sæcula ex Deo Patre genitus, hoc est, de substantia Patris, qui in novissima ætatum sæculi ex virgine matre natus, naturam in se suscepit humanam, ad debellandum scilicet mundi principem missus, ut exspoliaret principatus et potestates, palam triumphans eos in semetipso; quem Pater suscitavit a mortuis, et constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum et potestatem et virtutem et dominationem, et omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Omnia subiecit sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput supra omnia Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius. Novem ergo litteræ majores, quæ in hac pagina speciem crucis faciunt, hoc sonant, CRVX SALVS; habentque singulæ singulos ordines angelorum: quod facile cuilibet patebit qui litteras novit, et nomina novem ordinum non ignorat.

FIGURA IV.

De Cherubin et Seraphin in crucem scriptis et significatione eorum.

O cherubin seraphin de cœlo nomen Jesus jam
 Exaltate, ignis nam hinc vester fame lucet.
 Cum divina crucis vera crucis laus, hæc via, vita.
 Fructus lucis Christus verus, qui et socia est laus :
 Vicit tristia tunc rex, nuncque exultat ubique,
 Qui est seraphim carus : ora flant celebrando hic
 O cœlestia monstra multa hac laude supernum :
 Unum est pennarum aram ausu, nam conclamata
 Sacratum atque decus aræ firmant, quoque voto
 Edunt, quæ sit virtus, ac bona quæ tribuit rex
 Consultu hac Christus re cum calbussit iniqua.
 En passus cunctosque fugavit calce potentes ;
 Et districta rupit excussi claustra chelydri,
 Et veteres actus tersit, dedit ipsa benignus
 Quis steterat Adam sons regna Sabaoth in arce :
 Quæ ora probant, virtus, et numen, huic ibi ferre
 Auxilia in tenebris, in carcere, jussa beatum
 In cruce factorem, confixum in stipite regem :
 En thronus hic regis, hæc conciliatio mundi,

A Vexillum, framea, sors belli, insigne decorum
 Proterit hoc hostes, arma confringit iniqua ;
 Sublevat atque suos, virtutis præmia donat.
 Nam hinc exul ignis scito, quæ tela lateant
 Stant cherubin, hæc quæ aræ assistunt, arcæ quæ
 Hic hæc labbara dant signo rite, et satis ora
 Sancta ara sapiunt, una quoque sacra ope flunt.
 Uncta triumphum quæ conatus fercula condunt,
 Lætaque distensis ducunt hæc facta beando.
 En alis sensim tradunt alma, altaque pandunt
 Pennis osque suum seraphin, ut jam prope tempus
 Quo carnalis eat luxus dicant, vitiæque hinc :
 Tensa ac brachia salvantis hic officio dant.
 Hisque trahi atque vehi celso quæ iudicio ipse hinc
 Tum dispensans in tutum leget ipsa probando
 B Quæ jam nota ante auctu, et cara probavit ubique :
 De cruce non titubant justorum nuntia vatum.
 De cruce non fallunt istorum signa animantum.

DECLARATIO FIGURÆ.

In hac itaque pagina crux Domini, simul cum figuris seraphim et cherubim circa se positus, depicta conscriptaque cernitur. Quæ ideo in hoc opus hic introducuntur, ut ostendatur, quanta provisione ac dispensatione, divina clementia humano generi semper salutem suam procuraverit, cum et in ipsis spiritibus Angelicis per propheticam revelationem, speciem redemptionis nostræ ante videri voluit, et per opera prophetica in tabernaculi templique aditus constructa, id est, in ipsis cherubim juxta arcam ultra velum positis, æternam propitiationem mundo intimare decrevit. Proinde, licet multa multi de habitu et situ horum animalium interpretati sint, et alia atque alia diverso stylo non diversa fide scriptitarint; mihi tamen non incongrue videtur (salva majorum traditione) ipsa animalia habitu suo, sanctæ crucis exemplari figuram, cum et intervalla ipsius localiter servant, et sursum atque deorsum, in dexteram atque sinistram situ suo similiter protendant. Denique seraphim propheta Isaias inter alia ita narrat dicens: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et ea quæ sub eo erant replebant templum. Seraphim stabant super illud, sex alæ uni et sex alæ alteri, duobus velabant faciem, et duobus velabant pedes, et duobus volabant, et clamabat alter ad alterum, et dicebat: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.* Quid ergo situs iste senarum alarum seraphim præfiguratur, nisi crucis Christi imaginem? Illæ quippe alæ quæ superiorem partem corporis sui, id est, faciem velabant, quod sursum ad caput erectæ sint, necesse est et ob hoc superiorem partem crucis demonstrent manifestum est. Illæ autem quæ infimam partem, id est, pedes velabant, quomodo nisi deorsum dimissas esse credendum est, et ob hoc inferiorem partem crucis significare. Illæ autem duæ quæ ad volandum extensæ sunt, quid aliud quam transversum crucis lignum, in quo brachia et manus extensæ sunt, Domini significant? Et proinde in positione sex alarum seraphim, manifeste totius crucis Christi signaculum expressum esse nemo sapiens dubitat. Bene quoque ipsa incedentes vel ardentes interpretantur, quia illam formam demonstrant, in qua superatæ sunt omnes adversariæ potestates, et totius mundi peccata consumpta atque deleta sunt, imo ignem illum electis Dei commendant,

A quem se Dominus in terram mittere et ut arderet se velle testatus est. Et merito trina voce ad laudem sanctæ Trinitatis omnes electos cohortabantur, hoc est, eos qui ante adventum Salvatoris fuerunt, et qui in præsentia incarnationis ejus vixerunt, quique adhuc usque in finem mundi post ascensionem ejus in cælos ad fidem convertendi sunt; quia omnes una passio Christi simul redemit, de Judæis videlicet atque gentibus. De cætero cherubim illa quæ in tabernaculo sive templo fabricata erant, quid aliud extensione alarum suarum quam crucis Christi imaginem præferebant? De quibus bene in libro Regum narrat, quod facta essent decem cubitorum altitudinis, et decem cubitos haberent a summitate alæ usque ad alæ alterius summitatem. Ad cujus etiam instar humani corporis forma comparari potest, cujus pene tanta latitudo est in extensione brachiorum a summitate digitorum unius manus usque ad summitatem digitorum alterius manus, quanta est altitudo sive longitudo a planta pedis usque ad verticem capitis. Hæc ergo juxta arcam et propitiatorium stabant, quia veram propitiationem in incarnatione Salvatoris humano generi demonstrabant. Hæc et in modum crucis alas extensas semper habebant, quia perpetuam nostram redemptionem in passione Christi salvandorum rite intimabant. In cruce quoque hic versus est in longitudine a summo deorsum vādens:

En arx alma Crucis: en fabrica sancta salutis.

Iste quidem in latitudine:

En thronus hic regis, hæc conciliatio mundi.

In seraphim quoque et cherubim versus elegiaci conscripti sunt. Nami in seraphim illo quod supra dextrum cornu crucis stat, hi sunt versus:

Signa crucis Christi est seraphim cœlestia monstrant,
Pennarum atque situ hæc cuncta sacrata probant.

In eo vero quod supra cornu sinistrum, hi:

Nam hæc socia exultant celebrando hæc laude superarum,
Conclamantque tribus sceptræ Sabaoth vicibus.

In cherubim namque dexteriore versus isti sunt:

Hinc signant Cherubin hæc labbara sancta triumphum.
Distensisque alis brachia teasa notant.

In sinistriore quippe isti:

Quæ latere assistunt aræ et sacra opercula condunt,
Factaque propitiæ officio ipsa probant.

FIGURA V.

De quatuor figuris tetragonis circa crucem positis, et spiritali ædificio domus Dei.

C	r	u	x	r	o	g	o	s	a	c	r	a	d	e	i	s	i	g	n	a	m	i	h	i	n	o	m	i	n	e	p	e	c	t	;		
L	a	u	d	i	b	u	s	v	t	c	l	a	r	a	c	a	n	t	e	m	t	u	a	r	i	t	e	t	r	o	p	a	e	a	e		
Q	u	o	m	o	d	o	t	e	r	r	e	n	i	s	a	b	c	a	e	l	i	s	f	o	e	d	e	r	a	d	u	c	a	s			
P	a	c	t	u	m	c	o	n	f	i	r	m	e	s	a	b	l	o	e	t	i	v	i	n	c	u	l	a	r	u	m	p	a	s			
O	v	o	s	A	C	M	E	N	A	P	O	S	T	O	L	I	C	V	M	T	U	M	M	A	R	T	Y	R	U	M	E	T	O	R	D	O	
U	r	e	d	D	O	M	U	S	X	P	I	P	O	S	U	I	T	Q	U	O	S	C	U	L	M	E	N	I	N	I	P	S	U	M			
C	o	n	d	i	s	t	i	s	i	m	a	p	L	e	b	s	A	l	m	a	E	s	t	v	o	c	e	r	e	p	e	r	t	a			
S	a	n	c	t	a	s	a	l	u	t	a	r	I	s	e	t	C	r	u	x	F	u	n	d	a	m	i	n	e	s	u	m	m	o			
Q	u	a	e	v	e	r	e	h	u	m	a	n	ū	g	e	n	u	s	a	d	v	i	t	a	m	d	e	d	i	c	a	u	i	t			
F	i	r	m	a	t	a	q	e	c	o	l	u	m	n	a	e	x	i	t	o	s	t	e	n	d	e	r	e	p	h	i	l	a	x			
A	e	t	e	r	n	a	m	p	e	r	s	e	P	a	r	a	d	i	s	s	o	s	u	r	g	e	r	e	f	o	r	m	a	m			
T	e	g	m	i	n	i	s	e	t	a	u	l	A	m	s	p	o	n	s	i	I	u	s	t	i	q	u	o	q	;	R	e	g	i	s		
C	r	i	s	T	E	T	R	O	P	A	E	A	N	O	u	a	M	o	x	i	U	R	E	C	R	U	O	R	E	V	I	A	Q	E			
E	r	i	g	i	s	i	n	m	u	n	d	o	q	u	o	d	i	u	s	t	i	f	o	e	d	e	r	a	s	e	r	u	e	t			
S	p	e	r	n	a	t	d	a	m	n	a	t	u	m	v	i	n	c	a	t	p	i	e	t	a	t	e	d	o	l	o	s	u	m			
C	u	i	f	a	v	o	r	a	t	q	;	t	i	m	o	r	v	i	r	t	:	a	c	p	a	l	m	a	c	o	r	o	n	a	e	s	
I	N	C	L	Y	T	A	C	R	U	X	D	O	M	I	N	I	Ī	P	I	F	U	N	D	A	M	E	N	E	T	A	U	L	A	E			
P	u	l	c	h	r	i	o	r	e	s	t	o	t	o	v	e	r	n	a	n	t	i	f	l	o	r	i	b	u	s	a	r	u	o			
C	e	l	s	i	o	r	a	c	e	d	r	o	p	a	r	i	o	e	t	p	r	e	c	i	o	s	i	o	r	a	l	b	o				
Q	u	a	d	r	a	t	a	s	i	u	n	g	i	s	i	n	f	i	r	m	e	t	r	a	m	i	t	e	p	e	t	r	a	s			
E	t	r	i	T	E	P	A	T	R	I	A	R	C	H	A	R	Ū	I	U	S	P	L	E	B	S	Q	U	E	P	R	I	O	R	A			
F	u	n	d	A	m	e	n	t	a	t	r	a	H	i	t	i	n	f	u	n	d	O	D	O	M	A	T	I	S	O	M	N	I	S			
Q	u	a	e	B	e	n	e	d	e	u	o	t	A	c	o	r	D	a	s	c	i	t	d	o	g	m	a	t	e	P	r	i	m	ū			
V	i	n	c	i	r	e	r	e	c	t	u	m	R	e	g	n	A	n	t	i	v	e	r	b	a	p	r	o	p	H	e	t	a	e			
C	o	m	p	L	u	e	r	a	n	t	u	i	U	a	m	i	M	p	e	r	i	s	a	u	l	ā	p	i	E	r	e	g	i				
V	t	c	r	I	s	t	o	i	ā	f	o	r	M	a	s	s	E	n	t	i	n	s	c	a	m	m	a	t	e	T	r	i	t	o			
O	m	n	i	s	n	a	m	q	;	s	i	m	u	L	s	c	A	n	d	i	t	o	b	u	l	n	o	m	e	n	a	d	A	s	t	r	a
H	a	e	c	A	u	l	a	i	e	s	u	s	A	v	l	a	E	t	a	m	F	u	l	m	i	n	i	s	A	r	c	t	o	n			
E	t	v	o	C	e	f	i	r	m	a	t	a	v	i	g	e	t	b	o	n	A	s	t	r	u	c	t	i	o	V	i	t	a	e			
I	u	n	c	T	I	O	S	I	G	N	A	T	D	A	T	H	A	E	C	O	M	I	N	E	I	U	S	S	A	M	E	A	R	E			
Q	u	a	v	i	a	d	u	x	d	u	c	i	t	a	d	l	U	c	i	s	s	c	e	p	t	r	a	t	e	n	e	n	d	a			
Q	u	o	s	t	e	m	p	l	o	d	e	d	i	c	a	t	L	a	e	t	a	b	o	n	a	m	a	n	s	i	o	x	p	i			
Q	u	a	t	t	u	o	r	a	t	q	;	c	r	u	c	i	s	A	u	g	e	t	c	u	m	r	u	p	i	b	;	i	s	t	i	s	
P	e	r	f	e	c	t	a	m	q	e	d	o	m	u	m	d	E	d	u	c	e	n	s	a	n	g	u	l	u	s	i	p	s	e			

Cruce rogo sacra Dei signa mihi numine pectus :
 Laudibus ut clara cantem tua rite tropæa :
 Quomodo terrenis ab cælis fœdera ducas,
 Pactum confirmes, et lethi vincula rumpas.
 O vos agmen apostolicum, tu martyrurum et ordo,
 Jure domus Christi posuit quos culmen, in ipsum
 Condistis, ima plebs alma est voce reperta.
 Sancta salutaris et crux fundamine summo
 Insita, constructa, crucifixi robore fixa :
 Quæ vere humanum genus ad vitam dedicavit,
 Firmataque columna exit ostendere philax,
 Æternam per se paradiso surgere formam,
 Tegminis et aulam sponsi, justique quoque regis
 Christe tropæa nova mox jure, cruore, viaque
 Eriste in mundo, quod justis fœdera servet :
 Spernat damnatum, vincat pietate dolosum :
 Cui favor atque timor, virtus et palma, corona es.
 Inclyta erux Domini, Christi fundamen et aulæ.

A Pulchrior es toto vernanti floribus arvo :
 Celsior ac cedro, Pario et preciosior albo,
 Quadratas jungis in firmo tramite petras :
 Et rite patriarcharum jus, plebsque, priora
 Fundamenta trahit, in fundo domatis omnis :
 Quæ bene devota corda scit dogmate primum
 Vincire, rectum regnanti verba prophetæ
 Compluerant, vivam imperiis aulam pie regi
 Ut Christo jam formassent in scammate trito :
 Omnis namque simul scandit ob nomen ad ætra.
 Hæc aula Hiesus ad lætam fulminis Arcton,
 Et voce firmata viget bona structio vitæ :
 Junctio signat, dat hæc omine jussa meare :
 Qua via dux ducit ad lucis sceptrata tenenda :
 Quos templo dedicat læta bona mansio Christi :
 Quattuor atque crucis auget cum rupibus istis,
 Perfectamque domum deducens angulus ipse.

DECLARATIO FIGURÆ.

In hac igitur pagina crux sancta per medium tendit, quatuor quadrangulas formas circa latera ejus positas habens : ad ostendendum utique cœlestis ædificii structuram, Ecclesiæ videlicet Dei vivi, quæ et domus ejus est, columna et firmamentum veritatis. Ad hanc ergo domum pertinent electi angeli, quorum nobis similitudo in futura vita præmittitur, dicente Domino : Illi autem qui digni habentur sæculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt uxores, neque enim ultra mori poterunt : æquales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Ad hanc pertinet ipse mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, ipso attestante, cum ait : *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.* Quod exponens evangelista subjunxit : *Hoc autem dicebat de templo corporis sui.* Dicit autem Apostolus de nobis : *Nescitis quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis.* Si ergo ille templum Dei per assumptam humanitatem factus est, et nos templum Dei per inhabitantem spiritum ejus efficiamur, constat utique quia figuram omnium nostrum et ipsius videlicet Domini, et membrorum ejus quæ nos sumus, templum illud materiale tenuit, quod Salomon rex ædificavit in Hierusalem ; sed ipsius tanquam lapidis angularis singulariter electi et pretiosi in fundamento fundati ; nostri autem tanquam lapidum vivorum superædificatorum super fundamentum apostolorum et prophetarum, hoc est, super ipsum Dominum. Quod ostendit Apostolus dicens : *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, qui est Christus Jesus.* Qui propterea recte fundamentum domus Domini potest vocari : quia, sicut ait Petrus, *Non est aliud sub cælo nomen datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri.* Et item : *Ad quem, inquit, accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum, et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Possunt ergo hujus fundamenti primi lapides ac foundationi habiles, patriarchæ et prophetæ, apostoli et martyres non incongrue accipi, qui sive prædicando, sive operando, sive patiendo, fidei fundamenta nobis jecerunt, et quorum auctoritatem in doctrina, exempla in actibus, imitationem in tolerantia cætera turba fidelium sequitur. Nam sicut apostoli et martyres post Salvatoris incarnationem, passionem et resurrectionem atque ascensionem in cœlos per totum orbem spirituale ædificium domus Dei Christum prædicando, sive etiam pro Christo moriendo fabricati sunt, ita ante adventum ejus in carne patriarchæ atque prophetæ in priore populo, et in his regionibus in quibus degebant, semper

A aliorum vitam verbis atque exemplis in melius convertere satagebant, quatenus digna conversatione Deum habere mererentur habitatorem, ipsumque sibi esse sentirent Deum propitium, sub cujus dominatione positi cognoverunt omnipotentem. Bene ergo in libro Regum scriptum est de illa typici templi ædificatione, quod præceperit rex ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum templi, et quadrarent eos. Lapidis ergo pretiosi sunt sancti viri, qui meritis sunt præclari, qui bene quadrari jubentur, ac sic in fundamento poni. Quadratum namque omne quocumque vertitur fixum stare consuevit. Cui nimirum figuræ assimilantur corda electorum, quæ ita in fidei firmitate consistere didicerunt, ut nulla occurrentium adversitate, nec ipsa B etiam morte a sui rectitudine status possint inclinari : quales videlicet doctores Ecclesia non solum de Judæa, verum etiam de gentibus per plures suscepit. Recte quidem in sancta cruce hæc ædificatio demonstratur, quia in ipsa, id est, in passione Christi tota Ecclesia catholica fundata, fabricata perfecte, atque dedicata est, nec hoc ædificium unquam veniret ad effectum, nisi per Crucem liberaretur genus humanum, nec ipsius sacerdotis digne completeretur officium, nisi ipse sacerdos in cruce fieret sacrificium.

In ipsa autem cruce continetur hic versus scriptus :

Incluta crux Domini Christi fundamen et aulae.

C In tetragonis vero circa crucem positus versus conscripti, non per circuitum penitus gyrant, hoc est, ut finalibus litteris ad inceptivas per anfractum redeant, sed omnes in dextro angulo suo superius incipientes, per sinistrum supra ad sinistrum infra in decem et novem litteris descendunt, postea iterum in dextro angulo superius a vicesima littera incipientes, et descendendo per dextrum inferius vadentes ad sinistrum usque infra decem et septem litteris pertingunt : et sic unusquisque versus quatuor tetragonorum triginta sex litteras continet, qui utique numerus est tetragoni plani et senarii in semetipso multiplicatione confecti, sicut in sequentibus demonstrabimus. Est autem versus hic tetragoni subtus dextrum cornu positi :

D Te patriarcharum laudabilis actio signat.

Subtus sinistrum vero positi tetragoni iste est :

Plebsque prophetarum divino fame jussa.

At ejus quoque, qui supra dextrum cornu crucis positus est, talis est versus :

Agmen apostolicum pandit tua rite tropæa.

Supra sinistrum vero talis :

Martyrum et ipso chorus effuso jure cruere.

FIGURA VI

De quatuor virtutibus principalibus, quomodo ad crucem pertineant, et quod omnium virtutum fructus per ipsam nobis collati sunt.

O m n i p o t e n s v i r t u s s u m m a s a p i e n t i a c h r i s t e
 O r n a s q u i t o t u m a r c e c r u c i s d o m i n u s p i e m u n d u m
 D i s p e n s a s q u e t u i s s a n c t i s p i a d o n a s a l u t i s
 N a m q u e q u a d r i g a p i i s b e n e c o r n i b a p t a q u a t n i s
 V i r t u t u m p a n d i t r s e r i e m d e d i c a n t e t r i u m p h o
 V i c t o r i s r e g i s o s t e n d e n s s a n g u i n e c u n c t a s
 P r o f i c e r a c s p e c i e s f r u c t u p i e t a t i s i n o r b e
 E s t v i r t u s h a b i t u s a n i m i m o r u m e t d e c u s o m n e
 N o b i l i t a s v i t a e r a t i o e t m o d e r a t i o l i n g u a e
 Q u a e c r u x a l m a p i i s i u s t a d a s l a u d e p r o b a n d a
 C u n c t a s i m u l p l a c i t o d e p r o m i s s i n g u l a v o t o
 S a n c t a t u a d o c u i t t e n e r u m p r u d e n t i a m u n d u m
 E x t e i u s t i t i a b e n e f e r u e n s s p e r n e r e g a u d e t
 T e r r o r e m z a b u l i s c a n d i t b e n e d i c t u s a m o r r e
 A d p i a c o n s i l i a m e n t e a u f e r t f r a u d e u o r a t a m
 V i n d a c c a r n a l e m p o t e r i t v i m e t t o l l e r e p u g n a m
 V i t o t a n i s u f o r t i h i n c q u o q u e a d i n c l y t a v i s u
 A d t e n d i t a d u e r s a f e r e n s i t c u m i p s a v e t a n d o
 P e s t i f e r a v e t i t a s c e l e r u m c u m n o x i a c a e d i s
 O s t e n d e n s e t p s a l l e r e i a b o n a t e m p o r a p o s s e
 S i g n a d e i s c i r e e t m a n d a t a e d i s s e r e r e a c s p e
 E t f a c t o l u c e m c o n q u i r e r e h i n c m o d o s a n c t o s
 A r r e c t a e q u e a u r e s c a e l e s t i b u s o p t i m a d i g n e
 C o n d u c a n t q u o d d o n a p a r e n t e t g e r m i n a b u r i s
 E f o l i i s f r u c t u s c o r r e p t a q u e s q u a l i d a r i t e
 V i m i n a s u c c e n d a n t e t r e g i a f e r c u l a p r o m a n t
 H o s e r g o f r u c t u s p i e t a s s a c r a t i s s i m a s e v i t
 G r a t i a p u r g a u i t p a t i e n t i a e t a r t e p r o b a u i t
 P a c t u m c o n i u n x i t e t l e x p a t r i s a l m a r i g a u i t
 P r o d u x i t b o n i t a s n a v i v i d a g r a m i n a c h r i s t i
 S a c r a u i t c u l t u s e t l a u s c o n s t a n t i a c u n c t o s
 F u l c i b a t c u l m o s n o u a g r a n a p e r o m n i a v i r t u s
 I a m h u m i l i s c o n d i t n u t r i t q u e m o d e s t i a p l e n a m
 I n s p i c a f r u g e d a t p e r s e u e r a n t i a f r u c t u m e t
 T e m p o r e m a t u r u m c a n d e n t e m c o n c i t e c h r i s t u s
 T u m c r u x p e r t e i u s t i t i a e t p r o p e n u m i n e v i s o
 M i t t e n s i a m f a l c e m c o n c l u d e t i n h o r r e a m e s s e

Omnipotens virtus, summa sapientia, Christe,
 Ornas qui totum arce crucis Dominus pie mundum,
 Dispensasque tuis sanctis pia dona salutis :
 Namque quadriga piis bene cornibus apta quaternis
 Virtutum pandit seriem, dedicante triumpho
 Victoris regis ostendens sanguine cunctas
 Proficere ac species fructu pietatis in orbe.
 Est virtus habitus animi morum et decus omne,
 Nobilitas vitæ, ratio et moderatio linguæ,
 Quæ crux alma piis justa das laude probanda
 Cuncta simul placito depromis singula voto.
 Sancta tua docuit tenerum prudentia mundum ;
 Ex te iustitia bene fervens spernere gaudet
 Terrorem zabulî, scandit benedictus amorre
 Ad pia consilia, mentem auferit fraude voratam :
 Unde ac carnalem poterit vim et tollere pugnam
 Vi tota, visu forti, hinc quoque ad inclyta visu
 Attendit, adversa ferens it cum ipsa vetando
 Pestifera vetitas scelerum cum noxia cædis

A Ostendens et psallere jam bona tempora posse,
 Signa Dei scire, et mandata edisserere ac spe
 Et facto lucem conquirere hinc modo sanctos
 Arrectæque aures celestibus optima dignè
 Conducant, quod dona parent et germina ruris
 E foliis fructus, correptaque squalida rite
 Vimina succendant, et regia fercula promant.
 Hos ergo fructus pietas sacratissîma sevit,
 Gratia purgavit, patientia et arte probavit,
 Pactum conjunxit, et lex patris alma rigavit,
 Produxit bonitas, nam vivida gramina Christi.
 Sacravit cultus, et laus constantia cunctos
 Fulcibat culmos, nova grana per omnia virtus
 Jam humilis condit, nutritque modestia plenam
 In spica frugem, dat perseverantia fructum et
 B Tempore maturum candentem concite Christus :
 Tum erux per te iustitia et prope numine viso
 Mittens jam falcem concludet in horrea messem.

DECLARATIO FIGURÆ.

Quantos ergo et quales fructus lignum sanctæ crucis germine suo proferat, dignum est etiam in hoc sacro carmine modo commemorare, cujus fructus æternus est et radix perpetua; cujus odor mundum replet, et sapor fideles saginat; cujus splendor solem superat, et candor nivem obfuscatur; cujus cacumen solum excedit, et cujus infimum inferna penetrat; cujus firmitas humiliat, jucunditas exultat, et cujus potentia exaltata humiliat. Omnium enim virtutum series per ipsam et in ipso collata est mundo, quia in ipso rerum perfectio completa est. In ipso celsitudinem suam prudentia demonstrat, in ipso soliditatem suam justitia revelat, in ipso potentiam suam fortitudo consignat, in ipso moderamina sua temperantia collaudat. Hic etiam prudentia acquisitionem sapientiæ et comprehensionem veritatis devotius concedit, atque hic providentiæ, intelligentiæ et memoriæ dona, omnis fidelis percipit. Hic justitia fidei fundamentum posuit, atque hinc pietatis et religionis, gratiæ quoque et vindicationis æqualem unicuique distribuit. Hic fortitudo blanda et adversa magnificentissime contemnit, atque hinc fidentiæ, patientiæ et perseverantiæ exempla proponit. Hic temperantia in libidinibus ac pertinaciis insolentes impetus frena disciplinæ injicit, atque hinc pudicitiam et continentiam, clementiam quoque et sobrietatis multiplicia dona desiderantibus impendit. Hoc videlicet lignum ab ipso plantatum est, de quo dicit Propheta, signi comparationem faciens: *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non decidet, et omnia quæcunque fecerit prosperabuntur.* Decursus ergo aquarum sunt quotidiani transitus deficientium populorum. Et de semetipso Veritas dicit: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Lignum ergo secus decursus aquarum est cum foliis et fructu, quia protectionis suæ nobis umbraculum proferens apparuit Creator in carne, et humanum genus per resurrectionem ad vitam erexit, quod per defectum quotidie ibat ad mortem. Vere enim istud lignum dedit fructum in tempore suo, quando Salvator noster passione et resurrectione sua completa, Ecclesiam per totam mundi latitudinem in se vitam veram coadunatam cunctis virtutibus fecit abundare, ipso hoc testante: *Ego sum, inquit, vitis, et vos palmites. Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil*

A potestis facere. Spirituales enim hic gignuntur fructus, quos enumerat Apostolus dicens: *Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia, castitas.* Bene ergo in sancta cruce spiritualis adhibetur fructus, quia omnium honorum in ea crucifixus est auctor. Nam ex parte carnis, dum in ea mori voluit Christus, salutem integram humanum percepit genus. Granum frumenti in terram cecidit, et gloriosam martyrum segetem protulit. Unus stipis portavit hominem suspensum, et totus mundus ad cœlestem dedicatus est regnum. Judæa gens insolens non timuit perimere regem, et totius orbis gentes ipsum susceperunt Redemptorem, quia in semine Abraham benedicentur omnes familie terræ.

B Quatuor ergo hæc figuræ in unam crucis formam dispositæ, quatuor principalium virtutum continent nomina: prudentiæ quoque, justitiæ, fortitudinis et temperantiæ, ex quibus omnis virtutum series procedit, et in quibus ratio bonæ vitæ consistit. Sunt ergo memoratæ figuræ secundum trigoni speciem conjunctæ, sed variis gradibus distinctæ. Facti sunt enim in duobus lateribus uniuscujusque constare, et nullum nisi per sancti Spiritus gratiam eas posse impetrare. Tenet quoque hæc positio sanctæ crucis, in trigonis suis quatuor versus triginta sex litterarum, id est, in singulis singulos: quorum primus qui in supremo positus est trigonus, tenet hunc versum, incipientem a dextro angulo superius, et circumeuntem per cæteros angulos, usque ad illum unde incipiebat, ita:

Arce crucis Domini summa prudentia sistit.

In infimo autem trigono incipit versus hic, a dextro angulo desubtus, et vadit per cæteros circum, usque ad ipsum a quo initium capiebat, ita:

Justitia et prona mandata se parte tenendam.

Dexteræ autem partis trigonus continet hunc versum, ab infimo angulo primum sursum ascendendo, sic circumeundo cæteros usque ad initium suum, ita:

Forti sed in dextro cornu fert stipulata do.

Sinistri vero trianguli versus, a medio angulo initium sumit, gradiens primum ascendendo usque ad alterum angulum, indeque per circuitum ad caput suum revertitur, ita: *Cum in levo moderans disponit jura modesta.* Modestia igitur per syncopam scripta, pro temperantia ponitur, species pro genere.

FIGURA VII.

De quatuor elementis, de quatuor vicissitudinibus temporum, de quatuor plagis mundi, et de quatuor quadrantibus naturalis diei, quomodo omnia in cruce ordinentur, et in ipsa sanctificentur.

Omnia iam splend **ENTVERO** de lumine christi
 Illustrata cruce **IS**etsacræ facta beando
 Concelebrant ut **TV**victoris sic vota superno
 Debita persolv **OL**uant deuo ter **EG**na canentes
 Cuncta tenere **EM**odum sub mag **NON**umine iesu
 Quicquid in or **BE**meate daci **SQ**uicquid vbiq;
 Est sapit et **SENT**it vivit et **IT**urareservat
 Hoc terra pon **TUS**hoc sidera **GRAM**ina venti
 Imperio suber **RUNT**hoc sunt **ANTE**que fuerunt
 Imber nubs **GR**ando **GL**acies **NIX**atque pruina
 Fontes et rivi **PUL**vis et **ROS**jubar absq;
 Cretæ, arcton **ACTU**, stellæ atque **AERA** quæque
 En alimum, et **NON** vaaharo, **RURSUS** dicite vera
 Ac **MODULOS**, cantus, **ODAS**, cantet quoque **IUSTUS**
 Omnia crux **TRAHAT**, et sano **PIE** jure coronet
 Laude dei non **DISCORD**et, sed **DICAT** honesta
 Eius opus **GAUDENS**, **PISCES**, dirique **DRACONES**
 Colles, et **LUCI**, **MONTES**, **PECORA**, **ARBOS**, **HARENA**
 Cumque **FERIS**, **VESPA**, **VERMES**, et **BESTIA** rictu
 Et placidæ **VULTU**, seu **SÆVA** mente **VOLUCRES**
 Xristicola **QUIS** aula **POLI**, terraque **SATA** fit
 Vobis **VIRTUS** lumen **DUCCENS** undique **AD** hostes
 Nuntia **FERT**, **PRES** fit aut **UNDA**, **SED** ore **PERITUS**
 Fama **IDEM** ah **ABICIT** **PALMAM** nosci **HIC** **RAPTO**
 Dat **FELICI**, dat **IUSTIS** hæc **NUNTIA** **CUNCTIS**
 Parcens **RITE** **HOSTI**, dat **FATU** vivere, **MULTOS**
 Sed **JURE** **DAMNAT**, **QUOS** **AUCTUS** **SEPSIT** **INIQUUS**
 Inde **DECET** **PARITER** ora **YMNIZANTIA** **LAUDES**
 Votaque **DECLAMANT** **GRATES**, en **VESTRA** **POLORUM**
 Turba, et **TU** **POPULUS** quem **PROFERT** **TELLUS** **UBIQUE**
 Vos **RATIO** **CONSORIS** **PARITER** **DIREXIT** **AD** **OTIAS**
 Gaudia vos **CÆLI** **CÆLESTIA** **REGNA** **ONAQUE**
 Jam **SORTE** **CAPIUNT**, et **VOTIS** **VALDE** **REQUIRUNT**
 En **DEDIT** **HOC** **VESTER** **VOBIS** **SALVATOR** **ET** **IPSE**
 Rex **PROPRIUS** **PRESUL** **LÆTUSQUE** **CREATOR** **HIESUS**

Omnia iam splendent vero de lumine Christi.
 Illustrata, crucis et sacræ facta beando
 Concelebrant, ut victori sic vota superno
 Debita persolvant, devote regna canentes
 Cuncta tenere modum sub magno numine Hiesu.
 Quicquid in orbe meat edacis quicquid ubique
 Est, sapit et sentit, vivit, et jura reservat:
 Hoc terra, pontus, hoc sidera, gramina, venti,
 Imperio suberunt, hoc sunt, antequæ fuerunt
 Imber, nubs, grando, glacies, nix atque pruina,
 Fontes, et rivi, pulvis, et ros, jubar absque hoc
 Cretæ, arcton; actu, stellæ atque aera quæque.
 En alimum, et non vaaharo, rursus dicite vera,
 Ac modulos, cantus, odas, cantet quoque justus:
 Omnia crux trahat, et sano pie jure coronet:
 Laude Dei non discordet, sed dicat honesta
 Ejus opus gaudens, pisces, dirique dracones,
 Colles, et luci, montes, pecora, arbos, harena,

A Cumque feris, vespæ, vermes, et bestia rictu:
 Et placidæ vultu, seu sæva mente volucres:
 Xristicola quis aula poli, terraque sata fit:
 Vobis virtus lumen ducens undique ad hostes
 Nuntia fert, prex fit aut unda, sed ore peritus
 Fama idem ah abicit palmam nosci hic raptò
 Dat felici, dat justis hæc nuntia cunctis:
 Parcens rite hosti, dat fatu vivere, multos
 Sed jure damnat, quos auctus sepsit iniquus.
 Inde decet pariter ora ymnizantia laudes
 Votaque declament grates, en vestra polorum
 Turba, et tu populus quem profert tellus ubique:
 Vos ratio consors pariter direxit ad otias:
 Gaudia vos cæli cælestia regna bonaque
 Jam sorte capiunt, et votis valde requirunt:
 B En dedit hoc vester vobis Salvator, et ipse
 Rex proprius presul lætusque creator Hiesus.

DECLARATIO FIGURÆ.

Recte igitur quaternarium numerum perfectione sacramentum pene nullus ignorat, et ideo bene illum in forma crucis Christi transfiguratum totus orbis veneratur. Siquidem mundum quatuor elementis constare manifestum est, id est, igne, aere, aqua et terra. Et totum orbem quatuor terminari partibus sive angulis notum est, oriente scilicet et occidente, aquilone et meridie. Quatuor quoque sunt vicissitudines temporum, id est, ver, æstas, autumnus, hiems; et quatuor quadrantes naturalis diei, id est, quater senæ horæ, quæ tamen his initiis dignoscuntur, mane videlicet et meridie, vespere et intempesto. Sed quomodo cruci convenienter possit hæc dispositio coaptari, intimandum est. Si ergo erectam crucem voluerimus aspicere, ignem, quod supremum est elementorum, in arce illius collocemus; aerem quoque et aquam, quæ media sunt in elementis, in transverso crucis ligno, quod per medium stipitis erecti ducitur, consignemus; terram vero, quæ gravissima est et inum in creaturis tenet locum, inferiori parti crucis deputemus. Hæc quippe omnia elementa sicut quadam naturæ propinquitate sibimet commiscuntur, ut mundi integritatem perficiant: ita etiam quatuor partibus crucis sibimet sociantur, ut perfectam speciem ejus demonstrant. Si autem quatuor plagis orbis eam velimus assignare, jacentem mediamur necesse est ita: ut primam partem ejus orienti, extremam occidenti, dextram aquiloni, sinistram austro deputemus. Similiter quoque quatuor vicissitudines temporum naturalis diei, eadem dispositione in cruce possunt adunari, ut una species anni sive diei congrue in his queat ostendi. Ver enim atque aurora ortum lucis et coalescentia in terra germina ordine suo proferunt, et ob hoc bene orienti deputantur. Æstas autem atque meridiem propter fervorem austro coaptantur, quia dum in eisdem cæli partibus sol erigitur, flagrantiore mundum torret calore. Autumnus namque et vespera jure occidenti manciantur, eo quod tunc omnium fructuum terræ messis finitur, et tota diei spatia terminantur. Hiems ergo et intempestum septentrioni assimilantur, eo quod tunc terra frigore torpeat, et magis quieti quam alicui operi tempus opportunum sit. Igitur dum omnia per crucem constat esse recuperata, et per Christi passionem renata ac meliorata, rite ad ejus laudem cuncta conveniunt, quia ipse est

A cum Patre et Spiritu sancto unus Deus, cui soli benedictiones illæ competunt, quas tres pueri in camino ignis ardentis, omnes creaturas ad laudem Creatoris exhortando, concinnebant atque dicebant: *Benedicite, omnia opera Domini, Dominum, et cætera*. De quo et Psalmista dicit: *Laudent eum cæli et terra, mare et omnia quæ in eis sunt*: quia, secundum Apostolum, *ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi honor et gloria in sæcula sæculorum*. Cur vero in rotis quatuor elementa sive quatuor tempora seu quatuor plagas mundi depinxerim, hæc ratio est, quia omnis mundi machina temporalis est, et quadam permixtione elementorum atque successu temporum variabilis sive mutabilis, Salomone attestante, qui ait: *Omnia tempus habent, B et suis spatiis transeunt universa sub cælo*. Nunc ignis aerem siccatur, aqua humidiorum facit, nunc terra aquarum alluvionibus afficitur, nunc solis ardore siccatur. Aqua quippe natura mobilis est, et quemdam circulum cursu conficit. *Omnia flumina, inquit Ecclesiasticus, intrant in mare, et mare non redundat, ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant*. Ignis quoque similiter naturalem motum habet unde ad altiora se semper erigit accensus, et locum sibi super aera quærit. Discurrunt fulgura, et crebris micat ignibus æther. Tempora namque circulis transeunt, et vicissitudines quatuor ternorum mensium orbibus eunt. Annus quoque ab eo quod semper vertatur, et in se redeat nomen accepit. Dicitur et orbis terræ et vertigo poli terras atque æquora circumvolvere. Gyrens gyrando vadit spiritus, et in circulos suos revertitur. Quinque tenent zonæ cælum, obliquus qua se signorum verterit ordo. Sunt quoque et ipsi versus in totis conscripti spherici sive circularis numeri: id est, triginta sex qui per senarium senario multiplicato in senarium terminat, quorum primus in supremo circulo hic est versus:

Ver oriens ignis aurora hac parte relucet.

In infimo vero hic:

Autumnus, zephyrus, tellus et vespera hic fit.

Dextro namque hic:

Arcton hiems lymphæ media nox ecce locatæ.

Et in sinistro hic versus:

Aer, æstas, auster, arci hic sit meridiæque.

FIGURA VIII.

De mensibus duodecim, de duodecim signis, atque duodecim ventis, et de apostolorum predicatione, deque ceteris mysteriis duodenarii numeri, quæ in cruce ostenduntur.

C	h	r	i	s	t	u	s	s	a	l	v	a	t	o	r	e	r	i	s	t	u	s	r	e	x	a	r	c	e	s	e	r	e	n	n	s			
C	o	n	s	i	l	i	u	m	v	i	r	t	u	s	m	a	g	n	a	e	t	b	e	n	e	d	i	c	t	i	o	l	u	m	e	n			
P	a	t	r	i	s	d	i	v	i	n	a	p	r	o	l	e	s	c	e	r	t	e	t	r	a	h	i	t	o	m	n	e	h	i	n	c			
I	u	s	o	r	t	u	m	f	a	c	t	u	r	a	f	a	b	r	u	m	m	o	s	c	a	s	t	u	s	h	o	n	o	r	e	m			
H	i	n	c	q	u	e	b	o	n	u	r	q	u	i	c	q	u	i	d	u	e	r	u	m	m	i	r	u	m	q	e	v	i	d	e	t	u	r	
I	u	s	t	i	c	i	a	e	q	u	i	c	q	u	i	d	a	r	e	q	u	i	c	q	u	i	d	m	a	n	e	t	o	r	b	e			
Q	u	i	c	q	u	i	d	r	i	t	e	p	r	o	b	a	t	e	p	r	o	f	e	r	t	o	r	d	i	n	e	m	u	n	d	u	s		
A	n	g	e	l	u	s	a	t	q	u	e	b	o	n	u	s	q	u	a	e	n	a	m	s	u	f	f	e	r	t	e	t	i	n	q	u	i	s	
S	u	n	t	h	i	n	c	q	u	o	d	d	e	u	s	u	a	n	u	m	d	e	i	e	c	e	r	a	t	e	x	h	o	c					
S	æ	c	l	o	i	u	s	r	e	v	o	c	a	n	s	e	n	o	m	n	i	a	c	r	i	s	t	u	s	h	o	n	o	r	e				
C	o	m	p	l	e	c	t	i	t	d	o	m	i	n	a	n	s	c	o	n	s	i	g	n	a	t	m	u	n	e	r	a	n	t	u	l			
H	i	n	c	d	e	c	e	t	u	t	g	e	n	u	s	h	u	m	a	n	u	m	e	t	l	u	m	i	n	i	s	e	x	u	l				
N	o	r	e	t	h	o	s	r	a	d	i	o	s	q	u	o	s	r	i	g	i	t	h	a	e	c	b	e	n	e	d	i	c	t	a				
C	r	u	x	s	a	l	v	a	n	s	e	t	r	e	d	d	e	n	s	q	u	e	i	a	m	p	r	i	m	:h	a	b	e	b	a	t			
E	x	s	o	r	t	u	m	l	u	c	i	s	n	o	c	u	u	s	q	u	o	a	b	s	c	e	s	s	e	r	a	t	a	d	a	m			
Q	u	o	t	q	u	o	t	i	a	m	r	a	d	i	e	s	v	e	r	e	n	i	s	t	o	s	q	e	l	e	b	r	a	b	a	n	t		
P	e	r	p	e	t	u	a	t	l	u	c	i	s	f	u	l	g	e	s	c	u	n	t	s	o	r	t	e	c	r	e	b	r	o	q	u	e		
H	o	c	e	a	n	d	o	r	e	a	t	i	s	m	i	c	u	e	r	u	n	t	a	r	m	a	p	r	o	p	h	e	t	a	e				
G R E X E T A P O S T O L I C U S D E																	C O R A T U R L U C E C O R U S C A																						
H	o	c	q	u	e	f	i	d	e	s	c	h	r	i	s	t	i	c	a	n	d	e	t	h	o	c	s	o	l	e	r	e	l	u	c	e	n	t	
C	o	r	d	a	b	e	n	e	h	o	m	i	n	u	m	v	o	t	a	q	u	o	l	u	m	i	n	e	g	l	i	s	c	u	n	t			
I	u	s	t	i	p	o	l	l	e	n	t	e	s	p	e	r	m	i	s	t	i	c	a	s	i	g	n	a	b	o	n	u	m	q	u	e			
C	o	n	i	c	i	e	n	t	r	a	d	i	u	m	a	n	d	a	t	i	s	c	r	e	d	e	r	e	o	b	i	p	s	u	m				
E	t	t	r	i	b	u	n	t	p	o	p	u	l	i	s	c	o	m	i	u	r	a	s	u	p	e	r	n	a	n	o	t	a	r	e				
A	s	c	r	i	b	u	n	t	c	h	r	i	s	t	o	c	o	n	s	o	r	t	i	a	d	u	c	e	r	e	v	i	t	a	e				
C	h	r	i	s	t	u	s	r	e	x	d	o	m	i	n	u	s	d	i	u	i	n	u	s	m	u	n	e	r	e	s	u	m	u	s				
S	c	a	n	d	e	n	s	a	l	t	a	c	r	u	c	i	s	e	p	r	o	b	o	r	a	f	u	n	d	i	t	:i	n	h	o	c			
I	s	t	a	m	t	u	n	c	s	p	e	c	i	e	p	l	a	n	t	a	n	d	o	p	a	n	d	e	r	e	c	a	e	l	o	s			
T	r	a	d	i	d	i	t	e	t	v	o	l	u	i	t	e	r	a	t	o	s	c	o	n	q	u	i	r	i	e	r	i	l	i	c				
E	r	g	o	q	u	a	t	e	r	t	e	r	n	o	s	a	b	a	q	u	a	a	m	e	t	l	i	m	i	t	e	m	u	n	d	i			
H	o	c	v	e	n	t	o	s	i	n	e	c	a	l	e	c	r	u	c	i	s	e	n	e	d	i	x	e	r	a	t	i	p	s	e				
S	i	g	n	a	q	u	e	b	i	s	s	e	n	a	p	r	i	n	c	e	p	s	s	i	p	a	n	d	o	g	u	b	e	r	n	a	t		
A	c	d	u	o	d	e	n	a	s	u	i	s	o	r	i	e	n	s	p	l	a	g	a	s	u	s	c	i	p	i	t	h	o	r	i	s			
T	r	a	c	t	a	d	i	e	i	s	p	a	t	i	e	n	h	i	s	s	e	c	t	i	o	t	o	t	a	l	a	b	o	r	a	t			
O	m	n	i	a	n	a	m	e	r	i	s	t	i	c	r	u	x	c	l	o	r	i	a	s	e	p	t	a	r	e	s	o	l	u	i	t			
I	p	s	a	q	u	e	s	a	n	c	t	a	p	o	l	i	s	t	a	n	s	g	a	u	d	i	a	l	i	a	q	u	e	t	e	r	r	a	e
P	r	o	p	o	n	i	t	s	i	g	n	a	t	l	a	u	d	a	t	p	r	o	b	a	t	i	p	s	a	q	u	e	d	o	n	a	t		

Christus Salvator, Christus rex arce serenus,
 Consilium, virtus magna et benedictio, lumen,
 Patris divina proles : certe trahit omne hinc
 Jus ortum, factura fabrum mos castus honorem.
 Hincque bonum quicquid verum mirumque videtur
 Justitiæ quicquid arce, quicquid manet orbe.
 Quicquid rite probat et profert ordine mundus,
 Angelus atque bonus, quæ nam suffert et iniquus
 Sunt hinc, quodque Deus vanum dejecerat ex hoc
 Sæclo jus revocans : en omnia Christus honore
 Complectit dominans, consignat munera nutu.
 Hinc decet ut genus humanum et luminis exul
 Noret hbs radios : quos erigit hæc benedicta
 Crux salvans, et reddens quem jam primus habebat
 Exortum lucis, nocuus quo abscesserat Adam.
 Quotquot jam radios vere en istos celebrant
 Perpetua lucis fulgescunt sorte crebro quæ.
 Hoc candore satis micuerunt arma prophetæ,
 Rex et apostolicus decoratur luce corusca.

A Hocque fides Christi candet, hoc sole relucet
 Corda bene hominum, vota quo lumine gliscunt
 Justi pollentes per mystica signa bonumque
 Conicient radium mandatis credere ob ipsum,
 Et tribuunt populis cum jura superna notare
 Ascribunt Christus consortia ducere vitæ :
 Christus rex dominus divinus munere summus
 Scandens alta crucis en roborâ, funditus in hoc
 Istam tunc speciem plantando pandere cælos
 Tradidit, et voluit gratos conquerier illic :
 Ergo quater ternos ab aquarum et limite mundi
 Hoc ventos in calle crucis benedixerat, ipse
 Signaque bis sena princeps stipando gubernat,
 Ac duodena suis oriens stigma suscipit oris
 Tracta Dei spatia, en his sectio tota laborat,
 Omnia nam Christi crux gloria septa resolvit,
 Ipsaque sancta poli stans gaudia juraque terræ
 B Proponit, signat, laudat, probat, ipsaque donat.

DECLARATIO FIGURÆ.

Duodenarius ergo numerus quam bene et apte sanctæ cruci conveniat, non parvæ rationis est intelligere: quippe cum duodecim venti sint, qui mundum perfiant, et duodecim signa zodiaci, quibus septem planetæ circulos suos ordinate et disposite pergunt, et duodecim menses, quibus annuus cursus peragitur; artificialisque diei horæ duodecim, quibus sol totam superficiem terræ illustrat; duodecim quoque patriarchæ, ex quibus omnis multitudo filiorum Israel propagata est, quæ terram repromissionis secundum sortes duodecim tribuum possedit, a quibus exorti sunt prophetæ, divini partus præcones. Unde et ipse Salvator carnem suscipere, et inter homines nasci dignatus est: qui lux in hunc mundum veniens, duodecim apostolos, quos ex ipsa gente elegit sol justitiæ, in horarum similitudine illustrans, per eunctas plagas orbis, ad sanctæ Trinitatis fidem prædicandam direxit. Et in ædificio cœlestis Hierusalem ejusdem numeri sacramentum multipliciter insinuatur, quod Apocalypsis quidem ostendit, ubi ita scriptum est: *Et ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem, descendentem de cœlo, a Deo habentem claritatem Dei: lumen ejus simile lapidi pretioso, tanquam lapidis jaspidis, sicut cristallum; et habebat murum magnum et altum, habens portas duodecim, et in portis angelos duodecim, et nomina scripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, et ab occasu portæ tres; et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum et agni, et reliqua.* Sancta enim Ecclesia in hoc ædificio spirituali significatur, quæ est cœlestis videlicet Hierusalem, et urbs regis magni, cujus artifex et conditor est Deus, qui fundamentum ejus simul et consummatio est, qui pro nobis etiam pontifex fieri dignatus est, ut proprii sanguinis hostia ejusdem mœnia civitatis ablueret pariter atque dedicaret. Omnia quæcunque habet propria pace ipse possidet, unde et in pectore

A summi pontificis duodecim lapides pretiosi, quaterno versu dispositi, et duodecim patriarcharum nominis inscripti videbantur imponi, ut pulcherrimo panderetur, omnia spiritualia charismata, quæ singuli quique sanctorum viritum ex parte perficiebant, in mediatore Dei et hominum homine Christo Jesu, pariter et perfecte fuisse completa. Quod in Evangelio quoque Joannes testatur: *Et verbum, inquit, caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate.* Et paulo post: *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia, quia lex per Moysen data est, gratia et veritas ver Jesum Christum facta est.*

B Habet ergo hæc species sanctæ crucis in cornibus suis ternas lineas, ut demonstret, quod sicut ipsa dextra lævaque, in directo tramite suo vicinas et coadherentes lineas habet, ita ventorum quatuor cardinalium principalitas, in dextra et in sinistra ventos alios positione sua consociat, sic et quatuor tempora, ternos menses singula habentia, sive æquinoctiis sive solstitiis media, juxta quosdam dirimuntur: quod illi planum erit, qui Græcorum seu Ægyptiorum de temporibus rationes sedulus discere curat. Sunt autem in ipsa cruce duo versus hexametri, quorum prior in longitudine a summo deorsum vadens, hic est:

In cruce nunc menses, venti, duodenaque signa.

Qui autem in latitudine transit, iste est:

C Grex et apostolicus decoratur luce corusca.

Sunt quidem et alii duo versus pentametri in lineis adjacentibus cornibus crucis, quorum unus per anfractum longitudini crucis supra infraque copulatur ita:

Sunt quoque consocia hic stips, plaga, et orbis opus.

Alter vero dexteræ ac lævæ parti in latitudine sociabitur, ita:

Sancta valet celebri ast crux dare calle bonum hoc.

FIGURA IX.

De diebus anni in quatuor hexagonis et monade comprehensis, et debissexilli incremento, quomodo in specie sanctæ crucis adornentur et consecrentur.

Sole et luna deum hic christum en benedicite iesum
 Crux que est vester honor, stabili lux pacifer ordo
 Laus probitas series per cuncta et sæcula lumen
 Vosque diem hac noctem que simul perpenditis ora
 Stringitis atque huiuscentena ad vineula gressum
 Stirpsque habet hæc fenos decies et quinque unum
 Atque thoro in proprio decies quoque rite tricenos
 Namque his sol rota que se noscitur indere luna et
 Tempora que his tota et semel omnis circuit annus
 Binosque et decies quinos habet his globus orbes
 Septimanae atque habet unius quoque limitis oram
 Annus ad hancque diem versum tenet omnis, et
 Nam hora it ad hanc, tempus, annalis cursus et
 Jam hucque quadrans alis crux tota quem notat
 It quater et senis arce circumvolat umbris, que
 Accrescunt numero, invitus quem ostenderit et sol
 Calle supervacuum hoc ecce æquinoctia signant
 Tu sacra stirps que clara die ornas cuncta tenebris,
 Crux, quoque sancta micas, hinc en et Christus ubi
 Ora crucis complet, celsi ibas baratrum orbem ara
 Arte ordine sceptrum hac atque æthera celsa, nam

Sol et luna, Deum hic Christum en benedicite Hie- A Annus ad hancque diem versum tenet omnis, et
 Crux que est vester honor, stabili lux, pacifer [sum : ordo, [ordo lic :
 Laus, probitas, series, per cuncta et sæcula lumen : Nam hora it ad hanc, tempus, annalis cursus et
 Vosque diem hac noctemque simul perpenditis hora, [astra.
 Stringitis atque huius centena ad vincula gressum, [arte
 Stirpsque habet hæc fenos decies et quinque unum, It quater et senis arce circumvolat umbris, que
 Atque thoro in proprio decies quoque rite tricenos : Accrescunt numero, invitus quem ostenderit et sol
 Namque his sol rota que se noscitur indere, luna et Calle supervacuum hoc ecce æquinoctia signant.
 Tempora que his tota et semel omnis circuit annus, Tu sacra stirps que clara die ornas cuncta tenebris,
 Binosque et decies quinos habet his globus orbes, Crux, quoque sancta micas, hinc en et Christus ubi
 Septimanae atque habet unius quoque limitis oram [que
 Ara ordine sceptrum hac atque æthera celsa, nam

Hæcque decus mundi est. Sem regit astra poli hinc
 Bonat magna salus hoc sede hac, clautrasque cœli
 Laus hominum hæc odis planat cuncta Dei hausta.
 Lux abiit cum summa jugis primum astra adit en sol,
 Atque sacram effligiem hostis in ardua sistit Hiesum.
 Nam Judæa fremens satis extulit arbore pomum, et
 Quo hoc possent tetragoni quærere partibus orbis
 Gentes et populi ex quatuor maris undique summis.
 Hæcque dapes vitæ monstrantur de cruce cunctis.
 Quod satientur ibi, et decies decuplata resumant.
 Dona patris summi, atque novenos tum æthere cer-
 [nant.

A Angelicos populos, o singuli et undique fulgeant.
 Hinc moneo ut cantus totos pia scriptaque agamus.
 Quatenus exilium spe cum mors aspera in orbem
 [huc
 Jam fremit : hac pelli una et de exilio hinc valeat
 [jam :
 Post quoque regna Dei et supera jam luce nitentes
 Prendamus, læti hinc rerum et resonemus ovantes
 Auctorem Christum Dominum omnipotentis, et almi
 Nempe Patris natum, verum, almum atque arce su-
 [pernum.
 Sit quoque hæc nostra ratio, laus semper, et ardor.

DECLARATIO FIGURÆ.

Ergo hæc figura sanctæ crucis per quatuor hexa-
 gonos et per monadem inter medios positam, omnes
 dies anni complectitur. Siquidem annus solaris ha-
 bet dies CCCLXV et quadrantem. Divide ergo hos per
 IV : quater XCI, CCCLXIV fiunt, et remanet unus dies
 et quadrans. Divide illum unum diem per IV : qua-
 ter sex horæ XXIV fiunt, quod est integra dies a
 solis ortu usque ad alterum solis ortum. Divide ipsum
 quadrantem, quater enim hora et semis sex horas
 complent, quod est bissexti per singulos annos in-
 crementum, ac inde fit si totum annum in quatuor
 partiaris, quod unaquæque pars dies XCI et horas
 septem ac semissem contineat, atque hæc fiat vera
 partitio quatuor vicissitudinum, id est, veris, æstat-
 is, autumnii et hiemis, ut singulæ dies XCI et septem
 horas ac semissem habeant. Notandum tamen quod
 in hac figura quadrantis demonstratio aliter non fit,
 nisi sub intellectu et examinatione sex angulorum,
 ut horæ singulæ singulis deputentur angulis. Si enim
 quatuor hexagonos in angulis suis perspexeris, XXIV
 horas in his notabis : qua scilicet plenitudine hora-
 rum dies bissextilis conficitur, et non absurde hæc
 ratio huic rei discreta est. Si enim in quatuor annis
 quadrantilis portio ad unius diei pervenerit sum-
 mam, rite in quatuor hexagonis quater sex horarum
 crux ostendit et normam. Recte ergo hexagonus di-
 vinitus huic dispositioni ordinatus est : quia sena-
 rius numerus in tota anni serie plurimum valet. Ad
 hoc quoque demonstrandum ponamus partem unius
 capituli de libro sancti Augustini quarto de sancta
 Trinitate. Annus etiam unus, si XII menses integri
 considerentur, quos triceni dies complent (talem
 quippe mensem veteres observaverunt, quem circuitus
 lunaris ostendit) senario numero pollet. Quot
 enim valent sex in primo ordine numerorum, qui
 constat ex unis, ut perveniatur ad X, hoc valent LX
 in secundo ordine, qui constat ex denis, ut perve-
 niatur ad C. Sexagenarius ergo numerus dierum,
 sexta pars anni est. Proinde per senarium primum
 versus multiplicentur, tanquam senarius secundi
 versus, et fiunt sexies sexaginta, trecenteni et sexa-
 ginta dies, qui sunt integri XII menses. Sed quoniam
 sicut mensem circuitus lunæ ostendit hominibus, sic
 annus circuitus solis animadversus est. Restant au-
 tem quinque dies et quadrans diei, ut sol impleat
 cursum suum, annumque concludat. Quatuor enim
 quadrantes faciunt unum diem, quem necesse est

intercalari excursu quadriennio (quod bissextum vo-
 cant) ne temporum ordo turbetur. Etiam ipsos quin-
 que dies et quadrantem si consideremus, senarius
 numerus in eis plurimum valet. Et primo sicut fieri
 solet ut a parte totum computetur, non sunt jam
 dies quinque sed potius sex, ut quadrans ille acci-
 piatur pro uno die. Deinde quia in ipsis quinque
 diebus sexta pars mensis est, ipse autem quadrans
 sex horas habet. Totus enim dies, id est, cum sua
 nocte, viginti quatuor horæ sunt : quarum pars
 quarta, quæ est quadrans diei, sex horæ inveniun-
 tur. Ita ergo in anni cursu senarius numerus pluri-
 mum valet. Merito itaque sanctæ cruci aptata est
 series dierum, quia per ipsam illuminata sunt corda
 hominum. Ipsi competit populatio hexagonorum,
 quia in ipsa constat perfectio rerum. Ad ipsam ordo
 temporalis lucis convenit, quia per ipsam lucem
 æternam homo invenit. Ad illam nonagenarius nu-
 merus cum monade concurrat, quia per illam ange-
 licus ordo ad sui numeri plenitudinem pervenit. Ad
 ipsius quoque medietatem ex quatuor partibus hexa-
 goni directi unitate copulantur, quia per ipsius ma-
 jestatem omnes gentes ex quatuor plagis mundi in
 unitate fidei sociantur, ipsiusque completo opere
 cœlestis atque terrestris creatura una charitate con-
 junguntur. Ipsi honor et majestas, per cujus cle-
 mentiam hæc cuncta perpetrata sunt, laus et gloria
 in sæcula sæculorum. Habet quippe hæc species
 sanctæ crucis in longitudine per duos hexagonos
 metrum sapphicum, quod est pentametrum, ende-
 casyllabum. et sunt ejus tres versus pares. Recipiunt
 autem singuli hos quatuor pedes binarum syllaba-
 rum, trocheum, spondeum, trocheum, iambum et
 ultimum trissyllabum bachiium. Post tres autem
 versus additur dicolor dactylicus, hoc est, dactylus
 et spondeus. Suntque in supremo hexagono hi
 versus :

Terque centenos deciesque senos,
 Et semel quinos habet universum
 Tempus, annalis cruce circuitus
 Ecce dies hic.

In secundo quoque hi :

Sed plagis post satis exagoni
 Quatuor monstrant decies novenos,
 Singuli totos pie cum monade,
 Et super unum.

Notandum autem quod superiores versus, quia
 c litteram, quæ in medio hexagonorum est, sibi at-

trahunt, xii litteras habent, sequentes vero xci. Ili autem duo hexagoni, qui transversam partem crucis faciunt, metro elegiaco compositi sunt, quorum prior hos versus habet :

Stirps quoque sancta crucis complet certo ordine sceptrum
Hæcque decus mundi et magna salus hominum hæc.

Posterior vero istos :

Cuncta tenet Christus barathrum, orbem atque æthera celsa.
Nam regit astra poli hic claustraque cuncta diei.

FIGURA X.

De numero Septuagenario et sacramentis ejus : quomodo cruci conveniant.

Quid ferat en vitam **C**o**R**ruptio quid vereatur
Debita quid laxet quid vincula tenacia cedat
Nunc decet vt vera **X**s**P**e**I**l**A**rishoc musa beato
Carmine de promat crucis ardua dicat et acta
Hoc merito vox fauce **C**e**O**m**N**i**S** hoc personet arte
Os digiti plectrum vota cor lingua loquella
Quod cecidit bello **T**o**R**u**U**s dracono noxius ille
Arte venenata hominem trux qui expulit eden
Traxerat atque cadens de caeli lucifer arce
Tertiam ad inferni fumantia sulfure stagna
Astrorum partem secum quia fraude superbus
Temptavit supero sons se similare supernum
Ingelida statuens aquilonis sede tribunal
Agnus huncque lupum superavit iure potenti
Eripuit praedam studia que ferocia pressit
I**M**o**A**t**G**entes expla**C**i**T**o**A**dsacranunt I**A**c**U**R**A**
Conneritit meliora notans caelestia donans
N**E**A**L**B**O**O**R**tule dat **H**u**I**C**C**a**S**t ofabula I**A**M**S**I**I**N
Robore consurgit quid dogmata sensi taperta
N**E**A**R**E**A**T**O**s cantus **U**P**P**l**E**t**R**ex arida ha**A**u**S**t**A**q**E**
Inque sacra laude fecundat germinis auctor
I**S**t**A**e**N**perfidiam **C**A**U**S**A**T praemunere **C**E**L**l**I**t
Virtus largae crucis dimittens debita mundo
Denique hoc numero manifesta redemptio toto
Quod fuerit mundo danielis septuaginta hoc
Ebdomadae signant vt praevaricatio certum
Acciperet finem peccatum et noxa et iniquum
Iustitiamque aeternam adduceret ipse creator
Jeremias decies septenos scripsit et annos
Post quos ipse suos avinclis solueret auctor
At moises sano smou**I**t **U**d**I**s creuerat ipse his
Quos docuit tolerans seniores septuaginta
Saecula pacifica **N**s**C**R**X**L**U**strastotabeato
Famine uangelii decalogi et foedere clarior
Nec eris inscript **A**i**M****P****O**S**R**e or ipsa a figura en
Inquinis sensus summi desquod pie cunctos
Magnifice et placit **E**I**U**S tot tibi iure fauere

Quid ferat en vitam, corruptio quid vereatur,
Debita quid laxet, quid vincula tenacia cedat,
Nunc decet ut verax spe hilaris hoc musa beato
Carmine de promat, crucis ardua dicat et acta.
Hoc merito vox fauce omnis hoc personet arte,
Os, digiti, plectrum, vota, cor, lingua, loquela :
Quod cecidit bello torvus draco, noxius ille
Arte venenata hominem trux qui expulit Eden :
Traxerat atque cadens de caeli lucifer arce
Tertiam ad inferni fumantia sulfure stagna
Astrorum partem secum : quia fraude superbus
Temptavit supero sons se similare supernum
Ingelida statuens aquilonis sede tribunal :
Agnus huncque lupum superavit, iure potenti

B Eripuit praedam studiaque ferocia pressit :
Imo at gentes ex placito ad sacra nuntia cura
Convertit, meliora notans, caelestia donans :
Ne albo ortu laedat huic casto fabula jam si in
Robore consurgit, qui dogmata sensit aperta
Ne areat os cantu, supplet rex arida haustaque
Inque sacra laude fecundat germinis auctor.
Ista en perfidiam causat praemunere cellit
Virtus larga crucis, dimittens debita mundo.
Denique hoc numero manifesta redemptio toto
Quod fuerit mundo, Danielis septuaginta hoc
Ebdomadae signant : ut praevaricatio certum
Acciperet finem, peccatum, et noxa, et iniquum :
Iustitiamque aeternam adduceret ipse creator.

Jeremias decies septenos scripsit et annos,
Post quos ipse suos a vinculis solveret auctor :
At Moyses sanos monitu discreverat ipse his
Quos docuit tolerans seniores septuaginta :
Sæcula pacificans, crux lustras tota beato

A Famine Evangelii, decalogi, et fœdere claro .
Nec eris inscripta impos reor ipsa figura, en
In quinis sensus summis des, quod pie cunctos
Magnifice et placite justo tibi jure favere.

DECLARATIO FIGURÆ.

Septuagenarium quippe numerum præsens forma sanctæ crucis sparsis litteris demonstrat, quo nobis intimatur, omnia mysteria, quæ idem numerus continet, honori sanctæ crucis decentissimo convenire. Nam septuaginta anni captivitatis, quos Jeremias propheta prædixit populo sacrilego futuro, quid aliud significant quam omne tempus istius vitæ, quod per septenarium dierum numerum discurrit, quo propter peccatum primi hominis damnati sumus, et pœnis ærumnisque affligimur, et variis tribulationibus atque angustiis quotidie afficimur? Sed quia finem captivitatis post septuaginta annos idem propheta prænuñtiavit : hoc, nisi fallor, insinuat, quod in fine mundi captivitas nostra perfecte dissolvetur, quando novissima et inimica destruetur mors, quando scilicet et de animæ decore et de corporis immortalitate sine fine cum Christo gaudebimus; atque ideo in sanctæ crucis forma hæc ratio oportebat demonstrari, quia ipsa per Christi passionem hujus gratiæ nobis contulit effectum. Cui rei concordant ipsa verba prophetæ, qui ait : *Hæc dicit Dominus : Cum cæperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos, et suscitabo super vos verbum bonum, et reducam vos ad locum istum : Ego enim scio cogitationes pacis et non afflictionis, ut dem vobis finem bonum et patientiam ; et invoabitis me, et ibitis et adorabitis me, et exaudiam vos ; quæretis me et non invenietis ; cum quæseritis me in toto corde vestro, inveniar a vobis, ait Dominus, et reducam captivitatem vestram, et congregabo vos de universis gentibus, et de cunctis locis ad quæ expuli vos, et reverti vos faciam ad locum a quo transmigrare vos feci, et reliqua. Quid est enim quod dicit propheta : Cum cæperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos, et suscitabo super vos verbum bonum ? nisi quod dicit Apostolus : Quando autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Et item : In novissimis diebus locutus est in Filio suo, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula. Cum cæperint impleri dixit, non cum completi fuerint, quia non in consummatione mundi, sed in novissima ætatum sæculi incarnatus est Christus, et per verbum Evangelii illuminavit credentes, atque per passionem et resurrectionem suam restauravit genus humanum. Quod enim his in hoc capitulo reversionem prædicat, hoc est in eo quod dicit : *Et reducam vos ad locum istum ;* et paulo post subjungit : *Et reverti vos faciam ad locum a quo transmigrare vos feci, potest intelligi, quod animæ reversionem ad requiem in priori sententia ; et in secunda corporum resurrectionem ad gloriam insinuet. Post mortem ergo sanctorum animæ modo in paradisu vadant, et in fine mundi recipientes corpora sua, regnum intrabunt æternum. Septuaginta vero hebdomadas numeravit Daniel usque ad Christum, quando finem acciperet delictum et prævaricatio, et adduceretur justitia sempiterna. Verum ut hæc apertius elucescant, ipsa jam angeli ad prophetam dicta videamus. Septuaginta, inquit, hebdomadæ abbreviate sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et unguatur sanctus sanctorum, et reliqua. Nulli**

dubium, quin hæc verba Christi incarnationem designent, qui tulit peccata mundi, legem et prophetas implevit, unctus est oleo lætitiæ præ participibus suis. Numerentur igitur istæ hebdomadæ per septenos annos distinctæ, a vicesimo anno regni Artaxerxis regis, quando Nehemias pincerna ejus impetravit ab eo restaurari muros Jerusalem, templo multo ante, Cyro permittente, constructo, quæ ipsæ abbreviatæ esse describuntur, hoc est, secundum lunæ computum duodenorum mensium lunarium : hinc sunt anni quadringenti nonaginta, qui ad solem redacti faciunt annos quadringenti septuaginta quinque, ad ejus vero baptismum, quando unctus est sanctus sanctorum, descendente super eum Spiritu sancto sicut columba, non solum hebdomadas septem et sexaginta duas fuisse completas, sed et partem septuagesimæ hebdomadis inchoatam. *Et post hebdomadas, inquit sexaginta duas occidetur Christus, et non erit ejus populus qui eum negatur est. Non statim post sexaginta duas hebdomadas, sed in fine septuagesimæ hebdomadis occisus est Christus, quam ideo, quantum conjicere possumus, segregavit a cæteris, quia de hac erat plura relaturus. Nam et Christus in illa crucifixus, et a populo perfido non modo in passione, sed continuo ex quo a Joanne prædicari cœpit negatus est. Confirmabit autem multis pactum hebdomadibus, una ipsa videlicet novissima, in qua vel Joannes Baptista vel Dominus et apostoli prædicando multos ad fidem converterunt. Et in dimidio hebdomadæ deficiet hostia et sacrificium, hoc est, quinto decimo anno Tiberii Cæsaris, quando inchoato Christi baptismate hostiarum purificatio Christi fidelibus paulatim villescere cœpit ; et merito, quia quanto magis appropinquabat veritas, umbra secedebat. Dignum etiam erat ut quando ipse Salvator in cruce fieri voluit hostia legalis, pœdam desineret victima, et quando verus agnus Dei Christus pro totius mundi peccatis immolatus est, typicus ille deficeret, qui pro unius gentis liberatione in testimonium occisus est. Item septuaginta presbyteros Moyses Domini mandato populo prætulit, ut ostenderet solummodo qui per Spiritus sancti gratiam legem spiritualiter intelligunt, idoneos esse aliis magisterium præbere. Et hoc in sanctæ crucis decebat numero ostendi, quia non est inventus, neque in coelo, neque in terra, neque subtus terram, qui aperiret librum, et solveret septem signacula ejus, respiceretque illum, nisi agnus qui in medio throni stat tanquam occisus, habens cornua septem et oculos septem : Leo quidem de tribu Juda, radix David, qui clavem tenens claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit, qui datus est in lucem gentium ut aperiret oculos cæcorum, ut educeret de conclusione vincitum, de domo carceris, sedentem in tenebris et umbra mortis. Sunt quidem hic in figura sanctæ Crucis quinque spherulæ dispositæ, quæ simul numerum septuaginta continent, sigillatim vero unaquæque quatuordecim harumque tres unum versum tenent in longitudine a summo incipientem et in ima desinentem, ita :*

Crux pia constructa hic superasti vincula mortis,
Item in latitudine tres summulæ alium versum tenent ita :

Magna bona et sancta hic superasti crimina sæcili.
Medietas quoque crucis utrique versui communis est.

FIGURA XI.

De quinque libris Mosaicis, quomodo per crucem innoventur, exponitur.

T	e	p	a	t	e	r	a	l	m	e	p	o	l	i	d	o	c	t	o	r	e	m	c	a	r	m	i	n	e	i	n	i	s	t	o		
R	e	c	t	o	r	e	m	q	u	e	v	o	c	o	f	e	l	i	c	i	b	u	s	a	n	n	u	e	c	o	e	p	t	i	s		
T	u	p	i	u	s	e	t	c	l	e	m	e	n	s	s	e	n	s	u	m	d	a	n	s	v	e	r	b	a	q	;	c	a	s	t	a	
V	t	t	u	a	q	u	i	d	p	r	i	m	a	s	i	g	n	e	t	l	e	x	p	a	n	d	e	r	e	p	o	s	s	i	m		
A	d	c	r	u	c	i	s	a	e	t	e	r	n	a	m	l	a	u	d	e	m	l	e	g	i	s	q	;	s	e	c	u	n	d	a	e	
I	u	s	d	e	m	o	n	s	t	r	a	n	d	u	m	v	o	t	a	r	i	t	u	s	q	u	e	p	e	r	e	n	n	e	s		
C	u	m	p	r	i	m	u	m	h	a	e	c	c	r	i	t	e	g	e	n	e	r	a	t	i	o	m	a	x	i	m	a	r	e	r	u	
E	x	o	r	t	a	e	s	t	e	x	i	n	u	i	s	i	s	c	r	u	c	i	s	a	l	m	a	r	e	f	u	l	s	i	t		
G	l	o	r	i	a	c	u	m	d	o	n	o	l	u	x	a	l	m	a	b	e	a	u	i	t	e	t	a	r	u	a	h	a	e	c		
C	u	n	c	t	a	s	i	m	u	l	r	e	c	r	e	a	t	t	u	a	q	;	n	u	n	c	d	e	x	t	e	r	a	x	p	s	
E	t	v	e	r	a	l	u	c	i	s	d	a	n	s	m	u	n	e	r	a	c	u	m	c	r	u	c	e	s	a	e	c	l	i	s		
N	a	m	g	e	n	e	n	s	i	s	v	i	t	a	e	l	a	u	d	a	t	m	i	r	a	b	i	l	e	l	i	g	n	;	h	o	c
I	n	t	e	r	c	u	n	c	t	a	f	u	i	t	p	l	a	n	t	a	t	u	m	q	u	o	d	p	a	r	a	d	i	s	o		
V	i	u	i	f	i	c	a	n	s	l	i	g	n	a	t	r	i	b	u	e	n	s	e	t	m	u	n	e	r	a	f	r	u	c	t	;	
H	o	c	p	a	t	r	i	a	t	q	;	i	s	a	c	v	e	x	i	t	m	u	l	t	a	n	d	u	s	a	d	a	l	t	a	r	
O	r	a	t	e	t	e	x	o	d	u	s	h	o	c	i	u	r	a	s	a	t	i	s	a	s	t	n	u	m	e	r	o	r	u	m		
E	u	e	h	e	r	a	t	q	u	e	c	u	i	a	c	e	r	d	o	t	i	v	m	e	r	u	s	c	a	n	i	t	o	r	e		
N	u	p	t	a	c	a	n	i	t	t	r	i	u	i	i	s	l	e	u	i	b	;	v	e	n	t	a	t	m	a	r	e	l	u	d	:	
V	d	a	t	t	r	a	n	s	i	t	u	h	o	s	t	i	c	u	s	o	b	m	a	g	n	a	l	i	a	c	a	n	t	a	t		
E	t	p	l	e	b	s	c	a	r	m	e	n	e	i	o	p	t	i	m	e	p	u	r	e	m	i	r	a	t	r	o	p	h	a	e	a	
L	a	u	d	e	i	n	a	m	o	r	e	d	e	i	p	s	a	l	l	i	t	q	;	t	r	i	u	m	p	h	i	e	t	e	o	u	m
H	o	c	m	a	r	e	t	e	s	t	a	t	u	r	v	i	c	t	r	i	c	e	s	o	r	b	i	t	a	c	a	l	l	e	s		
A	t	v	e	t	e	r	e	m	h	o	c	l	i	g	n	u	m	l	e	g	i	s	d	u	l	c	a	u	i	t	a	b	y	s	u	m	
B	i	s	p	e	t	r	a	m	e	x	c	u	t	i	t	v	i	u	a	m	p	r	o	d	u	x	i	t	e	t	u	n	d	a	m		
N	a	m	q	u	e	a	m	a	l	e	c	h	a	n	a	m	d	e	u	i	c	i	t	p	r	i	m	i	t	u	s	i	r	a	m		
S	i	g	n	u	m	h	u	j	u	s	p	a	r	i	t	e	r	n	o	m	e	n	d	e	l	e	v	i	t	e	t	i	l	i			
B	o	t	r	u	m	h	o	c	v	e	c	t	e	p	i	u	m	r	e	n	o	t	a	v	e	x	i	t	v	t	e	r	q	u	e		
V	e	c	t	o	r	u	m	v	o	t	i	s	e	t	o	u	a	n	t	i	b	u	s	o	m	n	i	a	l	a	u	d	a	n	t		
D	o	n	a	d	e	i	t	e	r	r	i	s	h	i	s	c	a	u	d	i	a	i	n	e	s	s	e	e	p	u	l	a	r	u	m		
Q	u	i	s	b	e	n	e	m	y	s	t	e	r	i	a	d	i	c	i	t	v	e	l	d	i	c	e	r	e	c	u	n	c	t	a		
R	i	t	e	v	a	l	e	t	c	r	u	x	d	o	n	a	t	u	a	c	u	i	n	o	n	s	a	t	i	s	o	m	n	i	s		
L	i	n	g	u	a	c	r	e	a	t	u	r	a	e	p	o	t	e	r	i	t	d	e	p	r	o	m	e	r	e	l	a	u	d	e		
H	o	s	t	i	a	t	e	p	a	t	r	i	s	a	e	t	e	r	n	i	d	e	d	i	c	a	u	e	r	a	t	a	r	a	m		
V	i	t	a	e	s	e	r	p	e	n	t	e	m	e	x	a	l	t	a	s	t	i	e	t	t	u	p	i	e	c	r	i	s	t	u		
M	o	n	s	t	r	a	s	t	i	p	o	p	u	l	o	d	e	t	e	t	q	u	i	d	d	i	c	e	r	e	p	o	s	s	u		
C	u	n	c	t	a	b	o	n	a	d	e	d	e	r	a	s	d	e	m	e	b	a	s	e	t	m	a	l	a	c	u	n	c	t	a		

Te pater alme poli doctorem carmine in isto
 Rectoremque voco, felicibus annue coeptis
 Tu pius et clemens sensum dans, verbaque casta,
 Ut tua quid prima signet lex pandere possim
 Ad crucis æternam laudem legisque secundæ
 Jus demonstrandum, vota, ritusque perennes.
 Cum primum hæc rite generatio maxima rerum
 Exorta est, ex invisic crucis alma refulsit
 Gloria cum dono lux alma beavit, et arva hæc
 Cuncta simul recreat tua quæ nunc dextera Christus,
 Et vera lucis dans munera cum cruce sæclis.
 Nam genesis vitæ laudat mirabile lignum hoc
 Inter cuncta fuit plantatum quod paradiso,
 Vivificans ligna tribuens et munera fructus.
 Hoc patri atque Isaac vexit multandus ad altare,
 Orat et exodus hoc jura satis est numerorum.
 Eueher atque cui acerdoti umerus canit ore
 Nupta canit triviis levibus, ventat mare, ludus

A Udat transitu hosticus, ob magnalia cantat.
 Et plebs carmen ei optime, pure, mira trophæa
 Laudem in amore Dei psallitque triumphi : et Eoum
 Hoc mare testatur victrices orbita calles :
 At veterem hoc lignum legis dulcavit abyssum :
 Bis petram excutit, vivam produxit et undam :
 Namque Amalech canam devicit primitus iram.
 Signum hujus pariter nomen delevit, et illi
 Botrum hoc vecte pium renota vexit uterque
 Vectorum votis et ovantibus omnia laudant
 Dona Dei terris his gaudia inesse epularum.
 Quis bene mysteria dicit vel dicere cuncta
 Rite valet crux dona tua? cui non satis omnis
 Lingua creaturæ poterit depromere laudem :
 Hostia te Patris æterni dedicaverat aram :
 Vitæ serpentem exaltasti et, tu pie, Christum
 Monstrasti populo; de te et quid dicere possum,
 Cuncta bona dederas, demebas et mala cuncta.

DECLARATIO FIGURÆ.

Quisquis legis primæ plenam desiderat habere A notitiam, necesse est ut hujus figuræ per omnia memor sit et ejus factum mente sæpius revolvat, et comparans priora posterioribus recolat scriptum: *Omnia in figura consingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt*, et quod exemplari et umbræ deserviunt cœlestium; et item: *Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*. Umbra enim non sine vero corpore fit, sed tamen ipsa in se veram et integram speciem corporis non exprimit. Quapropter oportet ut quisquis veritatis amator est, si umbram prius videat, ad verum corpus, cujus ipsa umbra est, oculus oculos convertat, ne dum penitus in umbra intuitu hæreat, veritatis fructum negligens perdat. Lex ergo haustum sitientibus B præbuit, sed sine ligno potabilis non fuit. Ostendit quippe Dominus Moysi lignum, quod mittens in aquam, omnem amaritudinem in ea absumpsit; et quæ prius sitientes populos vano alliciebat aspectu, ligno immisso, omnes dulcissimo refrigerabat potu. Itaque, secundum Apostolum, *lex quidem est sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum, sed lex spiritualis est*, ut idem dicit apostolus, et *non in vetustate litteræ, sed in novitate Spiritus debet intelligi. Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat*. Lex ergo Spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit nos a lege peccati et mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato peccatum damnavit in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, quo non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Scriptum quippe est in lege: *Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis ut faciat ea*. Sed quoniam in lege nemo justificatur apud Deum, et quicumque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: *Maledictus omnis qui pendet in ligno*, ut gentibus benedictio Abrahamæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. Igitur cum destructa sit maledictio legis per crucem, et ejus amaritudo per ipsam conversa in dulcedinem, dignum est etiam ut in ejus effligem disponantur libri legis, ut congruentia operis in hoc innotescat, et mysterii sacramentum appareat. Ergo in capite, hoc est, in culmine sanctæ crucis, sit positus liber Geneseos, quia ipse caput est et primus omnium librorum, narrans quod in principio fecit Deus cælum et terram, utique per Filium suum co-

æternum sibi Deus Pater, id est, per Verbum suum; de quo dicit Psalmista: *Verbo Dei cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus ejus*. Hinc dicit et evangelista Joannes: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*.

In ima vero parte crucis, hoc est, in pede, sit positus novissimus quinque librorum legis, id est, Deuteronomium, quod interpretatur renovatio legis, utique significans Evangelium, in quo cuncta, quæ lex figuratim atque typice protulit, veraciter ac spiritualiter sunt enodata, ac nostri Salvatoris ore reserata. Jure ergo in capite crucis geneseos, et in fine Deuteronomium consistunt, quia eum quem lex narrat in principio temporis cum Patre omnia condidisse, in fine temporis hunc Evangelium refert cuncta per crucem renovasse. Exodus vero bene in dextra ponitur, in quo exitus filiorum Israel de Ægypto conscribitur, et ibidem plura a Domino facta miracula narrantur, juxta illud Psalmistæ: *Dexteram Domini fecit virtutem*. Et item: *Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum, et eduxit Israel de medio ejus, in manu forti et brachio excelso*. In sinistra quoque liber Numerus est positus, quia ipse sinistras congregationes Chore, Dathan et Abiron, contentiones contra Moysen et Aaron levasse describit, et per Domini potentiam citius compressas. At Leviticus, in medio omnium stans, crucis medietatem tenet, quia illum pontificem designat in plurimo ritu sacrificiorum, qui in ara crucis semetipsum obtulit hostiam immaculatam Deo, ad exhaurienda multorum peccata, et pro transgressoribus exorans, exauditus est pro sua reverentia. Ergo in quinque tetragonis quinque libri legis per quinque versus hic notantur, qui sunt juxta ordinem tetragonum loco sexto, et per senarium in semet multiplicato. Sexies enim seni faciunt in plana figura sextum tetragonum, quod facit triginta sex. Est quoque versus tetragoni in arce crucis positus iste:

Te Genesis crux alma beat tua munera laudat.

Secundus vero est, qui in tetragoni dextri cornu positus hic:

Exodus atque canit transitus cærem amore.

Tertius namque in medio crucis est situs hic:

Jura sacerdotis Leviticus optime psallit.

Quartus quidem in sinistro cornu scriptus est ita:

Ast Numerus cantat magnalia mira triumphi.

Ultimus etiam qui in ultimo tetragono, id est, in base crucis descriptus est, ita sonat:

Nam Deuteronomium renovantis gaudia dicit.

FIGURA XII.

De nomine Adam protoplasti, quomodo secundum Adam significet, et ejus passionem demonstret.

P e r g e s a l u t i f e r a m s p e c i o s o d i c e r e v e r s u
 M u s a c r u c i s d o m i n i l a u d e s o l a m e n e t a c t u m
 I n q u a m o r s v i c t a e s t c u n c t a d i m i s a p i a c l a
 L u x r e d i i t m u n d o v e n i a e t c o m m u n e r e v e n i t
 A d a m n a m p r i m u s t u l i t o m n i a d i g n a d e c o r i s
 P r o g e n i e e x t o t a n o c u a c u m p a b u l a s u m p s i t
 C u n c t a v e n u s t a b o n a r e m e a r u n t c a r a b e a t a
 C u m a d v e n i t H i e s u s A d a m p i e i n a r v a s e c u n d u s
 U n i u s e x h o m i n i s s c e l e r e t o t d a m n a t u l e r e
 I n r e b u s c u n c t i p e r i t u r i e t m o r t e m i n o r e s
 U n i u s a t q u e h o m i n i s d o n o s a l u a n t u r v b i q u e
 C r e d e n t e s o m n e s f r u i t u r i a c l u c e s u p e r n a
 D e n i q u e r e g n a v i t p e r l i g n u m n o x i a c u n c t o
 M o r s e t i a m m u n d o d o m i n a n s e t s o r t e b e a t u m
 C a p t i v a r e g n u m p e r l i g n u m a c p e r d i d i t o m n e
 E t n o c u o s m u l t o s a m i s e r a t i m p r o b a q u o n d a m
 E n t o t o t r i b u i t C h r i s t u s u t j a n u a s i t h i n c
 O r b i m u n d o n a m s p e c i e m t o t a m a c p i u s h i c i s
 C o n s t i t u i t t o l l e n s d i r a s a r a s h u i c i n t u s
 E t d e d e r a t l u c e m c o r d i s e t p a n g e r e p a c t u m
 P r i m u s h o m o t e r r e n u s e r a t e t p i g n o r a t o t a
 T e r r e n a g e n u i t m o r t i s q u i s d e b i t a l i q u i t
 P o s t e r i o r v e r u s f u e r a t e a e l e s t i s e t a d a m
 C a e l e s t i s q u e m a n e t c u i u s g e n e r a t i o t o t a
 H i c d o m i n u s m u n d i t e r r a e p o n t i q u e p o l i q u e
 R e g n a t i n a e t e r n u m d o n a t c u m r e g n a b e a t i s
 Q u a t t u o r i p s e d a b i t t o t i u s c o n d i t o r a d a m
 J u r e p l a g a s o r b i s t a n q u a m d e n o m i n e d i c t a s
 C u i u s l u x v i r t u s d o m i n u m t e s t a n t u r v b i q u e
 E n a n a t o l d y s i s a r c t o n m e s e m b r i a h a e c s i c
 D e s i g n a n t o d i s a r t e e n d e c e t v t p i e c u n c t a
 A u c t o r e m d o m i n u m c o g n o s c a n t l a u d e b e a t a
 E t c e l e b r e n t C h r i s t u m q u o d v e r e f i l i u s i p s e
 S u m m i s i t P a t r i s e t d e x t e r a v e r a t o n a n t i s
 C u i u s c u r a b o n a e s t t a c t u s m e d i c i n a s a l u t i s

Perge salutiferam specioso dicere versu
 Musa crucis Domini laudem, solamen et actum.
 In qua mors victa est, cuncta dimissa piacla,
 Lux rediit mundo, venia et cum munere venit.
 Adam nam primus tulit omnia digna decoris,
 Progenie ex tota nocua cum pabula sumpsit,
 Cuncta venusta bona remearunt, cara beata
 Cum advenit Hiesus Adam pie in arva secundus.
 Unius ex hominis scelere, tot damna tulere
 In rebus cuncti, perituri et morte minores:
 Unius atque hominis dono salvantur ubique
 Credentes omnes, fruituri ac luce superna.
 Denique regnavit per lignum noxia cuncto
 Mors etiam mundo dominans et sorte beatum
 Captiva regnum per lignum ac perdidit omne:
 Et nocuos multos amiserat improba quondam.
 En toto tribuit Christus ut janua sit hinc
 Orbi, mundo; nam speciem totam ac pius hic is

A Constituit tollens diras aras huic intus
 Et dederat lucem cordis, et pangere pactum.
 Primus homo terrenus erat, et pignora tota
 Terrena genuit mortis quis debita liquit;
 Posterior verus fuerat caelestis et Adam,
 Coelestisque manet cujus generatio tota.
 Hic dominus mundi, terrae, pontique, polique,
 Regnat in aeternum donat cum regna beatis.
 Quattuor ipse dabit totius conditor Adam
 Jure plagas orbis, tanquam de nomine dictas;
 Cujus lux virtus dominum testantur ubique.
 En anatol, dysis, arcton, mesembria, haec sic
 Designant odis arte, en decet ut pie cuncta
 Auctorem dominum cognoscant laude beata:
 Et celebrent Christum, quod vere Filius ipse
 Summi sit Patris, et dextera vera tonantis:
 Cujus cura bona est, tactus medicina salutis.

DECLARATIO FIGURÆ.

Quid ergo sibi velit hæc figura et hæc conscriptio, oportet intelligi. Nomen enim primi hominis, id est Adam, in figura et forma sanctæ crucis dispositum est; de quo exortæ sunt omnes gentes, et omne genus humanum originem traxit; qui secundum Apostolum est forma futuri videlicet Christi, de quo idem Apostolus ita dicit: *Factus est primus Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem*. Et paulo post: *Primus, inquit, homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: qualis terrenus, tales et terreni; et qualis cælestis, tales et cælestes*. Igitur sicut portamus imaginem terreni, portemus et imaginem cælestis. Et cur hoc dixerit, statim causam subjunxit: *Hoc autem dico, fratres, quoniam caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit*. Recte enim nomen Adam in crucem configuratum ponitur, in qua omne genus humanum per Christum liberatum esse cognoscitur, nec in alia forma species redemptionis nostræ magis convenit haberi quam in illa, ubi plagæ totius mundi potuere comprehendi. Quæ scilicet sancta crux est, quæ jacens totum orbem metitur, de qua poeta ait:

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.
 Splendidus auctoris de vertice fulget Eous.
 Occiduo sacræ lambuntur sidere plantæ.
 Arcton dextra tenet, medium læva erigit axem.
 Cunctaque de membris vivit natura creatis,
 Et cruce confixus Domini regit undique mundum.

Hoc idem et in nomine protoplasti olim designatum fuit, scilicet Adam. In cujus vocabulo quatuor litteris, quatuor orbis terrarum partes per Græcas appellationes demonstrantur. Si enim Græce dicantur oriens, occidens, aquilo, meridies, sicut plerisque locis sancta eos Scriptura commemorat, in capitibus verborum invenies Adam. Dicuntur enim Græce memoratæ quatuor mundi partes: *Anatole, disis, arctos, mezembria*. Ista quatuor nomina, si tanquam versus quatuor sub invicem scribis, in eorum capitibus Adam legitur; et inde intelligi datur Dominum orbis eum esse creatum, et significare eum qui in cruce quadrata totius orbis futurus erat redemptor et reparator: unde et secundus Adam dicitur. Habet quoque idem nomen in se mysterium

A incarnationis Christi, si numerus in litteris ejusdem nominis secundum Græcorum regulam, quia ad litteras suos numeros computant, intendatur. A enim in numeris apud Græcos significat unum; Δ quatuor; A alterum unum; M quadraginta. Conjunge hos numeros quatuor, fiunt XLVI, et hoc est, quod Judæi in Evangelio respondisse leguntur: *quadraginta sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud?* Quod evangelista intelligens dixit: *Hoc autem dicebat de templo corporis sui*, quia Dominus noster Jesus Christus de Adam corpus accepit, non de Adam peccatum traxit; templum corporeum inde sumpsit, non iniquitatem quæ de templo pellenda est. Ipsam autem carnem quam traxit de Adam (Maria enim de Adam, et Domini caro de Maria) Judæi crucifixerunt, et ille resuscitaturus erat ipsam carnem triduo, quam illi in cruce erant occisuri, et ita illi solverunt templum quadraginta sex annis ædificatum, et ipse in triduo resuscitavit illud. Benedicamus igitur nos Deum Patrem omnipotentem, qui per Verbum suum sibi cœternum formavit nos. Benedicamus et Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, qui per mysterium incarnationis suæ in cruce reformavit nos. Benedicamus et Spiritum sanctum, qui per gratiam suam illuminatos vitæ æternæ consignavit nos: unum et solum Deum omnipotentem, æternum, immensum, inestimabilem, incomprehensibilem, immortalem, invisibilem; illum unum desideremus, a quo et beabimur; illum solum ex toto corde, tota mente, tota virtute diligamus, in cujus amore in æternum jucundabimur; ad illum tantum curramus, illique solum in hac peregrinatione ingemiscamus, qui nos in cælestibus in conspectu gloriæ majestatis suæ remunerabit, et sine fine lætificabit. Ipsi gloria, et honor, et potestas, et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Ast hic in quatuor litteris grandioribus nominis Adam, per perviores litteras quinquaginta et unam, talis conscriptus est versus, secundum ordinem litterarum nominis Adam legendus, ita:

Sancta metro atque arte en decet ut sint carmina
 | Christo hinc.

FIGURA XIII.

De diebus conceptionis Christi in utero virginis, quatuor crucibus demonstratis : hoc est, CCLXXVI et ejusdem numeri significatione.

A	R	D	O	R	O	D	O	R	E	P	O	T	E	N	S	F	R	O	N	D	O	S	O	V	E	R	T	I	C	E	L	A	T	A		
Q	U	A	S	U	M	M	A	V	E	R	E	S	A	C	R	O	U	F	L	U	I	T	O	R	D	I	N	E	B	E	R	T	A	S		
O	R	T	U	S	D	I	T	A	T	U	S	E	T	P	A	R	C	U	I	N	U	L	L	U	S	I	N	O	R	B	E	E	S	T		
F	L	O	R	I	B	U	S	E	T	F	O	L	I	I	S	M	I	L	L	E	N	O	G	E	R	M	I	N	E	D	I	V	E	S		
O	M	N	E	S	E	X	C	E	D	E	N	S	A	L	T	A	S	G	R	A	U	I	T	U	D	I	N	E	S	Y	L	V	A	S		
C	U	M	T	O	T	A	M	P	I	E	M	A	G	N	U	S	V	E	S	T	I	T	H	O	N	O	R	Q	;	D	E	C	U	S	Q	;
A	M	B	I	T	V	E	R	U	S	H	O	N	O	R	L	A	E	T	U	S	L	O	Q	U	I	T	U	R	E	A	V	O	T	O		
S	T	A	N	S	H	O	M	O	L	I	U	O	R	H	O	C	N	A	T	I	O	N	I	D	E	N	E	G	A	T	A	T	R	I		
D	E	M	O	N	I	S	H	O	R	R	E	N	D	U	S	R	E	M	S	C	I	R	I	L	A	U	D	E	M	O	V	E	R	I		
A	R	B	O	R	S	O	L	A	T	E	N	E	N	S	V	A	R	I	O	S	V	I	R	T	U	T	E	C	O	L	O	R	E	S		
P	U	R	P	U	R	E	O	R	E	G	I	S	S	U	B	T	A	C	T	U	R	O	S	C	I	D	A	F	U	L	G	E	N	S		
A	E	T	E	R	N	O	E	S	R	A	D	I	O	S	T	A	N	T	I	N	T	E	N	A	M	P	I	E	I	N	C	T	E			
Æ	D	E	S	T	U	R	R	I	T	A	E	E	X	H	O	C	D	U	D	U	M	E	S	T	N	O	N	E	B	E	A	T	A			
M	A	C	H	I	N	A	E	T	I	P	S	A	D	E	I	A	R	A	E	T	Q	U	I	V	S	I	T	N	S	V	P	R	E	M	A	
L	A	R	H	O	C	N	E	E	S	T	E	T	M	I	R	A	L	U	C	E	R	N	A	H	O	C	O	T	I	A	T	O	T	A		
A	G	N	:H	O	C	S	T	A	T	U	I	T	S	I	G	N	A	N	S	Q	U	O	Q	U	E	R	I	T	E	U	I	A	N	D	O	
V	E	R	A	S	A	L	U	S	I	S	T	A	Q	U	O	S	V	E	R	U	S	F	O	N	S	B	O	N	I	T	A	T	I	S		
E	S	T	B	E	N	E	D	I	C	T	I	O	Q	;	S	A	C	R	A	V	I	T	A	M	O	R	P	I	E	T	A	S	Q	U	E	
S	A	N	C	T	A	S	A	L	U	T	I	S	L	U	X	E	T	V	I	T	A	R	E	D	E	M	P	T	I	O	V	E	R	A		
I	N	Q	;	D	O	M	U	P	R	I	N	C	E	P	S	D	O	N	U	M	D	A	T	P	A	C	I	S	I	N	O	R	B	E	M	
L	U	R	A	Q	A	M	I	C	I	T	I	A	E	H	I	N	C	F	I	R	M	A	V	I	T	D	E	P	O	S	U	I	T	Q	;	
A	S	S	C	I	T	A	A	N	T	I	Q	U	I	N	I	S	U	S	Q	;	T	E	X	I	T	I	E	M	S	M	O	R	S	C	Ū	
I	N	L	E	C	E	B	R	I	L	U	S	U	C	I	R	C	A	I	G	N	E	M	U	O	X	I	A	E	N	I	M	S	I	C		
P	E	L	L	A	X	D	E	C	I	P	I	T	E	T	S	O	C	O	R	D	E	M	U	B	I	I	N	Q	I	E	T	A	T	O		
C	O	N	S	P	E	X	I	T	V	O	T	O	I	Ā	A	R	R	I	D	E	N	S	V	I	N	X	I	T	A	P	E	R	T	E		
O	T	U	C	R	U	X	S	P	E	C	I	O	S	A	O	P	I	N	U	S	P	U	L	C	H	R	I	O	R	O	M	N	I	A		
Q	U	Æ	E	V	I	N	C	I	S	N	E	M	O	R	A	O	C	A	E	D	R	I	S	A	L	T	I	O	R	I	P	S	I	S		
M	O	N	S	T	R	A	N	S	E	N	U	M	E	R	O	R	A	D	I	A	N	T	I	D	O	N	A	B	E	A	T	A				
A	D	U	E	N	T	U	I	E	S	U	S	Q	U	Æ	I	N	T	U	S	P	R	O	B	U	S	O	T	I	A	N	U	T	U			
I	S	T	U	L	E	R	I	T	D	A	B	A	T	I	S	S	E	B	E	A	T	E	C	U	M	P	I	E	V	E	N	I	T			
E	G	R	E	D	I	E	N	S	V	L	U	A	H	U	C	E	T	B	L	A	N	D	O	N	U	M	I	N	E	S	E	M	E	T		
S	I	G	N	A	V	I	T	C	A	E	L	O	S	T	E	R	R	E	N	A	E	T	C	O	N	D	E	R	E	R	E	G	N	A		
V	T	D	U	D	U	M	S	A	N	C	T	I	L	I	N	G	U	A	C	E	C	I	N	E	R	E	P	R	O	P	H	E	T	A	E	
F	E	C	E	R	I	T	H	I	C	C	E	L	S	A	D	O	C	T	O	R	D	U	M	C	O	N	D	I	D	I	T	I	M	A		
I	M	P	E	R	I	Ū	I	N	Q	;	H	U	M	E	R	I	S	T	A	N	T	O	S	I	T	Q	U	D	P	I	E	R	E	G	I	

Arbor odore potens, frondoso vertice lata,
 Qua summa vere sacro u fluit ordineertas,
 Ortus ditatus et par cui nullus in orbe est
 Floribus et foliis, milleno germine dives,
 Omnes excedens altas gravitudine sylvas.
 Cum totam pie magnus vertit honorque decusque,
 Ambit verus honor, lætus loquitur ea voto
 Stans homo, livor hoc nationi denegat atri
 Demonis horrendus, rem sciri, laude moveri.
 Arbor sola tenens varios virtute colores,
 Purpureo regis sub tactu roscida fulgens
 Æterno es radio, stant in te nam pie vincte
 Ædes turritæ, ex hoc dudum est nonne beata
 Machina et ipsa Dei, ara, et qui usit suprema
 Lar hoc ne est, et mira lucerna, hoc otia tota
 Agnus hoc statuit, signans rite viando
 Vera salus ista, quos verus fons bonitatis
 Est benedictio quæ sacravit, amor, pietasque.

A Sanctas salutis lux, et vita, redemptio vera :
 Inque domu princeps donum dat pacis in orbem,
 Juraque amicitæ hinc firmavit, deposuitque,
 Ascita antiqui nisus, quæ textit hiems mors, cum
 Illecebri lusu circa ignem noxia, enim sic
 Pellax decipit, et socordem ubi inquietato
 Conspexit voto jam arridens, vinxit aperte.
 O tu, crux speciosa, o pinus pulchrior, omnia
 Quæ vincis nemora, o cedris altior ipsis,
 Monstrans e numero radianti dona beata
 Adventu Hiesus quæ intus probus otia nutu
 Istulerit, dabat iisse beate cum pie venit
 Egrediens vulva huc, et blando nomine semet
 Signavit, cælos terrena et condere regna :
 Ut dudum sancti lingua cecinere prophetæ.
 Fecerit hic celsa doctor, dum condidit ima,
 Imperium inque humeris tanto sit quod pie regi.

DECLARATIO FIGURÆ.

Ille igitur cruce quatuor triplici tramite conscrip-
 ptæ, ostendunt in semetipsis per litterarum seriem,
 numerum dierum, quo Domini corpus secundum
 Ecclesiæ fidem in utero virginali constructum atque
 compactum est : templum videlicet illud, quod a
 Judæis destruendum, et a se in triduo resuscitandum
 prædixit ipse Salvator : quod ut manifestius fiat, po-
 nanus unum capitulum ex libro sancti Augustini de
 sancta Trinitate quarto, quo istud scriptum est :
 « Nec immerito, inquit, in ædificatione Dominici
 corporis, in cuius figura templum a Judæis destruc-
 tum, triduo se resuscitaturum esse dicebat, numerus
 ipse senarius pro anno positus intelligitur. Dixerunt
 enim XLVI annis ædificatum templum; et quadragies
 sexies seni fiunt CCLXXVI, qui numerus dierum com-
 plet novem menses et sex dies, qui tanquam decem
 menses parientibus feminis imputantur : non quia
 omnes ad sextum diem post novem menses perve-
 niunt, sed quia ipsa perfectio corporis Domini, tot
 diebus ad partum perducta comperitur : sicut a ma-
 joribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit aucto-
 ritas. Octavo enim Kalendas Aprilis conceptus creditur,
 quo et passus. Ita monumento novo quo sepul-
 tus est, ubi nullus erat positus mortuorum, nec antea
 nec postea, congruit uterus virginis quo conceptus
 est, ubi nullus seminatus est mortalium. Natus tra-
 ditur octavo Kalendas Januarias. Ab illo ergo die us-
 que ad istum computati, CC LXX et VI reperiuntur dies,
 qui senarium numerum quadragies sexies habent :
 quo numero annorum templum ædificatum est, quia
 eo numero senarium corpus Domini perfectum est, C
 quod mortis passione destructum, triduo resuscita-
 vit. Dicebat enim hoc de templo corporis sui, sicut
 evidentissimo et robustissimo Evangeliorum testi-
 monio declaratur. » Hæc Augustinus. De cætero
 autem illud intuendum est, quam congrue idem nu-
 merus formæ sanctæ crucis conveniat, in qua tem-
 plum Dominici corporis a Judæis solvebatur, et ab
 ipso Domino resuscitandum parabatur. Ad hoc enim
 venit Christus, ut in carne quam pro mundi redem-
 ptione suscepit moreretur; ad hoc mortuus est, ut
 in ipsa resurgeret. Quapropter intueri libet, quo-
 modo memoratus numerus, id est, CC LXX, et VI, in
 quatuor partes divisus, cornua sanctæ crucis univer-
 saliter exprimat, et per singula crucis imaginem
 proferat. LX enim et IX in unoquoque cornu consi-
 stent, quod etiam non discrepat a superioris rationis
 similitudine, qua dictum est CC LXXVI numerum, IX

A menses et VI dies complere. Sicut enim novenarius
 et senarius numerus in toto excelebat, et secundum
 eorum denominationem, omnis summa computaba-
 tur, ita et in partibus non minus eadem denominatio
 simul cum mysterio illucescit. Quid enim in nove-
 nario, nisi novem ordines angelorum; et quid in se-
 nario, nisi homo qui in sexta die creatus est insi-
 nuatur? Utraque enim creatura in crucis effigie de-
 notatur, quia utraque per Salvatorem in cruce repa-
 rat, et ab utraque mysterium incarnationis Domini
 honorabatur, quia in die nativitatis ejus ad laudem
 et lætitiâ utraque incitabatur. Unde Lucas dicit :
*Et subito facta est cum angelo multitudo cælestis mi-
 litie, laudantium Deum et dicentium : Gloria in excel-
 sis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

B Et paulo post : *Et reversi sunt, inquit, pastores, lau-
 dantes et glorificantes Deum in omnibus quæ audie-
 rant et viderant, sicut dictum est ad illos.*

Quatuor ergo cruce in hac pagina, per quatuor
 loca pictæ atque conscriptæ sunt, hoc modo : lon-
 gitude enim crucis uniuscujusque a summo deorsum,
 tribus lineis singillatim legendis descendens, unum
 versum continet XXXIX litterarum; similiter in lati-
 tudine per transversum, tres lineæ a sinistra in dex-
 teram tendentes, unum versum faciunt, et ita fit,
 ut litteræ quæ in medio crucis sunt, utrique versui
 communes sunt, novenarium expriment numerum;
 illæ vero quæ in cornibus circumpositæ sunt, sexa-
 genarium. Est autem versus hic in longitudine crucis
 supremæ XXXIX litterarum :

C Forma sacratæ crucis venerando fulget amictu.

In latitudine vero iste totidem litterarum :

Magnum vestit honor lætus loquor hoc nationi.

In fine quippe crucis, in longitudine hic versus est :

Corporis ego sacri constructio in arte beata.

In latitudine quoque iste :

Enumero radians qua intus probat ille beate.

At in dextræ crucis longitudine hic legendus est
 versus :

Nunc canam at exorans Iesum abdere et uda parere.

Et in latitudine iste :

Vera salus ista est benedictio sancta salutis.

Nam in sinistræ crucis longitudine talis est versus :

In toto ipse manens tenet ipseque vivit in omni.

D Atque in latitudine talis :

Fons bonitatis amor pietasque redemptio vera.

FIGURA XIV.

De annis ab exordio mundi usque in annum passionis Christi, in notis Græcarum litterarum, secundum formam sanctæ crucis dispositis, simul cum sacramento quod in hoc revelatur.

Dignum opus et clarum victoris psallere regis
 Vexillum insigne dominantis laude triumphum
 Quo mundum eripuit nocui et quo sceptrum tyranni
 Distruxit, reprobans rectoris regmina falsa
 Quo bene sustentat cælum, pelagusque, solumque
 Cuius in orbe sacra ex fuerit nam altatio, quando
 Mysterio adcurrens nascentis ab origine mundi
 Annorum sæclis serie hæc attulit, atque hinc
 Iure sacrae fidei plebes concurrere scriptis
 Credentes fecit, proba conditor omnia condens
 Tempora cum numero concordans cuncta sacro
 Cuncta quia Dominus renouavit sæcula prisca
 Sanguinem nam recreans perfecit cuncta cruore
 Jam bonus in primis tunc finxit quæ exa diebus
 Principium ut Genesis pie sancto dogmate pandit
 Quod hominem faciens complexus facta creator
 Sicque die sexta hominem reparando redemptor
 Sabbata demonstrans celebravit sabbata vere
 En patrat hunc numerum sussum quod passio falso
 Oppetat, inde premat temptantem hanc usiam arti
 Occumbat curarum ut vincita est pars sita dirum
 Quod nunquam post hæc fallacis factio plebis
 Jam ostendet, pandat pietatis sed proba virtus
 Dogmata vera Dei per cuncta hæc tempora mundi
 Sanctificare crucem, benedicere regna futura
 Quæ esset Salvator, benedicta potentia Patris
 Nempe daturus eis summo nova præmia Christus,
 Quos monitis flexit, docuit quos verba salutis
 Quos pia corde fides operis quos infula vestit
 At crucis hæc species tribuit solamina fides
 Materiam laudis bonitatis, atque hinc scire creantis
 Qui pius omnipotens vitam dedit ante salubrem
 Quando hominem voluit paradisu sorte tenere
 Et post lapsa fugam miserans quoque noluit ipsum
 Fraude perire lupi, hanc maxime conditor arcem
 Sed crucis ad vitam voto dedicaverat orbi huic
 Virtutum ut numero eveheret ad sceptras superna
 Spes, amor atque fides omnes quos sanxit ab ævo
 Perpetuo dignos Christi venerabile visu hinc

Dignum opus et clarum victoris psallere regis
 Vexillum insigne dominantis laude triumphum;
 Quo mundum eripuit, nocui et quo sceptrum tyranni
 Distruxit, reprobans rectoris regmina falsa:
 Quo bene sustentat cælum, pelagusque, solumque:
 Cuius in orbe sacra ex fuerit nam altatio, quando
 Mysterio adcurrens nascentis ab origine mundi
 Annorum sæclis serie hæc attulit, atque hinc
 Iure sacrae fidei plebes concurrere scriptis
 Credentes fecit, proba conditor omnia condens
 Tempora, cum numero concordans cuncta sacro
 Cuncta quia Dominus renouavit sæcula prisca;
 Sanguinem nam recreans perfecit cuncta cruore,
 Jam bonus in primis tunc finxit quæ exa diebus.
 Principium ut Genesis pie sancto dogmate pandit,
 Quod hominem faciens complexus facta creator:
 Sicque die sexta hominem reparando redemptor
 Sabbata demonstrans, celebravit sabbata vere.
 En patrat hunc numerum sussum quod passio falso
 Oppetat, inde premat temptantem hanc usiam arti

A Occumbat curarum ut vincita est pars sita dirum.
 Quod nunquam post hæc fallacis factio plebis
 Jam ostendet, pandat pietatis sed proba virtus
 Dogmata vera Dei per cuncta hæc tempora mundi
 Sanctificare crucem, benedicere regna futura
 Quæ esset Salvator, benedicta potentia Patris:
 Nempe daturus eis summo nova præmia Christus,
 Quos monitis flexit, docuit quos verba salutis.
 Quos pia corde fides operis quos infula vestit:
 At crucis hæc species tribuit solamina fides
 Materiam laudis bonitatem hinc scire creantis:
 Qui pius omnipotens vitam dedit ante salubrem,
 Quando hominem voluit paradisu sorte tenere:
 Et post lapsa fugam miserans quoque noluit ipsum
 Fraude perire lupi, hanc maxime conditor arcem:
 Sed crucis ad vitam voto dedicaverat orbi huic,
 Virtutum ut numero eveheret ad sceptras superna.
 B Spes, amor atque fides omnes quos sanxit ab ævo
 Perpetuo dignos Christi venerabile visu hinc.

DECLARATIO FIGURÆ.

In hac pagina continetur numerus annorum ab exordio mundi, usque in annum passionis et resurrectionis Domini: scilicet in litteris Græcis quæ in crucis figuram dispositæ sunt, qui est VCCXXXI , secundum fidem chronicorum Eusebii ac Hieronymi. Siquidem secundum eorum computationem, sunt anni ab Adam usque ad diluvium VCCXLII ; a diluvio autem usque ad Abraham anni DCCCLXII ; ab Abraham autem usque in annum xv Tiberii Cæsaris, quo Dominus in Jordane ab Joanne baptizatus est, et salutarem viam populis annuntiavit, signis atque virtutibus vera comprobans esse quæ diceret, sunt anni LXXLIV : qui scilicet omnes sancti faciunt annum VCCXXXVIII . Adde tres annos, quando in xviii Tiberii Cæsaris anno, ad passionem Dominus venit, et a Judæis crucifixus, tercia die resurrexit, fiunt omnes anni VCCXXXI . Qui si dividantur secundum litteras superscriptas in cruce, mysterium nobis venerandum innuitur. Quatuor igitur sunt litteræ, quæ crucis effigiem conficiunt Γ videlicet Z, T et X; sed tres posteriores quæ sunt positæ, id est, per singula cornua semel. Γ quoque in medio crucis semel est posita. Quarum si potestas in numeris consideretur earum, hic dispositio gratiæ supernæ nobis dona demonstrant. Siquidem Γ Græcorum ternarium numerum significat, 7 septenarium, T tricenarium, et X millenarium. Sed qui nobis in Γ , nisi fides Trinitatis innuitur? quid per Z, nisi spes fidelium? et quid per T, nisi charitas? qui vero per X, nisi æterna beatitudo significatur? Recte enim per Γ , quæ prima harum litterarum, et in medio crucis posita est, fides ostenditur, quia fundamentum bonorum operum, et initium salutis nostræ, fides recta est. *Impossibile est enim sine fide placere Deo, quia justus ex fide vivit.* Per Z quoque bene spes intimatur, quia omnis fidelium intentio ad æternam requiem, quæ per septenarium significatur, anhelat, dicens cum Propheta: *Sitit animus meus ad Deum fontem vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei?* Charitas quoque rite per T exprimitur, quæ sanctæ crucis tenet imaginem. In crucis enim opere magna charitas Dei Patris ostensa est, qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, sicut ipse Salvator de se dixit in Evangelio: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Et Apostolus: *Commendat autem Deus suam charitatem in nobis, quod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis justificati in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum.* T igitur ccc numerum significat: quod sunt sexies quinquageni. In quibus numeris quid aliud quam perfectio charitatis insinuat? Quinquagenarius enim numerus propter Pentecosten Spiritus sancti gratiam demonstrat. Et senarius numerus perfectus est. *Charitas Dei* (ut ait Apostolus) *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Per X igitur litteram, quæ millenarium numerum exprimit, apte beatitudo æterna significatur. Nam millenarius numerus pro significatione perfectionis solet poni in Scripturis, quia nimirum numerum quadratum solidum facit. Decem quippe deces ducta centum faciunt. Quæ videlicet figura jam quadrata, sed adhuc plana est, verum in altitudinem surgat, et solida efficiatur. Multiplica c per x, et fiunt mille. Quo perfecto numero stabilis et inseparabilis et velut conadrata iustorum in cælis vita designatur, quia ex omni parte perfecta est cum et animarum infinita lætitia, et corporum immortalitate perfrauantur; quod speciem status sui perfectam habent, id est, in longitudine æternitatem, in latitudine charitatem, in altitudine divinam contemplationem. Denique de ipsarum litterarum characteribus tibet aliquid ad sensum dicere, quæ memoratos numeros notant, et situ suo crucis effigiem demon-

strant. Siquidem Γ , quæ sursum erecta est, et in summo plana est, bene significat fidem quæ sursum erigi ad Dominum debet, et statum mentis firmare; sed tamen cum magnæ humilitatis custodia servari, ne passim incerta vagando, in errorem cadat. Quas utrasque Apostolus ostendit dicens: *Frates, stete in fide, viriliter agite et confortamini.* Item alibi: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Unicuique autem sicut Deus divisit mensuram fidei. Z ergo bene intimat spem, quæ fines suos in anchoræ morem curvat, ostendens nos debere spe ad cælestia immobiliter cohærere, non nos tempestas persecutionem, sive turbo tentationum, seu illecebra voluptatum ab æternæ vitæ desiderio possit evellere, de quo Apostolus ad Hebræos scripsit: *Fortissimum, inquit, solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram animæ habemus tutam ac firmam, ac incedentem usque ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis introiit Hiesus secundum ordinem Melchisedech, pontifex factus in æternum.* T ergo littera quæ similitudinem crucis habet, et duplici compingitur forma, bene duo præcepta charitatis nobis insinuat. Pars enim ejus quædam sursum ascendit, quædam vadit per transversum; sed illa pars quæ sursum erecta est, divinum nobis commendat amorem, ut Deum et creatorem nostrum toto corde, tota anima, tota mente diligamus; illa vero quæ per medium ducitur, ita tamen ut in erecta parte sursum consistat, nostrum nobis invicem insinuat amorem, quæ divino amore debet ordinari, ut amicos diligamus in Deo, et inimicos propter Deum. De qua re apostolus Joannes nos instruit: *In hoc, inquit, cognovimus charitatem Dei, quomodo ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus animas pro fratribus ponere.* Et item: *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligit et fratrem suum.* X vero, quæ Græce *chile*, Latine mille significat, non directis lineis, sed circumferentibus scribitur, quando mille significat. Ita Ω , quia alium numerum indicat, in directis lineis scripta. Hanc ergo perfectionem sanctorum in cælis diximus significare, quæ circumductis lineis scribitur, ut ostendat gaudii cælestis nullum esse terminum, ubi sanctorum laus sine fine manebit, de quibus ait Propheta: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te,* quando secundum Isaiam prophetam, stabit semen sanctorum coram Deo, quasi cæli novi et terra nova, et quando erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato. X aut prima littera nominis Christi est, et bene hoc convenit huic rationi. Ipse est enim gaudium nostrum, cui dicimus cum Propheta: *Lætificabis nos in gaudio cum vultu tuo, in quem et desiderant angeli prospicere.* Igitur ipsarum litterarum series a Γ incipiens, id est, a medio crucis per quatuor plagas ducitur: hoc nimirum significans, quod post passionem Christi, ejus discipuli incipientes ab Hierusalem, cœperunt Evangelium in toto orbe prædicare, et divina charismata cunctis gentibus distribuere, ut ex cunctis terrarum partibus fideles ad præmia æterna, per fidem et spei et charitatis bona mererentur pervenire. Sunt quoque duo versus hic sanctæ crucis in notis memoratis numerum conscripti, quorum prior in longitudine ab arce crucis deorsum legendus est, ita:

En crucis hæc species Jesus bene monstrat honorem.

Altera vero per transversum ejus litem, secundum ordinem recitandus est ita:

Computat hunc numerum Jesus quo est passus in arvis.

Jesus quoque nomen, quod gramma nota crucis media continet, utriusque versus communis est, ut evidenter ostenditur.

FIGURA XV.

De quatuor evangelistis et Agno, in crucis specie constitutis.

Nate patris summi qui tela ferocia frangis
 Da mihi rite crucis victricia carmina fari
 Nam caeleste animal mitis volat ore Iohannes
 Transpenetrans aquila, et vero omine vidi
 Eoum solem, verbum hausit in arce polorum hoc
 Gratia sicque Iohanni ante omnes vivo fatu
 Donata, utque artus hominis sibi sumeret auctor
 Scripserit atque **IN PRINCIPIO** Deus vn: et alim:
 Semper cupat re qui **PIO ERAT VITA** que salusque
 Sit natus factusque caro dominatur in orbe
 Hunc leo hunc vitulus regem dant pontificemque;
 Ut leo qui fortis retulit certamine praedam
 Hostiam et obtulerit summus se rite sacerdos
 Mystica dona suis consortibus optime donans
 Nempe datorum mysterio septem et pie panum
 Dat **MARCUS** septem spiritus quoque vivide cantu
 O tu regem justi ecce agnum da pie Lucas
 Hoc signatque fides Dei ecce ea, pontificemque
 In Bethleem genitus matre ammirabilis infans
 Ipse satus Mariae mundo ditissima cura huic
 Nobilis atque puer personae vetustae dierum
 Qui venit de edom de bozra hic veste cruenta
 Calcaturuserat qui solus torcular auctor
 In cruce pensandus qui sustinet astra supernus
 Ut crux alma foret divino haec munere dives
 Nam scribens bene matheus dedit ordine primus
 Qui in facie firmat jus, hunc ab origine David
 Progenitum esse hominem signavit, quem pie votum
 Cum monstravit in ordine stirpis fidus Abraham
 Quod genus hoc dederit pistillo fraudis inique
 Expulso nam rite liber genus omne retextum
 Continet hoc verum **LIBERATIONIS** credere signum
 Nempe decet dudum christus qui nascier illa
 Promissus stirpe pestis saluator maximus orbi

Nate Patris summi, qui tela ferocia frangis,
 Da mihi rite crucis victricia carmina fari.
 Nam caeleste animal mitis volat ore Iohannes
 Transpenetrans aquila, et vero omine vidi
 Eoum solem, verbum hausit in arce polorum hoc:
 Gratia sicque Iohanni ante omnes vivo fatu
 Donata, utque artus hominis sibi sumeret auctor
 Scripserit; atque in principio Deus vnus et almus
 Semper cum Patre qui pio erat: vitaque, salusque,
 Sit natus, factusque caro, dominatur in orbe.
 Hunc leo, hunc vitulus regem dant, pontificemque.
 Ut leo, qui fortis retulit certamine praedam;
 Hostiam et obtulerit summus se rite sacerdos,
 Mystica dona suis consortibus optime donans.
 Nempe datorum mysterio septem et pie panum:
 Dat Marcus septem spiritus quoque vivide cantu.
 O tu regem justi ecce agnum da pie Lucas
 Hoc signatque fides Dei ecce ea, pontificemque

A Dat vox clarum hedos qui tollit cum fuit in dies.
 Formantis manus et par ecce diebus Herodis
 In Bethleem genitus matre ammirabilis infans:
 Ipse satus Maria, mundo ditissima cura huic:
 Nobilis atque puer, persona vetustae dierum
 Qui venit de Edom, de Bozra, hic veste cruenta
 Calcaturuserat qui solus torcular, auctor
 In cruce pensandus qui sustinet astra supernus:
 Ut crux alma foret divino haec munere dives.
 Nam scribens bene Matheus dedit ordine primus
 Qui in facie firmat jus, hunc ab origine David
 Progenitum esse hominem signavit, quem pie votum
 Cum monstravit in ordine stirpis fidus Abraham:
 Quod genus hoc dederit pistillo fraudis inique
 Expulso nam rite liber genus omne retextum
 B Continet hoc vere rationis credere signum,
 Nempe decet dudum Christus quia nascier illa
 Promissus stirpe est, Saluator maximus orbi.

DECLARATIO FIGURÆ.

Hic quoque quatuor illa animalia prophetica circum Agnum stantia, similitudinem crucis exprimunt: quæ visio Ezechielis atque Apocalypsis Joannis commemorant: quæ Ezechiel in medio ignis vel electi esse scribit, et Joannes in medio sedis et in circuitu sedis. Sed Ezechielis verba de his prius videamus, qui inter alia ita scripsit: *Similitudo autem vultus eorum facies hominis et facies leonis, a dextris ipsorum quatuor, facies autem bovis a sinistris ipsorum quatuor, et facies aquilæ de super ipsorum quatuor, et reliqua.* Joannes vero ita scripsit: *Et in medio sedis et in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante et retro: et animal primum simile leoni; et animal secundum simile vitulo; et tertium animal faciem habens quasi hominis; et quartum animal simile aquilæ volanti.* Et paulo post subintroduxit aliam visionem ita dicens: *Et vidi, et ecce in medio throni et quatuor animalium et in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.* Cum in quatuor animalibus et in quatuor eorum faciebus propheta et apostolus concordent, licet in aliquibus differant, quæ modo non vacat dicendum per singula, videamus quid ille situs significet horum quatuor animalium, quæ Joannes scripsit in circuitu sedis esse et agni, qui in medio throni stat. Nonne crucem Domini? Quando ergo dicitur in circuitu sedis quatuor esse, non aliud reor illum significare velle, quam in quatuor partibus, id est, ante et retro, dextra et sinistra, quantum ad positionem loci pertinet, cæterum iulocaliter aliquid hujuscemodi diffiniri non potest. Hæc ergo quatuor partes quid aliud significant, quam quatuor cornua crucis, si jacentem illam considerare velimus? Agnum vero qui in medio sedis est, quid aliud quam mediam crucem tenere intelligimus? Ipse enim in ea confixus est qui abstulit peccata mundi. Quatuor quippe hæc animalia quatuor evangelistas significant, ut Ecclesiæ tradit auctoritas, hoc est, Matthæum, Marcum, Lucam, Joannem, qui jure in sanctæ crucis specie conscribuntur, quia passionem Domini et resurrectionem in libris sancti Evangelii omnes concorditer testantur. Matthæus jure in imo positus speciem hominis tenet; quia in principio Evangelii sui genealogiam Salvatoris describens, ex terrenis parentibus eum carnem assumere intimavit. Marcus vero et Lucas, quasi jam altius constituti, regiam in eo potestatem et sacerdotalem dignationem significant: quorum prior, hoc est, Marcus, speciem leonis habet, in quo vox leonis in eremo rugientis auditur. *Vox clamantis, inquit, in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Nam Amos dicit: *Dominus de Sion rugiet, et de Hierusalem dabit vocem suam.* Leo est rex bestiarum, unde Salomon dicit: *Sicut fremitus leonis, ita furor regis.* Et in Genesi patriarcha Jacob de Juda (unde reges et unde Christus carnem assumpsit) dixit: *Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti, requiescens accubuisti ut leo et quasi læna. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Juda et dux de femoribus ejus donec veniat qui mittendus est: et ipse erit expectatio gentium.* Alter quoque, hoc est, Lucas, vituli similitudinem tenet: qui a Zacharia sacerdote initium su-

mens, ipsum Dominum etiam de cognatione sacerdotum secundum hominem natum testatur, cum angelum narrat ad Mariam matrem ejus dixisse: *Et ecce Elizabeth cognata tua concepit filium in senectute sua.* Et a David per Nathar genealogiam Salvatoris ducens, ipsum sacerdotem esse insinuat. Joannes autem speciem aquilæ in se ostendit, qui jure in arce crucis consistit, qui ad altiora volans, secretiora Christi divinitatis mysteria explorat, et quæ in ipsum deitatis solem, mentis oculos figens, statim in principio Evangelii sui de divinitate Christi exorsus est, ita: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Quatuor ergo Evangelia a quatuor evangelistis conscripta, quatuor flumina paradisi de uno fonte procedentia significant, quia sicut ipsa ex una matrice fontis procedentia totam terram rigaverunt, ita ab uno vero fonte, hoc est, Christo, a quo qui semel bibit, non sitiet in æternum, quatuor Evangelia emanantia, et per prædicatorum ora diffluentia, totum mundum ad virtutum fructus germinandum irrigant. Hæc sunt divini currus, quatuor rotæ, quæ sequebantur, quatuor animalia, quatuor facies et quatuor alas habentia. Quod autem propheta dicit: *Quod apparuerit rota una super terram juxta animalia habens quatuor facies; et statim subjungit plurali numero: Et aspectus earum quasi visio maris, et una similitudo earum quatuor, et reliqua, potest ad intellectum hujusce rationis transferri. In rota enim una quatuor species rotarum apparuerunt, quia quatuor Evangelia in una passione Salvatoris concordarunt. Tanta enim similitudo erat rotarum quatuor sequentium animalia quatuor ut una rota verissime crederetur, tantaque similitudo est in narratione evangelistarum, ut uno Spiritu dictata facillime approbetur. Quod per quatuor partes earum ibant rotæ et non revertebantur cum ambularent, quia per quatuor plagas mundi docendo discurrunt Evangelia, nec regredientur abnegare quod docent; quia veritas tenorem observat rectitudinis, nec deflectitur in obliqua falsitatis. In ipsis quippe quatuor animalibus sunt scripta sibi convenientia, hoc est, jus et auctoritatem eorum significantia, quid de Domino Salvatore prædicent. Nam in specie hominis deorsum scriptus est hic verus:*

Matthæus hunc hominem signavit in ordine stirpis.

Leo vero hæc habet verba: *Marcus regem signat.* Imago quoque vituli hæc continet: *Dat Lucas pontificem.* Ast aquila in arce crucis consistens hunc sonat verum:

Altivolans aquila et verbum hausit in arce Johannes.

Tenet et quatuor chartas hæc eadem animalia, in quibus principales eorum sententiæ denotantur, unde quatuor Evangeliorum primæ partes demonstrantur. Agnus quippe, qui in medio stat, habet in capite et in cornibus scriptum: *Septem Spiritus Dei.* Quod idem significat septem cornua, et septem oculi. In corpore vero reliquo tenet et sententiam Baptiste Joannis de se: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* In cruce nempe, quam gestat in capite, ostendit scriptum Græcum nomen: YOS, quod interpretatur *filius, significans quod hæc imago non agnum quemlibet communem, sed Dei Filium demonstrat.*

FIGURA XVI.

De septem donis Spiritus sancti, quæ propheta Isaias enumerat.

Spiritus alme veni super adirectus ab arce
 Ut tibi deuotamente et benecredula corda
 Tu dedices vatis qui spiritus es quoque vitæ quem
 Ex patre promissum sapientiamittere semet
 Promisit christus antiquum laudenouumque
 Altithroni donum carere et pia pactio sponsæ
 In cruce quam sponsus regalis sanguinis ostro
 Dotavit desponsavit in scammate sæcli hoc
 Cui das ergo bene intellectu singula carpit
 Mysteria interne doctus atque omnia pensat
 Qualiter ipsa patris sapientia xps in orbem
 Te pignus dederit que sponsa nobilis arrã
 Esse suæ voluit dum spiritus auctor es omnem hanc
 Formasti et molem tu conspicias interiora et
 Non erit ulla tibi nil ilico scrutaberis illam
 Namque creatura inuisa alio conffertibus malis
 Que rite facia feci o septem his dare summis
 Vite te bis enim in sensum indere se sator infit
 Christus dans clarum mandatum bini et amoris
 Ut deus ex toto cordi psallatur honore ipse
 Almus ametur amorque scientia cui detur omnis
 Ex in ut fratris cuncti amplectentur amorem
 Quod crux alma dei benefactos cemat signat
 Nam pars sursum erecta dei pie mandat amorem
 Transversam pacem dat quam cum fratre tenendam
 Constituit sanctæ pietatis summus amator
 Christus qui in cruce erat infixus hostia pacis
 Propter amicorum pius arbiter orbis amorem
 Dilectam ponens animam atque exempla reliquit
 Hunc tu sanctificans psallendus semper amore
 Spiritus inde mihi timor omnis noxius absit
 Quatenus aucta crucis divina gloria mecum
 Carmine permaneat tu implebis carmine mutum
 Os et rite facis cœlestem psallere cantum

Spiritus alme, veni supera directus ab arce,
 Ut tibi devotam mentem et bene credula corda
 Tu dedices vatis, qui spiritus es quoque vitæ;
 Quem ex Patre promissum sapientia mittere semet
 Promisit Christus, antiquum laude novumque
 Altithroni donum, charæ et pia pactio sponsæ :
 In cruce quam sponsus regali sanguinis ostro
 Dotavit, desponsavit in scammate sæcli hoc.
 Cui das ergo, bene intellectu singula carpit
 Mysteria, interne doctus atque omnia pensat,
 Qualiter ipsa Patris sapientia Christus in orbem
 Te pignus dederit, quem sponsæ nobilis arram
 Esse suæ voluit, dum Spiritus auctor es, omnem hanc
 Formasti et molem, tu conspicias interiora et
 Non erit ulla tibi, ni ilico scrutaberis illam.
 Namque creatura invisa in conspectibus almis
 Quem rite Isaiam scio et septem, his dare summis,

A Vitæ te bis enim in sensum indere se sator infit
 Christus, dans clarum mandatum bini et amoris,
 Ut Deus ex toto cordis psallatur honore,
 Almus ametur, amorque scientia cui detur omnis ipse.
 Ex in ut fratris cuncti amplectentur amorem :
 Quod crux alma Dei benefactos cemat signat.
 Nam pars sursum erecta Dei pie mandat amorem,
 Transversam pacem dat, quam cum fratre tenendam
 Constituit, sanctæ pietatis summus amator
 Christus qui in cruce erat infixus hostia pacis.
 Propter amicorum pius arbiter orbis amorem
 Dilectam ponens animam, atque exempla reliquit.
 Hunc tu sanctificans (psallendus semper) amorem
 Spiritus inde mihi timor omnis noxius absit :
 Quatenus aucta crucis divina gloria mecum
 Carmine permaneat, tu implebis carmine mutum
 Os, et rite facis cœlestem psallere cantum.

DECLARATIO FIGURÆ.

Scriptum est in Isaia : *Egrediatur virga de radice Jesse, et flos de germine ejus ascendet; et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.* Septiformis igitur gratia Spiritus sancti per prophetam annumeratur, quæ super florem illum jucundissimè requiescere dicitur, qui in Canticis canticorum sponsæ dicit : *Ego flos campi et lilium convallium.* Virgam quoque et florem, de quo propheta narravit, Judei ipsum Dominum dicunt pro potentia regnantis et pulchritudine; nos autem virgam dicimus sanctam Mariam de stirpe Jesse progenitam, quæ nullum habuit sibi fruticem coherentem, quia nullum habuit carnalis copulæ conjugem; florem vero Dominum Jesum, qui de cortice humanæ naturæ splendidissimè erupit, quia sine sorde peccatorum ex virginali utero natus processit; qui et in carnis suæ castitate candorem liliæ demonstravit, et in sanguine passionis rosæ ruborem ostendit. Super illum ergo requiescet Spiritus Domini, hoc est, æterna habitatione permanebit, quia in eo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum; sed *unxit eum Deus Pater oleo lætitiæ præ consortibus suis; et de plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Quomodo igitur de Christo scriptum est, *quod accepit Spiritum sanctum a Patre, et ipsum dederit?* Utraque natura in eo monstrata est, humana scilicet et divina. Accepit ut homo : dedit ut Deus. Nos autem accipere hoc donum quidem possumus pro modulo nostro; effundere autem super alios non utique possumus; sed ut fiat, Dominum super eos quod id efficiatur invocamus. Sed quæri potest cur propheta a Spiritu sapientiæ numerare incœperit, et in Spiritum timoris desierit, cum Psalmista dicat : *Initium sapientiæ timor Domini.* Quod ita solvi potest : Propheta ergo cum de flore virgæ, quæ de radice Jesse egressura erat, prophetavit, id est, Christo, quia ipsum in divinitate cœternam Patri intellexit, et totius boni et sanctitatis, imo omnium rerum auctorem cognovit, ut cum tanta plenitudine sanctitatis a cœlis ipsum ad nos usque descendere significaret, et in nostram, id est, humanam naturam gratiam diffundere monstraret, ab ipso fastigio spiritualium donorum incipiens ad ima usque progreditur. Quæ est enim major gratia, quam ipsum omnipotentem creatorem, a quo, et per quem, et in quo sunt omnia, et ipsam sapientiam æternam, a qua, et per quam, et in qua illustrantur omnia, pro modulo nostro plene perfecte conspici? aut quæ minor quam propter pœnam gehennæ a peccatis se hominem compescere? Nec dum enim in gradus superiores ascendit, qui in isto pœnaliter afficitur, quia timor pœnam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Sed non nisi per istum humanam infirmitas ad superiora valet conscendere. Atque ideo dicit Psalmista : *Initium sapientiæ timor Domini, quia primitus debet homo per timorem a peccatis se coercere, sciens scriptum, quod Deus unicuique reddit secundum opera sua, quodque impii ibunt in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam;* et sic amore mercedis æternæ in cæteros gradus ascendere, id est, in secundum gradum, ut pius sit et mitis, fidem hominis rectam, et nulli malum pro malo, sed semper quod bonum est reddens; neque maledicenti remaleficens, sed e contrario benedicens. In tertium quo-

que, ut scientiam habeat bona eligere et mala reprobare, divertere a malo, et facere bonum; sequi pacem et odium spernere. In quartum ut fortis sit, firmo justitiæ incedens gradu, et non patiatur se ullis corrumpi prosperis atque ullis affici adversis. In quintum vero gradum, ut omnia vero consilio agat, et secundum id quod Scriptura divina docet obediens faciat, id est, ut dimittat debita proximis suis, quatenus dimittat sibi Deus peccata sua; misereatur alterius, ut sui misertus sit Deus; faciat amicos de mammona iniquitatis, ut cum deficiat recipient eum in æterna tabernacula; seminet terrena, ut metat cœlestia; perdat modo animam suam in hoc mundo, ut in vitam æternam custodiat eam, et his similia. In sextum, ut intelligat Deum, id est, tota cordis intentione illum perquirat, tractet, inspiciat, et omnes malos cogitatus cordi suo advenientes subito evellere festinet, et parvulos suos ad petram alidit Christum. Cum autem in septimum ascenderit gradum, id est, in sapientiam, jam ipsum hominem exhibebit perfectum, et ex servili conditione in filium transit; et non necesse habet ut aliquis doceat illum, sed, sicut scriptum est, unctio ejus docet eum de omnibus; delectatus perfecta dilectione Dei certus effectus est cum Apostolo, *quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque inslantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit eum separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.* Quod autem his hic numerantur eadem septem dona Spiritus sancti, duo nimirum significat præcepta charitatis, quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris; sive duo Testamenta, quæ per eundem Spiritum dictata atque conscripta sunt; quæ in una cruce, id est, in una passione Christi compacta atque coadunata sunt. In cruce ergo Christi duo efficiuntur: unum quia omne divortium et inimicitia in ipsa dissoluta sunt, pacificataque omnia sunt in ipsa quæ in cœlo et quæ in terra sunt. Descripsi ergo hic florigeram crucem quatuor coloribus præcipuis, id est, hyacinthino, purpureo, byssino, et coccineo, ut floris illius jucundissimi decorem demonstrarem, quem prophetica locutio narrat de stirpe regia exortum; qui speciosus forma præ filiis hominum existens, omnium virtutum decorem in semetipso ultra omnes mirabiliter ostendit. Nec enim ulum sanctorum fas est credere, ad excellentiam charitatis ejus pervenire potuisse, quia illum solum sine peccati macula constat natum esse, et quod ceteris ex parte conferebat gratia, illi totum ex integro præbebat natura. In hyacintho quippe intelligimus cœlestem ejus inter homines conversationem; in purpura passionis sanguinem; in candore et bysso corporis ejus inviolatissimam castitatem; in cocco quoque præcipuam ac perfectam charitatem. His quidem omnibus homo Christus Jesus inter homines natus serenus resplendebat, quia totius decoris pulchritudine intus forisque plenus erat. Proficiebat igitur puer Jesus sapientia et ætate et gratia apud Deum et homines, et vir factus populi testimonio laudatus erat dicentis : *Bene omnia fecit: et surdos fecit audire, et mutos loqui.* Qui doctrina sua mundum illustrans atque ægrotos ejus sanans, per mortem destruxit mortem, et triumphans resurrexit in gloria, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris, inde venturus judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

FIGURA XVII.

De octo beatitudinibus evangelicis.

Sancta beata potens vita elaus gloria christi
 Crux veneranda deitu prospera functiosa eccli
 Digna bona atque pia xp̄o afficeras quia membra
 Stipites suspēsa afflictos subcarceris umbra
 Deriperas populos regnum in sublimere postum
 Quis dederas quoniāmspectatio longapolorum
 Reddita iure piis beatolimet stemmate dignos
 Nam bona quae in terram pius arbiter oresereno
 Semina dispersitsacra multiplicavit amavit
 Quaequese deas montisoravit in arce magister
 Discipulis tribuens pactumpia foederaiuris
 Incipiebat enim almisco tunc ordine sanetis
 Virtutū histitulis dominuspia pandere dicta
 Ut benedicta patris prolis hoc dogmate signet
 Crux quia tota bona complectit et optima per se
 Dat docet alma annectitamantibus atque beata
 Sic felix diuina ardore tremenspreme cordam
 Quis hic es fac et iustitiam hoste pio algida serva
 Fientes qui cupidos nam his sursum omen ad eumque
 Quis consul aeterna ac sit miseratio cernent
 Dolatio idque refectio pastio largae et in arce
 Non alto actio competit ore repensque supernum
 Ops est nunc valet hic atque hoc satis interna cum
 Longe absunt humilive solo quod pronus adorat
 Cum verbum haud solum mites sed in ordine mores
 Omnitens poscit semper hoc temporeque omni
 Ergo beatorum est habitare in luce volentum et
 Octeno hoc numero ut super ardua dona requirant
 Hocque resurgentes regnum quia sic cruce vadent
 Crux via scala rota patri aduxportat triumphus
 Vita beata hominum meritorum et maxima merces
 Bina quater posita en regni pia formula pandit
 Sancta bonos benedona polium scandendo mereri
 Cuncti potensque dei dominus hoc omnipotentis
 Spiritus ipse modis vult pacis scandere sedem
 Septenosque gradus superis exeret astris quo
 Alta poli hinc pie posse benignos panderet ire
 Quos comitatur amor ratio lux laus bona virtus
 Gloria stemma thronus quis additur arce polorū

Sancta, beata, potens, vite laus, gloria Christi
 Crux veneranda Dei tu, prospera functio aëcli,
 Digna, bona atque pia, Christo afficeras quia membra
 Stipite suspensa, afflictos sub carceris umbra
 Deriperas populos, regnum in sublime repostum
 Quis dederas : quoniam spectatio longa polorum
 Reddita iure piis beat olin, et stemmate dignos :
 Nam bona quæ in terram pius arbiter ore sereno
 Semina dispersit sacra, multiplicavit, amavit :
 Quæque sedens montis oravit in arce magister.
 Discipulis tribuens pactum, pia foedera juris :
 Incipiebat enim almisco tunc ordine sanetis
 Virtutum his titulis Dominus pia pandere dicta.
 Ut benedicta Patris proles hoc dogmate signet.
 Crux quia tota bona complectit, et optima per se
 Dat, docet alma, annectit amantibus atque beata :
 Sic felix divinum ardore tremens preme cordam
 Qui hic es, fac et iustitiam, hoste pio, algida serva
 Fientes qui cupidos, nam his sursum omen ad
 eumque,

A Quis consul aeterna ac sit miseratio, cernent,
 Dolatio, idque refectio, pastio larga, et in arce
 Non alto actio competit ore, repensque supernum
 Ops est nunc, valet hic atque hoc satis, interna cum
 Longe absunt, humilive solo, quod pronus adorat.
 Cum verbum haud solum mites, sed in ordine mores
 Omnitens poscit semper hoc temporeque omni.
 Ergo beatorum est habitare in luce volentum, et
 Octeno hoc numero ut super ardua dona requirant,
 Hocque resurgentes regnum : quia sic cruce vadent.
 Crux via, scala, rota, patria, dux, porta, triumphus,
 Vita beata hominum meritorum, et maxima merces :
 Bina quater posita en, regni pia formula pandit
 Sancta bonos bene dona polium scandendo mereri :
 Cuncti potensque Dei Dominus hoc omnipotentis
 Spiritus ipse modis vult pacis scandere sedem :
 B Septenosque gradus superis exeret astris, quo
 Alta poli hinc pie posse benignos panderet ire,
 Quos comitatur amor, ratio, lux, laus, bona virtus,
 Gloria, stemma, thronus, quis additur arce polorum.

Octo ergo beatitudinum series hic in specie sanctæ crucis notantur, ut cuncto fidelium populo innotescat: ubi salutis suæ habuerit initium, et ubi perfectionis suæ inventurus sit supplementum, quando per passionem Christi acceperit remissionem peccatorum, et per resurrectionem ejus vitam et immortalitatem speret æternam; quando beatitudinis quoque cœlestis a nullo alio requirat integritatem, quam ab illo a quo consecutus est denuo redemptionem. Merito ergo sanctæ cruci hæc cuncta sacramenta conveniunt, quia per illam liberati pactum fidei et societatem unitatis populi incunt. Ibi insinuat a morte redemptio, ibi demonstratur sancta morum conversatio, ibi intimatur omnium virtutum perfectio, ibi prœmittitur ad æternam vitam resurrectio, ibi æternæ vitæ speratur adeptio et veræ felicitatis acquisitio. Nam quoniam post enumerationem ad tractatum spiritualium charismatum de octo beatitudinibus sermo nobis haberi placuit, videamus quomodo hæc duæ res sibi conveniant, et si habitudo sanctæ crucis hanc convenientiam in se demonstrare valeat. Facit enim beatus pater Augustinus in libro quem de sermone Domini in monte placuit nominare, hujus convenientiæ talem commemorationem, ita dicens: Videtur ergo mihi etiam septiformis operatio Spiritus sancti, de quo Isaias loquitur, his gradibus sententiisque congruere, sed interest ordinis. Nam ibi numerationem ab excellentioribus cœpit: hic vero ab inferioribus. Ibi namque incipit a sapientia Dei, et desinit ad timorem Dei, sed *initium sapientiæ timor Domini est*. Quapropter si gradatim tanquam ascendentes numeremus, primus ibi est timor Dei, secunda pietas, tertia est scientia, quarta fortitudo, quintum consilium, sextus intellectus, septima sapientia. Timor Dei congruit humilibus, de quibus hic dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*, id est, non inflati, non superbi. De quibus Apostolus dicit: *Noli altum sapere, sed time, id est, noli extolli*. Pietas congruit mitibus: qui enim pie quærit, honorat sanctam Scripturam, et non reprehendit quod nondum intelligit, et propterea non resistit, quod est mitem esse. Unde hic dicitur: *Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram*. Scientia congruit ludentibus: qui jam cognoverunt in Scripturis, quibus malis vinciti teneantur, quæ tanquam bona et utilia ignorantes appetiverunt. De quibus hic dicitur: *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur*. Fortitudo congruit esurientibus et sitiensibus. Laborant enim desiderant: gaudium de veris bonis, et amorem a terrenis et corporalibus avertere cupientes. De quibus hic dicitur: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Consilium congruit misericordibus. Hoc enim unum remedium est de tantis malis evadendi, ut dimittamus, sicut et nobis dimitti volumus, et adjuvemus in quo possumus alios, sicut et nos in quo non possumus cupimus adjuvari. De quibus hic dicitur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Intellectus cordis congruit mundis corde, tanquam purgato oculo quo cerni possit quod corporeus oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. De quibus hic dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Sapientia congruit pacificis, in quibus jam ordinata sunt omnia, nullusque motus rebellis est; sed cuncta obtemperant spiritui hominis, cum ipse obtemperat Deo. De quibus hic dicitur: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Et paulo post subiunxit: Et ista quidem in hac vita possunt compleri: sicut completa esse in apostolis credimus. Nam illa omni-modi in anglicani formam mutatio, quæ post hanc vitam prœmittitur, nullis verbis exponi potest. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quo-*

niam ipsorum est regnum cœlorum. Hæc octava sententia, quæ ad caput reddit, perfectumque hominem declarat, significat fortasse et circumcisionem octavo die in veteri testamento, et Domini resurrectionem post sabbatum, qui est utique octavus dies, idemque primus. Bene ergo omnis virtutum series in gradus distribuitur, quia omnis vita fidelium per incrementum atque ad augmenta ad altiora sublevatur, donec ad summam perfectionis, id est, charitatem perveniat, illam videlicet quæ perfecta foras mittit timorem, per quam meretur jam habitorem in se habere Deum: quia *Deus charitas est, et qui manet in Deo manet, et Deus in eo*: quando jam sedata tentationum tempestas, tota in Dei contemplatione erit. Hinc dicit Psal.: *Ambulabunt de virtute in virtutem: videbitur Deus eorum in Sion*; et alibi: *Factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion*. Et hoc rite per spiritualia charismata innotescitur: quia per *Spiritus sancti gratiam omne datum optimum, et omne donum perfectum nobis conceditur*. Recte quidem hi gradus in sanctæ crucis forma disponuntur, quia per ipsam ad cœleste regnum vere conscenditur. Sed quia duæ partes sanctæ crucis sunt, una quæ erecta stat, altera quæ per transversum vadit, ita gradus ipsi octo beatitudinum a nobis in illa dispositi sunt, ut ab imo usque ad medium in erecta ejus parte ascendatur, et tunc per transversam illius partem, ascensionis ordo ducatur. Deinde in erecta ejus parte, in ea quæ transverse so eminet, ascensus ille finiatur: quod cuilibet facile patebit, si versus, quos in ea conscripsimus, rite intellexerit.

Potest quippe et in ipsa divisione partium conveniens earum dispositio cognosci. Nam in erecto stipite in imo, pauperes spiritu collocantur; et in supremo qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quibus utrisque regnum cœlorum prœmittitur, quia per veram humilitatem solummodo rite ad martyrii palmam et ad regnum cœleste pervenitur; atque pro justitia, quæ Christus est, adversa cuncta patientissime tolerantur. In transversa vero parte a beatis qui lugent nunc usque ad beatos qui mundo corde sunt trames tendit: quorum prioribus consolatio, sequentibus visio Domini prœmittitur, quod recte unum esse intelligitur. Illi enim vere consolantur, qui æterni regis visione sine fine perfruntur. Sancti ergo viri in præsentī vita, quanto magis se exterius despiciendo deiecerint, tanto amplius interius contemplationis revelatione pascuntur. Quos enim exterius in fletu continet convallis humilitatis, eos interius sublevat ascensus contemplationis. Igitur octo hic octogoni imparibus numeris compacti, octo versus continent triginta septem litterarum, octo beatitudines continentes, quorum primus, qui in base crucis positus est, talem habet versum:

Regna poli Dominus vult pauperis esse beati.

Secundus vero post hunc talem:

Atque solum mites semper habitare supernum.

Tertius quoque ordine octogonus est ille, qui in transverso crucis tramite primus est, hunc tenens versum:

Felices fontes quis consolatio in alto est.

Quartus qui hic proximus est cum hoc versu:

Nam iusti cupidos æterna refectio comolet.

Juxta quem est quintus cum isto:

Mente pius sursum miseratio larga repensat.

Sextus quippe ille est, qui transversum tramitem claudit:

Corde serena Deum carneat et in arce superna.

Septimus qui in supereminente crucis parte inferior sistit hic:

Pacificos Dominus prolix complexit amore.

Supremus quoque omnium octogonus, hoc conscriptus est versu:

Pro Christo afflicto regnum jam spectat Olympi.

FIGURA XVIII.

De mysterio quadragenarii numeri.

Pande salutare domino vincente triumphum
 Lingua figura manus labium vox syllaba sensus:
 Magna crucis domini quem gloria poscit ubique;
 Sidera celsa super, et quo pertingit abyssus.
 Lux ubi pura manet, quo tetra silentia noctis
 Perpetuae latitant, ubi noxque diesque vicissim
 Succedunt, ceduntque sibi, quo tempore cunctus
 Labitur orbis, ubi variabilis inditus ordo est.
 Quattuor isto vincere vix sufficit, ast hæc
 Pagina digna cruci præconia tramite denas
 Hasque quadragenas sancto de calle monades
 Arte ligare simul plenas quoque luce serena
 Mystica quas virtus ornat, consecrat, honorat.
 Temporis instantis numerus hic rite figuram
 Gestat, quo tota Christo sub principe sancta
 Ecclesia rabido pie fert contraria tela hic
 Opponens hosti bellatrix conscia perstans,
 Virtutum et pugnis vitia sibi laus ea cuncta
 Cum fidei scuto domat, hæc ritu hastaque verbo

Pande salutare Domino vincente triumphum
 Lingua, figura, manus, labium, vox, syllaba, sensus.
 Magna crucis Domini quem gloria poscit ubique,
 Sidera celsa super, et quo pertingit abyssus,
 Lux ubi pura manet, quo tetra silentia noctis
 Perpetuæ latitant, ubi noxque diesque vicissim
 Succedunt, ceduntque sibi, quo tempore cunctus
 Labitur orbis, ubi variabilis inditus ordo est.
 Quattuor isto vincere vix sufficit, ast hæc
 Pagina digna cruci præconia tramite denas,
 Hasque quadragenas sancto de calle monades
 Arte ligare simul plenas quoque luce serena,
 Mystica quas virtus ornat, consecrat, honorat.
 Temporis instantis numerus hic rite figuram
 Gestat, quo tota Christo sub principe sancta
 Ecclesia rabido pie fert contraria tela hic
 Opponens hosti bellatrix conscia perstans,
 Virtutum et pugnis vitia sibi laus ea cuncta
 Cum fidei scuto domat, hæc ritu hastaque verbo

A Loricam ligat, et bene justitiæ intulit almam,
 Atque salutaris galeam hanc in vertice gestat.
 Ipsa crucis claram faciunt insignia frontem,
 Frontis et adversæ fundunt formosa decorem :
 In cruce Salvator sævum nam vicerat hostem
 Ejus, et hoc numero sua deserto alma trahebat
 Ex dapibus cunctis jejunia sobria Christus :
 Strinxerat eripuitque atro de fauce superbi
 Raptoris hominem, quem castrimargia traxit
 In facinus, dirum immitem simul attulit iram.
 Huic philargyria levis et cenedoxia trusit
 Quem a regno Dominus æterna redemptio Hiesus,
 Sed pressit hostem, prædam salvavit ab ipso.
 Dapsilis, atque humilis, mitis, et sobrius ipse,
 Cujus pugna salus, cujus victoria sancta est,
 B Cujus in arce thronus, aspectus in infima cujus
 Crux ovat orbis honor, crux est erectio mundi :
 Crux mihi carmen erit Christi victoria clara.

DECLARATIO FIGURÆ.

Quadragenarius itaque numerus secundum hunc A modum speciem crucis format, et mysterii sacramentum congrua dispositione declarat : qui in quatuor summas divisus, denarium per singulas ordine manifesto demonstrat. Hoc enim ad mysterium pertinet, quia sicut in quatuor partibus denarii plenitudo invenitur, ita etiam in singulis sancti Evangelii libris decalogi perfectio omnibus fidelibus insinuat. Quæ tamen junctæ decades unam speciem crucis faciunt, quia unitatem fidei et dilectionis societatem, decalogus legis et Evangelii majestas concorditer astruunt. Porro ipse denarius, ab uno usque ad quatuor progrediente numero consummatur, idemque ut in quadragenarium surgat per quatuor multiplicatur, hoc nimirum significat, quod legis consummatio non sine Evangelio fiat, nec evangelica doctrina attestazione legis careat. *Finis enim et perfectio legis Christus ad justitiam omni credenti. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceræ solvens, inimicitiam in carne sua : legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso, in unum novum hominem, faciens pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore, Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso.* Quia ergo numerus iste laboriosi hujus temporis sacramentum est, quo sub disciplina regis Christi adversus diabolum dimicamus, etiam declarat illud quod quadraginta dierum jejunio humiliatione animæ consecravit; et lex et prophetæ per Moysen et Eliam, qui quadragenis diebus jejunaverunt, et Evangelium per ipsius Domini jejunium, quibus quadraginta diebus etiam tentabatur a diabolo, quid aliud quam omne hujus sæculi tempus tentationem nostram in carne sua, quam de nostra mortalitate assumere dignatus est, præfigurat? Ab hora quoque mortis ejus usque ad diluculum resurrectionis constant horæ quadraginta, si ipsa nona connumeretur; post resurrectionem quoque non amplius quam dies quadraginta cum discipulis in hac terra esse voluit. Hinc eorum vitæ adhuc humana conversatione commistus, et cum illis alimenta mortalium jam non moriturus accipiens, ut per ipsos quadraginta dies significaret se occulta præsentia quod promiserat impleturum, quando ait : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Cur autem iste numerus hanc temporalem vitam terrenamque significet, illa interim causa de proximo occurrit, quamvis sit alia fortasse secretior, quod tempora anno-

rum quadripartitis vicibus currunt; et mundus ipse quatuor partibus terminatur, quas aliquando ventorum nomine Scriptura commemorat, ab oriente et occidente, ab aquilone et meridie. Ad hunc igitur mundum, ad istam terrenam mortalemque vitam hominum, ad nos regendos in tentatione laborantes, venientem regem Christum Matthæus suscipiens exorsus est ab Abraham, et enumeravit quadraginta homines. Ab ipsa enim gente Hebræorum, quæ cæteris gentibus ut distingueretur, Deus de terra sua, et de cognatione sua separavit Abraham. Christus venit in carne, et ab ipsa cuncto mundo salutarem pertulit crucem. In hoc annorum termino Isaac sociata est Rebecca et per ipsius numeri mysterium. Christo accopulata est Ecclesia. Hoc numero dierum missi duodecim viri exploraverunt terram repromissionis, et eodem annorum numero castigati sunt increduli et detractores in sterilitate solitudinis, quia sæpe per præsentis vite laborem, quo probantur electi, cruciantur reprobi. Item secundum hujus numeri medietatem, id est, a viginti annis eligebantur filii Israel in militiam Domini (ut Pentateuchi narrat historia) ut ostenderetur quia mox ut oriri cœperunt sanctis bella vitiorum, non parvus statim adest labor certaminum : *Qui autem sunt Christi,* ait Apostolus, *carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis.* Metitur ergo hic numerus secundum positionem sanctæ crucis in templo Salomonico sancta sanctorum, id est, viginti cubitos in longitudine, et viginti cubitos in latitudine, ut ostendatur ipse esse sanctus sanctorum, qui in crucis quadrifidæ confixus est stipite, ut re propitiaret delicta populi, et sanctificaret totius orbis gentes, habitans inter eos et salvans omnes credentes in se. Merito ergo crux ipsa sancta sanctorum dici potest, quæ ab omnibus sanctis in terra veneratur et colitur, nec non et ab ipsis sanctis spiritibus angelicis, qui de redemptione nostra gratulantur, omni honore (ut credimus) digna deputatur, qui recordantur Christum propter obedientiam crucis exaltatum, et traditum illi nomen, quod est super omne nomen, *ut in nomine Hiesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum.* Est autem quadragenarius ipse in quatuor triangulis hic comprehensus, secundum geometricæ figuræ potestatem, continens versum quadraginta litterarum in hunc modum :

Cruz sacra, tu æterni es regis victoria Christi.

FIGURA XIX.

De quinquagenario numero et sacramento in eo manifestato.

C r u x m i h i c a r m e n e r i t a u r e s a d i b i t e f i d e l e s
 L a u s c r u c i s o r e m a n a t d e u o t a s d u c i t e m e n t e s
 V o s q u i h e s t c r i s t u s q u i b : e s t s a p i e n t i a c u r a e
 L u x a e t e r n a d e i q u i b u s i n c o r r u p t i o a m o r f i t
 H i c s o n a t a r t i f i c i s v i r t u s o p e r i s q u e b e a t i
 H i c d e c o r e x u l t a t h i c g l o r i a f i n g i t u r a r t i s
 V e s t e r h o n o r v i v i t q u i a v i v i d a f u l g e t o r i g o
 V e s t r a m a n e t p a l m a i u r e i m m o r t a l i s i n a e t r a
 C l a r a q u i a e s t v o b i s v i c t o r i a c r i s t u s v b i q u e
 I p s e s a l u s v e s t r a e t v i n d i c t a m f e c i t i n a t r o
 P r o v o b i s m o r i e n s i u s t e q u e o p p r e s s i t i n i q u u m
 M o r t e i n t e r f i c i e n s m o r t e m d u m t a r t a r a v i c i t
 H u c h u c a e g r o t i v o l u c r i c o n c u r r i t e c u r s u e n
 V e s t e r e r i t m e d i c : q u e m c r u x m e d i c a b i l i s a l t o
 S t i p i t e g e s t a v i t e x t e n d i t b r a c h i a c u r a e e t
 P o s c i t e c u r a r i e t g e m i n a s e x p a n d i t e p a l m a s
 I p s i u s e r g o v a l e t t a c t u c i t o i n o r a h a c e a d e m
 R e d d e r e d e x t r a p i a t r e p i d o h i c a l m a q u i e t i s
 S u m m a c u i e s t v i r t u s s a p i e n s a d i b i t e r e s a l u t e m
 A r s q u i d e s c e n d i t r e s i p i s c a t f i s i c a v t a r t e
 D a m n a t i m o r i s e a n t r e d i v i u a n t s i g n a b e a t a
 Q u i n q u a s a l u t a r e m n u m e r u m h i c g i n t a b e a t a e
 D a t c r u c i s h a e c s p e c i e s d i u i n o m u n e r e p l e n a
 Q u i s i g n a t v e n i a m q u i s a b b a t a l a e t a q u i e t i s
 Q u i l e g i s p r i s c a e p o s t a z i m a f e s t a t r i b u t a e
 E s t i n d e x e t p o s t s a n c t a s o l l e m p n i a p a s c h a e
 I p s e p a r a c l e t i m i s s i v n d i q u e n u m i n e p l e n u s
 P a c i s a m o r e p r o b u s p a c i s s i g n a c u l a p r o f e r t
 P e r f e c t u s d e c o r e s p e c i e p e r f e c t u s h o n o r i s
 Q u i n q u e c r u c e s p r a e b e t r a m i s d e n a s q ; m o n a d e s
 X n u m e r a t s e m p e r q ; c r u c i a p t a e t a m i c a f i g u r a
 Q u i n q u e l i b r i l e g i s e x t a n t m a n d a t a q u e d e n a
 O m n i a n e m p e c r u c i c o n c o r d a n t t r a m i t e d i c t u
 L e x n u m e r u s t e m p u s m y s t e r i a f a c t a c a r a c t e r
 O m n e s e r g o c r u c e m p a r i t e r l a u d e m u s o v a n t e s
 S o l u a m u s v o t a h i n c c r u c i f i x o e t d e b i t a r e g i
 S a n g u i n e q u i p r o p r i o l a x a v i t c r i m i n a m u n d o

Crux mihi carmen erit, aures adhibete fideles,
 Laus crucis ore manat, devotas ducite mentes
 Vos quibus est Christus, quibus est sapientia curæ
 Lux æterna Dei, quibus incorruptio amor fit
 Hic sonat artificis virtus, operisque beati
 Hic decor exultat, hic gloria fingitur artis,
 Vester honor vivit, quia vivida fulget origo,
 Vestra manet palma jure immortalis in æthra,
 Clara quia est vobis victoria Christus ubique.
 Ipse salus vestra, et vindictam fecit in atro
 Pro vobis moriens, justeque oppressit æquum
 Morte interficiens mortem, dum tartæra vicit.
 Huc huc ægroti volucris concurrite cursu, en
 Vester erit medicus quem crux medicabilis alto
 Stipite gestavit, extendit brachia curæ, et
 Poscite curari, et geminas expandite palmas.
 Ipsius ergo valet tactu cito in ora hac eadem
 Reddere dextra pia trepido, hic alma quietis
 Summa cui est virtus, sapiens adhibere salutem

A Ars, qui descendit respiscat physica ut arte.
 Damna timoris eant, redivivant signa beata.
 Quinqua salutarem numerum hic ginta beata
 Dat crucis hæc species, divino munere plena :
 Qui signat veniam, qui sabbata læta quietis,
 Qui legis priscae post azyma festa tributæ
 Est index, et post sancta solemnia Paschæ
 Ipse Paracleti missi undique numine plenus.
 Pacis amore probus, pacis signacula profert
 Perfectus decore, specie perfectus honoris.
 Quinque cruces præbet ramis, denasque monades
 X numerat, semperque cruci apta et amica figura.
 Quinque libri legis exstant mandataque dena.
 Omnia nempe cruci concordant tramite dictu,
 Lex, numerus, tempus, mysteria facta, character.
 B Omnes ergo crucem pariter laudemus ovantes :
 Solvamus vota hinc crucifixo et debita regi,
 Sanguine qui proprio laxavit crimina mundo.

DECLARATIO FIGURÆ.

Hæc igitur pagina quinquagenarium numerum A continet, in quinque X litteris expressum : quæ et denarii notat summam, et crucis exprimit figuram, in cuius honorem totum opus conditur. Hic jubilæi tenet observantiam, et veræ remissionis, quæ per crucem toto orbi conceditur, index est : hic post typici Paschæ celebrationem et occisi agni solemniam, transitusque Domini in Ægypto, celeberrimam festivitatem legis datæ in monte Sinai testis est; et post verum Pascha agnique Christi immolationem, Paracleti super apostolos missi demonstrator est; hic sabbatum sabbatorum post completionem septem hebdomadarum monade addita designat, et æternæ requiei, quæ vere una est, gaudia demonstrat, ubi terra corporum nostrorum vere suum celebrabit sabbatum : quia nulla præsentis vitæ damna sentiet ultra laborum, sed in laudibus æternæ Trinitatis suum exercebit officium : quia suæ incorruptionis gaudebit se nullum habere terminum. Quapropter merito quaeritur quomodo quinquagenarius numerus ex numero quadragenario surgat. Quadragenarius itaque est numerus ex his, qui vocantur impariter pares, qui dividitur in æquas partes, cuiusque pars in alias æquas dividi potest, nec non et partes partium dividuntur, sed non usque ad unitatem progreditur. Æqualis illa divisio est. Ergo ejus medietas xx, quarta pars x, quinta pars viii, octava pars v, decima pars iv, vicesima ii, quadragesima i. Unum enim et ii, et iv, et v, et viii, et x, et xx, quinquaginta faciunt. Sed hoc incrementum minoris numeri in majorem quid aliud significat, quam profectum nostrum? Prædiximus ergo, quod quadragenarius numerus hanc temporalem vitam et præsentem designet; quinquagenarius vero quietem futuræ patriæ et æterna gaudia demonstrat. Quid aliud nobis per hos duos numeros insinuat, nisi ut hanc vitam sancta conversione ducentes, orationibus et vigiliis atque jejuniis instantes, misericordiæ quoque operibus et eleemosynis insudantes, plena fide, spe integra, perfecta charitate ad illam quæ in caelis exspectat nos patriam properemus : ubi quies æterna absque ullo labore possidetur; ubi verum gaudium sine ulla tristitia continetur; ubi quicquid boni hic ex parte aliqua percepimus, totum atque integrum sine fine perficietur. Porro autem denarius numerus creatoris atque creaturæ significat scientiam. Nam Trinitas creatoris est. Septenarius autem numerus creaturam indicat propter vitam et corpus. Nam in illa tria sunt, unde etiam toto corde, tota anima, tota mente diligendus est Deus, in corpore autem manifestissima quatuor apparent, quibus constat, elementa. Bene ergo numerus ista significans in crucis exprimitur nota, quia in illa per mediatorem Dei et hominum reconciliati et coadunati sumus creatori nostro, et in filios adoptionis æterno Patri translati. Recteque jubilæi numerus exprimitur in crucis figu-

ra, quia tota ratio illius spiritualiter cruci aptatur. Nam servitus indebita Israelitarum in illo relaxatur, et per crucem generis humani captivitas et servitus, qua peccato nequiter atque idolis serviebat, destruitur, et veræ libertati, qua Deo soli servitur, homo, qui ad imaginem Dei creatus est, redditur. In jubileo quoque ad antiquum possessorem vendita possessio revertitur, et in passione Domini homini prior possessio, id est, paradisi redditur, quam per pomum vitium ipse male commutaverat, escam accipiens et vitam perdens. Ibi quippe præceptum est filii Israel, ut se absterent a rurali opere, et hic concessum sanctis Dei, ut vacent a terrena cupiditate. Clangebantque buccina filii Israel in ipso jubilæo, septimo mense, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra sua, et sanctificaverunt quinquagesimum annum, et vocaverunt remissionem cunctis habitatoribus terræ suæ. Insonueruntque tuba prædicationis apostoli et cæteri prædicatores Evangelii, Spiritus sancti gratia repleti, legem spiritualiter interpretantes, et docentes in toto orbe pœnitentiam et remissionem peccatorum accipere per nomen Christi omnes, qui credunt in eum. Ostendit quoque ipse Salvator hoc veræ remissionis tempus, quando Nazareth venicus in synagoga legebat capitulum de Isaiâ propheta ad se pertinens ita dicens : *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum et diem retributionis.* Annum autem acceptum et diem retributionis, omne prædicationis ejus, quo in carne versatus est, tempus intellige, quando cæcis lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ad cognoscendum veritatem verbo et miraculis aperuit visum, et in cruce moriens dimisit captivos confractosque in remissionem, quia *destructis vinculis mortis, resurgens in gloria, ascendens captivam duxit captivitatem, dedit bona hominibus.* Quod autem hæc testimonia ad ipsum pertineant, testatur evangelista Lucas, cum subjungit Salvatorem hoc idem auditoribus suis affirmasse ita dicens : *Cæpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore ejus.*

Continetur autem in quinque X notis unus versus quinquaginta litterarum hic :

Quinque juvat apice ast sacra dicere, de cruce et hæc
| nam est,

per singulas notas denis litteris supputatis, sed hoc in pronuntiatione. Cæterum autem in scripto ix, grammata unicuique notæ deputantur. Nam media littera singularum notarum communis est utrique tramiti, et ei qui dextrorsum, et ei qui sinistrorsum

FIGURA XX.

De numero centenario et vicenario, et mystica ejus significatione.

Sanguinis ergo sacri nos fusio lavit et unda
 Sordibus a cunctis, detersit et omnia Christus
 Noxia, nam passus labes tulit hic quoque nostras
 Delens aratum contra orbem, tum chirographum
 Lumen evangelii imitabile condidit auctor
 Quod facinus scripto vetat, omnia vana recusat
 Quod vitam signans in cuncto expenditur orbe
 Lumen virtutum ascensu et dominantis ubique
 Indicat, oratum pandens, quo mystica scripta
 Monstrant, dona Dei quanta omnibus obtulit ore
 Ast decies duodena tenet hic lauda character
 Grammata, nec hoc una semel, sed hoc quater una
 Magna notans fidei mysteria, magnaque fidis
 Gaudia, demonstrans medicinæ munera grata
 Et sociale decus, quod spiritus auctor in ore
 Ardens lux dederat concordi munere linguæ.
 Hincque alacer cætus sacratum jactat ubique
 Hoc nomen, rete expandens quod sagena in abysso
 Mundi plena alta retrahat et frenet ut omnes
 Multipliat, dignis juste cum Patre superno
 Regnator regnans, cuncta dititione gubernans
 Qui pignus dederat paraclæti jure salutis
 Ut regat, et servet, perducatur ad atria vitæ, et
 Psallite devote vitam, bene psallite Christo
 Gentes ac linguæ, verum et cognoscite regem,
 Virtutemque Patris, qua occumbit dira potenti
 Morsque sui et stimuli, rerum scitote parentem
 Hæc clausculmen habet ex vero germine parta
 Aeternam requiem iste est naturæ inditus ordo
 Servet ut indita tantum, et speret dona beata
 Gloria hæc virtus, et summa est causa quietis
 Isteque jura bene conservat, liber ac hic est
 Qui bona summa cupit, rite et mediocria ducit

Sanguinis ergo sacri nos fusio lavit et unda
 Sordibus a cunctis, detersit et omnia Christus
 Noxia, nam passus labes tulit hic quoque nostras
 Delens aratum contra orbem, tum chirographum
 Lumen evangelii imitabile condidit auctor.
 Quod facinus scripto vetat, omnia vana recusat :
 Quod vitam signans in cuncto expenditur orbe,
 Lumen virtutum ascensu et dominantis ubique
 Indicat, oratum pandens, quo mystica scripta
 Monstrant, dona Dei quanta omnibus obtulit ore :
 Ast decies duodena tenet hic lauda character
 Grammata, nec hoc una semel, sed hoc quater una
 Magna notans fidei mysteria, magnaque fidis
 Gaudia, demonstrans medicinæ munera grata
 Et sociale decus, quod spiritus auctor in ore
 Ardens lux dederat concordi munere linguæ.
 Hincque alacer cætus sacratum jactat ubique
 Hoc nomen, rete expandens quod sagena in abysso
 Mundi plena alta retrahat et frenet ut omnes

A His frenis crucis, utque insignia Christus ubique
 Digne commendet homini, quæ magna resignat
 In multis dona, adjungens proba præmia nati.
 En orbis Domini qui condit præmia in actu et
 Multiplicat, dignis juste cum Patre superno
 Regnator regnans, cuncta dititione gubernans :
 Qui pignus dederat paraclæti jure salutis,
 Ut regat, et servet, perducatur ad atria vitæ, et
 Psallite devote vitam, bene psallite Christo
 Gentes ac linguæ, verum et cognoscite regem,
 Virtutemque Patris, qua occumbit dira potenti
 Morsque sui et stimuli, rerum scitote parentem.
 Hæc laus culmen habet ex vero germine parta :
 Aeternam requiem iste est naturæ inditus ordo :
 Servet ut indita tantum, et speret dona beata.
 B Gloria hæc virtus, et summa est causa quietis :
 Isteque jura bene conservat, liber ac hic est
 Qui bona summa cupit, rite et mediocria ducit.

DECLARATIO FIGURÆ.

Denique sanctæ crucis formam Græca littera lauda [lambda] in hac pagina per quatuor loca posita exprimit : quæ et tricenarium numerum apud Græcos significat. Hæc ergo quia quater hic ponitur, cxx numerum efficit, cujus sacramentum magnum est. Nam leguntur ante diluuium cxx anni ad pœnitentiam hominibus decreti; et Salomonici templi altitudo cxx cubitorum erat; et super cxx viros in die Pentecostes Spiritus sanctus venit. In quatuor enim notis idipsum efficientibus, quatuor Evangelia significantur, in quibus singulis tricenarius numerus invenitur; quia fides sanctæ Trinitatis et perfectio mandatorum in singulis sancti Evangelii libris plenissime prædicatur. Proinde illud quod arca Noe cum ex Dei præcepto construebatur, et ad salvationem electorum ad similitudinem sanctæ crucis impiis diluvio perituris præparabatur, in cxx annorum calculo pœnitentiæ tempus hominibus ante decretum est, quid aliud significat, quam quod ita tantum a fluctibus hujus sæculi possumus permanere illæsi, si evangelicæ doctrinæ in fide sanctæ Trinitatis digne operantes devotis mentibus obediamus. Hoc autem quod omnis templi altitudo cxx cubitorum fuit, ad idem sacramentum respicit: quod et primitiva in Hierosolymis Ecclesia post passionem, resurrectionem et ascensionem Domini in cœlos, in hoc numero virorum gratiam sancti Spiritus accepit. Itaque procedente naturalis numeri progressionem ab uno usque ad xv, et collectis in unum omnium locorum summis, cxx sunt xv; namque quæ ex vii et viii constant, solent nonnunquam ad significationem referri vitæ futuræ, quæ nunc in sabbatismo geritur animarum fidelium, perficietur autem in fine sæculi resurrectione corporum immortalium. Quapropter apte numero centenario et vicenario, magna electorum beatitudo in futura vita designatur, apte in hoc tertium domus Domini cœnaculum consummatur: quia post præsentis fidelium labores, post acceptam in futuro requiem animarum, plena totius Ecclesiæ felicitas in resurrectionis gloria complebitur. Ad

A quod mysterium æque pertinet, ut diximus, quod resurgens a mortuis atque ad cœlos ascendens, huic numero virorum Spiritum sanctum in linguis igneis misit; eosque qui diversitate linguarum ab invicem discrepaverant, repente omnium cogitatione loquularum communem in laude sua fecit habere sermonem. Nam et Ecclesia suo tempore resurgens a morte, atque ad cœlos ascendens in carne incorruptibili, plene ac perfecte dono Spiritus sancti illustrabitur, quando, juxta promissum Apostoli, *erit Deus omnia in omnibus*. Tunc plena erit adunatio linguarum in omnibus, ad prædicanda magnalia Dei, quia consona mente ac voce omnes divinæ gloriæ majestatis, quam præsentem vident, collaudant; tuncque vox illa psalmi perfecte complebitur, qua Spiritus sanctus per prophetam omnes gentes ad laudem Domini provocando exhortatur, ita dicens: *Laudate Dominum, omnes gentes, et collaudate eum omnes populi, quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum*; quando quotquot de omnibus generibus ad vitam prædestinati sunt æternam, omnibus scandalis de Ecclesia Christi per angelorum officia ejectis, uniti capiti suo unam laudem omnia membra concorditer et perpetuo cantabunt. Notandum quoque est, quod non solum lauda littera hic per quatuor loca posita, cxx numerum in suo solo caractere ostendit, xxx per singulos, sed etiam versus ipsi, qui in illa conscripti sunt, unusquisque triginta litteras continet. Est quippe versus hic in suprema laudarum:

Est orbi toto Domini nam passio vita.

Iste quoque in infima:

Arvo crux una spes libertatis ab ira.

Hic namque in dexteriore:

Lux læta lucet divino munere plena

Atque hic in sinistereiore:

Veraci nutu signat et præmia regni.

FIGURA XXI.

De septuagenario numero et binario cumejus significationibus.

Lex quoque vera dei vincenda est sorte beata
 Ecce crucis christi quas solvitur orbis ab ira
 Ducitur ad vitam portum capit atque quietis
 Arvigenæ primi lapsum post naufragus ipse
 Nam quia per vetitum mors vicit noxia lignum
 Et genus humanum fera late absumpserat omne
 Faucibus a mortis per lignum tolleret ut hoc
 Jure crucis placuit reparanti ponere palum
 Diræ, quodque atrox madido glutiverat alvo
 Evomeret sicco, lueretque hinc debita pœnas
 Invasit, rapuit dominatum quod male trux fur
 Id voluit signare modis in dogmate scriptis
 Testamentorum deus auctor opus crucis ipse
 Prædixit docuit sese et complese fatetur
 Magnipotens crux hinc ideo se tota coruscantem
 Excipere in lucem monstrat, dat calle dicato
 Rite faros justis se cuncta per aera testans
 Gentes ac populos ad celsa et provocat astra
 Exemptos notat, et noctis ornatu alacres scit
 Non parvum facere hinc et regni ducit ad alta
 Hoste fit expulso victrix, nec fallit in arte
 Sed solum generis dominans miracula sistit
 Omnia regna sibi propter sua dona ministrat
 Devota, et placida, mansueta, quieta, redempta
 Quod habet en linguas orbis, et jura loquelæ
 Hoc numero signat aditum venientibus, atque
 Tramitis hoc pandit Salvator discipulorum
 Nam octies ut novies variet os dicitur orbis
 Hincque novem pie reliquias in luce beatum
 Spirituum datur octava ut supplere creator
 Velit rite die hoc, et claudere sæcula fine
 Omnia namque orbis scelera consumpsit in ipso
 Flammivomo crucis ardore, patiundo creator
 Sed tamen ex carnis parte ast divina reluxit
 Natura in scripto, sobrium produxit et ortum
 Legem nempe suam erucis ordine fecit amatam
 Jure levem, suavem, et scandendi munere ditam

Lex quoque vera Dei vincenda est sorte beata
 Ecce crucis Christi, qua solvitur orbis ab ira,
 Ducitur ad vitam, portum capit atque quietis
 Arvigenæ primi lapsum post naufragus ipse.
 Nam quia per vetitum mors vicit noxia lignum,
 Et genus humanum fera late absumpserat omne,
 Faucibus a mortis per lignum tolleret ut hoc
 Jure crucis placuit reparanti ponere palum
 Diræ, quodque atrox madido glutiverat alvo,
 Evomeret sicco, lueretque hinc debita pœnas :
 Invasit, rapuit dominatum quod male trux fur,
 Id voluit signare modis in dogmate scriptis
 Testamentorum Deus auctor, opus crucis ipse
 Prædixit, docuit sese et complese fatetur
 Magnipotens : crux hinc ideo se tota coruscantem
 Excipere in lucem monstrat, dat calle dicato
 Rite faros justis se cuncta per aera testans :
 Gentes ac populos ad celsa et provocat astra,
 Exemptos notat, et noctis ornatu alacres scit

A Non parvum facere, hinc et regni ducit ad alta.
 Hoste fit expulso victrix, nec fallit in arte,
 Sed solum generis dominans miracula sistit.
 Omnia regna sibi propter sua dona ministrat
 Devota, et placida, mansueta, quieta, redempta :
 Quot habet en linguas orbis, et jura loquelæ,
 Hoc numero signat aditum venientibus, atque
 Tramitis hoc pandit Salvator discipulorum.
 Nam octies ut novies variet os dicitur orbis,
 Hincque novem pie reliquias in luce beatum
 Spirituum datur octava, ut supplere creator
 Velit rite die hoc, et claudere sæcula fine.
 Omnia namque orbis scelera consumpsit in ipso
 Flammivomo crucis ardore, patiundo creator,
 Sed tamen ex carnis parte ast divina reluxit
 B Natura in scripto, sobrium produxit et ortum :
 Legem nempe suam erucis ordine fecit amatam,
 Jure levem, suavem, et scandendi munere ditam.

DECLARATIO FIGURÆ.

Hanc igitur figuram plenam esse mysterio oportet intelligi, in qua per quatuor heptagonos LXXII numerus demonstratur, secundum cujus pluralitatem gentium linguas divisas esse vera opinio est, et libros canonicos Veteris ac Novi Testamenti intra ejus summam comprehensos esse non dubium est. Designavit autem et ipse Dominus, exceptis XII apostolis, alios LXXII discipulos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem locum et civitatem, quo erat ipse venturus, ut numerus designatorum discipulorum concordaret multitudini gentium, et divisioni linguarum, quatenus omnes gentes fidei lumen perciperent, et gratiæ Christi mererentur esse participes. Sicut ergo XXIV horis totus orbis peragitur atque illustratur, ita mysterium illustrandi orbis per Evangelium Trinitatis in LXXII discipulis intimatur. Vices enim quater terni septuagies dipondius. Sed hæc distributio apte figuræ sanctæ crucis mancipatur, quia per ipsam sacramentorum Christi dispensationem totus orbis glorificatur, ipsa in quatuor heptagonis hæc mysterii rationem notat: quia ipsa in IV sancti Evangelii libris divina charismata per IV plagas orbis dispensat, ipsa in utroque tramite, id est, in eo qui sursum et in eo qui transversum vadit, per duos heptagonos sexies senarium ostendit, quia omnem perfectionem per se nobis provenire sive in longanimitate spei, sive in amplitudine charitatis, seu in perseverantia bonæ actionis, seu in celsitudine contemplationis, satis nobis annuit. Ipsa in toto octies novenarium in se multiplicatum continet, quia ex omnibus gentibus in otenario numero, hoc est, corporum resurrectione ad augmentum novem ordinum angelorum, electos Dei pervenire edocet. O vere bona et vere sancta crux Christi, quis te rite totam enarrare potest? aut quis condigne laudare? quæ cælestium arcanorum pia es revelatrix, quæ mysteriorum Dei sacra es conservatrix, quæque sacramentorum Christi idonea es dispensatrix. In te angeli gaudia sua accumulata conspiciunt, in te homines jura salutis suæ cognoscunt, in te inferi justam retributionem fraudis suæ perci-

piunt. Omnibus æqua es, omnibus bona, omnibus justa, præterita renovas, præsentia illustras, futura præmonstras, perdita requiris, quæsitâ invenis, inventa custodis, lapsa restituïs, restituta gradu munis, munita in viam pacis dirigis. Tu quidem æterni regis es victoria, et cælestis militiæ lætitia, terrigenarumque potentia, tu peccatorum es remissio, pietatis exhibitio, et meritorum augmentatio, iustorum remedium, laborantium auxilium, et lassorum refrigerium, sanorum incolumitas, quietorum serenitas, et fortunatorum felicitas. Tu crux ægrotos medicans, tu gaudium moestos consolans, tu sanitas dolentes lætificans, tu status credentium recte, tu firmitas operantium bene, tu beatitudo perseverantium rite. Sancta, pia, bona, justa, benigna, rationabilis, laudabilis, venerabilis, amabilis, fortis, suavis, mitis, sapiens, patiens, potens. Quidquid ergo digne corde de redemptione nostra potest cogitari, vel quidquid lingua rite loqui, omnia ad laudem tuam decentissime possunt aptari: quia quidquid in te laudatur, crucifixo in te Christo regi deputatur, et quidquid Christo honoris datur, ad reverentiam summi Patris refertur, cujus ipse unigenitus Filius est, de quo ipsa Veritas in Evangelio testatur: *Qui me recipit, inquit, recipit eum qui me misit. Et item: Qui me spernit, spernit eum qui me misit, et qui non honorificat Filium, non honorificat et Patrem.* Omnis quippe qui negat Filium, nec Patrem habet: qui autem confitetur Filium, et Patrem habet: quorum simul cum sancto Spiritu una est majestas, una potestas, honor et claritas in sempiterna sæcula. Est namque versus in erecta crucis parte, id est, in duobus heptagonis a summo deorsum descendens, et per transversum heptagonorum legendus hic:

In cruce lex Domini decoratur luce coruscæ.

Alter in transversa ejus parte in duobus heptagonis comprehensus, et similiter per transversum eorum legendus iste:

Gentes et linguæ sociantur laude sacrata.

FIGURA XXII.

De monogrammate, in quo Christi nomen comprehensum est.

CHRISTUS AMOR VOTUM MIHI QUI PIA MUNERA DAT HÆC AUCTOR AD ÆTHERICI JUSTIS DARE PRÆMIA PATRIS,
 CARMINIS, HIC PRETIUM, HIC VIA, PORTIO FIDA QUIETIS :
 QUI BONA CUNCTA PROBANS OPE, TANTA ET TALIA RITE
 DONA SUIS FAMULIS LARGITUR AD ISTAQUE CUNCTOS
 HORTATUR MISERANS SPONDET PIE CONDITOR ARCEM
 IAM POSSE IMPETRARE POLI SCEPTRA, ALTAQUE REGNA,
 SI SPES, FIRMA FIDES SUMMI, ET CUPIT HIC EA SANCTE
 CASTUS AMOR, NEC AMAT MEMORANS HÆC PERDITUS ORSA.
 DONA QUIDEM HÆC VENIENS HUC ORBEM LITE JUCUNDA
 SPARSERAT IN MUNDO ANTERIORE VALENTIA FRUCTU
 QUO DOCUIT MUNDUM DEDICANS, NE IN DETEIORA HIC
 PRÆCEPS MALLET ABIRE LOCA, DANS JURA MAGISTER
 NOSCERE EVANGELII, ET DIRUM MANSUESCERE MOREM.
 UT DEUS ARCE POLI ET JUSTUS, CUM ADVENERIT ISTUC
 AUCTOR AD ÆTHERICI JUSTIS DARE PRÆMIA PATRIS,
 DEXTRA TUNC MERITIS CAPIAT BONA MUNERA DIGNIS.
 ISTE QUIDEM NUMERUS SANANTIS SIGNAT UTRUMQUE
 ADVENTUM DOMINI, HINC ARCEBAT QUANDO TYRANNUM,
 QUANDO VIR HIC FACTUS TANTA BONA REDDIDIT ORBI.
 POSTQUE SUUM CUNCTIS BAPTISMA PROBA EDIDIT ORE.
 HUNC SUMMO EST QUANDO SALVANS PATRE JUSTUS ITURUS
 IUDEX, ET HONORIS SAL PEX ISTUM PRÆMIA SANCTA HINC
 FERT PRIUS HIC ALTO DARE, ET USQUE VIDERE SUPERNI
 NEMPE SACRAM FACIEM : QUOS VERUS NUNTIATA AUCTUS
 ESSE BONIS MERITIS PALLIENDUM CANTICA PARTOS :
 QUÆ CANTARE SOLET SORS ALMA, UT SCRIPTA SERENA
 APOCALYPSIS HABENT, DILUCIDA IBI AGMINA FERRE
 GLORIA, VIRTUS, EXCELSE OMNE DIE ATQUE PER ÆVUM

Christus amor votum mihi, qui pia munera dat hæc A
 Carminis, hic pretium, hic via, portio fida quietis :
 Qui bona cuncta probans ope, tanta et talia rite
 Dona suis famulis largitur, ad istaque cunctos
 Hortatur miserans, spondet pie conditor arcem
 Jam posse impetrare poli sceptrum, altaque regna,
 Si spes, firma fides summi, et cupit hic ea sancte
 Castus amor, nec amat memorans hæc perditus orsa.
 Dona quidem hæc veniens huc orbem lite jucunda
 Sparserat in mundo anteriore valentia fructu
 Quo docuit mundum dedicans, ne in deteriora hic
 Præceps mallet abire loca, dans jura magister
 Noscere Evangelii, et dirum mansuescere morem.
 Ut Deus arce poli et justus, cum advenerit istuc

Auctor ad ætherici justis dare præmia Patris,
 Dextra tunc meritibus capiat bona munera dignis.
 Iste quidem numerus sanantis signat utrumque
 Adventum Domini, hinc arcebat quando tyrannum,
 Quando vir hic factus tanta bona reddidit orbi.
 Postque suum cunctis baptismum proba edidit ore.
 Hunc summo est quando salvans Patre justus iturus
 Iudex, et honoris sal pex istum præmia sancta hinc
 Fert prius hic alto dare, et usque videre superni
 Nempe sacram faciem : quos verus nuntiat auctus
 Esse bonis meritibus pallendum cantica partes :
 Quæ cantare solet sors alma, ut scripta serena
 Apocalypsis habent, dilucida ibi agmina ferre
 Gloria, virtus, excelso omne die atque per ævum

Alleluia sonat, quis oh tamen aula erit haud hac
Et Deus et Dominus placandus noster ubique est,
Quod juvet iis nos scriptio, ut alma est aeris arce
Cum apparebit ovans servorum hinc, et rapit almi
Turba nihil perdens ac scandala inabmovet ira
Devotos famulos frumenta ut mittat in horreum
Felix qui valet atque licet cui scandere cœlum,

A Et lætum Domini bene Christi intendere vultum :
Cui manet altus amor perfectio redditur omnis.
Angelisque choris permixtus gaudet ubique
Laudibus, et certat cantando psallere Christo.
Cantica rite nova hoc studium deponere nescit :
Regina quia æterna sic tum et bene gaudia novit.

DECLARATIO FIGURÆ.

Quid itaque hæc figura sit, et quid significet, ut
exponatur necesse est. Una quidem ista est figura-
rum, quæ appellantur notæ sententiarum, speciali-
que vocabulo hæc a Græcis vocantur *chrisimon*, ex
voluntate uniuscujusque ad aliquid notandum in-
venta. Sed majore dignitate a Christianis ad exprimendum
nomen Christi assumitur, quasi duæ litteræ
primæ nomine ejus uno monogrammate simul sint
comprehensæ, id est, X et P. Cur autem modo a nobis
in hoc opus sit assumpta, hæc ratio est : notatur
enim in ipsa ille numerus dierum, quo prædicasse
mundo Christus creditur, et ille qui ante adventum
ejus secundum, ab Antichristi temporibus usque in
finem mundi futurus, secundum Danielis prophe-
tiam ab orthodoxis Ecclesiæ magistris expositus est,
ut in P littera prior numerus, id est, MCLX, quod
sunt III anni et semis, inveniatur, quo temporis spa-
tio Christus mundo prædicasse cognoscitur. Menses
enim trium semis annorum, id est, tricies quadra-
geni et bini, MCLX dies efficiunt, sub quo numero
civitas sancta calcari a gentibus in Apocalypsi de-
scribitur, et mulier a facie draconis fugere in solitu-
dinem, ubi habet locum paratum a Deo, et ibi pasca-
tur eodem numero dierum, qui numerus mystice
omnia Christianitatis tempora complectitur, ut Pa-
trum habeat firma traditio. Quia Christus cujus hoc
corpus est tantum in carne temporis prædicaverit,
quo sive sub spe æternorum peregrinatione præsen-
tis eremi gaudet, seu persecutionis molestiam ab in-
fidelibus vel a falsis fratribus patitur. X itaque litte-
ra illum numerum continet, quem Danielis prophe-
tia prædixit in Antichristi tempore futurum, id est,
MCCCXXXV dies. Ita enim ibi scriptum est : *Et beatus
qui expectat et pervenit usque ad dies MCCCXXXV.*
Quod beatus Hieronymus ita exponit : Beatus, inquit,
qui, interfecto Antichristo, supra MCCXC dies, id est,
tres semis annos, dies XLV præstolatur, quibus est Do-
minus atque Salvator in sua majestate venturus. Qua-
re autem post interfectionem Antichristi XLV dierum
silentium sit, divinæ scientiæ est, nisi forte dica-
mus : Dilatio regni sanctorum probatio est patientiæ.
Sed quia manifestior ratio est supra dicta, si ipsas
litteras, quæ in hac figura conscriptæ sunt et posi-
tione sua monogramma conticiunt, simul cum earum
numero secundum ordinem conscribamus, spatium
calamo ad hoc concedatur. Litteræ autem in P posi-
tæ hoc sonant, O, COTHP. IHCTC. AAHΘIA tria vi-
delicet nomina Christi, quæ latine interpretantur,

Salutaris, Salvator, Veritas. Sed duo nomina Græca
posteriora integra serie litterarum conscripta sunt,
id est : IHCTC et AAHΘIA. Tertium autem, id est,
COTHP, secundum morem Græcæ conscriptionis tri-
bus (excepto O articulo) litteris notatur, C scilicet,
H et P : et ita fiunt omnes litteræ, quæ in P conscri-
ptæ sunt, numero XV, quarum prima est O, nume-
rum notans LXX; secunda C, CC significans; tertia H,
cum VIII numero, quarta P, centum exprimens;
quinta I decem; sexta H, octo; septima C, CC; octa-
va T, CCCC; nona C, CC; decima A, unum; undecima
A, XXX; duodecima H, VIII; terdecima Θ, IX;
quartadecima I, X; quintadecima A, unum demon-
strans. Quæ copulatæ omnes, faciunt numerum MCLX.
et adhuc remanent ad supradictam plenitudinem nu-
meri V, quæ in ipso adhuc caractere P inveniri pos-
sunt, ita, si dividatur ipsum P, id est, ut suprema
pars, quæ in se imaginem A litteræ habet, quaternarium
numerum signet, et infima, quæ I Latinam for-
mat, unum numerum potestate Latinorum ostendat,
et ille millenarius et ducentenarius et sexagenarius
numerus in P invenitur. X autem, quæ altera pars
est monogrammaticis, tria nomina similiter continet
Domini, in octo litteris conscripta, id est, ΘEOC.
XPHTYC. IHCTC. Litteræ autem hæc sunt Θ, IX
exprimens, C. CC. X. DC. P. C. C. C. I. X. H. VIII.
C. CC. denotans, qui simul fiunt MCCCXXXV, et adhuc
remanent VIII, qui augentur, si H littera quæ in me-
dio litterarum octo sita est vicem clavi obtinens,
cum numero octonario de P addatur. Sunt quoque
tres versus in monogrammate, in majoribus litteris
cum minoribus intus conscripti, quorum primus ab
O incipiens per omnes majores litteras in circuitu
vadit, quæ A figuram supra in P ostendunt, et duo
nomina græca tenent, hoc est, O. COTHP. IHCTC. in
novem litteris comprehensa :

Nam alma decet radiant scripta hinc quod nomine Christi.

Secundus quoque in reliqua parte P, id est, in linea,
quæ recta deorsum vadit, et nomen AAHΘIA tenet,
in sex litteris Græcis scriptus est, iste :

Sancta salutaris laudat hæc scriptio Christum.

Tertius quoque, qui in X littera VIII litteris, in qui-
bus sunt tria nomina notata, hoc est, THEOC. XP̄C.
IHS. continet ita :

Christus homo est placidus nempe arbiter hinc quoque
| mundi est.

FIGURA XXIII.

De numero vicenario et quaternario, de que ejus sacramento.

Nobili seccemica t **F**l**O**s **R**egis n o m i n e p i c t u s
 Atqenotissignantvictorisfactapotentis
 Cornualætaacrucis **T**r**I**nosicconditaversu
 Quæ enumerantsexinsigni quater arte monades
 Perfectumquedecus o **S**tenduntrebusinesse
 Omnib:omnipotensquas **C**ondidit atq; redemit
 Claradies illaestq a **C**onditoromni a finxit
 Non minus hæc lucet d **O**ctor quacuæ tabe auit
 Tumbonaacunctabon: **C**onpleuitfactacreator
 Nunc pia cuncta pius o **P**er abenedixit amator
 Quattuor ergo plagas **L**audat senarius orbis
 Sex micat in numeris **P**erfect: prim: et ipse est
 Dividit ipse diem tot **U**m constringit et ipse
 Annimensisq; bis sex **T**ilis atque quadrantis
 Hic numerator adesta **T**ollens tempora nutu
 Sæcula fine capit et **C**laudat limite mundum
Vitam perpetuam tunc **R**egna et lucidam ductor
 Dat **S**uper astra piis **D**imittens debita vultu
Indere **R**e **C**onsignans **I**es **S**us **P**ia **P**ræmia **S**cis **T**u
 Ex **O**mnimundo his quos **T**anta ad dona coruscans
Conduxit fidei lux vi **U**set indidit haustus
 Verus amor decoratus **S**tibeata atq; opus alium
 Ergo plagis orbis cons **S**ignata ab omnib: ast hic
 Adpositus numerus en **U**ndique pergere plebes
 Ad crucis auxiliumpi **A**numina poscere iesus
 Perfectumq; decus per **F**ectodogmate discant
 Perfectaefidei quod f **A**ctabenigna sequantur
 Omnia nempedeum ver **M**hæc testantur ubique
 Perfectumperfecta q **I**dem formonsa decorum
 Quæ evertit gopolitor **N**at quæ condit olympus
 Quæ mare quæ tellus **A**æ cæli continet aula
 Ast quoque nos homine **S**in rebus portio parva
 Rite crucem cantu sal **U**antemet voces sonemus
 Quibene nos fecit qui **Q**uæ auctiquæ redemit
 Carmine et in celebri **C**rebros cantem: amores
 Quos satis ipse opere **S**acro et tutamine nobis
 Iam inpendit sua si **T**u **S**ait ostendit amavit

Nobilis ecce micat flos regis nomine pictus,
 Atque notis signant victoris facta potentis
 Cornua læta crucis, trino sic condita versu :
 Quæ numerant sex insigni quater arte monades
 Perfectumque decus ostendunt rebus inesse
 Omnibus, omnipotens quas condidit atque redemit.
 Clara dies illa est, qua conditor omnia finxit :
 Non minus hæc lucet doctor qua cuncta beavit.
 Tum bona cuncta bonus complevit facta creator :
 Nunc pia cuncta pius opera benedixit amator :
 Quattuor ergo plagas laudat senarius orbis :
 Sex micat in numeris perfectus primus et ipse est,
 Dividit ipse diem totum, constringit et ipse
 Anni mensisque bis sextilis atque quadrantis
 Hic numerator adest, at tollens tempora nutu.
 Sæcula fine capit, et claudit limite mundum,
 Vitam perpetuam tunc regna et lucida ductor
 Dat super astra piis, dimittens debita, vultu
 Indere consignans Jesus pia præmia, scis tu

A Ex omni mundo his quos tanta ad dona coruscans
 Conduxit fidei lux, vivus et indidit haustus.
 Verus amor decorat justique beatique opus alium :
 Ergo plagis orbis consignat ab omnibus ast hic
 Adpositus numerus undique pergere plebes
 Ad crucis auxilium, pia numina poscere Jesus
 Perfectumque decus perfecto dogmate discant,
 Perfectæ fidei quod facta benigna sequantur.
 Omnia nempe Deum verum hæc testantur ubique :
 Perfectum perfecta quidem, formosa decorum
 Quæ vertigo poli tornat, quæ condit Olympus,
 Quæ mare, quæ tellus, quæ cæli continet aula .
 Ast quoque nos homines in rebus portio parva,
 Rite crucem cantu salvantem et voce sonemus.
 Qui bene nos fecit, quique auctiquæ redemit,
 Carmine et in celebri crebros cantemus amores,
 Quos satis ipse opere sacro et tutamine nobis
B Jam inpendit, suasit, ostendit, jussit, amavit.

DECLARATIO FIGURÆ.

Ecce crucis Domini quatuor cornua senarius numerus decenter concludit, et totam perfectionem perpetrati operis ostendit : quia in ipsa rerum conditor consummationis suæ fecit iudicium, cum, accepto poculo, *Consummatum est*, dixit. Recte enim consummatum esse scriptum est, ubi humanum genus liberatam est; quia non solum hominibus passionis Christi factum profuit, cum ipsi redemptionis gratiam consecuti sunt, sed etiam cœlestibus angelorum turbis, cum in eo numeri sui plenitudinem adepti sunt. Quater enim seni xxiv reddunt; quo numero horarum cœlestis spheræ ambitus circumfertur, et naturalis diæ cursus iudicio siderum circumeuntium deprehenditur; quo numero libri Veteris Testamenti in canonicam auctoritatem apud Hebræos recipiuntur, Ruth et Cynoth librorum vice connumeratis; quo numero in sortes Levitica tribus per David distributa est, et cunctos filios Aaron per vices Deo ministrare decretum est, et merito, ut numerus electorum pontificum præmonstraret æternum Christi sacerdotium, qui pontifex factus secundum ordinem Melchisedech, in ara crucis immaculatam se obtulit hostiam Deo, agnum videlicet illum qui abstulit peccata mundi, cujus sanguinis aspersione sancta et sancta sanctorum mundata sunt, et vera expiatione peccatorum omnium sordes ablutæ sunt. Hujus ejusdemque numeri seniores in circuitu sedis illius potentissimæ, de qua Apocalypsis narrat, unde procedunt fulgura, voces et tonitrua, sedisse describuntur, Ecclesiam videlicet designantes per geminum testamentum de patriarchis et apostolis generatam, quæ ob judicariam ejus in Christo dignitatem in circuitu illius sedisse cernitur. De qua dicit Salvator regni sui potentiam demonstrans : *Et ego*, inquit, *si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*. Traxit quippe ad se cuncta Salvator, cum in cruce positus, omnem sibi subiecit potestatem, de qua resurgens tertia die, discipulis suis locutus est : *Data est*, inquit, *mihî omnis potestas in cœlo et in terra*.

A De qua Apostolus testatus est : *Christus*, inquit, *factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris*. De throno ergo isto procedunt fulgura, voces et tonitrua, quia post passionem Salvatoris, resurrectionem et ascensionem ad cœlos, discipuli ejus, sicut Marcus scribit, *perfecti prædicaverunt ubique, Deo cooperante et sermonem confirmante, sequentibus signis*. Quorum unus congregatis adversum se Judeis magna auctoritate respondit : *Notum sit*, inquit, *omnibus vobis et universæ plebi Israel, quia in nomine Jesu Christi Nazareni, quem crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, et non est in alio aliquo salus, nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Et doctor gentium Corinthiis ait : *Non enim judico aliquid me inter vos scire nisi Christum, et hunc crucifixum, et reliqua*. Et item ad Galatas ait : *Mihî autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*.

Sunt quoque in quatuor trigonis circa crucem, quatuor nomina triumphatoris cœlestis conscripta, quæ sancta crux in modum foliorum repandi lillii per cornua dilatata, et a medio scilicet sui incipiens, hoc est, a duobus nominibus, Christus Jesus, ita quidem, ut in arce crucis sint et in imo duo nomina vice filiorum, id est, fortis, virtus, atque in dextera et sinistra alia duo, id est, victor, clarus, sicque duo versus scripti inveniuntur in cruce ab uno trigono in alium, quorum iste est textus in longitudine :

Fortis complevit Christus sua famina virtus.

In latitudine quoque .

Victor consignans Jesus pia præmia clarus.

FIGURA XXIV.

De numero centenario, quadragenario, quaternario, ejusque significatione.

A t n u n c v o s c a n t a t e n o u u m b e n e d i c i t e c r i s t o
 P l e b s c a n t u m d i l e c t a d e o s a n c t i s s i m u s o r d o
 P s a l l i t e n o n a l i i s v o s m e t i m i t a b i l e c a r m e n
 I m m o r t a l e d e c u s c a e l e s t e h o c a n t e t r i b u n a l
 A n t e q u a t e r s a e n o s s e n i o r e s q u a t t u o r a t q u e
 D i v e r s a e f o r m a e a n t e a n i m a l i a i u r e s u p e r n a
 P r i m i t i a e c h r i s t o **I** N M A C **U** L A T O N U M I N I S A G N O
 A t q u e d e o v e r o i m m a c **U** L A T A e e t s o r t i s h o n o r e s
 E s t i s v o s e m p t a e q u e **C** O H O R T E S S A N G I N I S O S T R O
 C a e l o e x t e r r i g e n i s c a n t a t i s r i t e t r o p a e u m
 C i t h a r i s m o d u l a n s A S T V U L T U M L A U D E S E R E N A T
 V e s t r a m a n u s s a c r a v o c i b u s a t r i a r e p l e t v b i q u e
 C e u v o c e s t o n i t r u f u s i s c l a m o r i b u s a e t r a m
 T a n q u a m e t m u l t a r u m v a l l e s v o x r e p l e t a q u a r u m
 L i n g u a q u e v e s t r a d o l i i g n a r a n e c n o v i t i n i q u a
 A n t e t h r o n u m d o m i n i s **C** i t i s s e d d i c e r e d i g n e
 L a u d e s **C** A R M I N A e t a r t a t i s b e n e **H** I C V E p a r a t i
 P e r s i g n a q u a e n o n s p e r n i t v e s t e r g r e m i o r e x
 N a m h o c n u l l u s d i f f u d i t d u x n i s o l u s e t a u c t o r
 I n d e r i s o f a m i n e q u i h o c m o d o s p l e n d i d a d o n a t
 M u n e r a c a n t a t e h i n c i l l e p r o b u s o r d o p i i q u e
 V i r g i n e o i n h a b i t u m a **R** e s q u o q ; f e m i n a l a c t a n s
 I n f a n s a t q ; a n u s p a r i t e r i u u e n e s q e s e n e s q u e
 Q u i n o n p o l l u t e s t i s n e x u m q u a m m u l i e r u m h i c
 Q u a p r o p t e r i a m i t i s v b i j u s t i s p r o e m i a d o n a t
 O m n i p o t e n s p e r g i t J E S U S q u o v i r g i n i s a g n u s
 I n p r a t i s d e p a s c i t O V A T q u e m r i t e s e q u e n t e s
 S i d e r a c e l s a s u p e r O P A S C U A p a s c i t i s a g r i e t
 N u n c i a m v e s t r a c a p i t v i r t u t u m p r a e m i a v i t a
 I u r e s t o l a m q u a m v i r g i n i s e n r e s a t t u l i t v n a m
 N e m p e a l i a m i n f i n e A G N U S c u m c o r p o r e r e d d e t
 P o s c i t e p o s c o c r u c i s v o s m e t p e r s i g n a b e a t a
 O p o p u l i t u r m a e p l e b s a g m i n a t u r b a c o h o r t e s
 Q u i s u p e r a s t r a l o c u m s e d e s q ; t e n e t i s i n a r c e
 Q u o d n o b i s v e s t r a l a u s r e x e t c o n f e r a t a g n u s
 P r a e m i a l a e t a d e u s c u m s a n c t i s l u c e s u p e r n a
 A u d i r e v t l i c e a t v e s t r u m p e r s a e c u l a c a n t u m

At nunc vos cantate novum, benedicite Christo.
 Plebs, cantum, dilecta Deo, sanctissimus ordo,
 Psallite non aliis vosmet imitabile carmen,
 Immortale decus caeleste hoc ante tribunal,
 Ante quater senos seniores, quattuor atque
 Diversæ formæ ante animalia, jure superna
 Primitiæ Christo, immaculato numinis agno.
 Atque Deo vero, immaculatæ et sortis honores:
 Estis vos emptæque cohortes sanguinis ostro:
 Cælo ex terrigenis cantatis rite tropæum.
 Citharis modulans ast vultum laude serenat:
 Vestra manus sacra vocibus atria replet ubique,
 Ceu voces tonitru fuis clamoribus ætram:
 Tanquam et multarum valles vox replet aquarum,
 Linguaque vestra doli ignara, nec novit iniqua:
 Ante thronum Domini scitis sed dicere digne
 Laudes, carmina, et artatis bene hic ve parati
 Per signa, quæ non spernit vester gremio rex.
 Nam hoc nullus diffudit dux ni solus et auctor,

A Anderiso famine qui hoc modo splendida donat.
 Munera cantate hinc ille probus ordo, piique
 Virgineo in habitu mares, quoque femina lactans,
 Infans, atque anus pariter, juvenesque, senesque,
 Qui non polluti estis nexu unquam mulierum hic.
 Quapropter jam itis ubi justis præmia donat
 Omnipotens, pergit Jesus quo virginis agnus.
 In pratis depascit, ovat, quem rite sequentes
 Sidera celsa super, o pascua, pascitis agri: et
 Nunc jam vestra capit virtutem præmia vita,
 Jure stolam, quam virginis en res attulit unam,
 Nempe aliam in fine agnus cum corpore reddet.
 Poscite posco crucis vosmet per signa beata
 O populi, turmæ, plebs, agmina, turba, cohortes,
 Qui super astra locum sedesque tenetis in arce:
 Quod nobis vestra laus rex, et conferet agnus
 Præmia læta Deus, cum sanctis luce superna:
 Audire ut liceat vestrum per sæcula cantum.

DECLARATIO FIGURÆ.

Continet ergo hæc figura sanctæ crucis in quatuor A pentagonis formata, numerum cXLIV litterarum, in quatuor versibus conscriptum . secundum cujus pluralitatem millenario multiplicato in Apocalypsi multitudo illa signatorum, ex omni tribu filiorum Israel computatur, numerusque ille albatorum, qui cum agno super montem Sion stabant, denotatur : primo videlicet in signatorum millibus innumerabilis significatur totius Ecclesiæ multitudo, quæ de patriarchis, vel prosapia carni-, vel fidei est imitatione progenita. Si enim, inquit, vos Christi, ergo Abraham semen estis. Ad augmentum autem perfectionis pertinet et ipsa B XII duodecies multiplicari, et ad summam millenario perfici, qui est denarius numerus quadratus solidus, significans stabilem Ecclesiæ vitam. Ex quo igitur Dominus passus est, contritum est imperium mundani principatus, et ad hoc gentium concontractum est imperium, ut signo fidei cui reslitterant facies sanctorum libere denotarentur. Signum itaque fidei est crux Christi, ad cujus similitudinem Tau littera formata est, de qua in Ezechiele ita scriptum est : *Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quæ erat subter eum ad limen domus, et vocavit virum qui indutus erat lineis, et atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis, et dixit ad eum : Transi per mediam civitatem in medio Hierusalem, et signa Tau super frontes virorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio ejus. Et dixit illis audiente me : Transite per civitatem sequentes eum et percutite, non parcat oculus vester, neque misereamini, senem, adolescentulum, et virginem, parvulum, et mulieres interficite, usque ad interneccionem ; omnem autem super quem videritis Tau ne occidatis, et reliqua. Recte enim omnis iniquus mucrone infidelitatis interficitur, qui signum fidei bono opere in semetipso ostendere neglexisse convincitur, et merito juste quisque honorum opus operando per crucis Christi potentiam liberatur : quia Domini fidem, quam in baptismo percepit, inviolatam usque in finem mandata Christi implendo conservasse cognoscitur. Deinde grex ille dealbatorum in ejusdem numeri quantitate annumeratur, et sanctæ virginitatis in electis copiosa numerositas intimatur. Sed finitum tamen numerum pro infinito hic positum, quisque sanum sapiens intelligere debet, secreti significatione mysterii virginali aptum examini, quod Deum ex toto corde, ex tota anima, totaque mente diligens, corporis quoque, quod ex IV constat elementis, illi est integritate sacratus, ter enim terni IX, et quater quaterni XVI, sedecies autem novem cXLIV implent, ut cum de his qui in arctioris vitæ gradu constituti, merito in Sion monte cum agno tam perfecta multitudo cernatur, de cæteris Ecclesiæ membrjs non dubitetur. Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia et seniores, et reliqua. Illi quasi cithara*

A sua cantant Deo, qui angelicæ privilegio castitatis totos se Domino faciunt holocaustum, et tollentes crucem suam sequuntur agnum quocunque ierit, cantabuntque quasi canticum novum, quod nemo alius potest canere ; quia singulariter canticum agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de carnis incorruptione gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant, quia per charitatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamvis ad eorum præmia non assurgant. Vetus quidem erat canticum : *Beatus qui habet semen in Sion, et domesticos in Hierusalem. Et item : Crescite et multiplicamini et replete terram.* Novum enim est : *Lætare, sterilis, quæ non parit ; erumpe et clama, quæ non parturit, quia plures filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum.* Et item idem Propheta dicit : *Et non dicat eunuchus, Ecce lignum aridum ; hæc dicit Dominus eunuchis qui custodierunt sabbata mea, et elegerunt quæ volui, et tenuerunt fœdus meum : Dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius filiis et filiabus, nomen sempiternum dabo eis quod non peribit.* Et item : *Beata steriles quæ non genuerunt, et ubera quæ non lactaverunt, et reliqua.* Habent quippe nomen ejus et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis, quia in confessione sanctæ Trinitatis dedicata Ecclesia fronte sua fidei suæ gestat insigne, quod per sanctæ crucis mysterium in Christianorum frontibus pingitur, et frequenti manus inscriptione signatur. Ecce unusquisque IV pentagonorum XXXVI litteras continet ; sed non ideo quod hic numerus quinque angulorum figuram facit, nam XXXV pentagonus est ; sed ad intimandum aliquod sacramentum ita positus est. Quinarius ergo legem signat, et quaternarius Evangelium ; at quatuor pentagoni cum adherentibus sibi quatuor unitatibus IV cornua complent, quia passione Christi et resurrectione completa lex simul et Evangelium, in totam mundi latitudinem prædicanda doctoribus commissa sunt : unum in exemplum datos utriusque testamenti patres, fideles ubique in universo orbe castitatem servando imitare satagebant, qui agno sociati super montem Sion quasi canticum novum in citharis suis cantabant. Ergo quatuor unitates quæ pentagonis extrinsecus adherent, in quatuor litteris unum nomen concipientibus, id est, crux, demonstravimus : ut et pentagonis suis ad versus complendos cohærenter, et ad jus suum demonstrandum sibi mutuo uno nomine necerentur. Est quoque hic versus in eminentiori parte crucis :

Immaculata cohors cantas tu vocibus illis.

Et in ima hic :

Rex ubi Jesus ovat quo pascit virginis agnus.

In dextera vero isto :

Carmina quæ nullus diffuso fame cantat.

Et in sinistra iste :

Hic vester grex ni solus et splendidus ordo.

FIGURA XXV.

De Alleluia, et Amen, in crucis forma ordinatis.

L a u s p i a p e r p e t u a s a n c t o r u m i n l u c e s u p e r n a
 A s s i s t e r r i g e n i s a l i q u i d q u o d d i c e r e d i g n e
 I a m d e t e v a l e a n t a u i d a q u e i m p l e r e d e c e n t e r
 O r a b o n i s p o s s i n t m o d u l i s e t c a n t i b u s a l m i s
 N e m p e e g o t e c e c i n i c r u x i s t o i n c a r m i n e v i u o
 V e r s i b u s e x o p t a n s c a n t a n d o e t r e d d e r e v o t a
 S e d t u c u n c t a s u p e r e x c e l l e n s m u n e r a n o s t r a
 M a i e s t a t e p o t e n s v i n c i s t e r r e s t r i a v i n c i s
 S i d e r a c e l s a p o l i n e c s a t v a l e t u l l u s h o n o r i
 N a m q u e t u o f a c e r e c o n d i g n a n e c a d d e r e v e r b a
 T e m p l a u i q u e i d e o h i c e x c a e l i s m y s t i c a v o t o
 D u c e r e v e r b a t i b i c o n t e m p l a n s a p t a f i g u r a e
 D i s p o s u i s i g n i s d i s p e r s o e t t r a m i t e c a n t u s
 I n s e r u i a n g e l i c o s i n t e x i e t v e r s i b u s a p t i s
 N e m p e a m e n i n m e d i o v i t a e s i g n a c u l a s p o n d e t
 A l l e l u i a c r u c i s c i r c u m d a n s c o r n u a c o m p l e t
 E t s a c r a m e f f i g i e m c a e l e s t i c a r m i n e s i g n a t
 N a m i u s t i h i n c s c e p t r a d e u o t e t m u n e r a t o t a
 E x s u p e r a n t n a r r a n t e s n u n c s p e i a r d o r u t o r e
 I m m i s s u s b o n a d e t p a l m a e t m o r s i l l a r e m o t a
 A u f u g i a t p r i m a m n o c u i t q u a e l i u i d a s t i r p e m
 H u m a n i g e n e r i s t r u c u l e n t a a b s o r b u i t a t q u e
 P r o g e n i e m t o t a m e t d e t r a x i t i n i m a p r o f u n d i
 A t n o s q u o t q u o t a m o r i n c a e l o s e l e v a t i s t i n e
 R i t e s a c r a m d o m i n i p l a c e m u s c a r m i n e v u l t u m
 C a r m i n e n a m q ; i l l o q u o d e r i t i n s e d i b u s a l t i s
 Q u o d e a n t a n t i u s t i c a n t a b u n t p e r p e t e v o t o e t
 H o c t u m r i t e p l a c e t s i i m p l e m : i u s s a t o n a n t i s
 M e n t i b u s e t s p e c i e f a c t i s e t f a m i n e l i n g u a e
 N a m t a n t u m s e r m o h a e c i u s t i n o n p r a e m i a c a r a
 A c c i p i e t s e d v e r a b e n e p e r f a m i n a v i r t u s c u m
 H a e c l a u s n o n b o n a l a u s s e d v e r i f i c t i o f a l s a
 S i t q u a e m a g n a c a n i t a l t a v u l t p a r v a m e r e t u r
 E r g o a g e v o s c r i s t u m l a u d a t e f i d e l i t e r o d i s
 C a e l e s t e s p o p u l i v i r t u t e s v o s q u e p o t e n t e s
 I u s t o r u m e t p l e b e s q u i i n c a e l i s i s t i t i s a r c e
 P s a l l i t e a m e n a l l e l u i a p e r s a e c u l a c h r i s t o

Laus pia perpetua sanctorum in luce superna
 Assis terrigenis, aliquid quod dicere digne
 Jam de te valeant, avidaque implere decenter
 Ora bonis possint modulis, et cantibus almis.
 Nempe ego te cecini, crux, isto in carmine vivo
 Versibus, exoptans cantando et reddere vota.
 Sed tu cuncta super excellens munera nostra
 Majestate potens, vincis terrestria, vincis
 Sidera celsa poli, nec sat valet ullus honori
 Namque tuo facere condigna, nec addere verba :
 Templavique ideo hic ex cælis mystica voto
 Ducere verba tibi, contemplan apta figuræ :
 Disposui signis, disperso et tramite cantus
 Inserui angelicos, intexi et versibus aptis.
 Nempe amen in mediõ vite signacula spondet :
 Alleluia crucis circumdansi cornua complet,
 Et sacram effigiem cælesti carmine signat :
 Nam justi hinc accepta devote et munera tota
 Exsuperant narrantes nunc spei ardor ut ore

A Immisus bona det palmæ et mors illa remota
 Aufugiat, primam nocuit quæ livida stirpem
 Humani generis truculenta absorbit atque
 Progeniem totam et detraxit in ima profundi.
 At nos quotquot amor in cælos elevat istine,
 Rite sacram Domini placemus carmine vultum :
 Carmine namque illo, quod erit in sedibus altis,
 Quod cantant justi, cantabunt perpete voto et :
 Hoc tum rite placet, si implemus jussa tonantis
 Mentibus, et species, factis, et fame lingua :
 Nam tantum sermo hæc justis non præmia cara
 Accipiet, sed vera bene per famina virtus cum
 Hæc laus non bona laus, sed veri fictio falsa
 Sit quæ magna canit, alta vult, parva meretur.
 Ergo age vos Christum laudate fideliter olis
 B Cælestes populi, virtutes, vosque potentes
 Justorum et plebes, qui in cæli sistitis arce.
 Psallite amen, alleluia, per sæcula Christo.

DECLARATIO FIGURÆ.

Istic ergo laus illa, quam sanctorum vox in cœlis A creditur perpetuo Deo cantare, sanctæ crucis in scriptu, imitatur figuram alleluia videlicet et amen, quam Joannes apostolus et evangelista in Apocalypsi scribit, post interfectionem et dimersionem meretricis magnæ, quæ seducebat omnes gentes in fornicatione sua, et cum qua reges terræ fornicati sunt, se audisse vocem turbarum multarum devote in cœlo cecinisse, et sæpius iterasse. Ita enim ibi scriptum est : *Post hoc audiivi quasi vocem magnam turbarum multarum in cœlo dicentium : Alleluia, laus et gloria et virtus Deo nostro est, quia vera et justa judicia ejus sunt, quia judicavit de meretrice magna, quæ corruptit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus. Et iterum dixerunt Alleluia : et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum. Et ceciderunt seniores xxiv et iv animalia, et adoraverunt Deum sedentem super thronum dicentes : Amen, Alleluia. Et vox de throno exivit dicens : Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus, et qui timetis eum pusilli et magni. Et audiivi quasi vocem turbæ multæ, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium, Alleluia : quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens, gaudeamus et exsultemus et demus gloriam nomini ejus, quoniam venerunt nuptiæ agni, et uxor ejus præparavit se, et datum est byssinum, ut cooperiat se, byssinum splendens candidum ; byssinum enim justificationes sunt sanctorum, et reliqua. Hæc enim omnia licet prædicta sint de futuro in cœlis sanctorum gaudio post resurrectionem, tamen ea jam nunc ex parte canit Ecclesia spe jam salva facta ; tunc autem perfecte, cum discussio facta fuerit, et cum apertius vindicata. Post universale ergo judicium Domini separabuntur penitus ab hædis, et ibunt impii in supplicium æternum, justii autem in vitam æternam. Nunc quidem sanctorum animæ post mortem in paradysum vadunt, et impiorum in pœnam, Domino manifestante in paupere et divite ; sed corpora mundi finem expectant, et dantur nunc justis singulæ stolæ albæ, cum in animabus suis requiem percipiunt æternam ; tunc autem dabuntur binæ stolæ, quando corpora eorum immortalitate dedita, simul cum animabus regnum accipient sempiternum. Nuptiæ ergo tunc vere*

apparebunt agni, cum tota Ecclesia Domino in thalamo regni cœlestis sociabitur, et tunc perfecte istud frequentabitur canticum, quando totius Ecclesiæ gaudium erit perfectum. Hæc ergo duo verba Hebraica, id est, Alleluia et Amen, cum interpretari queant, nam Alleluia *laudate Dominum* interpretatur, Amen quoque in *fidem* sive *veritatem* transfertur, propter reverentiam tamen sanctitatis primæ illius linguæ servatur auctoritas ; atque Alleluia in Dominicis diebus totoque quinquagesimæ tempore, propter spem resurrectionis, quæ in Domini est laude futura, continue canit Ecclesia ; Amen vero propter impetraudam eandem perpetuam vitam : imo omne bonum quod in præsentii sive in futuro a Domino optat accipere, ad sacerdotis deprecationem seu benedictionem, rite devotio respondet fidelium. Aptè ergo conveniet sanctæ cruci harum dictionum dispositio ; quia per ipsam omnium rerum in laudem Domini adunata est confessio, angelorum adimpletur numerus, cœlestis augetur exercitus, sanctorum congregatur populus, æternæ eis vitæ conceditur aditus, et vetusta dissolvitur maledictio, quia nova conditur benedictio. Unde in memorato libro xxiv seniores et iv animalia agno decantabant canticum novum dicentes : *Dignus es, Domine Deus, accipere librum, et aperire signacula ejus ; quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu et lingua et populo et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabunt super terram. Et vidi et audiivi vocem angelorum multorum in circuitu throni et animalium et seniorum ; et erat numerus eorum millia millium dicentium voce magna : Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem, et divinitatem et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem, et omnem creaturam quæ in cœlo est et super terram et sub terra, et quæ sunt in mari, et quæ in eo, omnes audiivi dicentes : Sedenti in throno et agno, benedictio, et honor, et potestas in sæcula sæculorum. Et quatuor animalia dicebant : Amen.*

Est autem versus hic in Alleluia scriptus, et per seriem litterarum ejusdem dictionis ita legendus :

Cruz æterna Dei es laus, vivis in arce polorum.

Amen quoque quatuor litteris suis per quatuor cornua crucis primum incipit ex alleluia, litteris octo complenda

FIGURA XXVI.

De prophetarum sententiis, quæ ad passionem Christi et ad nostram redemptionem pertinent.

Ergo prophetarum bene	E	te crux famen honorat
Praedica te exalta tre	S	onattua facta futura
Inspirata sacro tunc	P	lebs quod protulit ore
Spiritus et sanctus illi	L	is mandauerat intus
Omnia cum Christo rep	A	rare loquuntur et in te
Confixum dominum con	C	ederere regnabent ignis
David per fossas illi	I	cpalmas que pedes que
Dixerat atque cibo fel	T	radiet poculo acetum
De quo ligno regem	A	sserit omnibus ipsum
Huic puero humeris es	S	ei imperiū orates aias
Corpus percussum man	U	um extensum ore beato
Conspuatam faciem per	P	endens funus et astum
Atque levatam ad te	E	rsos currere israel
Hieremias agnum desc	R	ibit ceu holocaustum
Adtractum sine voce p	I	umligno que cibandum
Hiezechiel cernit visu	S	utaugrammate signum
Eruere plebem atque cru	C	isducentis ad instar
Sic tu, sancta salus vir	R	tuse visis prophetis
ES PLACITASUPERIS CRU	U	XHUICESNAUITAMUNDO
Nam daniel christum dixi	X	ithic plebe ab iniqua
Multandum et finem de	H	incnoxia tota tenere
Osee saluandum popul	U	mmortis quoque morte
Praedicat atque iohel	I	llapraedixerat hora
Et solem et stellas lu	C	emu non funderet terris
Hoc idem et in fausta f	E	stapraedixerat amos
Abdias insidias iona	S	quoque funera finxit
Micha dei montem naum	N	untia tultio quid sit
Cornuas sanctæ crucis	A	hbacuc praedicator ore
Sophoniasque diem dud	U	mdominia audit amaram
Aggeus hinc polos dixi	I	xitterramque moveri
Zacharias iesum reno	T	atpersordidavestis
Plagas in manibus fix	A	splangere quem multos
Malachias cernit sum	M	um dominare per orbem
Ardentique rogo mund	U	met sudare ministros
Hæc tua facta probie	N	dicebant ore priores
Cruce alma vates hæc	D	idit auctor in his que
Tu pia compleras hæc	O	omnia passio christi

Ergo prophetarum bene te crux famen honorat; Prædicat, exultat, resonat tua facta futura. Inspirata sacro tunc plebs quod protulit ore, Spiritus et sanctus illis mandaverat intus, Omnia cum Christo reparare loquuntur, et in te Confixum Dominum concedere regna benignis. David per fossas illi hic palmasque pedesque Dixerat, atque cibo fel tradi et poculo acetum, De quo ligno regem asserit omnibus ipsum. Huic puero humeris esse imperium orat Esaias, Corpus percussum, manuum extensum, ore beato Conspuatam faciem perpendens funus et astum Atque levatam ad te dispersos currere Israel. Hieremias agnum describit, ceu holocaustum Adtractum sine voce pium, lignoque cibandum: Hiezechiel cernit visu Tau grammate signum Eruere plebem, atque crucis ducentis ad instar. Sic tu, sancta salus, virtus es visa prophetis: Es placita superis, crux, huic es navita mundo.

A Nam Daniel Christum dixit hic plebe ab iniqua Multandum, et finem dehinc noxia tota tenere. Osee salvandum populum mortis quoque morte Prædicat, atque iohel illa prædixerat hora. Et solem et stellas lucem non funderet terris: Hoc idem et in fausta festa prædixerat Amos: Abdias insidias, Ionas quoque funera finxit. Micha Dei montem: Naum nuntia ultio quid sit: Cornua sanctæ crucis Abbauc prædicat ore: Sophoniasque diem dudum Domini audit amaram: Aggeus hinc polos dixit terramque moveri Zacharias iesum renotat per sordida vestis Plagas in manibus fixas, plangereque multos: Malachias cernit summum dominare per orbem. Ardentique rogo mundum et sudare ministros. Hæc tua facta probie en dicebant ore priores Crux alma vates; hæc addit auctor, in his que B Tu pia compleras hæc o omnia passio Christi.

DECLARATIO FIGURÆ.

In hanc quippe paginam libuit testimonia quædam de prophetarum dictis congregare, quæ de passione Christi prophetata sunt, et ad sanctæ crucis gloriam pertingerent. Hæc licet multa inveniri possint, tamen propter opusculi brevitatem a nobis hic omnia denotari non poterunt; sed ea tamen introduximus quæ dictanti ocius in mentem venerant, et a quærente facilius inveniri poterant. David ergo propheta atque psalmista multa hujuscemodi habet testimonia. Hic de modo passionis Domini taliter in psalmo xxii dicit ex persona Christi: *Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt et conspexerunt me, diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Et item in psalmo lxi: *Et dederunt, inquit, in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto.* Et quod in ligno passurus esset, in psalmo cxlv ostendit dicens: *Commoveatur a facie ejus universa terra, dicite in nationibus: Dominus regnabit a ligno, et reliqua.* Isaias quoque hinc ait: *Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus, et reliqua.* Et item: *In die illa erit radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum.* Et paulo post: *Elevabit, inquit, signum in nationibus, et congregabit profugos Israel, et dispersos Juda colliget a quatuor plagis terræ, et reliqua.* Et item: *Domine posuit in eo iniquitatem omnium nostrum; oblatum est, quia ipse voluit, et non aperuit os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondeute se obmutescet, et non aperiet os suum.* Et item ex persona Domini dicit: *Corpus meum dedi percutientibus et genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me, et reliqua.* Et iterum: *Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.* Jeremias autem ex persona Domini dicit: *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, et non cognovi, quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, et eradamus eum de terra viventium, et nomen ejus non memoretur amplius.* Et item: *Spiritus, inquit, oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris.* Ezechiel ergo signaculum crucis in figura T litteræ expressit dicens: *Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis: Transi per mediam civitatem, in medio Hierusalem, et signa Tau super frontes virorum gementium et dolentium, super cunctis abominationibus fiunt in medio ejus, et reliqua.* Et bonum illum pastorem exprimens, qui posuit animam suam pro ovibus suis, ait: *Hæc dicit Dominus: Ecce ego ipse requiram oves meas et visitabo eas, sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum, sic visitabo oves meas, et liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ erant, in die nubis et caliginis, et educam eas de po-*

pulis, et congregabo eas de terris, et inducam eas in terram suam, et pascam eas in montibus Israel. Et paulo post: *Ego, inquit, pascam oves meae et eas accubare faciam, dicit Dominus, quod perierat requiram, et quod abjectum erat reducam, et quod fractum erat alligabo, et quod infirmum erat consolidabo, et quod pingue et forte custodiam, et pascam illas in judicio.* Daniel vero, chronographus certissimus, tempus incarnationis Domini et redemptionem nostram fideliter intimavit, angelo sibi hoc revelante. *Septuaginta, inquit, hebdomadæ abbreviatæ sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, ut impleatur visio et prophetia, et ungatur sanctus sanctorum.* B Scito ergo et animadvertite ab exitu sermonis, ut iterum reedificetur Hierusalem, usque ad Christum ducem hebdomadæ septem et sexaginta duæ erunt. Et paulo post subjunxit ita: *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus et non erit, et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce futuro.* Et ut ostenderetur illam hebdomadam annorum excellere cæteris, in qua Christus Evangelium prædicavit et miracula fecit, in qua et passus est et resurrexit a mortuis, seorsum de ea locutus ait: *Confirmabit autem peccatum multis hebdomadis una, et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium, et in templo erit abominatio desolationis et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.* Osee quoque devotionem gentium et coadunationem Ecclesiæ per Christum congregatæ manifestissime prædicat. Et erit, inquit, in loco ubi dicitur, *Non populus meus vos, dicetur eis, Filii Dei viventis. Et congregabuntur filii Juda et filii Israel pariter, et ponent sibimet caput unum, et reliqua.* Et de ereptione nostra ab inferis mortisque interfectione, promissionem Domini declarat dicens: *De manu mortis liberabo eos, et de morte redimam eos; ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne.* Joel namque Dominicæ passionis et salvationem fidelium demonstrat, ita dicens: *Sol et luna obtenebrati sunt et stellæ retraxerunt lumen suum, et Dominus de Sion rugiet, et de Hierusalem dabit vocem suam, et movebuntur cæli et terra, et Dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israel, et scietis quia ego Dominus Deus vester habitans in monte sancto meo, et erit Hierusalem sancta, et alieni non pertransibunt per eam amplius, et reliqua.* Hinc Amos ait: *Et erit in die illa, dicit Dominus, occidat sol meridie et tenebrescere faciat terram in die luminis, et convertam festiuitates vestras in luctum, et omnia cantica vestra in planctum, et reliqua.* Et paulo post: *In die illa, inquit, suscitabo tabernaculum David quod cecidit, et reedificabo aperturas murorum, et ea quæ corruerant instaurabo, et reliqua.* Abdias autem dolos Judæorum contra Dominum exprimens et Ecclesiæ salvationem: *Omnes, inquit, viri fæderis*

tui illuserunt tibi, invaluerunt adversum te viri pacis tuæ, et qui comedent tecum ponent insidias super te, et reliqua. Et paulo post : *In monte, inquit, Sion erit salvatio, et erit sanctus, et possidebit domus Jacob eos qui se possederant* : Et item subjungit : *Ascendetque Salvator in montem Sion judicare montem Esau, et erit Domino regnum*. Jonæ quoque prophetiam Dominus ipse ostendit dicens : *Sicut fuit Jonas in ventre cæti tribus diebus et tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ*. Micheas quidem conventum populorum ad Christum prædicat, ipsum montem Domini ac ducem ostendens : *In novissimo, inquit, dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, et reliqua*. Et item : *Tu, Bethleem Ephrata, parvula es in millibus Juda, ex te mihi egredietur dux qui sit dominator in Israel, et reliqua*. Naum ultorem Dominum prædicat inimicis, et bonum piis et amicis. *Deus, inquit, æmulator est, et ulciscens Dominus, et habens furorem, ulciscens Dominus in hostes suos et irascens inimicis suis, et reliqua*. Et item pietatem ostendens ait : *Bonus Dominus et confortans in die tribulationis, et sciens sperantes in se*. Habacuc lustrator fortis et rigidus, stat super custodiam suam et figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, et dicat : *Operuit cælos gloria ejus, et laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua sunt in manibus ejus. Ibi abscondita est fortitudo ejus*. Sophonias prope esse adventum diei Domini narrat et horam passionis ejus et resurrectionis : *Juxta est, inquit, dies Domini magnus, juxta et velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis* Et paulo post : *Tribulabo, ait, homines, et ambulabunt homines ut cæci, quia Domino peccaverunt*. Et item : *Quapropter exspecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, et*

reliqua. Aggeus desideratum annuntiat omnibus gentibus : *Adhuc modicum est, dicit Dominus, et ego commovebo cælum et terram et mare et aridam, et reliqua*. Zacharias vero, memor Domini sui, videt Jesum in vestibus sordidis, et lapidem oculorum septem candelabrum quoque aureum, et reliqua. Dicit quoque ex persona Domini : *Appenderunt mercedem meam triginta argenteis. Et item : Effundam super domum David spiritum gratiæ et precum, et aspicient ad me quem confixerunt, et plangent eum planctu quasi super unigenitum, et reliqua*. Et item : *Adam exemplum meum ab adolescentia mea, et dicetur : Quot sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? et dicet : His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. F'ranea suscitare super pastorem meum, et super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum : Percute pastorem et dispergentur oves gregis. Et item : Et erit Dominus rex super omnem terram. In die illa erit Dominus unus, et erit nomen ejus unum*. Malachias salubrem adventum Domini narrat : *Et statim, inquit, veniet ad templum suum dominator, et angelus testamenti quem vos vultis ecce venit, dicit Dominus exercituum, et quis poterit cogitare diem adventus ejus, et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis constans et quasi herba fullonum, et sedebit constans et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et constabit eos quasi aurum et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in justitia, et placebit Deo sacrificium Juda et Hierusalem, et reliqua*.

Est quoque versus hic in cruce scriptus xxxvii litterarum :

Es placida superis, crux, huic es navita mundo.

Qui ad directum hexameter est, et reciprocos nulla exempta syllaba fit idem pentameter.

FIGURA XXVII.

De apostolorum dictis ex eadem re in Novo Testamento.

Nec mihi uerget tu ac u	s	t o d i t i u r a c a r a c t e r
Rite noui testament	i	e t p i a m u n e r a p a n d i t
Quæ deus altus homo	p	i u i n o s d e t u l i t o r b i
Per te crux sacra vot	o	v e n e r a n d a f r e q u e n t i
Promissum complense	t	v e r a x d o g m a t a v a t u m
Se dominum testans l	e	g i s v e t e r i s q ; n o u a e q ;
Qui geminum mundopa	t	e v e r b o f e c i t a b y s s u m
Nos hilaratactus at	i	a n s v o t o a n t e r i o r e s
Qui solabatur verax	b	o n u s o m n i b u s æ q u u s
Unde quæ apostolicus	i	u s t a p e r f a m i n a f i d a
Alma tropæa eatuaser	m	o c r u x l a u d a t v b i q u e
Princeps orbesonat	e	x i m o p e c t o r e p e t r u s
Taliter en laudes fa	t	u p i u s o p t i m e d i c e n s
Est fratres christ: p	r	o v o b i s s t i p i t e p a s s
Exemplum tradens cl	a	r u m v e s t i g i a q u o d v o s
Eius pergatis, cuius	s	a c r a v u l n e r a s a n a n t
Hinc credo accipiat	o	r a n t i s f a m i n a i e s u s
S I D O N I S U S E I E T S I H O	N	N O S A R T E M I B I T E T O D I S
I p s e q u i a m i t i s n o n s	O	r d e n t m u n e r a h æ e c e i
A s t i a c o b u s h i n c n o s	H	o r t a t u r f a m i n e p u r o
E x e m p l u m p o n e n s c h r	I	s t u m d e f i n e l a b o r u m
H i n c q ; m o n e t s c r i b e n s	S	a l t : d u x o r e i o h a n n e s
C a s t u s a m o r m a n e a t e	T	s o b r i a v o t a s e r e n e t
I e s u s v t e s t p a s s u s d	E	v o t e p r o p t e r a m o r e m
S i c n o s m e n t e p i a s o c	I	o p a t i a m u r a m o r e h i c
l e s u m p e r t y p i c u m p i	E	v e r u m p s a l l i t i e s u m
l u d a s d u c t o r e m e t p e	S	s u m f i d i s e t i n i q u i s
P a u x i l l u m h a u d p a u l	U	s o r a u i t t e m e t i n o r e
C r u x s a c r a c u m d i x i t	S	e i a m n e s c i r e l o q : l a m
T e s i n e n e c l a u d e m s c	I	r e d a r e f a u c i b : v l l a m
I n c æ l i s t e r r i s m a g	N	u m p e r t a r t a r a n o m e n
T e p r o p t e r c r i s t i s p	O	n d e t s a t r i t e v a l e r e
S i c e t a p o s t o l i c : l a u	D	a t c o n c o r d i t e r o r d o
V a t i b u s a n t i q u i s c o n	I	u n g i s c u n c t a r a p i n a
P a s s i o s a n c t a p i e i e	S	u p e r s a æ c u l a c r i s t i

Nec minus ergo tua custodit jura caracter
 Rite Novi Testamenti : et pia munera pandit,
 Quæ Deus altus homo divinus detulit orbi.
 Per te, crux sacra, voto veneranda frequenti
 Promissum complens, et verax dogmata vatum :
 Se Dominum testans Legis Veterisque Novæque :
 Qui geminum mundo pate verbo fecit abyssum.
 Nos hilarat actu satians voto anteriores,
 Qui solabatur verax, bonus, omnibus æquus.
 Unde apostolicus justa per famina fida
 Alma tropæa tua sermo crux laudat ubique.
 Princeps orbe sonat ex imo pectore Petrus
 Taliter en laudes fatu pius, optime dicens :
 Est frater Christus pro vobis stipite passus,
 Exemplum tradens clarum, vestigia quod vos
 Ejus pergatis, cujus sacra vulnera sanant.
 Hinc credo accipiant orantis famina Hiesus,
 Si do nisus ei et si honos artem ibit et odis :

A Ipse quia mitis, non sordent munera hæc ei.
 Ast Jacobus hinc nos hortatur fame pure :
 Exemplum ponens Christum de fine laborum.
 Hincque monet scribens altus dux ore Iohannes :
 Castus amor maneat et sobria vota serenet
 Hiesus, ut est passus devote propter amorem :
 Sic nos mente pia socio patiamur amore, hic
 Hiesum per typicum pie verum psallit Iesum.
 Judas ductorem et pessum fids et iniquis :
 Pauxillum haud Paulus oravit, temet in ore
 Crux sacra cum dixit, se jam nescire loquelam
 Te sine nec laudem scire dare faucibus ullam :
 In cælis, terris magnum per tartara nomen,
 Te propter Christi spondet sat rite valere.
 Sic et apostolicus laudat concorditer ordo.
 B Vatibus antiquis conjungis cuncta rapina.
 Passio sancta pie Hiesu per sæcula Christi.

DECLARATIO FIGURÆ.

Novi autem Testamenti tam copiosa sunt exempla A scriptorum, de salutifera Domini nostri passione et resurrectione, ut non facile de tanta multitudine quis testimonia evidentiora excerpere queat. Quia quæ potissimum eligat nesciat, cum tot sint quod in unum libellum congregari nequeant; et omnia tantæ dignitatis, ut quæ manifestiora de his sint et probatiora, neque periti digne æstimare possint. Sed sicut de Veteri Testamento, id est, de prophetarum libris aliqua excerpimus, quæ præsigna futuræ et nondum completæ passionis Domini essent, ita et ex Novo ea tantum excerpamus, quæ ad sanctæ crucis magnificentiam et laudem prædicandam conveniant, et quæ ad bonitatem Creatoris et misericordiam Redemptoris nostri pro nostra liberatione glorificandam pertineant. Ea enim quæ illi prædixerant futura, isti prædicant jam facta atque completa. Ab utroque enim Testamento sanctæ crucis prædicari convenit actus, quia utriusque dispensator et mediator est Christus. Ipse ergo qui invisibiliter per inspirationem Spiritus sui prophetarum mentes regebat, visibile corpus assumens, verbis et exemplis apostolos docebat, qui per patriarchas et prophetas populo suo salutem et vitam promisit. Ipse homo factus per crucis suæ potentiam, promissionem complevit, qui dixit per prophetam: *Confortate manus dissolutas, et genua debilia roborate, dicite pusillanimis: Confortamini, nolite timere; ecce Deus vester ultionem adducet retributionis, Deus ipse veniet et salvabit nos, et reliqua.* Ipse per Apostolum jam factum ostendit cum dicit apostolus Petrus: *Vos scitis, viri fratres, quod factum est per universam Judæam, incipientem enim a Galilæa post baptismum quod prædicavit Joannes Jesum a Nazareth, quoniam unxit eum Deus Spiritu sancto, et virtute; qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo, et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Judæorum et Hierusalem; quem occiderunt suspendentes in ligno, hunc Deus suscitavit tertia die, et dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, nobis qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis, et præcepit nobis prædicare et testificare, quia ipse est qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent remissionem accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum.* Tale quid in Epistola sua idem Petrus ait: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu.* Et item: *Christus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.* Et paulo post subjunxit: *Tradebat autem judicanti se juste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus; cujus livore sanati estis.* Jacobus quoque frater Domini ad idem exemplum nos hortatur dicens: *Exemplum accipite laboris et patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini nostri Jesu Christi. Ecce beatificamus qui sustinuerunt, sufferentiam Job audistis et finem Domini vidistis, quoniam miserator et misericors Dominus.* Et Joannes apostolus confidentiam de misericordia ejus nobis tribuit dicens: *Filii mei, hæc scribo vobis ut non peccetis, sed et si quis peccaverit advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Et item: *In hoc cognovimus, charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere.* Judas autem apostolus et frater Jacobi, sub exemplo successoris Moysi demonstravit Jesum Christum

eduxisse nos per crucem de spirituali Ægypto, id est, de potestate tenebrarum, et incredulos perdidisse, ita dicens: *Comnonere autem vos volo scientes semel omnia, quia Jesus populum de terra Ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt perdidit: angelus vero qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni dei vinculis æternis sub caligine reservavit.* Paulus vero apostolus et doctor gentium, qui novissimus omnium apostolorum est in vocatione, sed plus omnibus laboravit, tam multiplex est in locutione sua, commendans nobis Christi passionem et resurrectionem et redemptionem, per sanguinem ejus et dominationem ejus in caelis et in terris, ut pene totus in hoc versetur. Sed quia ab hac laude excipi non oportet, qui cæteris omnibus plura de eo scripsit, et tam idoneus est in illa, ut facile in brevi constringi possit cæteris prætermisissis: ea tamen, quæ de cruce specialiter usurpavit, ponamus testimonia. Dicit ergo ad Corinthios: *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi: verbum enim crucis peruentibus quidem stultitia est, his autem qui salvi sunt, id est, nobis virtus Dei est, et reliqua.* Et item: *Non enim judico me aliquid inter vos scire nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum.* Item ad Galatas ait: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.* Item ad Ephesios: *Ipse est pax nostra qui fecit utraque unum, et mediam parietem solvens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condant in semetipsum in unum hominem faciens pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso, et reliqua.* Item ad Philippenses: *Humiliarit, inquit, semetipsum Christus, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, et reliqua.* Item ad Colossenses, majestatem Christi prædicans, ait: *In ipso condita sunt universa, que in caelis et in terris, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates, omnia per ipsum et in ipso creata sunt, et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. Ipse est caput corporis Ecclesie, qui est principium, prægenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare, et per eum reconciliare omnia, in eo pacificans per sanguinem crucis ejus, sive que in terris, sive que in caelis sunt.* Et item dicit in eadem Epistola: *Donans nobis omnia delicta, delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, et reliqua.* In Apocalypsi quoque pene omnes laudes et omnia cantica, quæ in eo sunt; ad passionis Christi gloriam et gratiam redemptionis nostre prædicandam conveniunt, cum de agno occiso, qui in medio throni est, sæpius ipse libere commemoret. Sed de his testimonia aliqua hic ponere non necessarium judicavimus, quia in cæteris locis hujus libri non pauca inseruimus.

Sunt autem duo versus hic heroici in sanctæ crucis imagine isdem litteris conscripti, quorum prior in longitudine crucis scriptus, hic est:

Si dote tibi metra sono his te Hæsus in odis.

Hic autem si isdem litteris relegatur, id est, a fine usque ad initium ejus facit hunc versum, qui in transverso crucis scriptus est tramite:

Si donis us ei et si houos artem ibit et odis.

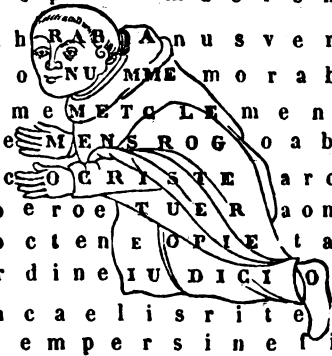
Qui per easdem litteras relectus redit in priorem, eum scilicet qui in longitudine crucis est.

FIGURA XXVIII.

De adoratione crucis ab opifice.

O m n i p o t e n s v i r t u s m a i e s t a s a l t a s a b a o t h
 E x c e l s u s d o m i n u s v i r t u t u m s u m m e c r e a t o r
 F o r m a t o r m u n d i h o m i n u m t u v e r e r e d e m p t o r
 T u m e a l a u s v i r t u t u g l o r i a c u n c t a s a l u s q u e
 T u r e x t u d o c t o r t u e s r e c t o r c a r e m a g i s t e r
 T u p a s t o r p a s c e n s p r o t e c t o r v e r u s o v i l i s
 P o r t i o t u q u e m e a s a n c t e s a l u a t o r e t a u c t o r
 D u x v i a l u x v i t a m e r c e s b o n a i a n u a r e g n i e s
 V o x s e n s u s v e r b u m v i r t u t u m l a e t a p r o p a g o
 A d t e d i r e x i e t c u m u l a n s n u n c d i r i g o v e r b a
 M e n s m e a t e l o q u i t u r m e n t i s i n t e n t i o t o t a
 Q u i c q u i d l i n g u a m a n u s o r a t e t b u c c a b e a t e
 C o r h u m i l e e t v i t a i u s t a s a c r a t a v o l u n t a s
 O m n i a t e l a u d a n t e t c a n t a n t c r i s t e s e r e n e
 N a m q u e g o t e d o m i n u m p r o n u s e t l a e t u s a d o r o
 A t q u e c r u c i d e m i s e t u a e h i n c d i c o s a l u t a n s
 S p e m o r o t e r a m u s a r a m a r a s u m a r e t o r o h i n c
 H o c m e u s e s t a r d o r c l a r u s h o c i g n i s a m o r i s
 H o c m e a m e n s p o s c i t p r i m u m h o c f a m e n e t o r a
 H o c s i t i s e s t a n i m i m a n d e n d i m a g n a c u p i d o
 V t m e t u p i e s u s c i p i a s b o n e c r i s t e p e r a r a m
 O b l a t u m f a m u l u m q u o d u i c t i m a s i m t u a i e s u s
 H o s t i a q u o d t u a s i m m e m e t c r u c i f i x i o t a e s t u m
 I a m t u a c o n s u m a t e t p a s s i o m i t i g e t a e s t u m
 C a r n a l e m v i t i a c o n f r i n g a t d e p r i m a t i r a m
 R e f r e n e t l i n g u a m p i e t a t i s v e r b a r e p o n a t
 M e n t e m p a c i f i c e t v i t a m d e d u c a t h o n e s t a m
 N a m q u e t u u s q u a n d o t o t o f u l g e s c e t o l y m p o
 I g n e u s a d u e n t u s t o r r e b i t e t a r d o r i n i q u o s
 T e m p e s t a s t r i d e t c o r n u i a m m u g i t e t o r b e
 A n t e a p p a r e b i t q u a n d o c r u c i s a e r e s i g n u m
 T u m r o g o m e e r i p i a t f l a m m i s v l t r i c i b i p s a
 A t q u e p o e t a m a g n i p r o p r i u m d e f e n d a t a b i r a
 C u i c a n o i u r e c a n a m h a r a b a n u s v e r s i b u s o r e
 C o r d e m a n u s e m p e r d o n u m m e m o r a b i l e c a n t u
 Q u o d d e d e r a t v i t a e m e t e l e m e n t e r i n a r a
 Q u a n d o i p s a i e s u s c l e m e n s r o g o a b e r u i t i m o
 I n f e r n i r e q u i e m n u n c o c r i s t e a r c e p o l o r u m
 D a m i h i h o c p o s c o s p e r o e t u e r a o m n i a c r e d o
 Q u a e p r o m i s i s t i h o c t e n e o p i e t a t e f i d e q u e
 Q u o d v e r a x f a c i s o r d i n e i u d i c i o m n i a v e r o
 I n u n c a d s u p e r o s i n c a e l i s r i t e t r i u m p h o s
 O l a u s a l m a c r u c i s s e m p e r s i n e f i n e v a l e t o

Omnipotens virtus, majestas alta; Sabaoth
 Excelsus Dominus, virtutum summe creator,
 Formator mundi: hominum tu vere Redemptor.
 Tu mea laus, virtus, tu gloria cuncta, salusque,
 Tu rex, tu doctor, tu es rector, care magister,
 Tu pastor pascens, protector verus ovilis.
 Portio tuque mea, sancte salvator et auctor,
 Dux, via, lux, vita, merces bona, janua regni es,
 Vox, sensus, verbum, virtutum laeta propago.
 Ad te direxi, et camulans nunc dirigo verba:
 Meus mea te loquitur, mentis intentio tota,

A Quicquid lingua, manus orat et bucca beate
 Cor humile, et vita justa, sacrata voluntas.
 Omnia te laudant et cantant, Christe serene.
 Namque ego te Dominum pronus et lætus adoro,
 Atque cruci demisse tuæ hinc dico salutans:
 Spem oro te ranius aram ara sumar, et oro hinc.
 Hoc meus est ardor clarus, hoc ignis amoris,
 Hoc mea mens poscit primum, hoc famen et ora,
 Hoc sitis est animi, mandendi magna cupido:
 Ut me tu pie suscipias, bone Christe, per aram
 Oblatum famulum, quod victima sim tua, Hiesus.

Hostia quod tua sim : memet crucifixio totum
 Jam tua consumat ; et passio mitiget æsum
 Carnalem, vitia confringat, deprimat iram,
 Refrenet linguam, pietatis verba reponat.
 Mentem pacificet : vitam deducat honestam.
 Namque tuus quando toto fulgescet Olympo
 Igneus advenit, torrebis et ardor iniquos,
 Tempestas stridet, cornu jam mugit et orbe
 Ante apparebit quando crucis aere signum :
 Tum rogo me eripiat flammis ultricibus ipsa :
 Atque poetam agni proprium defendat ab ira,

A Cui cano : jure canam Hrabanus versibus ore,
 Corde, manu, semper donum memorabile cantu :
 Quod dederat vitæ memet clementer in ara.
 Quando ipsa Hiesus clemens rogo ab eruit imo
 Inferni requiem, nunc, o Christe, arce polorum
 Da mihi, hoc posco, spero, et vera omnia credo,
 Quæ promisisti, hoc teneo pietate fideque.
 Quod verax facis ordine judicio omnia vera.
 Inunc ad superos, in cælis rite triumphas.
 O laus alma crucis semper sine fine valet.

DECLARATIO FIGURÆ.

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui Unigenitum tuum et ante sæcula natum carnem et animam humanam in tempore assumere, et crucem subire pro humani generis salute voluisti : te adoro, tibi gratias ago, quod mihi misero famulo tuo concessisti gratiam tuam (quamvis indigno et multorum facinorum mole aggravato) ut dilecti Filii tui passionem laudibus (licet non condignis, tamen devotis) canendo et conscribendo deprecarerem. Tibi, Domine Jesu Christe, Fili Dei unigenite, humiles preces offero et vota oris persolvo, quod mihi peccatori inspirare dignatus es honorem sanctæ crucis tuæ quantumcunque decantare, et communem omnium nostrum salutem conservis meis prædicare. Nec me ab incepto retardavit propriorum conscientia delictorum, sed magis illud mihi fiduciam tribuit quod hoc in carmine celebrarem in quo peccati regnum destruxisti et toto mundo veniam delictorum omnium dedisti. Tibi, sancte Spiritus paraclete, totis præcordiis meis grates refero, quod me tua gratia in ipso opere adjuvare et consolari dignatus es. Te deprecor ut si aliqua, pro fragilitate mea, inconvenienter posui, seu rite non intellexi, tua visitatione me illustrare digneris, ut ea decenter corrigam, meique erroris per te veniam consequar, ut ipse, quem ante inceptum opus in auxilium advocavi, sine naufragio ad optatum litus me perducas. Te æterna et perpetua Deus Trinitas et inseparabilis unitas, toto corde, tota anima, tota mente et tota virtute colo, adoro, exopto, desidero. Tu illuminatio mea, tu salus mea, tu laus mea, tu virtus mea, creator, redemptor, reparator, pater, arbiter, magister, beatitudo, fortitudo, alacritudo, æternitas, felicitas, serenitas, Deus unus omnipotens, Deus decorum Dominus, Deus rerum creator omnium, Deus lux et vita fidelium, vita vivens, vita a vivente, vivificator viventium, amans et amatus, amorque amicissimus, genitor et genitus potenterque regenerans, dicens et verbum ac procedens ab utrisque,

diligens et dilectus amorumque dilectio, verum lumen, lumen ex lumine, vera illuminatio, consiliator, consilium et communicatio, a quo, per quem et in quo sunt omnia, tibi laus et gloria in sempiternis sæcula. Te, pater clementissime, peto ut qui primitus me hoc opus conscribendo voluisti perficere, quod ad laudem Redemptoris et Salvatoris nostri pertinet, redemptionis et salvationis ejus in gratiam per ipsum consequi merear : et quidquid deinceps operis agam, ex tua, et per tuam, et in tua gratia ad laudem tuam totum pervenire facias, meque deinceps tutiorem a peccatis, et in bonis operibus validiorem esse præcipias ; et quandiu in hoc corpusculo vivam, aliquid servitii tibi semper exhibeam. Post exitum vero animæ meæ a corpore, veniam peccatorum omnium consequi et vitam æternam percipere per ipsum mihi concedas qui tecum et cum Spiritu sancto coæqualis vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

C In cruce vero antecedentis paginæ est unus versus scriptus, viginti septem litterarum, qui eisdem litteris legi et relegi potest in hunc modum :

Oro te ramus aram ara sumar et oro

Imago vero mea, quam subter crucem genua flectentem et orantem depinxeram, Asclepiadeo metro conscripta est, priorem versum tenens hexametrum heroicum, secundum hemistichium heroici, ita :

Rabanum memet clemens rogo, Christe, tuere,
 O pie judicio.

Continet autem totus liber iste viginti octo figuras metricas cum sequente sua prosa, absque superliminari pagina et prologo : qui numerus intra centenarium suis partibus perfectus est, ideoque juxta hujus summi opus consummare volui, qui illam formam in eo cantavi quæ consummatrix et perfectio rerum est.

LIBER SECUNDUS.

PRÆFATIO.

Mos apud veteres fuit ut gemino stylo propria conderent opera, quo jucundiora simul et utiliora sua legentibus forent ingenia. Unde et apud sæculares et apud ecclesiasticos plurimi inveniuntur qui metro et prosa unam eandemque rem descripserunt. Ut de cæteris taceam, quid aliud Prosper ac venerandus vir Sedulius fecisse cernuntur? Nonne ob id gemino styli caractere duplex opus suum edunt, ut varietas ipsa et fastidium legentibus auferat, et si quid forte in alio minus quis intelligat, in alio mox plenius edisserent agnoscat? Hoc igitur exemplo atque hac de causa ego quidem vilissimus homuncio, opus quod in laudem sanctæ crucis metrico stylo condidi, in prosam vertere curavi, ut quia ob difficultatem ordinis et figurarum necessitatem obscura locutio minusque patens sensus videtur metro inesse, saltem in prosa lucidior fiat. Non enim satagebam ut iisdem verbis quibus in metro usus sum, sed eodem sensu in hoc opere locutus essem. Hoc idem Horatius, vir acutus et doctus, in Arte poetica erudito interpreti præcepit dicens:

Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres.

Interpres enim ego quodammodo in hoc opere sum, non alterius linguæ, sed alterius locutionis, ut ejusdem sensus veritatem explanem. Quapropter rogo lectorem ut non fastidiose accipiat nostrum laborem: sciatque me non superfluitati studere velle, sed utilitati; nec ulli invidere, sed magis fraterna charitate, quidquid gratia divina possum, ad utilitatem proximi scribendo velle conferre. Bonitas omnipotentis Dei mihi concedat ut quidquid boni mente teneam, opere perficiam: et quicumque nostrum laborem fraterne accipiam, Deo largiente, æterni gaudii nobiscum particeps existat.

Explicit Præfatio.

CAPUT PRIMUM.

De prima figura, in qua Christi imago manus in modum expandit crucis.

Ecce Filius Dei et Dominus dominantium, expansis manibus suis, speciem restaurantis honorandam hic ostendit. Et recte hunc unum pastorem grex sacer Ecclesiæ justum colit; et in eo modo quo in cruce sua membra fatigari permisit, rite omnes populi probant redemptorem, quia hunc totius juris parentem esse sacra Scriptura prædicat. Hæc quoque ego indignus agnoscens, pro modulo meo omnium summitatum culmen adoro Dominum Jesum, et credo quod ipse est Rex regum. Judæa vero, quæ, stimulante invidia, inventrix malorum est, iniique suum occidit regem. Ipse tamen

A cum gloria resurgens, arma impiorum per verbum Evangelii sui secundum promissionem prophetarum potenter subvertit. At nos qui in illum credimus, in ipso lætemur: dum quicumque æternum Dominum illum esse non constitetur, male ac perniciose dubitet, quia hic auctor omnium rerum in toto orbe colitur, cui decet cuncta subijci: quia dextera summi Patris proba et sancta oblatam prædam de profundo inferni sanguine suo eripuit, et taliter in cruce positus, cœleste regnum suis concessit fidelibus. Hic de se principium omnium rerum, hic nobiscum Deus, hic origo et finis universorum est, lux vera imago Dei Patris invisibilis, os Domini, splendor lucis æternæ: qui consubstantialis Patri, sol justitiæ, Verbum Dei, et ex lumine lumen est. Hic coequalis virtus et manus Domini est, dux justorum et propheta verus, quem Filium Dei unigenitum et primogenitum juste confitemur. Hic est lapis angularis credentibus, lapisque offensionis et petra scandali infidelibus: idemque ostium vitæ est. En indutus veste Christus veritas quid mystice significet exponam. Vestis quoque Christi lex divina est, quæ vili tegmine litterarum auctorem rerum omnia continentem quodammodo amplectitur. Ad quem totus mundus, cœlum et terra, et mare, et universitas creaturæ pertinet: qui pugillo cœlum metitur, et terram palmo concludit. Item nostra natura, quam pro nostra redemptione suscepit, quasi vestimentum divinitatis ejus est. Nam hæc splendorem majestatis ejus, et ab humanis conspectibus celat: et radios claritatis ejus coram oculis impiorum abscondens claudit: ipse tamen miraculis coruscantibus ac tonante Evangelio verus Deus innotuit. Iste quoque magni consilii angelus, ac summa devotione Dei populo missus est: docens videlicet sapientia, et custos pacificus, fons vitæ æternæ, brachium Domini, et panis vivus qui de cœlo descendit: petra utique Christus, oriens lucifer, et verus medicus, clavis David, via vitæ, et Agnus Dei qui tollit peccata mundi, serpens qui exaltatus morituros vivificat, et mediator Dei et hominum, vermis et homo, captivam duccens captivitatem: mons Dei, aquila alta petens, advocatus pro nobis. Leo de tribu Judæ, pastor bonus, et hædus peccata nostra portans: fundamentum fidei, ovis innocens, sacerdos secundum ordinem Melchisedech, offerens panem et vinum: vitulus namque et aries pro nobis immolatus est victima. Qui Filius est Patris æterni, idem damnatus est ad pœnam ligni. Hic utique ante luciferum, et ante omnem creaturam, ex Patris utero est genitus: et temporaliter in momento processit ex matris alvo, atque ut salvaret genus humanum, ad crucem venit æternus conditor Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.

CAPUT II.

De secunda figura, in qua sancta crux intra tetragrammum depicta est.

O sancta crux Christi, quæ potestate tibi collata excellis super omnia! tu in cœlorum arce superna, cœlorum potens regis agmina: quia crucifixi in te regis virtus et divinitas totam te potentem et totam sanctam fecit, maxime cum passionis ejus indicium semper in te existat. Quapropter merito te reginam a Christo rege vocamus, quia regni cœlestis aditum per te primum meruimus: dumque humanitatis ejus ac divinitatis gratiam ipsum portans promeruisti, in unius Dei omnipotentis laudem sacra confessione Christicolæ sociasti. Nam multiplices laudes Deo in sanctis angelorum cœtibus excitas, et simili ratione ad glorificandum Deum devotos reddis terrarum incolæ. Te generaliter totus orbis, aer, mare et ignea cœlorum sidera sanctificent, ac specialiter unaquæque species creaturæ ex quatuor mundi partibus magna devotione celebrat. Hoc quoque omnium adunata confessio profitetur, quod ab æterno lumine illustrata, nobis cœlestis regni gaudia demonstras, et demonstrata pie quærentibus dones: cum utrumque facis dispensatione divina, ut et corde credulo et vera confessione Deum Christum confiteamur et per hanc fidem ad ipsum pervenire mereamur. O crux Christi, quæ per desideratam ejus victoriam es benedicta, quam claram et quam magnam suo amore te omnium conditor reddidit! Vivificationis enim munere te ditavit, et ad hoc salubriter erexit, ne antiquus hostis, qui primum parentem nostrum sibi consentientem de paradiso ejecit, diutius irrisionis eulogio progeniem ejus in exsilio damnatam fatigaret. O pia crux Domini, quis te decantans metro, digne resonare valet, et totam potentiam tuam verbis enarrare! Pulchra nites ornatu, teque cernentibus gloriosa appares. Taxus mortifera longe a te fugit, calamus aromaticus et pinus semper virens honori tuo se subjiciunt. Cedrus quoque diuturna, et vermibus imperforabilis, myrrha guttiflua et meliro odoris jucundissimi ad odorem tuum stupent: nardus spicoma et cypressus odoris boni, mastix quoque, gutta lentisci et thus Arabica, gutta Indiæ et amonium Syriacum, balsamum Judææ, bdellium Phisonis, majestatem tuam verentes, super se votis exaltant. Nomine licet sis asperior ipsis, dum cruciatum resonas, virtute tamen redemptionis nostræ ipsis præstas, quæ concedis fidelibus ante Christi tribunal bonorum operum fructus percipere. O crux sacra, quæ, diruptis claustris inferni, plebem sanctorum eripueras et cœlo collocaveras!

CAPUT III.

De tertiæ forma figuræ, in qua novem ordines angelorum depicti sunt.

O tu, sancta salus et læta passio Christi, salve: crux veneranda Dei, quæ sapientia, lumen et doctrix es orbis terrarum; quæ et vera laus, amica virtus, et clara philosophia apud cœlicolæ, terrigenas, quæ indesinenter viges: et jam apud exer-

citius angelorum, qui in claritate lucis æternæ manent, et apud homines, quibus salus et pulchra renovatio post diutinam infirmitatem et antiquam peccatorum vetustatem extitisti. Te totus orbis beatificat, te cœlorum agmina collaudant. Per te in nomine Jesu (qui cuncta mundi sceptræ simul et regum curvat imperia) omne genu sive voluntate sive vi flectitur, cœlestium videlicet, terrestrium et infernorum. At Michael, dux et princeps plebis Dei, te confessione memorat cuncta cœlorum sidera et virtute regere et potestate tegere, eo quod ara Dei sis, in qua immolatus est Agnus qui abstulit peccata mundi: quo clypeo benevolentia ipse sedulo exultat, quæ confessionis framea fidens, bellum init contra draconem horridum, antiquumque serpentem; et de hoste triumphans, ovat cum sanctorum agminum millibus, hoc sibi præmii loco petens ut tuam laudem perpetuo ante trilunam decantet Domini. Igitur actus iste formationis litterarum, et hic modus positionis novem ordinum, nec non et sors ipsa qua primitus ad laudandum Redemptorem sacra angelorum agmina ordinantur, taliter suspensam jure statuit hanc crucem, aram scilicet pontificis et redemptoris nostri; ut ipsa vera vita in se contestans, ostendat laudantem virtutum venerabilem senatum, sicut decet, ut in cruce, quæ est vera salus nostra, appareant bona et salubria scripta; ideoque Christus semetipsum humilians descendit de cœlorum arce, ut ad se solidum fundamentum fidei argumentumque omnium bonorum valide nos duceret: et docuit verbis, factisque suis nobis documenta reliquit, et sic demum in sancta cruce nos redimens, facta sua consummavit. Hoc tu, Gabriel, archangelus Altissimi et desponsator cœlestium nuptiarum, lætus claro famine Virgini revelabas, quando Christi regni potentiam et salvationis ejus opus luculento sermone pronuntiaveras. Quid et tu, o Raphael, medicina Dei? Nunquid in illo mystico opere quo Tobia oculis aperuisti, felle orbem liniens, sanctæ crucis potentiam significasti, quæ per amaritudinem mortis Christi, peccatorum tenebris remotis, æternam lucem humano generi reddidit? Credendum ergo nobis est quod facta angelorum quæ Vetus Testamentum narrat, adventum et gloriam significant redemptoris nostri, cum Novum Testamentum statim in primordio nativitatis ejus, ejus gloriam in excelso, Deo magno tripudio cecinisse, et pacem hominibus adoptasse describat. Quapropter vos quoque, præclari angelorum exercitus, supplices obsecramus ut dignas grates Salvatori nostro incessanter agatis, et sanctum nomen ejus in sæculum benedicatis, qui nos per crucem a perpetua morte liberavit, et vestrum numerum (ne diminutus propter perditos angelos remaneret) sanctis animabus complevit in arce cœlesti.

CAPUT IV.

De forma quarti schematis, ubi cherubin et seraphin sunt juxta crucem depicti.

At vos supernæ cohortes, cherubin et seraphin,

jam nunc de cœlo laudate nomen regis vestri Jesu Christi, quia ignis amoris et sapientiæ vestræ ita bene ardet, si puro fame in Redemptoris laude splendeat, cum vera et divina est laus illa, qua Pascha nostrum, idem passio et resurrectio redemptoris nostri, vere nostra prædicatur esse vita: verus utique lucis fructus est Christi, quem cum Patre et Spiritu sancto Dominum Deum sabaoth sociali laude celebratis, qui tunc in hora passionis vicit tristitiam mortis, et nunc regnans ubique exultat in gaudio resurrectionis. O beata seraphin, quis sit vestri amoris ardor, dicite: et si fiant in celebratione hac habitus vestri jura cœlestia monstrate, si hac multa et valida laude significetis, victorem supernum pandite. Hinc confidenter ego pro vobis mihimetipsi et meis ita respondeo. Unum namque est quod nobis demonstrant, hoc est, quod in alarum suarum positione affirmant: jam dudum nobis prænuntiatam esse in figuris sanctæ crucis aram sacramtumque decus hostiæ quod in ea immolatum est. Edunt quoque Christi vota laudis, quæ sit virtus relemptionis nostræ, ac bona præmiorum quæ tribuere nobis rex Christus decrevit, cum in hac ara secundum suum propositum passus, consumpsit flamma passionis suæ iniquitates et peccata scelerum nostrorum; cunctasque adversarias potestates in momento suæ mortis superans vicit, atque principem hujus mundi foras ejiciens, destructa ejus claustra dirupit, et vetustatem peccatorum nostrorum delevit, reddens nobis benignus Dominus et rex virtutum ipsa regna paradisi in quibus primus homo conditus positusque fuerat. Hocque omnium fidelium ora probant, et virtutes et miracula quæ Deus in hoc mundo per sanctos suos facit testantur quod Deus humano generi, in carcerem et tenebras istius mundi juste damnato, auxilia mandatorum dederit causa perpetuam mortem evadendi. Conditor utique et rex noster, qui pro nobis in alta crucis confixus est stipite, quam magis decet thronum imperialem vocari quam servile tormentum, quia imperator noster rex Christus regnum sibi in ea et potestatem in cœlo et in terra acquisivit, hostes superavit et mundum Deo reconciliavit. Hæc vexillum Christiani est populi, hæc framea qua cum hoste sortimur bellum, hæc insigne victoriæ nostræ. Cum hæc hostes nostros proterimus, hac arma iniquitatis frangimus, per hanc ad coronam allevamur et virtutis præmia capimus. Propterea exsul semper et alienus a bono, ignis cupiditatis, scito quæ tibi interfectio in morte Christi parata sit. Cherubin ergo illa, quæ in tabernaculi templique constructione juxta aram post altare thymiamatis stabant, hoc vexillum crucis extensione alarum suarum, nec non et tota positione situs sui, hanc sanctam aram demonstrabant, quæ, mystica unctione linita, triumphum Christi et certaminis ejus palmam præfigurabant. Hæc itaque animalia, id est cherubin, distensis suis alis læta facta Christi adducunt, et beata ea esse alma atque manifestis indicibus tradunt. Ipsa

quoque seraphin ad hoc pandunt os suum ut cum cœlos et terram plenos esse gloria Dei prædicent, jam prope est tempus quo carnalis hinc abeat lux et vitia recedant. Dicant denique cuncta: simul hæc animalia alarum suarum officio præcipue intimant Salvatoris brachia in cruce esse protensa, in hisque trahi atque sublevari nunc misericordia omnes quos ipse postmodum in universali judicio, meritis condigna rependens, in sede collocabit beata: tunc palam illos per discussionem probando, quos jam ante sibi notos et bonis operibus auctos probavit amando. Justorum ergo vatum prophetiæ de passione Domini ullo modo non dissentiunt, nec significationes istorum animantium fallunt.

CAPUT V.

B De quintæ figuræ forma, ubi quatuor tetragoni circa crucem consistunt.

Te modo, crux sancta Dei, obsecro ut tua virtute meum pectus infirmum benedicas, ut dignis laudibus æterni Regis in te tropæum valeam decantare, quomodo cœlestia simul ac terrena uno sædere conjungas, pactum confirmes et mortis vincula dissolvas. O tu sacer apostolorum cœtus et martyrum ordo laureatus, jure vos domus Christi posuistis fundamenta, quos ipse in arce gestat pulcherrima, Voce quippe vestra et exemplis Deo plebem sacram acquisistis, et sanctam ac salutarem crucem Christi jure in primo fundamine prædicationis collocastis, quia illam crucifixi in ea Domini virtus ad portandum totam Domini Ecclesiæ machinam rite roboravit. Vere quoque ipsa humanum genus ad vitam dedicavit firmaque erecta est columna, desiderans ostendere quod per ipsam æterna domus cœlesti regno collocanda exurgit, aula videlicet justis regis sponsique Ecclesiæ. Hanc tu, Domine Christe, tropæum novum, jure dominationis, cruora redemptionis viaque directionis, occiter in mundo existi: quod Christicolum genus sædus justitiæ servet, spernat diabolum rite damnatum, et vincat pietate hominem inimicum, quia tu illi fautor laudis, et timor conservationis utriusque boni operis, ac palma victoriæ, atque corona remunerationis es. O inclitya crux Domini, aulæ Christi pretiosum fundamentum! tu es pulchrior florifera specie omnium geminum: tu excelsior cedris Libani, tu pretiosior albo lapide Pario, quæ quadratas jungis petras viventium lapidum in firmo fidei fundamento. Patriarcharum quoque cœtus et ritus antiquissimus jure prima fundamenta jacit in initio totius ædificationis, qui primum sano dogmate corda devota sibi obedientium ad domum regnantis super omnia Dei fide junxerunt. Postea prophetæ verba prædicationis pluerant, ut regi Christo vivam aulam monitis præceptisque suis in hoc certaminis loco construerent: quia omnis hæc fabrica Ecclesiæ per confessionem nominis Jesu Christi ad cœleste regnum elevat, ejusque voce instructa rite v. get bona vitæ constructio. Hæc enim junctio ad latera sanctæ crucis quatuor tetragonorum hoc signat, et omnia

sacro revelat nobis intellectum, ut sciamus quo nos via recta et ductor optimus jubeat ire, hoc est, ad possidendum regnum perpetuum: omnes utique quos Christi visitatio sua mansione illustrans, templum dicare dignatur, et cum his sanctis parietibus in semetipsum lapidem angularem coadunans, ad perfectionem cœlestis ædificii perducet.

CAPUT VI.

De specie sextæ figuræ, ubi de quatuor virtutibus præcipuis commemoratur.

Omnipotens virtus, et omnipotens Patris summa sapientia, Christe Fili Dei, tu es verus Dominus qui totum mundum adornas decore sanctæ crucis, dispensasque pie tuis sanctis pia dona salutis. Nam quadriga virtutum, quatuor cornibus sanctæ crucis decenter aptata, ostendit sacram seriem specierum ex ipsa procedentem, in triumpho victoriæ regis Christi consecratam: et per ejus passionem proficuum esse toto orbi, ad impetrandum fructum pietatis, et adipiscendam æternam beatitudinem. Virtus est animi habitus, naturæ decus, vitæ ratio, morum nobilitas et linguæ moderatio. Hæc quippe cuncta, o sancta crux, religiosis hominibus justa laude probanda tu tradis: cuncta simul beneplacita Deo depromens, et singula salubria esse prodens. Tua sancta prudentia tenerum mundum ab initio docuit, quando per martyrium Abel justi pro innocentia ponendam animam demonstravit; de te justitia bene zelo fervens, diaboli pompam spernendam et Christi gratiæ obsequendum suavit. Per te castus amor in sanctis Dei erigit se ad sectandum utilia consilia, hoc est, doctrinam mandatorum Dei: ut fraudem maligni de penetralibus humani cordis auferat, et fideles Dei attendentes ad cœlestia præmia, superare carnis concupiscentias doceat; ipseque amor per universam mundi latitudinem sanctos prædicatores ducit, arguentes vitia, et virtutes commendantes docentesque per Evangelium Redemptori gratias agendum, qui secundum veterum prophetiam novissimis temporibus incarnatus est, et mandata tradens evangelica signis et miraculis verus Deus innotuit: concedens omnibus fidelibus sibi ut per fidem plenam et baptismum lucem æternam conquirent, illisque qui intentis auribus cœlestem doctrinam capiebant, dedit in modum bonæ terræ uberem ex verbi semine virtutum fructum proferre, et si qua incentiva nature in eis orirentur, abscisa Evangelii cultro flamma Spiritus sancti concremaret, ut sine ullo impedimento divinum germen et spirituales delicias regi Christo exhiberent. Hos ergo fructus primum fides et religio Christiana per prædicatores Evangelii plantavit, deinde gratia virtutum puros et ab omni sorde alienos ostendit: dehinc patientia sanctorum in tribulationibus probavit; pactum quoque et societas veræ concordie coadunatos et inseparabiles demonstrando, stabilivit: exin modo virtute constantiæ fortiter roborantur, et per veram humilitatem illæsi custodiuntur, ut per discretionem in augmentum proficere valeant, et per longanimitatem

A perseverantiam usque ad congruam maturitatem perveniant. Post hæc quidem jam ultimi judicii fax mittenda est, ut messis albens, quam granum frumenti per aratrum crucis in terra conditum gloriosam et multiplicatam protulit, apparente ipso iudice vivorum et mortuorum, per angelorum ministeria colligatur, et per sententiam ejusdem justi iudicis in horrea cœlestia feliciter collocetur.

CAPUT VII.

De septimæ figurations plasmate, ubi de quatuor elementis agitur.

Igitur omnia quæ in cœlis et quæ in terris sunt, de lumine gloriæ Christi illustrata jam splendent: cujus majestati subjecta serviunt et, sacræ crucis factum beatificando concelebrant, ut sic victori superno debita vota persolvant: hoc veraciter profitentes, omnia regna servare modum suum sub dispensatione divinitatis Jesu, non solum quæ in orbe moventur, quin etiam omnia quæ sunt, vivunt, sentiunt atque discernunt et jura servare norunt, sub hoc imperio consistunt ab initio. Imber quoque ac grando de nubibus, nix, pruina ac glacies, ros et serenum simul cum fontibus et rivis in terra profluentibus Creatorem testantes laudant. Aretion Creticus et omnis stellarum positio simul cum vertigine poli auctorem prædicant suum. Nemini displiceat quod dico, quia Omnitentis laudes scribo, et non irrisionem vel dolorem alicui ingero. Benedicite, omnia opera Domini, Dominum: cantate et psallite ei. Laudans dicat justus, quod Christus in cruce exaltatus omnia trahat ad seipsum, et electos suos milites inviet ad coronam. Non enim fas est ut in laudando Conditorem discordet factura ejus, sed gaudens concinat sibi debitas laudes. Universa aquæ natantia et serpentina terræ, montes et colles, arena maris, luci et omnia ligna silvarum, feræ, pecora et truces bestię, vermes pulverei et minuta volatilia, aves mansuetæ et lacerantes unguibus. O genus Christicum! quo cœli et terra decorantur, a vobis lumen fidei et virtus prædicationis prodians, legationem agit ad gentes, preces excitat, ad baptismum invitat; sed maxime doctorum sermo præclara exhortatione dolum diaboli denudat, et acquisitis per Dei gratiam electis exponit victoriam Christi. Omnibus fidelibus hoc quotidie prædicatur, nec non et paganis, et falsis Christianis, et hæreticis cum summa modestia et patientia intimatur. Qui ergo crediderit verbo Dei, salvabitur; qui autem non crediderit, aut pravis operibus fidem destruxerit, in æternum damnabitur. Igitur quia Christi gratia in cœlis et in terris redundat, bene concedet ut cœlestia simul et terrestria ore cousono laudes Deo decantent et gratias agant. Populus Domini et oves pascuæ ejus, qui partim in cœlis jam cum Domino regnas, partim adhuc peregrinantis in terra, una ratio vos ad laudandum Deum incitat, quos unum gaudium in cœlis exspectat. Nam quod datum est jam tenetis, et quod promissum est veraciter accipietis, quia qui promisit sine dubio in vobis sua promissa implebit,

rex utique vester, proprius et sacerdos, creator et A
salvator, Jesus Christus Dominus noster.

CAPUT VIII.

De octavæ speciei forma, ubi de duodenarii numeri ratione expositum est.

Christus itaque salvator noster, Christus, rex mi-
tissimus, in cœlis regnat : consilium optimum, vir-
tus Dei Patris summa, et benedictio vera, lumen de
lumine, et ex Deo genitore divina proles genita. Hinc
videlicet totius juris origo est : ad hunc fabrum tota
cœli et terræ fabrica respicit, ad hunc pertinet om-
nis virtutum decor, a cujus bonitate et veritate omne
bonum verumque fit, ipseque mirabilis solus mirabi-
lia facit : a cujus justitia ordinatur quidquid in cœ-
lis vel in terris juste decernitur, probatur et profer-
tur, quidquid honoris habent angeli boni, et quidquid
pœnæ sufferunt angeli mali; nec non et illud quod
Christus idololatriam de mundo expulit et divinum
cultum renovavit. Horum igitur omnium honorum
auctor est Dominus Christus, qui in vexillo crucis
sux honoris et potestatis propriæ judicia demonstrat.
Quapropter congruit ut nos terrigenæ et paradisi
exsules notemus hos radios quos diffundit hæc sanctæ
crucis species, per quam Christus nos salvat et reddit
splendorem luminis quem protoplastus pec-
cans olium jam amiserat. Quotquot ergo a principio
hos radios rite agnoscentes venerabuntur, perpetuæ
lucis munere perfruuntur, crebroque hoc jubare vibra-
bant arma prophetarum, et sors apostolica præli-
cans hac luce nobiliter coruscabat; hocque sole fides
Christi toto orbe terrarum relucet, atque bona corda
hominum vota que pia sanctorum patent : justique
divino munere pollentes, per mystica signa, olim
jam patribus tradita, bonum et salubrem conjiciunt
radium, et proinde mandatis Dei obedire persuadent
populis, cum Christo ascribunt soli profunditatem
mysteriorum dignis revelare, et dona perennis vitæ
fidelibus tradere. Christus ergo rex summus et cœ-
lestia tribuens Dominus, munere divino scandens alta
crucis roborâ, manifeste innotuit, hanc speciem for-
mando, per hanc se pandere cœlos mundo, et vult ut
sequentes ejus vestigia, vitæ per hanc reperiamus
introitum. Denique quater ternos ventos, a quatuor
plagis mundi et ambitu Oceani in habitu sanctæ cru-
cis conjunctos et coadunatos, Salvator salubres fecit,
signaque duodecim cum mensibus suis ipse dominator
sustentans, regit et gubernat, ac duodena spatia hora-
rum oriente sole disponit ordinabiliter trahi et per-
duci ad occasum. Ad hæc quoque universa demon-
stranda distributio duodenarii numeri, quadrangelam
sanctæ crucis formam complet. Omnia namque vin-
cula peccatorum nostrorum, quibus constricti tene-
bamur, crux Christi, gloria nostra, resolvit, ipsaque
erecta sacra cœli gaudia juraque terræ proponit et
signat, laudat et probat, ipsaque fidelibus veraciter
confert.

CAPUT IX.

De nona figura, quæ dierum anni numerum in cruce specie continet.

Sol et luna, en nunc competenti ordine Dominum
Jesum Christum benedicite, quia sancta crux est
vester honor, stabilis lux, dispositus ordo, series,
laus et probitas, spiritali lumine per cuncta tempera
vos illustrans. Vos quoque hoc termino, quem ipsa
in quatuor hexagonis et monade inter eos posito
portendit, dies et noctes totius anni solaris con-
numeratis æquatisque ad perfectionem ejus numeri
cursum vestrum. Prædicta ergo figura ejus habet in
se tricies denos et decies senos, atque insuper quin-
quies unitatem. His quippe numeris rota solis et
lunæ cursum suum noscitur indere, quatuor vicissi-
tudines temporum his includuntur; quos omnes in
quingenta duabus hebdomadibus et monade unus
pariter amplectitur annus. Ad hanc diem jam bi-
ron-
tis reditum tenet hic ordo : ad hanc transit horarum
series, temporum vicissitudo, annalis circuitus, et
astrorum cursus; ipseque quadrans horarum super-
vacuus supra numerum certum dierum, quem in dis-
positione sex angulorum quatuor hexagonorum san-
cta crux denotat, ociter ad illum terminum perlingit
quod in æquinoctiis rite dignosci potest. O sacrum
germen, quod clara luce fidei et sapientiæ corda ho-
minum in tenebris infidelitatis posita illuminas : tu
es videlicet crux sancta, miraculis coruscans. Nam
et Christus hinc ubique per tua cornua latitudinem
sui regni demonstrat. Tu regis fortissimi sceptrum
et ara Dei altissimi, ordine potenti dilatari per or-
bem : descendisti ad inferos, tendis ad cœlestia. Hæc
decus et honor est totius mundi. Sem quoque verus
idem nominatus noster, per cujus nomen solius tota
salvatur creatura, cursum siderum ad hujus for-
mam temperat, ipsumque regnum cœli donat, cum
in hac sede positus claustra cœli nobis aperit. Hæc
quippe humanum genus laudans cantibus exponit,
cum prædicat fideliter pro Christo a Judæis cruci-
fixo, quod media die lumen siderum obscuratum sit.
Nam Judæa frendens licet invidia æstuet, meliorem
tamem usu in arbore crucis hunc fructum extulit,
quod ex quatuor plagis mundi et ex quadrifido
Oceani limbo gentes et populi undique confluentes
spirituales delicias appetere quæ in sancta cruce
demonstrantur, ut sacris et mysticis epulis repleti,
per dona summi Patris ad centuplicem bonorum
operum perveniant fructum, et intermixti splendidis
novem ordinibus angelorum, in cœlesti beatitudine
ipsi perpetua claritate fulgeant. Quapropter moneo
ut quidquid canamus et quidquid scribamus, in Re-
demptoris laudem totum vertamus : quatenus hæc
una spe, quam per eum in eo habemus, exitum avi-
dæ et sævientiæ mortis perpetuæque damnationis
scuto fidei repellentes possimus evadere, et sic re-
gnum Dei superna luce nitentes læti mereamur pos-
sidere auctoremque nostrum ac redemptorem Domi-
num Jesum Christum, omnipotentis Patris videlicet
Natum, dignis laudibus resonare, verum, sanctum

atque Dominum altissimum : sit quoque semper hæc A
nostra ratio, sempiterna laus et perpetuus ardor
amoris.

CAPUT X

*De ratione figuræ decimæ; ubi septuagenarii ratio
descripta est.*

Nunc itaque concedet ut pia modulatio, spe æter-
norum nos ketificans, in hoc beato opere exprimat
quid nobis æternam vitam conferat, et quid cor-
ruptionem auferat, quidque delictorum veniam tri-
buat, et quid vincula peccatorum dirumpat, hoc est,
sanctæ crucis prædicet acta. Merito ergo hoc vox
humana faucibus resonat, hoc depromunt arte os
proloquens, digiti scribentes, plectrum linguæ et
vota pii cordis, quod cecidit in bello draco tortuosus
et noxius ille qui arte maligna truculentus in
paradiso protoplastum nostrum decepit: cum prius
ipse cadens Lucifer de cœli arce tertiam partem
astrorum traxit secum ad inferni sulphurea stagna,
quia superbus et dolosus tentavit se æquiparare Al-
lissimo, in gelida Aquilonis parte ponens sibi tribu-
nal. Hunc scilicet ferocissimum lupum agnus mitissimus
stravit, jure potenti eripuit prædam, et studia
immania fregit. At gentes ex inis et carnalibus
desideriis per sanctam Evangelii prædicationem con-
vertit ad meliora, et incendit ad cœlestia dona, ne
vel Judæorum fabulosa superstitio, vel hæreticorum
perversa seductio, speciosio velamine corrumpat casta
corda Christianorum, qui veritatem divinæ legis
agnoscentes, in robore fidei jam consistunt; et ne
aridum fiat os gentium exinanitum a cultu dæmo-
num et adoratione idolorum, secundat illud in divina
laude auctor totius boni et largitor virtutum Christus
Dominus: causat enim et damnat omnem perfidiam
inimici potens virtus sanctæ crucis, et dimittens
mundo debita, cunctas opes divitum præcellit suo
munere. Denique quod in septuagenario numero ma-
nifesta redemptio toto mundo fuerit Daniel propheta
in septuaginta hebdomadibus suis, quæ ad Christum
usque pertingebant, demonstrat, quando consumme-
tur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et de-
leatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna.
Jeremias quoque similiter post septuaginta annos
resolutionem captivitatis prædicat esse venturam:
ast Moyses per septuaginta præbyteros, quos man-
dato Domini populo Israel prætulit, totius magisterii
perfectionem et revelationem mysteriorum per cru-
cris sacramentum nobis fieri significavit. O crux be-
nedicta Dei! in hoc quod septuagenarium numerum
in quinque partes divisum in medio tui, simul et per
quatuor cornua tua quaternario et denario numero
amplecteris, significans te totum mundum per deca-
logum legis et per quatuor libros sancti Evangelii ad
concordiam et unitatem fidei revocare. Neque enim
ipsum quinarium absque mysterio prætermittis, sed
venerabiliter innuis humanum genus non solum per
internum affectum animi, sed etiam per exteriores
sensus corporis, tibi veracissime esse deditum.

CAPUT XI.

*De undecima figura, ubi Pentateuchus Moysi ordina-
tus est.*

Te, sancte Pater, invoco Dominum cœli et terræ,
ut sis mihi in hoc carne doctus et rector, inchoato
operi pius et clemens annuas sensum opifici, et verba
sobria tribuens, ut possim fideliter pandere ad san-
ctæ crucis æternam laudem, et ad gloriam Novi Te-
stamenti, quid lex prisca figuris significet, modo in
gratia ipsis rebus spiritualiter observandum. Nam
cum primum hæc maxima rerum machina ab invi-
sibili et impenetrabili profunditate visibilis effecta
est, et paradus cum germine suo floridus et jocun-
dus apparuit, statim in ligno vitæ, quod est in medio
paradisi, vitale lignum sanctæ crucis præfiguraba-
tur: quod in medio gentium positum præcedentes
et subsequentes se vivificat et sanctificat generatio-
nes, cujus beneficio recreati quique boni et sancti
viri spirituales et vitales virtutum proferunt fructus.
Hoc etiam lignum passionis Christi præfigurabat
Isaac patriarcha, cum patre imponente propriis hu-
meris ligna portabat ad locum immolationis suæ,
sicut liber Genesis testatur. Sic et Exodus et cæteri
libri legis edisserunt, quod forti compagine armorum
sancta crux nostrum pretium evexerit, ut dote san-
guinis sui sponsus supernus exhiberet sibi sponsam,
Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. Hinc
plebs Israelitarum Deo in Ægypto conjuncta, et per
Rubrum mare translata, laudes victrices Redemptori
suo decantabat, et itinere trium dierum gradiens,
Domino misericorditer eos ducente, pervenit ad fon-
tem Marat, qui per lignum mysticum dulcatus est.
Igitur Pharo et Ægyptii persequentes, qui prius po-
pulo Dei quasi jam capti et reducto insultabant,
submersi maris fluctibus sera pœnitentia doluerunt:
Israelitæ autem visis magnalibus, ductori suo trium-
phanti, Deo videlicet patrum suorum, canticum glo-
riæ concinebant, et in conditoris sui amore ferventes
laudes triumphales exsolvebant. Porro mare orien-
tale hoc testatur, cum orbitas curruum Ægyptiorum
hactenus in profundo et in littore servat. Denique
veteris legis abyssum sancta crux immissa dulcavit,
et petram solidissimam excidens fontem viventis
aquæ produxit. Ad hujus iustarum Moyses manus exten-
dens in Amalec victoriam cepit, et per eam veri Ama-
lec memoria deleta est sub cœlo. Duo ergo viri ex-
ploratores terræ repromissionis, qui botrum in vecte
portabant, duos populos significant, qui gaudia su-
perna per passionem Christi in cruce completa quos-
que credentes promereri posse prædicant. O crux
benedicta Dei! quis bene mysteria tua noscens,
tanta et tam præclara dona salutis satis enarrare
valet, cui nulla lingua creature ad laudes debitas ce-
lebrandas idonea est. Te Patris æterni hostia, in
odore suavissimum oblata, sacram aram dicaverat:
vivificantem exaltasti serpentem, et vitale signum
demonstrasti populo, quo salvari læsus ab hostibus
possit. Et quid amplius de te dicere possum, nisi

hoc quod cuncta bona dederas et mala cuncta auferbas?

CAPUT XII.

De duodecimæ figuræ ratione, ubi nomen protoplasti situm est.

Eia modo, dulcisona metricæ artis fistula, vade salutiferam crucis Dominicæ laudem suavibus canere versibus, opusque mirabile redemptionis nostræ, simul et consolationem vitæ futuræ devotis celebrare laudibus, quia in sancta cruce mors victa est directissima, et peccatorum nostrorum vincula sunt resoluta. Lux nobis per Christum rediit pristina, et primæ prævaricationis concessa est venia. Nam primus Adam decorem immortalitatis nobis abstulit, cum pomum ligni vetiti contra præceptum gustavit; et secundus Adam, salvator videlicet noster, omnem venustatem et omnem gloriam atque honorem supernæ claritatis nobis adveniensem secum attulit. Unius ob noxam multa et innumerabilia perpessi sumus mala, et temporalis mortis ineluctabili discrimina: sic et unius ob gratiam fidelia salvantur agmina et luce potiuntur æterna. Denique sicut per lignum prævaricationis mors introivit in totum orbem terrarum, et in infernum omnes descenderunt, etiam ipsi electi, ita et per lignum Dominicæ passionis mors captivata est, et multi evaserunt ex ea, etiam peccatis obnoxii. Universo scilicet orbi Christus per crucem aditum vitæ aperuit, et in ea potentiam virtutis suæ demonstravit, ipsamque, relictis idolorum cultibus, honorabilem esse omnibus voluit. Per hanc sui sacramenti nobis patefecit arcanum, et ad custodiendum jus suæ voluntatis nobiscum firmaverat pactum. Primus homo, de terra terrenus, terrenam generavit sobolem, cui et imitem hæreditavit mortem: secundus quoque, de cælo cælestis, cælestem mundo intulit generationem et æternam suis promisit beatitudinem. Hic est Dominus universorum et creator omnium rerum: regnum solus cum Patre et Spiritu sancto tenet æternum, et secum regnare vult cætus gloriosos sanctorum. Ipse etiam per nomen Adami, quo quatuor plagas orbis persignatas habet, potestatis suæ, qua dominatur in toto orbe terrarum, nobis dedit indicium. Nam anatole, dysis, aretos et mesembria, quatuor mundi partes in capitibus vocabulorum suorum hoc resonant. Unde concedet ut cuncta viventia atque subsistentia Dominum suum recognoscant, et laudibus devotis concinant, quod Jesus Christus verus est Filius Dei et omnipotens dextera Patris omnipotentis: cujus curatio salubris est et contactus medicina salutis æternæ.

CAPUT XIII.

De tertix decimæ figuræ ratione, ubi ille dierum numerus comprehensus quo Christus in utero Virginis moratus est.

Arbor odoris suavissimi et expansione pulcherrum frondium latissima, hortus deliciarum incomparabilis affluens, ubertate largissima, floribus virtutum et foliis verborum jucundissima, per prædi-

catores sancti Evangelii fructificans, opes conditæ cælestes: exaltata quidem majestate super omnia ligna silvarum honorabilis et decora existis; quia claritas Christi in te crucifixi gloriosam et speciosam et venerabilem omnibus te exhibuit. Hoc quis in fidei firmitate consistit, plena devotione proficitur, licet dæmonis vis horrida salutem hanc credere atque cognoscere gentibus invidens hactenus reluctetur. Varias quidem virtutum species in sinu tuo demonstras, et abundantiam spiritualium divitiarum te habere significas: ex sanguine Christi purpureo fulgore nites, et pro Christo animas nostras ponere fortiter suades. In te Ecclesiarum salvatoris celsitudo consistit, et unitas fidelium in fide et pace permanebit, quod etiam erectio tabernaculi Mosaici, seu ædificatio templi Salomonici præfigurabat: hoc et altare holocausti sive thymiamatis, atque ignis in eis semper ardens significabat; hoc et candelabrum cum quatuor lucernis, hoc et sabbati otia indicabant, quia in Christo Agno videlicet Dei immaculato, pro salute nostra in ara crucis immolato, et fidelium est illuminatio, et requies perpetua sanctorum. Ipse est ad vitam per passionem crucis prævius noster, ipse salus æterna, ipse lux vera, ipse bonitas piissima, ipse redemptio nostra, ipse est et vita sempiterna, ipse est princeps tanquam filius in domo sua, Ecclesia videlicet sancta: ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum; ipse principatum diaboli destruxit, et conatus ejus noxios retardavit: qui per frigus infidelitatis fervorem charitatis extinguere studet, et per illecebras voluptatum felicitatem veram promittens, fallax decepit, et per hanc dementiam jam quasi captum irridens, manifestis vitiorum vinculis et catenis peccatorum stringit. O crux sancta! o arbor speciosa! quæ omnia cedrorum nemora altitudine et pulchritudine incomparabili superas, en numero competenti in cornibus tuis radianti dona serenissima et beatissima per adventum Dominicum portendis. Ostendis enim seriem dierum quibus Salvator in utero Virginis incarnatus est, et per hanc moram patientiæ et humilitatis ejus documenta nobis præbes: et quia cum lenitate et tranquillitate per partum ad nos venit, mansuetudinem suam et obedientiam, quam usque ad mortem in te perpetratam servabat, designas. Ideo data est ei omnis potestas in cælo et in terra secundum humanitatem, qui cum Patre et Spiritu sancto cælum et terram et omnia quæ in eis sunt creavit secundum suam divinitatem, sicut sancti dudum cecinere propheta, quod cæli et terre factor parvulus filius nasceretur, cujus imperium super humerum ejus esset.

CAPUT XIV.

De figura quarta decima, in qua numerus annorum ab exordio mundi usque in annum Passionis Christi notatus est.

Vere dignum opus est, ac præclarum valde, tropæum cælestis regis dulcisona modulatione psallere; triumphum dominatoris æterni competenter

prædicare, quo mundum de potestate tyranni eripuit, ipsumque regno ejus destructo ac reparato, æterno carcere damnavit : in quo etiam cœlestia et terrestria atque maritima regno sibi acquisito fulcit atque sustentat. Nam quando ejus exaltatio fuerit ab origine nascentis mundi, accurrens cum mysterio annorum numerus per notas Græcorum in figura ipsius dispositas exprimit, et ob hoc credentium devotio augetur, cum perspicit conditorem omnium rerum tam congrue et tam convenienter rebus ipsis temporum seriem coaptare : quod figura crucis et redemptio in ea perpetrata, ac salus per dona virtutum fidelibus collata, cum numero sacris mysteriis pleno rite in omnibus concordent. Denique principium libri Genesis manifestissime comprobatur atque confirmatur quod Dominus prisca sæcula et creaturam suam, in principio ab ipso conditam, per sanctam crucem juxta finem temporum renovaverit, quia dum post sex dierum opera hominemque creatum requiescere Deus dicitur in sexta ætate sæculi, ac sexta feria dierum per crucem homine reparato, Sabbato in sepulcro requievisse Redemptor demonstratur. Divino ergo nutu dispositum est, quod numerus V. CC. XXX. I. figuræ sanctæ crucis apte conveniret, et per hoc demonstraret passionis Christi sacramentum, omni nequitie dæmonum ac falsitati pravorum hominum resisteret, opprimeretque potentia et superaret justitia omnem quicumque fraude ac dolo derogaret dispensationi Dominicæ incarnationis, taceretque penitus veritate convicta omnis philosophorum atque hæreticorum versutia ; sed nec ultra fallax Judæorum factio dirum ac imitem affectum Christi opponeret Evangelio, quia ipsum virtus Dei est in salutem omni credenti, et per hoc patescit voluntas Creatoris, et demonstratur sanctam crucem omnia tempora mundi in electis Dei, qui ab initio fuerunt, sanctificare, et regnum cœlestem promittere, quod per Redemptorem nostrum cunctis fidelibus tribuetur, qui verbo ejus obediens corde credulo et opere mundo Deo placere studuerunt. Species quippe sanctæ crucis grandis consolatio est fidelibus, materiam tribuit laudis, quia bonitatem nos scire facit Creatoris, et ipse prius hominem in paradiso formaverat rectum, et nunc nolens eum perire fraude hostis antiqui, per crucem illum recuperans reduxit ad paradysum. Crux quippe est arx virtutum et remissio peccatorum, ipsa scilicet de his infimis atque caducis ad cœlestia et superna provelit omnes quos per fidem et spem atque charitatem dignos esse æterna visione Dei Christi electio comprobavit.

CAPUT XV.

De quinta decima figura, ubi Agnus et quatuor evangelistæ depicti sunt.

Filius Dei Patris altissimi, qui dira jacula inimici frangis nequissimi, da mihi sanctæ crucis victoriam carnine dulcisono modulari. Nempe evangelista Joannes, velut altivolans aquila, in ipsum solem justitiæ figens aspectum mentis, verbum Dei vera re-

velatione cognovit, et claro sermone prædicavit atque conscripsit. Ita quippe gratia divina præ cæteris evangelistis collata est Joanni, ut cum illi incarnationis Salvatoris et humanitatis ejus arcana maxime conscriberent, iste divinitatis ejus sacramenta profundo sermone revelaret, quod videlicet factor omnium rerum animam et corpus in se sumpsisset humanum, et qui in principio Deus unus erat cum Deo Patre, in fine temporum visibilis appareret in carne. Hunc figura leonis significat regem, hunc vitulus præfiguratur pontificem, quia ipse ut leo et quasi catulus leonis certamine conficiens, opulentissimam arripuit prædam, atque idem sacerdos et hostia fieri dignatus, salutem nobis concessit æternam, suisque participibus dona largitus est immensa. Marcus quoque in mysterio septem panum, quibus quatuor millia hominum Jesus satiavit, mystice septem dona Spiritus sancti indicat, quibus evangelicum populum Salvator quotidie reficit. O tu, evangelista Lucas, regem justissimum victimam salubrem prædica, hoc fides tenet catholica, et pontificem clarum scriptis tuis resona, qui totius mundi tollit peccata. Hic ergo cum esset manus æterna Conditoris et Patri æterno consubstantialis, ecce in diebus Herodis regis est natus in Bethleem ex Maria matre infans admirabilis, ad salutem videlicet missus totius mundi. Nobilis ipse puer, qui et Vetus dierum per prophetam describitur, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bozra, qui torcular crucis solus calcavit, et licet fuerit in cruce suspensus, tamen astra sustentavit arbiter supernus. Crucem enim patiens ipse sanctificavit, glorificavit et cœlesti benedictione ditavit. Igitur Matthæus, qui primus in Judæa scripsit Evangelium, humanum vultum figura Jentans, significavit Christum de stirpe David secundum hominem esse natum, demonstravitque eum promissionis esse filium, cum Abraham in capite generationis posuit, contra duritiam scilicet et obtusionem cordis infidelium, qui negant Christum ad salutem gentium esse destinatum. Nam hoc adventus Salvatoris veracissimum est signum quod per patriarchas et reges Judææ generationis ordo descendens, ad ipsum usque pervenit Christum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

CAPUT XVI.

De sexta decima forma, ubi de septem donis Spiritus sancti narratur.

Te, sancte Spiritus paraclete, supplex deprecor ut salubris super nos a superno solio descendas, et tibi dedices devotam mentem vatis, cordaque bene credula ac fida facias, quia tu quoque Spiritus es vitæ, quem se ex Patre promissum Christum Dei virtus et Dei sapientia discipulis suis mittere proficitur, donum videlicet illud quo omnes sanctos suos ante adventum atque post adventum suum admirabiliter ditavit, suamque sponsam, id est Ecclesiam, sibi in peregrinatione istius mundi desponsavit, et sanguinis sui pretio comparavit. Cuicumque

ergo tu das intellectum, mysteria divina per singula testimonia utriusque Testamenti pleniter capis, et intime doctus omnia sagaciter investigas, et veraciter pensas qualiter te divina sapientia Christus in orbem miserit, suæque sponsæ arrham vel pignus dederit, dum cœternus Deo Patri et Filio et consubstantialis simul, cum eis omnium rerum artifex existis, et omnia penetras, nec est ulla creatura invisibilis in conspectu tuo. Te quidem Isaias propheta divinitus inspiratus, in septem species nominum propter diversitatem donorum, qui unus atque idem es, distribuit atque Spiritum sapientiæ et intellectus, Spiritum consilii et fortitudinis, Spiritum scientiæ et pietatis, et Spiritum timoris Dei nuncupavit. Christus itaque Salvator noster, ac vitæ æternæ dator, factis atque mandatis te apostolis suis his dare se ostendit, cum bñna charitatis præcepta constituit, ut Deum ex toto corde diligamus, laudemque ejus pleno affectu pronuntiemus, omnemque scientiam nostram atque intellectum in veritate ejus gratiæ deputemus, et proximos nostros tanquam nosmetipsos amemus. Nam post resurrectionem suam in suos discipulos sufflans, accipere Spiritum sanctum eos jussit, et item in die Pentecostes de cœlo in linguis igneis apparentem eundem Spiritum sanctum super eos misit, quod videlicet sancta crux Dei in figura sua nobis demonstrat. Nam erecta ejus pars divinum, transversa quoque fraternum commendat amorem, cujus amoris integritatem Christus nobis ostendit, ac suo exemplo nos instruxit, qui dilectam animam suam in cruce moriens pro amicis suis posuit, et nos idem facere docuit. Huic amorem semper laudabilis, et semper laudandus, sancte Deus Spiritus tu pone in me, et timor noxius atque carnalis affectus procul recedant, quatenus gloria sanctæ crucis aucta ac multiplicata, mecum in vera professione et digna laude in æternum perseveret, quia tu es quidem ille qui os implet mutui, et cœlestem facit rite resonare cantum.

CAPUT XVII.

De septimæ decimæ figuræ ratione, ubi octo beatitudines annumerantur.

O sancta et beata, potens et venerabilis crux Christi, laus vitæ futuræ et gloria Redemptoris, tu quidem prospera functio es, et vitalis cunctis ab initio sæculis, benigna et honorabilis, quia cum Christi membra in te suspensa passione fatigabas, innumeros populos a tenebris peccatorum suorum eripueras, et cœli regnum, quod per transgressionem ablatum fuerat, misericorditer per gratiam reddebas, quoniam bonitas Conditoris non passa est perire illos qui spem in illa jam dudum habuerant, sed per te remuneravit eorum bona merita, videlicet æternam eis tribuens coronam. Nam semen evangelicæ doctrinæ, quod in discipulorum corda Salvator seminavit, secundum suum placitum in eorum opere multiplicavit, cum in monte sedens docebat eos, et incipiens ab octo beatitudinibus largissima

A documenta protulit, nimirum per numerum figuræ sanctæ crucis aptissimum innuens, quia sancta crux collatrix virtutum, et initium ac perfectio est salutis nostræ, et per ipsam fit salvatio et resurrectio nostra. Sic ergo concedet, et sic o quicumque es de justorum numero, quando hic sis, divinam laudem cum timore et amore profer, fac opera justitiæ, inimico tuo qui te persequitur indulge et præsta ei refrigerium, pauperes Christi qui nunc in præsentis sæculo lugent, et esurientes ac sitientes justitiam ad vitam futuram toto desiderio anhelant, benigne suscipe, quia ipsi inspiratione divina compunguntur, ac sursum habentes cor, contemplantur quis consilio æterno regit omnia, et quis miseratione immensa indulget peccata. Hoc ego miser Latina lingua describo, hocque opto ut ipse reflectio mentis meæ sit in præsentis et in futuro satiety æterna. Non enim superbus quisquam hinc justificabitur quod ore et habitu humilitatem ostendit, supernumque regnatorem solo prostratus adorat, dum interna cordis ejus superbe sentiunt, et opes habens eleemosynas non facit, nec per valetudinem corporis sui (cum integer viribus sit) opera facit justitiæ; quia certum et perspicuum est quod omnitenens conditor non solum verba, sed et facta bona et vitam honestam omni tempore quærat. Igitur quicumque æternam lucem veraciter quærit, et ad æternam beatitudinem vult pervenire, necesse est ut per octo titulos evangelicos, in quibus species veræ beatitudinis exprimuntur, ad regnum tendat supernum, quia et in ipso numero resurrectione generali perpetrata, post peractum judicium sancti Dei pariter cum Christo regnum intrabunt æternum. Crux quoque Christi via est justorum, ascensus ad cœlum, rota de infimis ad superiora nos trahens, dux et janua regni, victoria nostra. Per illam vitam possidebimus veram, et mercedem percipiemus æternam, quæ et binario quater posito, octonarium in se concludens, significat quod per duo præcepta charitatis, quæ nobis sancti quatuor Evangeliorum libri commendant, promereri possumus gaudia sempiterna. Hoc quoque omnipotens Dei omnipotentis Spiritus, qui nos per pacem et charitatem veram ad regnum invitat futurum, in septem donis gratiæ suæ ascensus in cordibus nostris posuit, ut demonstraret eo modo rite posse quoque cœlum ascendere fideles, si ejus gratiæ participes fieri non neglexerint: et quod eos exspectet sursum gloria et corona sedis lucida in arce superna, quos hic irradiavit cum virtute charitas vera.

CAPUT XVIII.

De octava decima specie, ubi quadragenarius numerus positus est.

Expone modo et laudans edic, o homo, toto affectu animæ et universis sensibus corporis triumphum nobilem victoris æterni, quem gloria Dominicæ crucis ubique expetit, super celsa cœlorum sidera, et subtus abyssi profundissima tartara, ubi lucis æternæ permanet candor, et ubi noctis perpetuæ perdurat horror: nec non et per cuncta terrarum spatia, ubi

nox dlesque suis inconfusis alternant vicibus, quousque mundi adveniat terminus. Hoc sensus animi cogitet, hoc guttur voce resonet, hoc lingua in palato concrepet, hoc manus litteris scribat, hoc labia verbis expriment, hoc ipsa figura metrico opere depictam nolet: quæ licet difficulter, tamen ordinabiliter per quadragenarium in quatuor decades divisum et exemplatum, clara sanctæ crucis præconia promit, qui numerus plenus mysterio venerabili, et superno serenus lumine, inter cætera sacramenta significationis suæ præsentis temporis gestat figuram; quo sancta Ecclesia sub Christo principe, contra spirituales nequitias et contra amatores mundi, scuto fidei et lorica justitiæ, galea salutis et gladio Spiritus (hoc est, verbo Dei) fortiter et inseparabiliter præliatur, et confidens sui regis potentia, virtutisque ejus conscia, omnia tela hostis antiqui frangit ac prosternt ignita. Vexillo quippe crucis, quam in fronte signatam ipsa victrix gloriose gestat, partis adversæ confundit frontem, atque sævam inimicorum subito perturbat aciem. Ergo in sancta cruce Salvator noster antiquum hostem vicerat, et in numero ejus figuræ rite et apte convenienti, quadragenario videlicet, sacrum jejunium in deserto protendebat, ut raptorem fraudulentissimum prius tentantem, per patientiam et humilitatem vinceret; ac deinde in nequitia sua persistentem ac perdurantem, ipse moriens æterna morte juste damnaret. Sicut enim serpens ille lubricus et callidus hominem primum per gulam, avaritiam et vanam gloriam ad facinus illexit, et ita eum morti obnoxium reddidit, sic et e contrario competentibus medicamentis, Salvator noster per abstinentiam, benignitatem atque humilitatem humanum genus ad vitam erexit: ipsum quoque auctorem mortis, æternis cruciatibus reum, victor tartaro subjecit. Christi quoque pugna nostra victoria est, ejusque triumphus nostra salus est, qui sedet in cælorum arce et prospicit in inferiora terræ. Cruxque ejus ipsa est totius orbis honor; ipsa totum sustentat mundum, ipsaque mihi carmine semper et amore venerabilis permaneat: semper in ore meo laus et exultatio in corde perpetua.

CAPUT XIX.

De forma nona decima, ubi quinquagenarii numeri ratio est.

Attendite oculis et videte mente, audite auribus et percipite corde, o omnes fideles in quibus charitas Christi et amor sapientiæ fervet, quibus curæ est ad lucem æternam pervenire et incorruptionem atque immortalitatem sine fine percipere. Laudem crucis Christi carmine depromo. Hic summi opificis virtus ostenditur, et beati operis decor exprimitur artisque ipsius nobilitas declaratur. Vester honor honor est non caducus, sed secundum redemptionis ordinem manet perpetuus; immortalis est vestra in cælis palma, quia Christus ipse vobis est victoria, qui salus nostra veraciter existens, vindictam in hostem detorsit antiquum, et in cruce degustans mortem, ipsum mortis devicit auctorem. Iluc omnes convenite ægroti, et

ægritudinis vestræ ne vos pudeat illi molestias conquiri. Verus vester medicus est iste, quem sancta crux in patulo gestavit stipite: ipseque manibus suis expansis ad medelam vos invitat, qui vobis sanitatem integram citius præstat. Paudite illi vulnus mentis, et in ulcere corporis virus latens nolite abscondere; poscite medelam cordis devotione, et pulsate medicum in honorum operum strenuitate. Ipsius ergo manus salutifera non in dilatione temporis novit tardare, sed in velocitate momenti idonea est, sanitatem præstare omnibus, qui salubriter metu compuncti, et cum reverentia ab ipso vero medico curari appetunt, cui summa est virtus ad curationem perficiendam, et sapiens consilium ad salutem præstandam; qui de supernis et perpetuis ad infima et temporalia descendit, ut rerum naturam (quæ corrupta est) divina dispensatione reintegraret, metusque mortis abiret, et signa beatitudinis per charismata divina rursum in homine demonstrarentur. Numerum ergo quinquagenarium salutarem nobis esse sanctæ crucis species in cornibus suis descriptum venerabiliter notat, et sacramentis cœlestibus plenum esse rite designat. In illo enim veri jubilæi, id est plenæ remissionis, notitia datur, in illo sabbati requies rite celebratur. Ille legis veteris datione insignis est, et in adventu Spiritus paracleti super apostolos insignior; ille pacis auctorem venisse prodit, et pacis signaculum perfecta reconciliatione inter Deum et homines per Spiritus sancti gratiam ostendit. Ipse venerabilis in specie, salubris in figura, et perfectus est in sacramentorum decore. Nam X littera figuræ sanctæ crucis aptissima, et denarium numerum designans, per duo loca posita ad exemplar sanctæ crucis, quinque libros legis cum decem præceptis significat, quia quod lex vetus per figuram et umbram quodammodo depinxit, hoc totum Christus per crucem in Novo Testamento secundum veritatem implevit. Omnia quippe sanctæ cruci decantissime conveniunt, et character litteræ et numerus in ea denotatus, legis mysterium et temporis sacramentum, factumque in hoc laudabiliter perpetratum; ideoque oportet ut omnes sanctam crucem laudemus pariter ovantes, crucifixoque regi incessabiliter gratias agamus, qui sanguine proprio universa laxavit debita mundo.

CAPUT XX.

De vicesima forma, ubi centenarius et vicenarius numerus inditus est.

Ecce sanguinis Christi pia effusio, et unda illa, quæ ipso dormiente in cruce de latere ejus emanavit, mundat nos a sordibus cunctis, quia ipse Redemptor morte sua noxia cuncta a nobis tulit, cum labes peccatorum nostrorum dempsit, et chirographum quod erat nobis contrarium per passionem suam delevit. Laudabile quippe dogma Evangelii condidit, quod peccatorum tenebras fugans omne facinus vetat, idolorumque culturas penitus abnegat. Quod vitam docens honestam, per virtutum potentiam in predicatoribus suis commendat universis sub cælo natio-

nibus. Post ascensionem quoque Salvatoris apostoli, ab ipsa Veritate instructi, prædicantes Evangelium mysteria Veteris Testamenti per Christum impleta et declarata esse testati sunt, et ipsum finem esse legis et prophetarum veris assertionibus firmaverunt. Denique centesimum vicesimum numerum in ætate legislatoris et in adventu Spiritus sancti super apostolos insignem lauda littera, secundum significationem suam quater posita, id est, in crucis modum, nobiliter complet, pandens fidei sacramenta et veræ beatitudinis demonstrans gaudia, quia sicut per quatuor characteres laudæ sancta crux in unum colligit centum et viginti unitates, ita Spiritus sanctus adveniens in notitia omnium linguarum coadunavit centum et viginti credentes: unde aperte ac manifeste datur intelligi sanctam crucem veram esse nostram redemptionem, et in ipsa veraciter nostram consistere unitatem. Percepto itaque dono in loquela omnium linguarum, alacer cætus credentium lumen sparsit ulique divinorum testimoniorum, coruscante simul frequentia miraculorum, et rete Evangelii misit in pelagus istius mundi, ut sagena Domini retraheret homines de profunditate abyssi, et conglutinet ad soliditatem Dominici vexilli; utque insignia crucis Christi omnibus pateant, quomodo dona spiritualia quibusque consignet fidelibus, et præmia quæ incarnatus Salvator illis promisit, ipsa fideliter eos percipere in cælis faciat, quæ videlicet præmia in actu secundum meritum qualitatem sunt posita, et sponsor verus Christus Filius utique Dei, simul cum Patre Deo et Spiritu sancto, quibusque dignis multiplicia in supernis servat et veraciter donat Rex regum in æternum regnans, et omnia regna ditione propria gubernans, qui dederat nobis Spiritum paracletum, pignus salutis et hæreditatis nostræ, ut nos secundum voluntatem suam regens servet, quoadusque orantes gaudia vitæ faciat introire. Psallite vitam devote, bene psallite Domino Christo gentes omnes, tribus et linguæ universæ, et cognoscite verum regem vestrum, sapientiam et virtutem Dei Patris, cujus potentia mors victa succubuit, et memoria mortis deleta est, omnium rerum parentem Jesum cognoscite. Hæc laus, quia ex vero et probato prolata est germine, finem et perfectionem habet æternam requiem. Iste enim naturæ nostræ inditus est ordo, id indicta cum reverentia et tremore servet, et in futuro perpetuam remunerationem exspectet. Hæc quoque est gloria nostra, hæc et virtus, hæc vera stabilitas quietis summæ, isteque jura religionis bene servat, et rite arbitrio suo utitur, qui bona summa præ omnibus appetit et media rationabiliter regit.

CAPUT XXI.

De vicesima prima figura, in qua septuagenarius et binarius numerus est comprehensus.

Ergo lex Domini vera et irreprehensibilis, duorum Testamentorum libris conscripta, in figuram sanctæ crucis ponenda est, per quam et orbis terrarum ab

A ira debita solutus est, et vitam perpetuam portumque salutis et quietis æternæ invenit, post naufragium videlicet illud quod primus parens noster per prævaricationem divini præcepti super nos induxit. Nam quia per lignum vetitum mors sæva totum genus humanum absorbit ac suo jure captivavit, ut hoc a potestate ejusdem mortis eriperet, Redemptori nostro placuit lignum sanctæ crucis in terra erigere, quatenus hoc quod per gulæ noxam hostis ille deglutiverat, cuspe ligni vitalis perfossus, per continentie gratiam evomeret, meritasque pœnas inde lueret quod contra omne jus et omne fas servus nequissimus et fur dolosissimus sibi dominatum in alieno opere usurpaverat. Hoc et jam auctor totius creaturæ, et largitor duorum Testamentorum Deus intimare volens, opus saluberrimum sanctæ crucis et per legem prædixit, et per prophetas promisit, et per Evangelium suum se complisse fatetur, ut homines creatorem suum recognoscerent, redemptorique suo gratias agerent. Denique sancta atque magnifica crux huic se totam serena luce coruscantem ostendit, sequæ viam atque ducem ad perpetuam vitam nobis esse demonstrat; ideoque radiis suis micans lampas, lucis æternæ omnes gentes ac populos ad cœlestia regna provocat, ab hosteque misericorditer erutos pronuntiat, sicque nunc in nocte istius mundi positos sua illustratione lætificat atque hinc ad alta cœlorum bene meritos postmodum elevat. Nec ergo verendum est quod ulla fallacia aliquem decipiat, sed, principe hujus mundi foris ejecto, veraciter vera victrix regnat. Hinc quoque est quod in prædicatione potentie et dominationis ejus sancti prædicatores miraculis coruscant, totumque orbem sibi subjiciant, redemptosque per Christi gratiam devotos corde, placidos moribus, mansuetos patientia, tranquillosque conversatione perficiant. Ecce quot linguæ sunt nationum in septuagenario et binario numero crux sancta exemplata demonstrat, omnibusque gentibus per hoc lucis portam patentem significat, hocque per septuaginta et duo discipulos Salvator ipse prædicare jusserat, sanctorumque archangelorum consortia post resurrectionem generalem in cælis promiserat, quod etiam ipse numerus designat. Octonarius namque numerus et novenarius, in se multiplicati, septuagenarium et binarium creant, quorum octonarius ad resurrectionis tempus, novenarius vero ad novem ordines angelorum respectat; sicque catholica fides tenet quod in fine mundi, hoc est, in octava ætate sæculi, sancti resurgentes in societatem transeant angelorum. Omnia namque peccata mundi Christus in passionis suæ ardore consumpsit, quando ex parte carnis in ipsa mortem gustavit, ac per potentiam divinitatis suæ electos suos ab inferni carcere liberavit, et sobrietatis ac fidei lumen per apostolos suos generi humano prædicari jussit, legem videlicet suam veterem et novam, quam in hoc jugum suave esse, et ad cœlos ducendi idoneum omnibus credentibus sibi demonstravit.

CAPUT XXII.

De vicesima secunda figura, in qua monogramma depictum est.

Christus qui est verus redemptor noster, in quo est omne desiderium nostrum, qui per gratiam suam hoc opus me facere voluit, o utinam ipse laboris finis, ipseque mihi sit pretium carminis, cui omnia bona placent, quia ipse omnium largitor est bonorum! Ille ergo hortatur invitans omnes ad cœlestia dona, spondetque hæc facile impetrare posse, si spreto cunctis cupiditatibus istius mundi, per fidem, spem et charitatem quis ea digne quæserit. Hæc quidem dona ipse in hunc mundum veniens, et carnalem amorem gladio piæ separationis interficiens, per Evangelii sui prædicatores seminaverat, et fructum pacatissimum in agro suo acquisiverat. Hoc quidem semper optimus magister docuit, vetans ne ad ima et proclivia se verterent, sed magis ad ardua se erigerent, atque intellecto Evangelio suo inolitam sævitiam morum depererent, et milites ac mansueti esse discerent, quatenus in secundo suo adventu, cum advenerit in gloria Patris sui, cum angelis suis reddere unicuique secundum opera sua, tales inveniat quibus propter merita bona æterna reddat et præmia. Iste quidem numerus, quem in litteris Græcis hoc monogramma figurat, Domini Salvatoris utrumque significat adventum, hoc est, illum, quando humanatus principem hujus mundi foras ejecit, post baptismum scilicet suum, prædicans Evangelium regni, et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo; et illum, quando idem justus iudex homo Christus Jesus, de solio Dei Patris in jussu et voce archangeli, et in tuba Dei descendit, et mortui, qui in Christo sunt, resurgent ad gloriam, secundum præconium sancti Evangelii et voces prophetarum, quæ testantur sanctos Dei visuros bona Domini in terra viventium, quando venient et apparebunt ante faciem Dei. Qui ergo boni meriti sunt, tunc accepta talenta cum lucro reportant ad Dominum, et ab omni labe peccatorum mundati (laverunt enim stolas suas et candidas eas fecerunt in sanguine Agni) illum sequi promeruerunt, cantabunt Deo canticum novum, Alleluia videlicet angelicum carmen, die noctuque in templo sancto ejus, nec erit ibi luctus neque ullus dolor, quia prima abierunt, omniaque facta erunt nova. Igitur necesse est ut Deum et Dominum nostrum fide plena, quæ utique per dilectionem operatur, placare studeamus, quatenus ipse tunc adiutor et salvator noster fieri dignetur, quando secundum Scripturas ad iudicium venerit, ignisque ante eum præbit, et inflammabit in circuitu inimicos ejus, et venient ministri ejus, et colligent de regno ejus omnia scandala, et alligabunt zizania fasciculis ad comburendum, triticum autem congregabunt in horreum Domini sui. O nimium felix anima, cui licet cum corpore incorruptibili intrare januas cœli, et mundis oculis cordis auctorem conspiciere lucis! Cujus desiderium rite tunc implebitur quando ex omni parte perfecta manebit, et æterno gaudio cum sanctis spi-

A ritibus angelicis in luce perenni perfructur: laudes psallendo Christo, canticum utique novum Domino cantando in Ecclesia sanctorum, in quo studio postea nunquam lassescere nescit, quia sic regna cœli habere perpetualiter appetit.

CAPUT XXIII.

De vicesima tertia figura, in qua vicenarius et quaternarius numerus adnotatus est.

En nobilis hic micat flos, et veri regis, hoc est Jesu Christi, nomine pictus, quem figura sanctæ crucis cornibus suis exemplatur læta facta Christi demonstrando. Senarius ergo numerus, quem per singula cornua terno versu dispositum sancta crux notat, perfectionem passionis Christi nostræque redemptionis designat: quia sicut in senario numero mundi creatura perfecta significatur, ita et senario numero per Christum, qui in sexta feria crucifixus est, mundi reparatio perfecta insinuatur. Clara nempe dies illa fuit, qua Conditor opus suum perfecit, nec minus ista clara est, qua Redemptor opus suum restaurando sanctificavit. Tunc ergo creator creaturam suam operando complevit, et nunc etiam ipsam reparando benedictione cœlesti replevit. Denique ad insinuandum mysterium factum est quod senarius in quatuor cornibus crucis positus, per quatuor plagas mundi tendit, rerum perfectionem demonstrans, quia ipse numerus primus perfectus est, ipseque diem artificialem dividit, et bis positus complet; ipse unius mensis est pars sexta, et totius anni sexagesima; ipse quadrantem bissextilem numerat, et cum quinque diebus superfluum coadunat: ordinat ætates mundi, et temporum cursum finiet quando Rex regum veniet sanctis suis placido vultu peccata dimittere et regna cœlestia tradere. Ergo, bone rex Christe Jesu, tu bene scis famulis tuis certa præmia dare, quos ex omni mundo vera fidei lux illuminans, et vivus sapientiæ haustus irrigans, decor charitatis et justitiæ opera rite ornantes ad te perduxerant. Denique prædictus numerus circa crucem positus indicat concursum plebium a quatuor plagis mundi ad Redemptorem suum, ejus divinitatem pro æterna salute deprecantium, ut ipsius magnitudinem ex perfecto Evangelii dogmate avidè discant, et perfectam fidem perfectis operibus probent. Omnia quidem opera Dei perfecta perfectum insinuant creatorem, proprioque decore ejus decorem inæstimabilem testantur. Universa quæ in cœlis sunt, et quæ in terra, et quæ in mari, optimum laudant artificem: at nos homines, qui aliquantula pars creaturæ ejus sumus, licet non condignam, tamen devotam cantemus gloriam nomini ejus, et gratias ei agamus pro redemptione nostra, quia ille qui nos fecit et multiplicavit, ipse nos proprio sanguine de inimici potestate liberavit: sic quoque in hoc celebri carmine ejus amore, quem in nobis ipse ostendit, prædicemus, quia hunc inæstimabili pietate operando demonstravit, defendendo insinuavit, suadendo quoque et sibi placitum esse ostendendo nos habere præcepit.

CAPUT XXIV.

De vicesima quarta specie, ubi centenarius, quadragenarius et quaternarius numerus signatus est.

O plebs dilecta Deo, sanctissimus ordo virginum, benedicite Domino Christo, cantantes ei canticum novum, quod cæteris omnibus est imitabile. Psallite decus gloriæ immortalis ante sedem Altithroni, et ante quatuor animalia, quæ diversis vultibus formata sunt, et ante viginti quatuor seniores sedentes in viginti quatuor sedilibus. Vos estis sumpti ab hominibus, primitiæ Deo et Agno, pulchræque cohortes, sanguinis illius pretio comparatæ, in ejus castris consistitis, ac dignissimas laudes triumphi nobilissimi cantatis. Vestra manus citharis modulans, vultum Dei serenum ac placibilem terrigenis reddet, cum clamore valido atria domus Domini replens, tanquam vox tonitruum magni tonat in æthere, et sicut vox concrepat aquarum multarum in vallibus. In ore quoque vestro non est mendacium inventum neque in corde dolus, sed pia carmina aptantes, dignas laudes ante thronum Dei die noctuque concinitis, per indicia virginitatis atque castitatis corporis atque animæ, quæ in vobis rex vester super omnia diligit. Nam hanc animam vobis nullus alius dedit, quam ductor et conditor vester, ut sine ulla reprehensione viventes in terris, æternam inde remunerationem postmodum acciperetis in cælis. Quapropter probatissimus et perfectissimus ordo virginum, qui diverso sexu et in dissimili ætate in mundo cælestem conversationem agebas, ab omni fornicationis inquinamento alienus, et ab omni spurcitia diaboli immunis, per officium oris ac devotionem cordis, gestumque corporis placidus laudes Deo decanta. Ecce transitus vester ad cælum directus est, ubi merces æterna vobis parata est, ubi immaculatus virginis agnus prata depascit florida, quem et vos sequentes quocunque ierit amœna carpitis pascua, singulas stolas cum laude castitatis in animabus vestris jam tenetis, alias juxta finem mundi in corporibus immortalibus accepturi, duplici honore gaudebitis. Quapropter oramus et obsecramus vos, o populi et agmina cælestis militiæ, per nomen nobilissimum et insigne famosissimum decoris vestri, ut ubi vos jam læti cum rege vestro regnatis, ibi nobis æterna gaudia promereri certis, quatenus Agnus ille dux et gloria vestra, qui cæli dominatur in arce, concedat nobis locum ibi spatiosum et desiderabilem, ut vestrum cantum et si non cantare possumus, saltem cum jocunditate per sæcula audiamus.

CAPUT XXV.

De vicesima quinta figura, ubi Alleluia et Amen posita sunt.

O laus pia et perpetua sanctæ crucis, quam sanctorum cætus in cælis frequentat, adsis terrigenis, ut aliquid decenter et digne de te proferre valeant, et pleno ore gloriam tuam prædicare. Ego namque, prout potui, te, sancta crux, metrico ritu cecini, multum tibi desiderans in hoc satisfacere, sed tu exco-

A dens dignitate quantitatem virium nostrarum largitionem quoque munus nostrorum superasti. Nec mirum, cum etiam cælestia simul et terrestria cuncta superas, nec satis valet ulli majestati tuæ facere aut verba condigna honoris tuo aptare. Quapropter tentavi ex cælestibus odibus quædam verba ad laudandum te sumere, quæ etiam speciei tuæ figuræque convenirent: disposui eadem verba in pagina versuum non continuatim, sed disperse, et inserti angelicos cantus, Amen videlicet in medio crucis collocans, et cum Alleluia cornua illius complens, ut sic quoque hanc sacram effigiem cælesti carmine signarem, et mysterium per hoc insinuarem. Nam fideles quique et justi famuli Dei mundi sceptrâ hinc triumphant, et munus illius decorem spernunt, hoc palam prædicantes, quod spe æternorum ardor fidei per os electorum resonans præmia cælestia suis consortibus præparet, et antiquum hostem auferet, qui primum humano generi sævissimam intulit mortem, et a protoplastis parentibus nostris, totam progeniem usque in adventum Christi ad inferni loca detraxerat. At nos, quos desiderium æternorum ad cælos animo elevat, præoccupemus faciem Domini in confessione, et in psalmis rite jubilantes, gratiam in conspectu ejus invenire studeamus: taliter in laudibus ipsius exsultantes, qualiter justitiæ exposcit ordo, et sanctorum agmina in cælis perpetualiter concelebrant. Hoc tunc rite fiet, si implere contenderimus præcepta Tonantis, et non solum lingua, sed etiam cogitatu atque opere laudes gratissimas dicere decertaverimus: nam sermo fidei tantum ore prolatus, sine concordia mentis et operis, non sufficit ad salutem: quia talis laudatio non est Deo placita, quæ licet sibi grandia promittat, parva tamen meretur: quia scriptum est: Non est pulchra laudatio in ore peccatoris. Vos igitur, precor, cælestes angelorum plebes ac spiritus, animasque justorum, qui in conspectu gloriæ majestatis divinæ veraciter exsultatis, ut sicut sine cessatione Alleluia et Amen perpetuum Domino Christo in æternum cantatis, ita nostram quoque sortem precibus adjuvare studeatis, quatenus, beatitudinem veram, quam vos jam perfecte tenetis, tandem aliquando per Christi gratiam nos accipere mereamur.

CAPUT XXVI.

De vicesima sexta figura, in qua prophetiæ sententiæ denotantur.

Te igitur, o sancta crux Christi, oracula prophetarum bene honorant, facta prædicant, virtutes exaltant, quia quidquid plebs illa sacratissima, et divino Spiritu inspirata vaticinando de Christi adventu protulit, tuæ potentiæ gloriam in eo revelavit, cum non ob aliud ipse Salvator in mundo apparuit, nisi ut per te salvaret genus humanum. Videamus ergo quid propheta et psalmista David dixerit, si forte signanter aliquid de te locutus sit. Ait enim: *Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea.* Quid est ergo manus et pedes confodere, ossaque omnia dinumerare, nisi Christi

anembra in te distensa clavis configere? Item David dicit : *Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potarerunt me aceto*. Hoc utique significans quod evangelista de Christo exposuit dicens : *Postea, inquit, sciens Jesus quia jam omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dixit : Sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus. Et alibi scriptum est : Dederunt ei vinum bibere cum felle mistum*. Hinc quoque Isaias propheta vaticinans ait : *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus, et reliqua. Et item ex persona Christi dicit : Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas velentibus*. Et item : *Faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me. Et levabit Dominus signum in nationibus, et congregabit profugos Israel, et reliqua*. In his ergo omnibus sententiis et tui erectionem et passionis Christi veritatem Judæorumque expressit sævitiam. Jeremias vero describit Christum quasi agnum innocentem ductum sine voce ad immolandum, lignumque in panem ejus missuros incredulos, quod significat panem vitæ in te elevandum, mortemque carnis gustaturum. Ezechiel vero T, tau litteram, tuam effigiem simulantem, super frontes virorum gementium et dolentium esse positam asseverat, ob liberationem cladis vastatoris. Sic tu quoque, sancta crux, non infirmitas vel ignobilitas esse sanctis prophetis ostensa es, sed virtus firma, laus præcipua, et navis seu portus fidelissimus in sublevando totius orbis naufragium. Nam Daniel prædixit Christum Dominum a perfidis occidendum, et sic peccati noxam finiendam. Osee interfectionem mortis, salvationemque describit populi; et Joel obscuritatem siderum in morte Christi prænuntiavit futuram. Amos festivitates iniquorum in luctum convertendas, et omnia cantica eorum in planctum. Abdias dolos Judæorum contra Dominum et Ecclesiæ salvationem expressit. Jonas quoque suo exemplo triduanam sepulturam Domini præfiguravit. Micheas Christum montem Domini appellans, conventum populorum ad ipsum prædixit. Naum ultorem esse futurum impiis, et consolatorem piis, Dominum promisit. Habæuc quoque plano sermone cornua tua, o sancta crux, in manibus Christi splendescere testatur; et Sophonias adventum Domini prænuntiat futurum, et diem resurrectionis ejus describit. Aggæus quippe in commotione cæli et terræ Desideratum omnium gentium advenisse testatur. Zacharias videt Jesum in vestibus sordidis mortalitatis nostræ, et plagas in manibus ejus fixas, planctumque multorum super eo quasi super Unigenito. Malachias quoque licet novissimus in ordine duodecim prophetarum ponatur, luculenter tamen, ut cæteri, Dominatorem terræ ad templum suum venire describit, et purgare ministros suos examinatione valida, quod possint ipsi sacrificia offerre justitiæ. Hæc cuncta salutis dona et valida judicia in te perpetranda, o sancta crux Christi, sancti concorditer

præcinerunt prophetæ; et ad hoc te auctor omnium rerum destinavit, et omnia in te sine ulla dubitatione, quæ de eo promissa sunt, ipse perfecit.

CAPUT XXVII.

De vicesima septima forma, in qua apostolorum sententiæ collocantur.

Non minus tua jura, o sancta crux, testatur littera Novi Testamenti quam scriptura legis veteris, quia dona gratiæ divinæ quæ illa spondebat futura, hæc per incarnationem Salvatoris docet esse completa; indeque maxime claret quod Christus Jesus Dominus est legis utriusque, quia proprio ore geminam mundo patefecerat abyssum, legem videlicet exponens et Evangelium condens: sanctorumque desideriorum voto reficiebat antiquos, et ostensione ipsarum rerum satiabat posteros, bonus, verax, omnibus æquus. Unde fit quod apostolicus cætus de tua sanctissima constructione sermonem protulit jocundissimum, factaque tua magnifica saluberrimo ostendit relatu. Nam Petrus, qui in apostolorum ordine primus est, fortiter de te persuasionis sumpsit exemplum, ita dicens : *Christus pro nobis passus est, fratres, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Et item : *Peccata, inquit, nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus : cujus livore sanati estis*. Hinc quoque credo quod ipse qui pro impiis et ingratis animam suam posuit, ad devotorum atque fidelium sibi preces aures suæ pietatis inclinet. Proinde ego miser, si honorificentia ejus aliquod munusculum dignabitur artis humanæ accipere, hoc carmen ei summo nisu opto offerre, quia in ejus bonitatem confido quod piæ devotionis munera ipsi non displiceant, si perseveraverimus in vera confessione nominis ejus. Ast nos beatus Jacobus apostolus hinc exhortatur, exemplum patientiæ Christi nobis ostendens : *Exemplum, inquit, accipite, fratres, laboris et patientiæ, prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini Jesu Christi. Ecce beatificamus qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, et finem Domini vidistis*. Hinc et dilectus Domini Joannes ad mutuam dilectionem nos provocat, Christum in medium proferens, ut sicut ipse pro nobis animam suam posuit, ita et nos pro fratribus nostris animas ponamus. Judas quoque servus Christi, frater autem Jacobi, sub exemplo Jesu successoris Moysi, demonstravit Jesum Christum eduxisse nos per crucem de spirituali Ægypto, id est, de potestate tenebrarum, et incredulos perdidisse. Paulus ergo non paululum, sed magnifice de te locutus est, qui auditoribus suis ait : *Non enim judico me inter vos aliquid scire nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum*. Et contradixit sibi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem illi mundus crucifixus sit, et ipse mundo, Christumque affirmat propter mortem crucis accepisse potestatem in cælo et in terra et subtus terram, ita ut in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus in gloria est Dei Pa-

tris. Ecce, sancta crux Christi, apostolicus ordo quam concinne antiquis prophetis tuas laudes profert, ita ut in nullo dissentiat, cum ea quæ ipsi præcinebant futura, isti in te completa affirmant, quia tu veræ concordiae signum cœlestia simul et terrestria, vetera et nova omnia perficias.

CAPUT XXVIII.

De figura vicesima octava, ubi opifex ipse sanctam crucem adorat.

Omnipotens majestas, virtus excelsa, creator cœlestium et formator terrestrium, Dominus Deus sabaoth, qui verus conditor et redemptor es hominum, tu laus nostra es, tu virtus et gloria cum salute vera, tu es Rex regum, tu doctor ignorantium, rector fidelium et magister credentium, tu summus et princeps es pastorum, tu pius protector tuarum ovium, tu sancte Salvator auctor es totius boni, dux bonus, via recta, lux vera et vita perpetua, merces clara et ostium salutis æternæ. Ex te omnis sensus, vox, verbum et virtutum omnium fructus procedit. Ad te ergo direxi sermonem in primordio hujus operis, et quæcunque in sequentibus addidi, ad tuam laudem pervenire optavi. Cor meum ad te se elevat, mentis meæ tota intentio ad te clamat, quidquid usquam lingua rectæ confessionis seu manus bonæ operationis cum devotione piæ mentis profert, totum ad laudem tuam pertinet. Omnia namque te glorificant et benedicunt, quæ in imis et quæ in supernis sunt, nec non et ego pars minima tuæ creaturæ, te Dominum verum supplex et lætus adoro, atque cruci tuæ submisso et humiliter salutans dico: O lignum vitale et ara salutifera, te adoro, spem vitæ æternæ deprecans, ut per te structuram sanctissimam hostia grata Deo oblatum existam. Hoc meum est desiderium, hoc validus amoris fervor, hoc tota intentio mentis et fama linguæ exorant, hoc esurientes cordis et sitis est animæ, ut per passionis tuæ gratiam me tibi oblatum famulum suscipias, tuaque

A crucifixio totum quod in me tibi contrarium sit consumat, et carnalem æstum temperet, iram extinguat, linguam a pravo et vaniloquio comescat, et pietatis verba in os meum reponat; omnem perturbationem mentis pacificet, et vitam honestam deducat. Ergo quando adveneris, Domine Jesu, judicare vivos ac mortuos ac sæculum per ignem, et consumpserit flamma adversarios tuos, omnes qui oderunt nomen tuum in novissima tuba et tempestate valida, quando secundum Evangelium tuum apparebit signum filii hominis in cœlo, et plangent super se omnes tribus terræ, intuentes in eum in quem pupugerunt: obsecro ut tunc a flammis ultricibus sancta crux me eripiat, atque ab ira Agni proprium poetam defendat, cui cano carmen presens, et utinam usque in finem vitæ meæ placita illi et honorifica semper decantem, minimus omnium servorum tuorum et peccator Rabanus, hymnis, laudibus, corde, ore, manu et totius gestu corporis, hoc semper memorans, quanta bonitate nos tu conditor noster creasti, et quanta pietate redemisti, cum ab inferni carcere et gehennæ flamma nos liberasti. Et nunc, bone Salvator, deprecor ut des mihi requiem illam quam fidelibus tuis promiseras te daturum in arce polorum, ubi vere populus tuus sabbatizat, sabbato perenni fruens. Interim quoque, quandiu sim in hoc corpusculo, dirige me in semita recta fidei catholicæ, sustenta firma spe, refice tua dilectione, ut ipse mihi sis refrigerium in via, quem requiem desidero habere in patria. Sine ulla enim diffidentia, omnia promissa tua credo esse verissima, judicia tua pertimesco rectissima, dona tua exspecto dulcissima. Præsta ut in te gaudens tecum permaneam in æterna lætitia. O crux alma Dei, usque huc, quantum potui, laudem tuam cecini; sed quia triumphum perpetem expetis, quem in his mortalibus pleniter et perfecte non invenis, confer te ad cœlestia angelorum agmina, ibique tibi laus perpetua per cuncta sonabit sæcula.

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

DE CLERICORUM INSTITUTIONE

AD HEISTULPHUM ARCHIEPISCOPUM

LIBRI TRES. (ANNO 819.)

AD FRATRES FULDENSES EPIGRAMMA EJUSDEM.

Cernite quid voluit, fratres, sententia legis,
Quæ mandat rite noscere verba Dei.
Aures quisquis habet, hic audiat, inquit, apertas,
Quid dicat sanctus Spiritus Ecclesiis.

D Cui Psalmista pari concordat grammate plebem
In legem Domini cernere rite jubens.
Sic quoque nos semper oculis atque auribus est fas
Intentis, fratres, discere verba Dei.